

Մայրիկս

YEREVAN STATE UNIVERSITY
FACULTY OF ORIENTAL STUDIES

ARMAN AKOPIAN

CLASSICAL SYRIAC

YEREVAN 2005

44
Կ-17

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՍՈՒՍԱՐԱՆ
ԱՐԵՎԵԼԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԱՐՄԱՆ ՀԱԿՈՒՅԱՆ

ԴԱՍԱԿԱՆ ԱՍՈՐԵՐԵՆ

3599

ԵՐԵՎԱՆ 2005

Հրատարակվում է Երևանի պետական համալսարանի
 արևելագիտության ֆակուլտետի խորհրդի որոշմամբ

Հաստատված է ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության կողմից
 որպես դասագիրք բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների համար

ԱՋԱԿՑՈՒԹՅԱՄԲ՝

ՅՈՒՆԵՍԿՕ-Ի ԳՈՐԾԵՐՈՎ ԳՆՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ
 ARMENIAN NATIONAL COMMISSION FOR UNESCO

Հակոբյան Ա.
 ԳՄԴ 177 ԴԱՍԱԿԱՆ ԱՍՈՐԵՐԵՆԷ: - Եր.: Չանգակ-97, 2005, - 492 էջ:

Ա. Հակոբյանի «Դասական ասորերենը» Մերձավոր Արևելքի հնագույն և քրիստոնեության կա-
 րևորագույն լեզուներից մեկին նվիրված առաջին իսկապես դասագիրքն է: Այն բաղկացած է ներածա-
 կան ութ և հիմնական քառասուն դասերից, որոնք մատուցում են լեզվի հիմնական քերականությունն ու
 առավել գործածելի բառապաշարը, պարունակում են հարուստ ու բազմազան ըմբռցանյութ և լեզվա-
 կան հնտությունները զարգացնող ու ամրազրոլ վարժություններ: Դասագիրքը պարունակում է նաև զա-
 նազան ոճի ու բարդության տեքստերից կազմված ընդարձակ ըմբռցարան, հավելված, քերականական
 աղյուսակներ, ասորերեն-հայերեն և հայ-ասորերեն բառարաններ, ինչպես նաև ասորերենի և արամեա-
 կան այլ բարբառների պատմության բովանդակային ակնարկ: Նախաբանում զետեղված են մեթոդաբա-
 նական բնույթի պարզաբանումներ ու խորհուրդներ:

Դասագիրքը հասցեագրված է բուհերի արևելագիտական, պատմական, աստվածաբանական
 ֆակուլտետների, հոգևոր ուսումնական հաստատությունների ուսանողներին, սեմագիտությանը զբաղ-
 վող լեզվաբաններին, ինչպես նաև պատմաբաններին, աստվածաբաններին, հոգևորականներին և դա-
 սական ասորերենով հետաքրքրվող այլոց: Դասագիրքը կարող է օգտագործվել ասորերենն ինքնուրույն
 ուսումնասիրելու համար:

ԳՄԴ 81.2 Ասորերեն y 73

4602020000 — 2005
 0003(01)-2005

ISBN 99941-1-087-x

© Հակոբյան Ա.
 © «Չանգակ-97»

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Նախաբան	10
Ասորերենի պատմության համառոտ ակնարկ	15
Ներածական մաս	
Դաս Ա	40
Ընդհանուր տեղեկություններ ասորական գրի մասին	
Դաս Բ	42
Չայնավորներ և ծայնանիշեր (զկաֆա, ովասա) – Բաղաձայններ (ալաֆ, բեթ, զամալ, դա- լաթ)	
Դաս Գ	47
Չայնանիշեր (պտախա, ըսասա) – Շեշտադրում – Բաղաձայններ (հե, ուաու, զայն)	
Դաս Դ	52
Չայնանիշեր (խվասա) – Բաղաձայններ (խեթ, տեթ, յոդ)	
Դաս Ե	56
«Շվա» հնչյունը – Բաղաձայններ (քաֆ, լամադ, մեմ, նուն)	
Դաս Ջ	62
Բաղաձայններ (սեմքաթ, է, պե, սադե)	
Դաս Է	67
Բաղաձայններ (կոֆ, ոեշ, շին, քաու)	
Դաս Ը	72
Ամփոփում և լրացուցիչ ծանոթություններ	
Հիմնական դասընթաց	
Դաս 1	78
Ասորերենի խոսքի մասերը – Հասկացություն «վիճակի» մասին – Սեռը – Գոյական անվան սեռը – Ածական անվան սեռը – օ կցական շաղկապը – Պատկանելության արտահայտումը	

Ղաս 2	83
Գոյականների թիվը – Ածականների թիվը – «Այս» ցուցական դերանունը – Հ կցական նախդիրը	
Ղաս 3	88
Անձնական դերանուններ – Ղերանվանական վերջադարձներ – Ղերանվանական վերջադարձները հարցական և ցուցական դերանունների հետ – ՀՃ ժխտական մասնիկը – Ածականների բացարձակ վիճակը – ջ կցական մասնիկը որպես հարաբերական դերանուն	
Ղաս 4	96
Ղերանվանական վերջածանցներ – Ղերանվանական վերջածանցները կցական նախդիրների հետ – Հ կցական նախդիրը – «Ունենալ» բայի իմաստի արտահայտում – «Այն» ցուցական դերանունը	
Ղաս 5	102
Ստացական դերանուններ – Ղերանվանական վերջածանցների կցման հատուկ ձևեր – Ղերանվանական վերջածանցների կցումն անջատ նախդիրներին – Պ բառը – Ածականների համեմատության աստիճանները – Միայն հոգնակիով գործածվող գոյականներ – Հ մասնիկը	
Ղաս 6	110
Ատորերենի բայական համակարգը: Բայական արմատներն ու դրանց տեսակները – Բայական կառույցներ – ՂԸԱԼ կառույցը – ՂԸԱԼ կառույցի բայերի ենթակայական դերբայը – ՂԸԱԼ կառույցի բայերի ներկա ժամանակը – Ուղիղ խնդրի արտահայտումը	
Ղաս 7	118
ՂԸԱԼ կառույցի բայերի անորոշ դերբայը – Երրորդ թույլ արմատականով բայերը ՂԸԱԼ կառույցում – Հոգնակի թվին կցվող դերանվանական վերջածանցներ – Ածականները մակբայների դերում	
Ղաս 8	125
Ու- բայերը ՂԸԱԼ կառույցում – Ի- բայերը ՂԸԱԼ կառույցում	
Ղաս 9	130
Գոյականների բացարձակ վիճակը – Գոյականների բացարձակ վիճակի գործածությունը – Ղերանվանական նախանշում	
Ղաս 10	135
Ու-ի բայերը ՂԸԱԼ կառույցում – Հարակատար դերբայներ	
Ղաս 11	141
Անցյալ կատարյալ ժամանակ – Ի-ի բայերն անցյալ ժամանակում	
Ղաս 12	146
Ու- խմբի բայերն անցյալ ժամանակում – Խ բառը – Շարահյուսական ժանրություններ – մասնիկը	

Ղաս 13	151
Ու- խմբի բայերն անցյալ ժամանակում – Ու-ի խմբի բայերն անցյալ ժամանակում	
Ղաս 14	155
Ի- խմբի բայերն անցյալ ժամանակում – Անցյալ ժամանակի բայական վերջադարձներ – Բայական վերջադարձները Հ.Ղ և Հ.Ճ բառերի հետ – Անցյալ շարունակական ժամանակ	
Ղաս 15	161
Բացարձակ վիճակի գոյականների հոգնակի թիվը – Քանակական թվականներ – Երկրորդական գործողության նշում չ բառի միջոցով	
Ղաս 16	166
ՂԸԱԼ կառույցի անկատար կերպը (ապառնի ժամանակ) – Անկատար կերպի այլ գործածությունները – Իզական սեռի գոյականների հետ գործածվող թվականները – Խ.Ղ բառի գործածությունը	
Ղաս 17	172
Ու- խմբի բայերն ապառնի ժամանակում – Երկրորդ տասնյակի քանակական թվականները – Մակբայների կազմություն Հ.Ղ վերջածանցի միջոցով	
Ղաս 18	176
Ի- խմբի բայերն ապառնի ժամանակում – Ի- խմբի բայերն ապառնի ժամանակում – Ղ.Ղ բայը – Ղերանվանական վերջածանցների կցումը թվականներին	
Ղաս 19	181
Ի- խմբի բայերն ապառնի ժամանակում – Երկրորդ տասնյակի քանակական թվականները – Ուղիղ խոսքի նշում	
Ղաս 20	187
Ու- խմբի բայերն ապառնի ժամանակում – Ու-ի խմբի բայերն ապառնի ժամանակում – ՂԸԱԼ կառույցի բայերի հրամայական եղանակը – Ու- բայերի հրամայական եղանակը – Ի- բայերի հրամայական եղանակը – Ի- բայերի հրամայական եղանակը – Հրամայական եղանակի անկանոն ձևեր – Ղերանվանական ետնշում	
Ղաս 21	193
ՂԱԼԼ կառույցը – ՂԱԼԼ կառույցի բայերի ենթակայական դերբայն ու դրանով կազմվող ժամանակաձևերը – Ամբողջական բայերի հատուկ ձևեր ՂԱԼԼ կառույցում – Թույլ բայերը ՂԱԼԼ կառույցում – Ղասական թվականներ	
Ղաս 22	200
ՂԱԼԼ կառույցի բայերի անցյալ ժամանակը – Ղ.Ղ բառի գործածության առանձնահատկությունները – Տասնյակներ նշող և այլ թվականներ	
Ղաս 23	205
ՂԱԼԼ կառույցի բայերի ապառնի ժամանակը – ՂԱԼԼ կառույցի բայերի հրամայական եղանակը	

Դաս 24	210
Քառասուտ բայեր – Դերանվանական վերջածանցների գործածությունը բայերի հետ	
Դաս 25	216
Կրկնավորված բայեր (III=II) – Դերանվանական վերջածանցները ՊԸԱԼ կառույցի անցյալ ժամանակի հոգնակի թվի բայերի հետ	
Լրացուցիչ ընթերցանյութ	221
Դաս 26	223
ԱՖԷԼ կառույցը – ԱՖԷԼ կառույցի բայերի դերբայական ձևերը – Ամբողջական բայերի հատուկ ձևեր ԱՖԷԼ կառույցում – Թույլ բայերն ԱՖԷԼ կառույցում – Կապակցված վիճակ	
Դաս 27	231
ԱՖԷԼ կառույցի բայերի անցյալ ժամանակը – Դերանվանական վերջածանցները ՊԸԱԼ կառույցի ապառնի ժամանակի բայերի հետ – Բացարձակ անորոշ դերբայ	
Դաս 28	236
ԱՖԷԼ կառույցի բայերի ապառնի ժամանակը – ԱՖԷԼ կառույցի բայերի հրամայական եղանակը – Լս. բայը – Ածականների կապակցված վիճակը – ՊԱԷԼ և ԱՖԷԼ կառույցի բայերը դերանվանական վերջածանցների հետ	
Դաս 29	244
ԷԹՊԸԷԼ կառույցը – ԷԹՊԸԷԼ կառույցի բայերի դերբայական ձևերը – ԷԹՊԸԷԼ կառույցի հատուկ ձևերը – Թույլ բայերն ԷԹՊԸԷԼ կառույցում	
Դաս 30	249
ԷԹՊԸԷԼ կառույցի բայերի անցյալ ժամանակը – Թվականների կապակցված վիճակն ու այլ ձևերը – ֆ մասնիկը	
Լրացուցիչ ընթերցանյութ	254
Դաս 31	257
ԷԹՊԸԷԼ կառույցի բայերի ապառնի ժամանակը – ԷԹՊԸԷԼ կառույցի բայերի հրամայական եղանակը – Դերանվանական վերջածանցները III- բայերի հետ	
Դաս 32	263
ԷԹՊԱԱԼ կառույցը – ԷԹՊԱԱԼ կառույցի բայերի դերբայական ձևերը – Թույլ բայերն ԷԹՊԱԱԼ կառույցում – Դերանվանական վերջածանցները հրամայական եղանակի բայերի հետ	
Դաս 33	269
ԷԹՊԱԱԼ կառույցի բայերի անցյալ ժամանակը – Դերանվանական վերջածանցների կցումն անորոշ դերբայներից	
Դաս 34	274
ԷԹՊԱԱԼ կառույցի բայերի ապառնի ժամանակը – ԷԹՊԱԱԼ կառույցի բայերի հրամայական եղանակը – Վաղակառար անցյալ ժամանակ	

Դաս 35	280
ԷԹԹԱՖԱԼ կառույցը – ԷԹԹԱՖԱԼ կառույցի բայերի դերբայական ձևերը – Թույլ բայերն ԷԹԹԱՖԱԼ կառույցում – Մոտալուտ գործողության արտահայտում	
Լրացուցիչ ընթերցանյութ	286
Դաս 36	289
ԷԹԹԱՖԱԼ կառույցի բայերի անցյալ ժամանակը – Պայմանական նախադասություններ – Կրկնվող գործողության արտահայտում	
Դաս 37	294
ԷԹԹԱՖԱԼ կառույցի բայերի ապառնի ժամանակը – ԷԹԹԱՖԱԼ կառույցի բայերի հրամայական եղանակը	
Դաս 38	298
Երկակի թույլ արմատներ – Ուղիղ խնդրի արտահայտման արխաիկ ձև	
Դաս 39	302
Բայական այլ կառույցներ – Կրկնվող գործողության արտահայտման նկարագրական ձևեր	
Դաս 40	307
Պատկացություն անվանական հիմքերի մասին – Գոյականակերտ և ածականակերտ ածանցների ամփոփում	
Ընթերցարան	312
Պակված	369
Բայական աղյուսակներ	379
Ասորերեն-հայերեն բառարան	390
Պայերեն-ասորերեն բառարան	444
Վարժությունների բանալիներ	472

Հայ-արամեական հարաբերությունները սկիզբ են առնում պատմության անտեսանելի խորքերից: Դրանք միշտ աչքի են ընկել խաղաղ գոյակցությամբ ու բարեդրացիությամբ, մշակութային ու լեզվական ակտիվ ներգործություններով: Հետուրարտական ժամանակաշրջանից ընդհուպ մինչև հայոց գրեթե գյուտը արամեերենը գործածվել է հայոց արքաների դիվանատններում որպես պաշտոնական գրագրությունների լեզու և մինչ օրս արձագանքում է հայերենում տասնյակ բառերով՝ քահանա, ուրբաթ, կոկորդ, ճրագ, առյուծ, տոնձ, սատանա, միգակ, մաշկ, գանձ և այլն:

Հայերի հետ գրեթե միաժամանակ քրիստոնեություն ընդունելով՝ արամեացիները հրաժարվեցին հեթանոսության հոմանիչ դարձած իրենց հիմնավոր ինքնանվանումից և ընդունեցին նորը՝ «ասորի»: Ընդհանուր կրոնը հոգևոր ամուր կապեր ստեղծեց երկու ժողովուրդների միջև, որոնք պահպանվում են մինչև մեր օրերը: Հենց ասորիներն էին այն ժողովուրդը, որին վիճակվել էր Մեծ եղեռնի օրերին տասնյակ հազարավոր ամենդ գոհերով կիսել հայերի ճակատագիրը:

Թեև առանձին հայ գիտնականներ ժամանակ առ ժամանակ անդրադարձել են ասորական հոգևոր ժառանգությանը, հիմնականում հայ-ասորական առնչությունների կամ Մատենադարանի ասորական ձեռագրերի ուսումնասիրման համատեքստում, այդուհանդերձ, ասորագիտությունը, որպես այդպիսին, մեզանում չի զարգացել և չի վերածվել արևելագիտության ինքնուրույն ճյուղի: Սրա պատճառը, անշուշտ, այն է, որ ասորիները երբեք չի դասավանդվել Հայաստանում, իսկ առանց լեզվի ուսումնասիրման հնարավոր չէ ներթափանցել մի մշակույթի մեջ, որը մեծավ մասամբ խոսքի մշակույթ է: Չափազանցում չի լինի ասել, որ ասորիների հայալեզու դասագիրք ունենալը վաղուց արդեն վերածվել էր հայ արևելագիտության արժանապատվության հարցի: Մնում է հուսալ, որ այն կարողացան իր հետ կապվող ակնկալիքներն ու իրքը կնպաստի հայ արամեագիտության ու ասորագիտության ձևավորմանը:

Ներկայացվող դասագիրքը նախ և առաջ հասցեագրված է բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների արևելագիտության ֆակուլտետների ուսանողներին և նախատեսված է ուսումնական մեկ տարվա համար: Այն քաղկացած է ներածականից, որում մատուցվում են ասորական գիրը, ընթերցանության ու արտասանության կանոնները, և քառասուն դասից քաղկացած հիմնական ուսումնական մասից: Ենթադրվում է, որ ներածական մասն ու առաջին քսան դասն ուսանողները կտրացանեն առաջին, իսկ հաջորդ քսան դասն ու լրացուցիչ ընթերցանությունը՝ երկրորդ կիսամյակի ընթացքում:

Քերականական նյութը ջանացել ենք մատուցել հակիրճ, մատչելի լեզվով՝ օգտագործելով միջմակարդ դպրոցի ծրագրից ծանր տեքստները: Քերականական նյու-

թը չարտադրող պարբերություններն ու ասորական տեքստի նախադասությունները ուսանողի ու դասախոսի հարմարության համար համարակալված են: Ասորական տեքստերը պարունակում են տառերով նշված տողատակեր, որոնք հղում են համապատասխան քերականական նյութը պարունակող պարբերությանը: Սա արված է, որպեսզի ուսանողը պարբերաբար անդրադառնա անցած քերականական նյութին, բարձրագույն այն հիշողության մեջ և նոր օրինակների օգնությամբ ավելի լավ յուրացնի և ամրագրի:

Հայտնի է, որ քերականական կանոնները յուրացվում են ոչ այնքան բացատրությամբ, որքան օրինակներով: Ուստի փորձել ենք հնարավորինս շատացնել դրանց քիվի՝ օրինակների մեջ ընդգրկելով տվյալ դասի նոր բառերն ու բառակապակցությունները: Պետք է նկատի ունենալ, որ նոր բառերն ավելի հեշտ են ընկալվում, հիշվում ու յուրացվում քառակապակցության կամ կարճ նախադասության մեջ, քան առանձին վերջրած ցուցակի տեսքով:

Ուսումնական մասի, հատկապես՝ վերջին քսան դասերի լեզվանյութի մեծ մասը գրեթե առանց փոփոխությունների վերցված է Նոր Կտակարանի ասորական բարձրանությունից, որը մեծապես ազդել է գրական ասորերենի ընդհանուր ոճի ձևավորման վրա: Լեզվանյութի մյուս մասը վերցված է առականերից, հեթիսթներից, ինչպես նաև միջմակարդի ասորի նշանավոր հեղինակ Գրիգոր Բար Էվրայայի (Աբու-Ֆարաջ) «Ձվաբճակի պատմվածքների գրքից»: Մի քանի տարրական տեքստեր վերցված են Արդև-Մասիի Կարարաչիի «Ընթերցանության դասեր» ձեռնարկից:

25-րդ, 30-րդ ու 35-րդ դասերը հետո տրված է լրացուցիչ ընթերցանություն, որը խորհուրդ է տրվում քաջ չդողնել: 35-րդ դասից հետո տրված լրացուցիչ ընթերցանություն ընդգրկում է Տերունական աղոթքն ու «Հավատամքը», որոնք ցանկալի է անգիր աստվորել:

Քանի որ դասական ասորերենը «մեռած» լեզու է, և ուսումնասիրողների համար դրանով հարդորակցվելու քիչ հավանականություն կա, դասագրքում նախատեսված չեն խոսակցական հմտությունների զարգացմանը նպաստակատարված վարժություններ: Նվազագույնի են հասցված նաև մեխանիկական բնույթի վարժությունները, որոնցից ուսանողները, որպես կանոն, խույս են տալիս: Դրանց փոխարեն մեծ թիվ են կազմում բարձրագույնության համար տրվող հայերեն նախադասությունները, քանի որ բարձրագույնությունը լավագույն և ուսանողի կողմից առավել սիրված վարժությունն է, որը հնարավորություն է տալիս զբաղվել ակտիվ լեզվակառուցմամբ, ենթագիտակցության մեջ ամրագրել կուտակվող քերականական գիտելիքներն ու բառապաշարը:

Թարգմանական վարժությունները պետք է կատարվեն և՛ որպես տեսային գրավոր աշխատանք, և՛ բանավոր՝ լսարանում: Վերջին դեպքում դասախոսը ուսանողին կարող է առաջարկել որոշ փոփոխություններ կատարել բարձրագույն նախադասության մեջ, օրինակ՝ փոխել ենթակայի սեռը կամ թիվը, բայի ժամանակը և այլն: Ելնելով նախադասության իմաստից՝ դասախոսը կարող է հարցեր տալ՝ ներգրավելով ուսանողին խոսակցության մեջ: Ներողամտություն ենք ակնկալում հայերենի նախանձախնդիրներից բարձրագույնության համար տրվող հայերեն նախադասությունների շարակուսական, իմաստային և ոճական որոշ աղավաղումների համար, որոնք թույլ են տրվել բարձրագույնությունը հեշտացնելու և ասորերենի ճիշտ շարահյուսությունը հուշելու համար:

Ինչպես արդեն նշվեց, լեզվանյութի զգալի մասը վերցված է Նոր Կտակարանից, որի արդյունքում կրոնական բեմատիկան թափանցել է նաև բարձրագույնությունների

համար տրվող վարժությունների մեջ: Հուսով ենք, որ սա չի դիտվի որպես կրոնական անտեղի քարոզչություն և ուսնձգություն կրթության աշխարհիկ էության նկատմամբ:

Արժև ևս մեկ անգամ շեշտել, որ ներկայացվող դասագիրքը նախ և առաջ բուհական ձեռնարկ է, որը ենթադրում է դասախոսի՝ այս կամ այն չափով ներգրավվածություն: Այնուամենայնիվ, մեր կողմից արվել է ամեն հնարավորը, որպեսզի դասագիրքը կարողանա մաս որպես ինքնուսույց ծառայել ասորերենով հետաքրքրվող պատմաբաններին, լեզվաբաններին, աստվածաբաններին, հոգևորականներին, հայաստանաբանակ ասորիներին, որոնց թիվը, անշուշտ, կգերազանցի արևելագետ ուսանողների թվին: Այդ իսկ պատճառով դասագիրքը չի ակնկալում ծանոթություն սեմական այլ լեզուների հետ և, հետևաբար, չի պարունակում համեմատություններ դրանց հետ, ինչը, սակայն, միանգամայն տեղին և ողջունելի է արևելագիտական լսարանի պարագայում, որտեղ ասորերենը, ամենայն հավանականությամբ, կդասավանդվի որպես երկրորդ կամ երրորդ սեմական լեզու:

Ասորերենն ինքնուրույն ուսումնասիրողներին նկատի ունենալով՝ նպատակահարմար ենք գտել հիմնական դասընթացի առաջին քսան դասերում ընդգրկել ասորերենի հայերեն գրադարձությունը (տրանսլիտերացիա), աշխինքն՝ ասորական բառերի գրությունը հայկական տառերով: Պետք է, սակայն, նկատի ունենալ, որ սա գիտական տառադարձություն (տրանսկրիպցիա) չէ, որը մեռած լեզուների պարագայում կարող է կրել լոկ ենթադրական քնույթ:

Այդ նույն պատճառով դասագրքի վերջին դասերում, որոնցում լեզվի բարդության աստիճանն աճում է, տողատակերով նշված է, թե Նոր Կտակարանի (մի բանի դեպքերում՝ նաև Հին Կտակարանի) որ գրքից ու գլխից է վերցված տվյալ պարբերությունը: Առանց դասախոսի օգնության տեքստի ճիշտ ըմբռնումն ու բարգձմանությունը կարող է զգալի դժվարություններ առաջացնել, հատկապես Աստվածաշնչի ոճական անձնանկատություններից անտեղյակ մարդու համար: Նման դեպքերում ասորերենն ինքնուրույն ուսումնասիրողը, որպես վերջին միջոց, կարող է դիմել հայերեն կամ որևէ այլ լեզվով թարգմանության օգնությանը:

Դասագրքի վերջում զետեղված են նաև առաջին տասը դասերի վարժությունների բանալիները, որոնք կոչված են օգնելու ուսանողին հաղթահարել լեզվի ուսումնասիրության առավել դժվար՝ սկզբնական փուլը:

Դասագիրքը պարունակում է ընթերցարան, որը կազմված է զանազան ծավալի, ոճի ու բարդության տեքստերից՝ բարձրագույնություններից ու բուն ասորական գրականության մտուշներից. վերջինների թվում է Մծրինի բարձրագույն դպրոցի համրահայտ կանոնադրությունը: Ընթերցարանի տեքստերի մի մասը տրված է ձայնանիշերով, մյուսը՝ առանց ձայնանիշերի: Ընթերցարանի ողջ բառապաշարն ընդգրկված է դասագրքի ասորերեն-հայերեն բառարանում:

Ասորական գիրն ունի երեք տառատեսակ՝ *Էսորանգելո, սերտո և նեստորյան*: Որպես դասագրքի նախնական տառատեսակ ընտրվել է սերտոն, որն ամենատարածվածն է գիտական ձեռնարկներում և, բացի դրանից, ամենահեշտն է սկսնակների համար՝ չնորիխ ձայնավորման իր պարզ համակարգի: Հիմնական ուսումնական մասի կեսից ներմուծվում են նաև մյուս երկու տառատեսակները: Ուսանողը պետք է նկատի ունենա, որ ասորերենի լիարժեք տիրապետումը ենթադրում է հավասար ծանոթություն բոլոր երեք տառատեսակների հետ: Էսորանգելո և նեստորյան տառատեսակներին

«Վավերված» բաժնում նվիրված են առանձին գլուխներ, որոնց հետ անհրաժեշտ է ծանոթանալ, երբ համապատասխան տառատեսակը կհանդիպի առաջին անգամ:

Գեոևս վաղ միջնադարից ասորերենն ունեցել է արտասանաողղագրական երկու տարբերակ՝ արևելյան (ճեստորական) և արևմտյան (հակոբիկյան), որոնց միջև տարբերություններն աննշան են: Այդ իսկ պատճառով դասագիրքը չի հետևում հատկապես դրանցից որևէ մեկին և երկուսն էլ մատուցում է, թեև որոշ նախապատվություն տրված է արևելյանին, որն ավելի ճիշտ է վերարտադրում դասական ասորերենի հիմքում ընկած Եղևիսիայի արամեական բարբառը:

Ասորիների՝ հարյուրամյակներ շարունակվող կրոնահամայնքային պառակտվածությունը հանգեցրել է այն բանին, որ դասական ասորերենը, ծնունդ տալով հայտնաբերում և թագմաբնույթ գրականությանը, այդպես էլ չունեցավ ուղղագրական, կետադրական ու ձայնավորման միասնական ստանդարտ, նույնիսկ միևնույն տառատեսակի ասանաներում: Մույն դասագրքին հրաժեշտ տված ու ասորական գրականության օվկիան ինքնուրույն նավարկության դուրս եկած ուսանողը պետք է պատրաստ լինի հանդիպելու ծանոթ բառերի, հիմնականում՝ փոխառությունների գրության այլ ձևերի և:

Դասագիրքը պարունակում է նաև ասորերենի պատմության համառոտ ակնարկ, բայական աղյուսակներ, ինչպես նաև ասորերեն-հայերեն ու հայերեն-ասորերեն բառարաններ: Յուրաքանչյուր բառարան պարունակում է ավելի քան երեք հազար բառ, ընդ որում՝ այնպիսիք, որոնք չեն հանդիպում դասագրքում, սակայն կարող են դասվել առավել գործածելի բառերի ցանկը: Ասորերեն-հայերեն բառարանը պարունակում է Նոր Կտակարանի գրեթե ողջ բառապաշարը՝ բացառությամբ հազվագյուտ բառերի ու հատուկ անունների:

Մենք, անշուշտ, գիտակցում ենք, որ դասագիրքը զերծ չէ թերություններից ու բացթողումներից և կանխավ մեր երախտագիտությունն ենք հայտնում նրանց, ովքեր կհայտնեն իրենց դիտողություններն ու առաջարկները:

* * *

Խորին երախտագիտություն ենք հայտնում ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի գործերով Հայաստանի ազգային հանձնաժողովին՝ դասագրքի հրատարակմանը ցուցաբերած աջակցության և հովանավորության համար:

Երախտագիտություն ենք հայտնում նաև Ասորի ուղղափառ եկեղեցու արևելյան ԱԱՆ բեմի առաջնորդ, արքեպիսկոպոս Մոռ Կիրիկ Ալբրեմ Զարիմին՝ դասագրքի հրատարակմանը աջակցելու համար:

Արման ՀԱԿՈՐՅԱՆ

Երևան, 2005թ., հոկտեմբեր

Ստորև բերված գրականության ցանկը կարող է օգտակար լինել նրանց, ովքեր կցանկանան ծանոթանալ դասական ասորերենին, ասորական մշակույթին ու հայ-ասորական առնչություններին նվիրված այլ աշխատություններին:

Դասագրքեր և քերականական ձեռնարկներ

- Carl Brockelmann, *Syrische Grammatik*, Leipzig, 1955.
J. F. Coakley, *Robinson's Paradigms and Exercises in Syriac Grammar*, Oxford University Press, 2002.
L. Costaz, *Grammaire Syriaque*, Beyrouth, 1955.
Tsunetsugu Muraoka, *Classical Syriac: A Basic Grammar with a Chrestomathy*, Harrassowitz Verlag, 1997.
Eberhard Nestle, *Syriac Grammar with Bibliography, Chrestomathy and Glossary*, Wipf & Stock Publishers, 2002.
Theodor Nöldeke, *Kurzgefasste Syrische Grammatik*, Leipzig, 1898, *նույնը անգլերեն՝*
Theodor Nöldeke, *Compendious Syriac Grammar*, Wipf & Stock Publishers, 2003.
J.B. Segal, *The Diacritical Point and Accents in Syriac*, Gorgias Press, 2003.
Wheeler Tackston, *Introduction to Syriac*, IBEX Publishers, 1999.
Arthur Ungnad, *Syrische Grammatik mit Übungsbuch*, München, 1932.
К.Г. Церетели, *Сирійский язык*, “Языки народов Азии и Африки”, Москва, 1979.

Բառարաններ

- M. A. William Jennings, *Lexicon to the Syriac New Testament*, Wipf & Stock Publishers, 2001.
George Anton Kiraz, *Lexical Tools to the Syriac New Testament*, Gorgias Press, 2002.
Payne Smith, *Compendious Syriac Dictionary*, Wipf & Stock Publishers, 1999.

Ասորական գրականություն ու մշակույթ

- Aphram I. Barsoum, *History of Syriac Literature and Sciences*, Gorgias Press, 2003.
Seely Beggiani, *Introduction to Eastern Christian Spirituality: The Syriac Tradition*, University of Scranton Press, 1991.
De Lacy O'Leary, *The Syriac Church and Fathers*, Gorgias Press, 2002.
William Hatch, *An Album of Dated Syriac Manuscripts*, Gorgias Press, 2002.
William Wright, *A Short History of Syriac Literature*, Gorgias Press, 2001.
Н. В. Пигулевская, *Культура сирійцев в средние века*, Москва, 1979.

Հայ-ասորական առնչություններ

- Մելրոյան Հ.Գ., *Հայ-ասորական հարաբերությունների պատմությունից (III-V դդ.)*, Երևան, 1970:
Տիր-Մինասյանց Ե., *Հայոց եկեղեցւոյ յարաբերութիւնները ասորոց եկեղեցիների հետ*, Էջմիածին, 1908:
Тер-Петросян Л. А., *Древнеармянская переводная литература*, Ереван, 1984.

ԱՍՈՐԵՐԵՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՌՈՏ ԱՆԱՐԿ

ՄԵՍԱԿԱՆ ԼԵՁՈՒՆԵՐ: Ասորերենը (Syriac language, langue syriaque, Syrische Sprache, сирійский язык) պատկանում է սեմա-քամյան լեզվաընտանիքի սեմական խմբին: «Սեմա-քամյան» տերմինն առաջարկել է գերմանացի հանրահայտ լեզվաբան Կարլ Ռիխարդ Լեպսիուսը 1860 թվականին՝ հենվելով աստվածաշչյան ավանդության վրա, որը Նոյ նահապետի որդիներ Սեմին ու Քամին նշում է որպես համապատասխանաբար ասիական ու աֆրիկյան ժողովուրդների նախահայրերի: Թեև այս տերմինն այնքան էլ ճիշտ չի արտահայտում լեզվաընտանիքի խմբերի քանակը, որոնք առնվազն չորսն են («քամյան» կոչվող խումբն իրականում բաղկացած է երեք լեզվական խմբերից՝ քուշական, բերբերական և չադական), այնուամենայնիվ, այն մնում է լեզվաընտանիքի ամենատարածված անվանումը:

1950 թվականին աներիկյան լեզվաբան Ջոզեֆ Գրինբերգն առաջարկեց լեզվաընտանիքը կոչել «աֆրո-ասիական»: Այս տերմինը չամրագրվեց, քանի որ այն տպավորություն էր ստեղծում, թե Աֆրիկայի ու Ասիայի բոլոր լեզուները պատկանում են այդ լեզվաընտանիքին: Ավելի ուշ ռուս լեզվաբան Իգոր Դյակոնովը վերածնեց Գրինբերգի տերմինը որպես «աֆրասիական»՝ նկատի ունենալով, որ լեզվաընտանիքի լեզուների մի մասը տարածված է Աֆրիկայում, մյուսը՝ Ասիայում: Դյակոնովի տարբերակն ավելի լայն ճանաչում ստացավ և գրեթե հավասարապես գործածվում է «սեմա-քամյան» տերմինի հետ մեկտեղ:

Սեմական լեզուները, որոնց ընդհանուր մայր նախալեզուն ենթադրաբար տարածված է եղել Արաբական թերակղզում, իրենց հերթին բաժանվում են երեք ենթախմբի՝ հյուսիսարևելյան, հյուսիսարևմտյան և հարավային:

Հյուսիսարևելյան (այլ դասակարգմամբ՝ հյուսիս-եզրային) ենթախմբին պատկանում է սեմական հայտնի լեզուներից հնագույնը՝ սեպակիր **աքքադերենը**, որը եղել է Բաբելոնի քաղաքության և Ասորեստանի խոսակցական ու գրավոր լեզուն և համապատասխանաբար բաժանված է եղել ասորեստանյան և քարեղյան բարբառների: Այս ենթախմբին սովորաբար դասում են նաև էրլայերենը, որն իր անվանումն ստացել է

Էրլա քաղաքից, ուր և հիմնականում հայտնաբերվել են այդ լեզվի գրածոները¹: Այս ենթախմբի լեզուներից ոչ մեկը չի բողբել կենդանի ժառանգներ:

Հյուսիսարևմտյան (այլ դասակարգմամբ՝ հյուսիս-կենտրոնական) ենթախմբին պատկանում են քանաանական² լեզուները՝ բուն քանաաներենը և դրանից գրեթե չտարբերվող փյունիկերենը, վերջինիս տարրերակ՝ Կարթագենի պունիկերենը, քանաաներենի շառավիղ հանդիսացող եբրայերենը, ինչպես նաև այսօրվա Հորդանանի տարածքում մ.թ.ա. I հազարամյակի սկզբում տարածված մոավերենը, ամոնիերենն ու եռոմերենը: Փյունիկյան ու Քանաանը, որոնք սովորաբար դիտվում են որպես մեկ երկրամաս, մարդկությանը հայտնի ամենաին տառային գրի բնօրրանն են: Այս գիրը, որը հայտնի է որպես «փյունիկյան», իսկ գիտական գրականության մեջ կոչվում է նաև «արևմտասեմական», ընկած է մինչև այսօր գործածվող բազմաթիվ գրերի հիմքում:

Քանաանական լեզուների հետ ընդհանրություններ ունեն և հաճախ դրանց խմբին են դասվում նույնպես մեր թվարկությունից առաջ Սիրիայի հյուսիսում տարածված ուգարիթերենը և Միջագետքում ու դրանից դուրս տարածված ամորերենը:

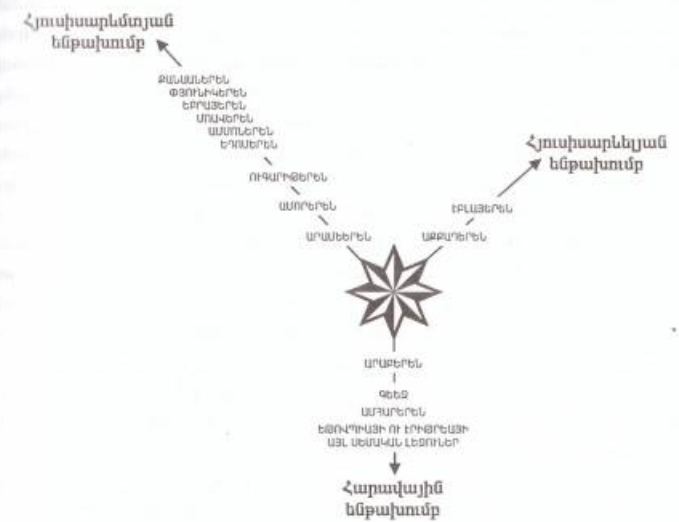
Հյուսիսարևմտյան ենթախմբի մյուս ճյուղը կազմում են բազմաթիվ արամեական բարբառները, որոնց մասին խոսք կգնա ստորև:

Հյուսիսարևմտյան ենթախմբի կենդանի ժառանգներն են Իսրայելի պետական լեզուն՝ արդի եբրայերենը, ինչպես նաև սեմական լեզուներին բնորոշ հատկանիշների զգալի մասը կորցրած արամեական երեք բարբառները, որոնց մասին նա խոսք կգնա ստորև:

Սեմական լեզուների հարավային ենթախմբին պատկանում են Եթովպիայի միջնադարյան գրական լեզուն՝ գեեզը, Եթովպիայի այսօրվա պետական լեզուն՝ ամհարերենը, Էրիթրեայի պետական լեզուն՝ տիգրինյան, այս երկու երկրներում տարածված ևս մի քանի լեզուներ³, ինչպես նաև արաբերենն իր բոլոր տարատեսակներով, այն է՝ հնագույն ժամանակներում Հարավային Արաբիայում տարածված, այսպես կոչված, «հարավ-արաբական» լեզուները՝ սաբայերենը, մինայերենը, դասական արաբերենը, որի հիման վրա գարգացել է արդի գրական արաբերենը, արաբական բարբառները, այդ թվում՝ ինքնուրույն լեզվի վերածած լատինատառ մալթայերենը, որը մոտ է Թունիսի բարբառին: Նշված բոլոր լեզուները, բացառությամբ գեեզի ու «հարավ-արաբական» լեզուների, կենդանի են:

Հյուսիս-եզրային ու հյուսիս-կենտրոնական տերմինների կողմնակիցները նույն սկզբունքով բաժանում են նաև հարավային ենթախմբը: Այսպես՝ արաբերենը դասվում է հարավ-կենտրոնական ենթախմբի մեջ, իսկ եթովպական լեզուները՝ հարավ-եզրային: Այսպիսի դասակարգման տրամաբանության համաձայն՝ «կենտրոնական» կոչվող լեզուները, այսինքն՝ արաբերենը, արամեերենն ու քանաանական լեզուներն ավելի մեծ թվով ընդհանրություններ ունեն միմյանց հետ և ենթադրաբար ավելի լավ են պահպանել նախասեմական մայր լեզվի առանձնահատկությունները, քան «եզրային» լեզուները՝ աքքադերենը, էրլայերենն ու եթովպական լեզուները: Այս դասակարգման բոլոր կողմն այն է, որ գեեզը շատ մեծ ընդհանրություններ ունի դասական արաբերենի հետ և

դրա հետ ակնհայտորեն պատկանում է նույն ենթախմբին: Չի բացառվում, որ գեեզը սերում է հարավ-արաբական լեզուներից մեկից կամ դրանց հետ մեկտեղ առանձնացել է ընդհանուր նախալեզվից: Համեմայն դեպք, եթովպական գիրն ակնհայտորեն սերում է հնագույն հարավ-արաբական գրերից:

ԱՐԱՄԵՆՆ ՈՒ ԴՐԱ ԲԱՐԲԱՆՆԵՐԸ: Արամեացիները բացառիկ դեր են խաղացել հին Մերձավոր Արևելքի լեզվաբանության կյանքում: Նրանք երբեք չեն ունեցել քաղաքական մեծ կշիռ, չեն ստեղծել քիչ թե շատ աչքի ընկնող միասնական պետություն, բաժանված են եղել քոչվոր ու կիսաքոչվոր առանձին ցեղերի, իրար դեմ պայքարող կրոնական համայնքներ: Սակայն նրանց լեզվին վիճակված էր դառնալ Հին աշխարհի ամենանշանավոր լեզուներից մեկը՝ նույն շարքում կանգնելով լատիներենի, հունարենի ու արաբերենի հետ: Գրեթե մեկուկես հազարամյակ արամեերենը Մերձավոր Արևելքի ազգամիջյան ու միջազգային հաղորդակցության լեզուն էր՝ կատարելով այն նույն դերը, որը միջնադարում կատարում էր լատիներենը, իսկ նորագույն ժամանակներում՝ անգլերենը:

Արամեացիների հնագույն պատմությունը հայտնի է Հին Արևելքի գրավոր հուշարձաններից ու հնագիտական պեղումների տվյալներից: Մյնչև մ.թ.ա. II հազարամյակի կեսը նրանք զբաղեցնում էին Արաբական թերակղզու հյուսիսարևելյան հատվածը, որտեղից այնուհետև շարժվում են դեպի հյուսիս-արևմուտք և աստիճանաբար հաստատվում Հյուսիսային Միջագետքում, որը Հին Կտակարանում հիշատակվում է որպես «Արամ-Նահարային», այսինքն՝ «երկու գետերի Արամը», և Սիրիայում, որտեղ ստեղծվում են արամեական առաջին քաղաք-պետություններն ու գաճառ բազմակրությունները: Արամեացիների մի հատվածը, որը հայտնի է քաղղեացիներ անվանմամբ, հաս-

¹ Որոշ լեզվաբաններ էրլայերենը դասում են հյուսիսարևմտյան խմբի մեջ:
² «Քանաաներ» այսօրվա Իսրայելի տարածքի հնագույն անվանումն է:
³ Ինչպես և կենդանի արամեական երեք բարբառները, ամհարերենը, տիգրինյան և եթովպական սեմական արդի այլ լեզուները բավականին հեռացել են սեմական լեզուներին բնորոշ բերականական նկարագրից:

տատվում է Միջագետքի հարավում, որտեղ դառնում է քնակչության խոշոր քաղաքը-տարրերից մեկը:

Արամեացիների տարածմանը զուգահեռ տեղի են ունենում նաև այլ ժողովուրդների կամավոր կամ բռնի տեղաշարժեր: Այսպես՝ Միջագետքում բնակվող ամորացիների մի խումբ ինչ-ինչ պատճառներով ստիպված է լինում լքել հայրենիքը և անցնելով Եփրատ գետը՝ շարժվել դեպի Քանաան: Ամորական այս ցեղերը հնագույն արձանագրություններում նշվում են «*իլիֆ*» բառով, որը կապված է «անցնել, հատել» իմաստ ունեցող սեմական արմատի հետ և արտացոլում է պատմական այն փաստը, որ ամորացիները Միջագետքից Քանաան են հասել՝ «անցնելով» Եփրատ գետը: Այսպիսով՝ «*իլիֆ*» բառը փաստորեն նշանակում էր «անդրգետացի»: Հաստատելով իրենց գերիշխանությունը Քանաանում՝ իվրի-ամորացիները յուրացնում են քանաանցիների անհամեմատ ավելի զարգացած մշակույթն ու լեզուն: Քանաանացած այս ամորացիներից սկիզբ են առնում հին եբրայեցիները՝ այսօրվա հրեաների նախնիները:

Պատմական այս իրողությունը խտացված ու առասպելացված կերպով արտացոլվել է Հին Կտակարանում՝ հրեաների նախահայր Աբրահամ նահապետի մասին ավանդապատումների տեսքով: Անսալով իր աներևույթ Աստծու հրամանին՝ Աբրահամ իր տոհմակիցների հետ լքում է իր հարազատ՝ Քաղդեացվոց Ուր քաղաքն ու ուղղվում դեպի «ավետյաց երկիր» Քանաան: Հետաքրքրական է, որ Հին Կտակարանում Աբրահամը, փաստորեն, արամեացի է համարվում. նրա բոլոր Հակոբը, որից սերել են հրեական տասներկու ցեղերը, Հին Կտակարանում մի տեղ ուղղակիորեն բնութագրվում է որպես «գեղեցիկ արամեացի»:

Հին Կտակարանում Արամ անունը հիշատակվում է ևս մի քանի անգամ: Բացի Արամ-Նահարայիցից, այն հիշատակվում է որպես Սեմի հիմնդիրը որդու, ինչպես նաև Աբրահամ նահապետի երրորդ անուններ: Թեև տրամաբանական է բովում այս երկրորդ Արամին դիտել որպես արամեացիների նախահայր, ինչպես Աբրահամն է համարվում հրեաներին, այնուամենայնիվ, Աստվածաշնչի մեկնաբաններն արամեացիների (ինչպես նաև արաբների և սեմական մի քանի այլ ժողովուրդների) նախահայր են ճանաչում Աբրահամին՝ նրա անվան հետ կապելով նաև սեմական ժողովուրդների միջավայրում ծագած միաստվածական երեք կրոնները՝ հուդայականությունը, քրիստոնեությունն ու իսլամը:

Աստվածաշնչի վկայությունը, քն Աբրահամն ու Արամը հարազատ եղբայրներ են եղել, ևս մեկ անգամ հաստատում է արամեացիների ու ամորացիների ցեղակցական սերտ կապերը: Բացի սրանից, երկու ժողովուրդների ցեղակցությանն է մատնանշում Հին Կտակարանում քանիցս արձանագրված այն փաստը, որ Աբրահամի շառավիղները կին առնելու համար ուղղվում էին Սիրիայում ու Հյուսիսային Միջագետքում, այսինքն՝ արամեական տարածքներում բնակվող իրենց ազգականների մոտ:

Հին Կտակարանում նկարագրված է նաև Իսրայելի թագավորների՝ Մավուդի, Սողոմոնի ու Դավիթի պայքարը Սիրիայի արամեական թագավորությունների հետ, որոնց անվանումների մեջ ևս առկա է «Արամ» բառը: Գիտական գրականության մեջ այս թագավորությունները երբեմն հավաքակաճորեն նշվում են որպես «դամասկոսյան Արամ»: Հին Կտակարանը հիշատակում է դամասկոսյան Արամի Աղրազար (Հաղաղեփեր), Ռազոն (Ռեզոն), Հեցիոն, Բեն-Հաղաղ, Ազայել և այլ թագավորներին: Արամեական այս պետական միավորներն ամենայն հավանականությամբ վերջնականապես

կործանվել են Ասորեստանի կողմից մ.թ.ա. VIII դարի վերջին՝ Իսրայելի թագավորության կործանման հետ մեկտեղ:

Իրենց պատմության ողջ ընթացքում արամեացիներին այդպես էլ չհաջողվեց հասնել ազգային միասնության և ստեղծել միասնական պետություն: Հյուսիսային Միջագետքում ու Սիրիայում տարբեր ժամանակաշրջաններում գոյություն ունեցած արամեական պետական միավորներից և ոչ մեկին չհաջողվեց միավորել արամեական բոլոր գեղերին ու նրանց զբաղեցրած տարածքները: Անբողջ Մերձավոր Արևելքով մեկ լեզվական էքսպանսիա կատարելով հանդերձ՝ արամեացիները գրեթե չեն ունեցել սեփական քաղաքական պատմություն:

Ազգային ու պետական միասնականության բացակայությանը է պայմանավորված, որ արամեներենը չունեցավ մեկ միասնական գրական լեզու և հայտնի է մեկ տասնյակի հասնող բարբառների տեսքով, որոնցից շատերը հասել են գրական լեզվի մակարդակի:

Արամեական հնագույն գրածոները հայտնաբերված են Սիրիայի տարածքում և վերագրվում են մ.թ.ա. IX դարին, երբ Սիրիան Ասորեստանի տիրապետության տակ էր: Սրանք հիմնականում արքայական արձանագրություններ են, ինչպես նաև տասպանագրություններ և նվիրագրություններ, որոնց լեզուն կրում է քանաաներենի ազդեցությունը և երբեմն դիտվում որպես միջանկյալ օղակ արամեերենի ու քանաաներենի միջև: Գրածոները կատարված են արևմտասեմական գրով, որն արամեացիները (ինչպես և երրայացիները) փոխ էին առել փյունիկեցիներից ու քանաանցիներից և վերջիններիս պատմական թատերաբեմից դուրս գալուց հետո պահպանել և զարգացրել էին:

Փյունիկա-արամեական (արևմտասեմական) գիրը

Այս ժամանակաշրջանում արամեերենը Հյուսիսային Միջագետքից ու Սիրիայից տարածվում է նաև Ասորեստանի որոշ մահազներում, մրցակցության մեջ մտնում այստեղ աքքադերենի հետ և, ի վերջո, աքքադերենի կողքին ստանում պետական գրագրության լեզվի կարգավիճակ: Նոր բաբելոնյան թագավորությունում (626-539), որի բնակչության զգալի մասը քաղդեացի-արամեացիներ էին, աքքադերենն արդեն գրեթե ամբողջությամբ զիջել էր իր դիրքերն արամեերենին և գործածվում էր միայն պաշտոնական արձանագրությունների համար: Գրան զուգահեռ՝ արամեերենն աստիճանաբար սկսում է գործել որպես ազգամիջյան հաղորդակցության լեզու:

բարբառը շատ մոտ է արամեերենի արևելյան բարբառին և հաճախ համարվում է վերջինիս տարատեսակը:

Կենտրոնական բարբառն ընկած է սույն գրքի առարկան հանդիսացող դասական ասորերենի հիմքում:

ՌԱՍԱԿԱՆ ԱՍՈՐԵՐԵՆ: Եղեսիայի բարբառի ամենահին հայտնի գրածոները վերագրվում են մ.թ.ա. III դարին. սրանք հիմնականում տապանագրություններ են: Հեթանոսական շրջանի ամենանշանավոր նմուշը Սամոսատի ստոիկ փիլիսոփա Մար Բար-Սեբրայիոնի նամակն է՝ ուղղված իր որդուն:

Սելևկյան պետության քայքայումից հետո՝ մ.թ.ա. 132 թվականին, Օսրոյենեում կազմավորվում է արամեական թագավորություն, որը գոյատևում է մինչև 216 թվականը: Աշխարհագրական մոտիկությունը Պաղեստինին ու Անտիոքին նպաստեց, որ Օսրոյենեն դառնար այն առաջին երկրամասերից մեկը, որոնցում տարածվեց քրիստոնեությունը: Արամեացիներից բացի, քրիստոնեության տարածմանը նպաստում էին նաև հույները, որոնք Ալեքսանդր Մակեդոնացու արշավանքից հետո բնակություն էին հաստատել Հյուսիսային Միջագետքում: Օսրոյենեի Աբգար IX թագավորը (179-214) եղել է պատմության մեջ քրիստոնեություն ընդունած առաջին արքան (207): Ասորական և հայկական եկեղեցական ավանդույթներն այս թագավորի դարձը վերագրում են Քրիստոսի օրոք ապրած և վերջինիս հետ իրր նամակագրական կապի մեջ եղած Աբգար V-ին, որը Հայ առաքելական եկեղեցու տոնելի սրբերից է: Ըստ այդ ավանդույթների քրիստոնեությունն Օսրոյենե ներմուծել է Թադեոս առաքյալի աշակերտ Ադդեն, որին առաքյալն անձամբ ձեռնադրել է Եղեսիայի եպիսկոպոս:

Օսրոյենեում քրիստոնեության տարածումն ու Եղեսիայի վերածումն այդ կրոնի խոշոր կենտրոնի էապես փոխում են Եղեսիայի բարբառի կարգավիճակը: Նախաքրիստոնեական ժամանակաշրջանում չունենալով մյուս երկու բարբառների գործածության ծավալն ու հղվածության աստիճանը՝ այն ոչ միայն բարձրանում է լիարժեք գրական լեզվի մակարդակի՝ երբեմն անվանվելով «քրիստոնեական արամեերեն», այլև արամեական բոլոր բարբառներից միակը սկսում է դիտվել որպես առանձին լեզու՝ իր ուրույն անվանումով:

Բանն այն է, որ արամեացիների միջավայրում, քրիստոնեության տարածման հետ զուգահեռ, «արամեացի» բառն աստիճանաբար դառնում է «հեթանոս» բառի հոմանիշը: Արդյունքում Եղեսիայի քրիստոնյա արամեացիները թե՛ իրենց գրական լեզուն և թե՛ իրենք իրենց սկսում են կոչել *սուրյայյա*, այսինքն՝ «սիրիական», «սիրիացի»: Սա արհեստական նորանմուծություն չէր, բանի որ «Սիրիա» և «սիրիացի» բառերը, որպես «Արամ» և «արամեացի» բառերի հոմանիշներ, գործածվում էին դեռևս սելևկյան ժամանակաշրջանում և, որպես այդպիսիք, արձանագրված են *Մեպտուսգինոսայում*՝ Հին Կտակարանի հունարեն հնագույն թարգմանության մեջ, որը կատարվել է մ.թ.ա. III դարի կեսերին Եգիպտոսի Պտղոմեոս Ֆիլադելֆոս թագավորի հրամանով: Հարկ է նշել, որ այս ժամանակաշրջանում «Սիրիա» էր կոչվում ոչ միայն առափյույն Սիրիան, որի ամենանշանավոր թաղաքն Անտիոքն էր, այլ նաև Հյուսիսային Միջագետքը՝ ընդհուպ մինչև Ադիաբենե:

Հայերի մոտ *սուրյայյա* բառն ստանում է «ասորի» ձևը (չշփոթել «ասորեստանցի» բառի հետ), իսկ Հյուսիսային Միջագետքը կոչվում է Ասորիք:

Հետաքրքրական է, որ «քաղղեացի» բառը, լինելով, վաստորեն, «արամեացի» բառի հոմանիշը, չի կհսում վերջինիս ճակատագիրը և գործածվում է մինչև այսօր: Դիտարկվող ժամանակաշրջանում քաղղեացի էին կոչվում Միջագետքի հեթանոս արամեացիները, որոնք հատկապես հայտնի էին իրենց աստղաբաշխական գիտելիքներով:

Սելևկյան ասորերենի գիրն *էստրանգելոն*

էր, որն արևմտասեմական գրի հիման վրա զարգացած կուրսիվային, այսինքն՝ կապակցված գիր է: Ենթադրվում է, որ էստրանգելոն կարող է ինչ-որ ձևով առնչված լինել Պարսիսայում գործածվող կապակցված գրի հետ, որը հաճախ դիտվում է միջանկյալ օղակ էստրանգելոյի և «քառակուսի» գրի միջև: Դա միևնույն հանրահայտ գրերը, որոնք Մեսրոպ Մաշտոցի փորձում էր հարմարեցնել հայերենին, կարող էին հենց պարսիսյան գիրը լինել: Սա են հուշում Կորյունի այն խոսքերը, թե դամիելյան գրերը «քաղված էին ուրիշ դպրություններում»: Համեմայն դեպք, ակնհայտ է, որ դամիելյան գրերը քսաներկու տասնուհինգ արևմտասեմական գրի մի տարատեսակ պետք է լինեին, ինչի օգտին են խոսում նույն Կորյունի խոսքերը, թե «այդ նշանագրերը բավական չեն հայերեն լեզվի սիրողները-կապերն ամբողջությամբ արտահայտելու համար»:

Արամեական կուրսիվային գիրն ընկած է նաև պահլավական գրի հիմքում: Սեմական գրի հարմարեցումն իրանական լեզվին ի սկզբանե պայմանավորեց պահլավական գրի անկատարելությունը: Այս գիրը բարդացնում էին նաև բազմաթիվ գաղափարագրությունները, երբ, օրինակ, «թագավոր» բառի համար գրվում էր արամեերեն *մաչ-րա* բառը, որը, սակայն, ընթերցվում էր *շահ*, կամ «կա» և «չկա» բառերի համար գրվում էին արամեական *իթ* և *լաթ* բառերը, որոնք պահլավերեն հնչեցվում էին որպես *հասթ* և *մեսթ*: Արամեական գաղափարագրությունների ընթերցումը նշվում էր պահլավերեն *ուգ-վարիշ*՝ «բացում» տերմինով: Գոյություն ունեին գաղափարագրությունների հատուկ ձևոճարկներ, որոնցից ամենահայտնին «Շրահանգ-ի-պահլավիք» բառարանն է:

Ասորական գիրն իրենց լեզուներին հարմարացնելու փորձեր են արել իրանալեզու սողիերը և նույնիսկ բյուրքերը: Յորագետքում պահպանվել են XII-XV դարերին վերագրվող տապանաբարերը՝ ասորա-բյուրքական արձանագրություններով: Ենթադրվում է, որ մոնղոլական ավանդական գրի և Հնդկաստանի մի քանի գրերի հիմքում նույնպես ընկած են ասորական տառերը:

Գրական ասորերենը բավականին կարճ ժամանակահատվածում հաստատվում է որպես բոլոր քրիստոնյա արամեացիների գրավոր ու ծիսական լեզու: Գրան նպաստում են նաև ասորերենի ճյուղությունը, դրա ազատ շարահյուսությունը, փոխասությունների համար բաց լինելը: *Սուրյայյա* «ասորի» անվանումն իր հեթանոս աստիճանաբար տարածվում է բոլոր քրիստոնյա արամեացիների վրա, անկախ այն բանից, թե որտեղ են նրանք բնակվում և արամեական որ բարբառից են օգտվում ասորյայում:

Ասորերենը՝ որպես քրիստոնեական քարոզի և ուսմունքի լեզու, տարածվում է նաև սեմական տարածքից դուրս: Բավական է հիշել, որ Հայաստանում, որտեղ կար ա-

Տեղումական աղոթքը՝ էստրանգելո գրով

րամենները որպես գրավոր լեզու գործածելու հարյուրամյակների ավանդույթ, ամբողջ IV դարն անցել է քրիստոնեությունն ասորերենով քարոզելու ու տարածելու փորձերի ներքո: Եվ ժողովրդի լայն զանգվածներին ասորերենի անհասկանալի լինելն է, որ, ի վերջո, թելադրել է հայկական գրի ստեղծման անհրաժեշտությունը:

Արամեացիների ավանդական պառակտվածությունը շարունակվում է նաև քրիստոնեության ընդունումից հետո: Հարևան Սասանյան Իրանից տարածվող դուալիզմի ու ֆատալիզմի գաղափարներին դիմագրավելու անհրաժեշտությունն ասորիներին ստիպում է հատուկ ուշադրություն դարձնել քրիստոնեության դոգմատիկ դրույթների մշակմանը, որի արդյունքում նրանք հաճախ հայտնվում են քրիստոնեական ուսմունքի «ծայրահեղական» դիրքերում: Այսպես՝ նրանց մի մասն ընդունում է 428 թվականին Կոստանդնուպոլսի պատրիարք դարձած Նեստորի ուսմունքը, ըստ որի՝ Քրիստոսն ունի երկու բնություն և երկու անձ: Նեստորականության հիմքում ընկած էին Դիոդորոս Տարսոնացու և Թեոդորոս Մոպսուեստացու աստվածաբանական հայացքները: Եղեսիայում գործում էր նեստորականների «պարսից» կոչվող համրահայտ քարճրագրայն դպրոցը, որտեղ, ի թիվս բազմաթիվ այլ առարկաների, ուսումնասիրվում և զարգացվում էին այս երեք աստվածաբանների գաղափարները:

431 թվականին Եփեսոսի երրորդ տիեզերական ժողովը նզովում է Նեստորին և նրա հետևորդներին, որին հետևում են նեստորականների հալածանքները: Եղեսիայից վտարված նեստորականները պատսպարվում են Սասանյան Իրանում, որտեղ Շապուհ I-ի (243-273) կատարած տեղահանումների հետևանքով արդեն գոյություն ունեւր ասորական քրիստոնեական համայնք: Սասանյանների տիրույթներում նեստորականների գլխավոր մշակութային ու հոգևոր կենտրոնը դառնում է Մժբիհը՝ Եղեսիայից հետո ասորական քրիստոնեության երկրորդ նշանավոր հոգևոր կենտրոնը: 489 թվականին Եղեսիայից Մժբիհ է տեղափոխվում նաև «պարսից դպրոցն» ու այստեղ ապրում վերելքի նոր ժամանակաշրջան:

Թեև Իրանում քրիստոնյաները, որոնց մեծ մասն ասորիներ էին, պարբերաբար ենթարկվում էին դաժան հալածանքների, այդուհանդերձ, որպես Բյուզանդիայի կողմից հալածվող տարր՝ նեստորականները, ի դեմս Սասանյան Իրանի, ի վերջո գտնում են հզոր, թեև ոչ այնքան հուսալի հովանավորի և հիմնում այստեղ իրենց առանձին՝ Արևելքի եկեղեցին: Ասորիների ազդեցությամբ Իրանում գործող քրիստոնեական եկեղեցին կարճ ժամանակահատվածում ամբողջությամբ դառնում է նեստորական: Հատկանշական է, որ քրիստոնեություն ընդունող պարսիկները հիմնականում դառնում էին ասորական կրոնական համայնքի անդամներ, քանի որ վաղ միջնադարում կրոնական պատկանելությունն առավելություն ուներ ազգային ու լեզվական ինքնության նկատմամբ: Նեստորականություն ընդունած բազմաթիվ պարսիկներ, այդ թվում՝ նախկին զրադաշտական մոզեր, դառնում են ասորական մշակույթի ու եկեղեցու նշանավոր գործիչներ, իսկ ոմանք՝ նույնիսկ նեստորական կաթողիկոսներ:

Նեստորական ասորիները Կենտրոնական Ասիայում, Հնդկաստանում և նույնիսկ Չինաստանում վարում էին չափազանց ակտիվ քարոզչական գործունեություն, ինչին նպաստում էր Բյուզանդական կայսրությունում շուկաներ կորցրած նեստորական աստորականների ներքափանցումն այս երկրներ ու դրանցում ասորական առևտրական համայնքների կազմավորումը: Նշված երկրամասերում նեստորականները բողեւ են ասորական բազմաթիվ արձանագրություններ, որոնցից ամենամշահավորը 781 թվա-

կանին վերագրվող Միանֆույի երկլեզու՝ չինարեն-ասորերեն քարակոթողն է:

XIV դարի սկզբին նեստորական եկեղեցին ունեցել է մետրոպոլիտական 30 արքունի և մոտ 200 թեմ՝ Միջագետքից մինչև Հեռավոր Արևելք: Սակայն XIV դարի վերջին Լեոնքրեմուրի արշավանքներն առաջացնում են նեստորական եկեղեցու անկումը, և այն, ի վերջո, ամփոփվում է Միջագետքում ու հարակից շրջաններում, որտեղ և գոյատևում է մինչև այսօր:

1551 թվականին ասորի նեստորականների մի մասն ընդունում է կաթողիկոսություն: Նեստորականներից տարբերվելու համար կաթողիկ ասորիներն ընդունում են «Փաղեհացիներ» անունը, իսկ իրենց եկեղեցին կոչում Քաղեհական, ինչը, իհարկե, չի ենթադրում որևէ հատուկ առնչություն Հին Միջագետքի քաղեհացիների հետ:

Ասորիների մյուս մասը խիստ հակադրվում է նեստորականությանը և հարում քրիստոսաբանության մեկ այլ բևեռի: Բացի նեստորականությունից, սրանք մերժում են նաև Քաղեհեղոնի 451 թվականի տիեզերական ժողովի որոշումները Քրիստոսի բնության մասին և, ինչպես և հայերը, ընդունում միաբնակության գաղափարը: VI դարում Եղեսիայի եպիսկոպոս Հակոբ Բարադեսը (542-578) ասորի հակաքաղեհեղոնական միաբնակներին միավորում է առանձին եկեղեցու մեջ, որն ստանում է Ասորի ուղղափառ եկեղեցի կամ, Բարադեսի անունով, Հակոբիկյան եկեղեցի անվանումը: Հակոբիկյան եկեղեցին մինչև օրս սերտ կապեր է պահպանում նույնանդամական Հայ առաքելական եկեղեցու հետ:

Ընդունելով նեստորականների մարտահրավերը՝ հակոբիկները նույնպես ակտիվ գործունեություն են ծավալում իրենց բնակության սահմաններից դուրս՝ քարոզչական առաքելություններով հասնելով մինչև Հնդկաստան, որտեղ հիմնում են մինչև օրս գործող և մոտ 2 մլն հետևորդ ունեցող Մալաբարի եկեղեցին: Իր զարգացման գագաթնակետին՝ XIII դարում, Հակոբիկյան եկեղեցին ունեցել է մետրոպոլիտական 20 արքունի և 103 թեմ: Ինչպես և նեստորականների պարագայում, Լեոնքրեմուրի արշավանքների արդյունքում հակոբիկյան եկեղեցիների ու վանքերի մեծամասնությունն ավերվում է, և սկսվում է այս եկեղեցու երկարատև անկումը:

Միջնադարում հակոբիկների միջավայրում նույնպես սկսում է տարածվել կաթողիկոսությունը, և 1785 թվականին Ասորի ուղղափառ եկեղեցուց պաշտոնապես առանձնանում է Ասորի կաթողիկ եկեղեցին:

Կենտրոնական և Հեռավոր Արևելքից բացի, ասորիներն ակտիվ քարոզչական գործունեություն էին ծավալում արաբների միջավայրում, որտեղ հաճախ հայտնվում էին նաև բյուզանդացիների ու պարսիկների դիվանագիտական համձնարարություններով: Այստեղ ևս նեստորականներն ու հակոբիկները մրցակցության մեջ էին իրար հետ և հաճախ կրոնական բանավեճեր էին կազմակերպում իրար միջև արաբական իշխանավորների առջև, ինչպես դա անում էին պարսից շահանշահների ու բյուզանդական կայսրերի արքունիքներում:

Նեստորականների քրիստոնեական քարոզը հատկապես հաջող էր Արաբական թերակղզու հյուսիս-արևելքում գտնվող Հիրթա (կամ Հիրա) արաբական փոքր իշխանությունում, որի իշխող՝ Լախմյանների տոհմը՝ լինելով Սասանյան Իրանի քաղաքական ազդեցության ոլորտում, դավանում էր քրիստոնեություն: Հիրայի խոսակցական լեզուն արաբերենն էր, սակայն որպես գրավոր լեզու գործածվում էր ասորերենը:

Հակոբիկների կրոնական ազդեցությունն ավելի ուժեղ էր Հիրայի հակառակորդը

համարվող Ղասասանյանների արաբական իշխանությունում, որի քաղաքական պատմությունը ծավալվում է VI դարում: Ի տարբերություն Իրանի դաշնակից Հիրայի, Ղասասանյանների իշխանությունը քաղաքական սերտ կապերի մեջ էր Բյուզանդիայի հետ: 563 թվականին Ղասասանյան իշխան ալ-Հարիսը ժամանում է Կոստանդնուպոլիս և համադիպում Հուստինիանոս կայսեր հետ: Այցի ընթացքում նա համոզում է Հուստինիանոսին՝ Եղեսիայի եպիսկոպոս Հակոբ Բարադեոսին նշանակել նաև Ղասասանյան իշխանության հոգևոր հովիվ:

Հակոբիկներն ամուր դիրքեր ունեին նաև Եմենում ու հարակից շրջաններում, որտեղ նրանց հակառակորդները ոչ այնքան նեստորականներն էին, որքան հրեաները: Համարվում է, որ հակոբիկների միաբնակությունն ազդեցություն է գործել իսլամի գաղափարախոսության կազմավորման վրա:

Ասորիների քարոզչական գործունեությունը հարավում տարածվում էր մինչև Նուբիա ու Եթովպիա, որոնց քրիստոնեացման գործում նրանք մեծ դեր են խաղացել:

Ի տարբերություն նեստորականների ու հակոբիկների, ասորիների մի փոքր զանգված ընդունում է Քաղկեդոնի ժողովի որոշումները: Սրանք ստանում են *մելքիներ* անվանումը, որն առաջացել է ասորերեն *մալքա*՝ «թագավոր» բառից և արտահայտում է այս համայնքի կրոնական միասնությունը բյուզանդական կայսեր կողմից հովանավորվող քաղկեդոնական ուղղափառության հետ: Մելքիները հիմնականում կենտրոնացած էին Պաղեստինում, որտեղ V-VI դարերում արևմտյան արամեերենով և էստրանգելոյին հարող, այսպես կոչված, «ասորա-պաղեստինյան» գրով ծավալել էին եռանդուն գրական, առավելապես՝ բարգամանչական գործունեություն:

Ժամանակի ընթացքում ասորի մելքիները ձուլվում են թվով իրենց գերազանցող նույնադավան հույների հետ և հիմնականում կորցնում իրենց ասորական ինքնությունն ու լեզուն: Արաբական արշավանքների արդյունքում Մերձավոր Արևելքի ուղղափառները դառնում են արաբախոս, իսկ նրանց եկեղեցին հայտնի է դառնում որպես «հույն-ուղղափառ»: Ոչ միջնադարում հույն-ուղղափառների մի մասն ընդունում է կաթոլիկություն՝ կազմելով Հույն-կաթոլիկ եկեղեցին, որի հետևորդները, ի տարբերություն հույն-ուղղափառների, այսօր էլ կոչվում են մելքիներ:

Ասորական միջավայրում գոյացած մեկ այլ կրոնական համայնք են մարոնիները: Ըստ ավանդույթի՝ համայնքի հիմնադիրը համարվում է V դարում ապրած ճգնավոր վանական Մարոնը: Համայնքը սկզբնապես ընդունում է սոնոֆելիզմի ուսմունքը, ըստ որի՝ Քրիստոսն ունեւ երկակի բնություն և միասնական կամք: VII դարում Հովհաննես Մարոն պատրիարքն առաջնորդում է մարոնիներին դեպի Լիբանան, որտեղ նրանք բնակվում են մինչև այսօր՝ կազմելով Լիբանանի խոշորագույն քրիստոնեական համայնքը: Միջին դարերում, երբ մարոնիները դաշնակցում են իսլամիկների հետ, նրանց միջավայրում սկսում է տարածվել կաթոլիկությունը, և 1736 թվականին մարոնական եկեղեցին պաշտոնապես ճանաչում է Հռոմի պապի գերագահությունը: Թեև մարոնիները, որպես ծիսական լեզու, արաբերենի հետ մեկտեղ օգտագործում են ասորերենը, ասորական ինքնագիտակցությունը նրանց մտա թույլ է արտահայտված և չի կրում համատարած բնույթ: Մարոնիների մտա որոշ տարածում ունի փյունիկեցիների շատավիղ լի-նելու գաղափարը, ինչը գիտական տեսակետից անհիմն է:

Կրոնական պառակտվածությունն ու անվերջ աստվածաբանական վեճերը էլ ավելի են խորացնում անբախտն ասորի ժողովրդի երկու հիմնական զանգվածի՝ նես-

տորականների ու հակոբիկների միջև: Սրան նպաստում էր նաև այն, որ հակոբիկները հիմնականում կենտրոնացած էին Բյուզանդական կայսրությունում ու վայելում էին նրա հովանավորությունը, մինչև նեստորականները Սասանյան Իրանի հպատակներն էին:

Դավանական ու քաղաքական պառակտվածությունն իր շարունակությունն է գտնում ասորիների գրավոր մշակույթում: Էստրանգելո տառատեսակի հիման վրա երկու համայնքները մշակում են գրի սեփական տարբերակներ: Հակոբիկների մոտ ձևավորվում է *սերսո* կոչվող տառատեսակը, որի ձայնավորները նշվում են հունական այբուբենի համապատասխան տառերին նմանեցված ձայնանիշերով: Նեստորականների մոտ ձևավորված գրում, որը հենց այդպես էլ կոչվում է՝ նեստորյան, ձայնավորները նշվում են կետերից և կարճ զծիկներից կազմված ձայնանիշերով, որոնք զարգացել են էստրանգելոյի ձայնանիշադրության պարզունակ համակարգից: Այստեղ հարկ է նշել, որ սեմական բոլոր քաղաձայնային գրերից ասորականում առաջինն սկսեցին ձայնավորների համար օգտագործվել հատուկ նշաններ: Չայնավորման այս եղանակն այնուհետև ընդօրինակեցին նաև հրեաներն ու արաբները:

Տեղական բարբառներն իրենց հերթին ազդեցություն գործեցին գրական ասորերենի հնչյունական համակարգի վրա, որի հետևանքով ձևավորվել և մեղ է

հասել ասորական տեքստերի ընթերցման երկու ավանդական եղանակ՝ հակոբիկյան և նեստորական: Թեև տարբերությունը երկուսի միջև չնչին է, համարվում է, որ նեստորականն ավելի ճիշտ է վերարտադրում Եղեսիայի բարբառը:

Գրային ու բարբառային տարբերությունները յիսնագարեցին ասորերենին պահպանել արամեերենի՝ Մերձավոր Արևելքի ազգամիջյան ու միջազգային հաղորդակցության լեզվի ավանդական դերը: Ասորերենը դառնում է Սասանյան Իրանի ու Բյուզանդիայի միջև դիվանագիտական հաղորդակցության լեզու, քանի որ, ինչպես արդեն նշվեց, այդ տեղությունները միմյանց միջև կամ երրորդ կողմերի հետ փոխանակվող դիվանագիտական առաքելությունները հաճախ վստահում էին իրենց տիրույթներում բնակվող ասորիներին, որոնք աչքի էին ընկնում լեզուների իմացությամբ, եռանդուն և նախաձեռնող խառնվածքով, դիվանագիտական գործունեության համար պահանջվող հմտություններով: Ասորիներին դիվանագիտական առաքելություններ էին վստահում նաև այլ պետությունները: Այսպես՝ ասորի էր Ֆրանսիայի թագավոր Ֆիլիպ IV Գեղեցիկի (1268-1314) մոտ մտնողական խանի ուղարկված դեսպանը:

Միջնամյաբային անվերջ մտավոր մրցակցությունը նպաստում է ասորիների կրթական համակարգի զարգացմանը, որը մի քանի հարյուրամյակ լավագույն էր

أَبُو، وَحَفْصًا.
 نَسِيمًا مَعْنَى. أَلَا مَحْفُظًا.
 تَوَسَّلَ جَنْبًا: أَمَّا وَحَفْصًا أَوْ
 كَانًا. حَكَ كَسْفًا وَهَوَمًا.
 مَعْنَى. مَعْنَى كَيْ تَعْنَى.
 أَمَّا أَوْ أَيْ مَعْنَى لِحَيْثُ.
 هَلَا أَلَا كَانَتْ مَعْنَى. أَلَا فِي مَعْنَى
 حَفْصًا. تَعْلَمُ وَتُحِبُّ.
 مَحْفُظًا سَمَّا هَا مَحْفُظًا
 لِحَكَ كَسْفًا. أَمَّا

Տեղական արոթքը՝
սերսո գրով

بَعْدَ وَحَفْصًا.
 يَهْدِي عَضًا. هَادِيًا مَحْفُظًا.
 يَسِيرًا يَتَعَلَّقُ: يُنَجِّدُ وَحَفْصًا نَجْدًا
 تَنْجِدًا. جَدَّ كَيْ كَعْنَى وَهَوَمًا
 تَعْنَى. مَعْنَى كَيْ تَعْنَى.
 يُنَجِّدُ وَنَدَّ مَعْنَى كَعْنَى لِحَيْثُ.
 هَلَا كَعْنَى لِحَيْثُ مَعْنَى. يَكْفِي فِي
 مَعْنَى. مَعْنَى وَتُحِبُّ.
 مَحْفُظًا سَمَّا هَا مَحْفُظًا
 لِحَكَ كَسْفًا. أَمَّا

Տեղական արոթքը՝
նեստորյան գրով

Մերձավոր Արևելքում: Ասորիներն ունեին բազմաթիվ տարրական դարոցներ, որոնք գործում էին եկեղեցիներին ու վանքերին կից կամ դրանցից անկախ ու ապահովում գրաճանաչության բարձր մակարդակն ասորիների միջավայրում: Տարրական կրթություն ստացածները կարող էին իրենց ուսումը շարունակել Եղեսիայում, Մծբինում ու իրանական Գուռդի-Շափուրում գործող բարձրագույն դպրոցներում: Կրթական համակարգի արդյունավետությանը հատկապես աչքի էին ընկնում նեստորականները:

Կրթական զարգացած համակարգն ու հարյուրամյակներ շարունակվող միջնադարյան մրցակցությունն իրենց հերթին նպաստում էին զրավոր մշակույթի զարգացմանը: Արդյունքում ստեղծվում է չափազանց հարուստ մի գրականություն, որն իր ծավալով ի վերջո գերազանցում է արամեական մյուս բարբառներով գրված բոլոր ստեղծագործությունները՝ միասին վերցրած:

Ասորական գրականության կայացման ու ասորերենի ընդհանուր ոճի ձևավորման վրա հատկապես մեծ ազդեցություն է գործել Աստվածաշնչի թարգմանությունը, որի տարբերակների քանակով ասորական գրականությունը զբաղեցնում է առաջին տեղը: Նոր Կտակարանն ասորերենի թարգմանելու առաջին հայտնի փորձը II դարում կատարել է Հռոմում կրթություն ստացած Տատիանոսը, որը չորս Ավետարանները միավորել է մեկ ստեղծագործության մեջ: Հիսուսիինգ գլուխ պարունակող այս թարգմանությունը հայտնի է հունական *Դիատեսսարոն* անվանումով: V դարին վերագրվող չորս Ավետարանների ասորական մեկ այլ թարգմանություն 1842 թվականին հայտնաբերել է հրատարակել է Բրիտանական թանգարանի գիտաշխատող Ուիլյամ Կուլբենտնը, որի անունով այն կոչում են «կյուրեռոյան» և պայմանականորեն նշում որպես Syr⁴: 1892 թվականին Սիմայի թերակղզու Սուրբ Կատարինեի վանքում Ազնես Սմթբ Լյուիսը հայտնաբերում է չորս Ավետարանների ասորական ևս մեկ տարբերակ պարունակող պալիմպսեստ (ինն տեքստից մաքրված և երկրորդ անգամ օգտագործված մագաղաթ), որը հայտնի է որպես Codex Sinaiticus կամ Syr⁵: Հայտնի է նաև, որ ենթադրաբար V դարում մեկքիները Պաղեստինի արևմտյան արամեերենի են թարգմանել Աստվածաշնչի որոշ, եթե ոչ բոլոր գրքերը, սակայն դրանցից պահպանվել են միայն Ավետարանների, Գործք Առաքելոցի ու Պողոս առաքյալի թղթի որոշ հատվածները (Syr^{pa1}):

Աստվածաշնչի ասորական կանոնական ամբողջական թարգմանությունը, որը կոչվում է *Փղշիթթա* («պարզ», Syr^P), վերջնականապես խմբագրվել է V դարի սկզբերին: Սա ասորական բոլոր եկեղեցիների կողմից ճանաչված Աստվածաշնչի կանոնական թարգմանությունն է: Հայտնի են Փղշիթթայի Նոր Կտակարանի ավելի քան 350 ձեռագրեր, որոնց միջև տեքստային տարբերություններն աննշան են:

509 թվականին հակոբեկյան Ֆիլոքսենոս Մաբրուդացի եպիսկոպոսը ունեցողիկարայի հանճարարում է վերախմբագրել Փղշիթթայի տեքստը. այս տարբերակը հայտնի է որպես «Ֆիլոքսենյան» (Syr^{Pb}): 616 թվականին Ֆիլոքսենոսն տարբերակը մասամբ վերանայում է Թովմաս Հերաբլայեցին («հերաբլայան» տարբերակ, Syr^b), իսկ 704-705 թվականներին Հին Կտակարանի թարգմանությունը վերանշակում է Հակոբ Եղեսիացին՝ հենվելով հունական թարգմանության վրա:

Նեստորականներն ավելի մեծ ակնածանքով էին վերաբերվում Փղշիթթայի V դարի տարբերակին: Նրանց մոտ թարգմանությունը վերախմբագրելու միակ հայտնի փորձը VI դարում կատարել է Մար Աբբա I կաթողիկոսը, սակայն այդ տարբերակը պարունակող ձեռագրեր չեն հայտնաբերվել:

Թարգմանչական գործունեությունն ընդհանրապես շատ մեծ տեղ էր զբաղեցնում ասորիների հոգևոր կյանքում և չէր սահմանափակվում միայն Աստվածաշնչով: Այդ գործունեությունը ներառում էր հունալեզու՝ անտիկ ու բյուզանդացի քիչ քե շատ նշանավոր բոլոր հեղինակների, որոնց ստեղծագործությունների մի մասը պահպանվել է միայն ասորական թարգմանությունների տեսքով: Հունարենից կատարված թարգմանությունների շնորհիվ ասորերենի մեջ ներթափանցում են մեծ թվով հունական փոխառություններ, հիմնականում՝ փիլիսոփայական ու աստվածաբանական տերմիններ: Հունարենից կատարվող ակտիվ թարգմանության հետևանքով ձևավորվում է նաև դասական ասորերենի ուրույն շարահյուսական համակարգը, որը, ի տարբերություն սենական այլ լեզուների, աչքի է ընկնում ազատությամբ ու ճկունությամբ:

Ակտիվորեն թարգմանվում էին նաև պահլավական և պահլավերենի թարգմանված հեղիական գրական գործերը, ինչպես, օրինակ՝ առակների հանրահայտ «Զալիլա և Դիմնա» հավաքածուն: Ինչպես և հունարենը, թեև ոչ նույն ծավալով, պահլավերենն իր հետքն է թողել ասորերենում, հանձինս բազմաթիվ փոխառությունների:

Ինչ վերաբերում է բուն ասորական գրականությանը, ապա այն չափազանց հարուստ ու բազմաբնույթ է: Հայտնի են II-XIII դարերում ստեղծագործած մոտ 150 ասորի հեղինակներ, որոնց գործերը մեզ են հասել ավելի քան երեք հազար ձեռագրերում: Այստեղ տեղին է նշել, որ ասորական մշակույթն աչքի չի ընկնում մյուսական արժեքների առատությամբ և հիմնականում, ինչպես և հրեականը, խոսքի մշակույթ է, ուստի ձեռագրերի դերն ու արժեքը դրանում հիրավի անգնահատելի են:

Ասորական գրականությունը ներառում է կրոնական, փիլիսոփայական, աշխարհագրական, բժշկական, աստղագիտական, այրիմիական, գյուղատնտեսական, գեղարվեստական և այլ բնույթի գործեր: Հատկապես արժեքավոր է ասորական հայրաբանական գրականությունը, որի շնորհիվ ասորերենը լատիներենից ու հունարենից հետո հիրավի դառնում է քրիստոնեության երրորդ կարևորագույն լեզուն:

Ասորական գրականությունը սնուցող կարևոր աղբյուրներից մեկը ժողովրդական բանահյուսությունն էր, որը սերտորեն կապված է Մերձավոր Արևելքի սենական և ոչ սենական հնագույն ավանդապատումների հետ: Ասորական ժողովրդական բանահյուսության կարևորագույն նմուշն իմաստուն Ախիկարի մասին զրույցն է, որը, ենթադրաբար, ունի ասորեստանյան ծագում, և որի հնագույն արամեական տարբերակը հայտնաբերվել է արդեն հիշատակված Էլեֆանտինյան պապիրոսային արխիվում: Չրույցի առանձին դրվագներ ներթափանցել են Աստվածաշունչ, այն հիշատակվում է նաև Եզովկոսի մոտ: Չրույցի հերոսները Ասորեստանի Սենեբերին (Սիմաբերիթ) թագավորի ատենադպիր Ախիկարն ու նրա քրոջ որդի (այլ տարբերակներում՝ քեռորդի) Նարբան են: Արկածներով ու փիլիսոփայության ու բարոյալիտության բնույթի խրատներով ինչ այս գործը ժողովրդական պրակտիկ փիլիսոփայության ու բարոյալիտության խտացում է: Չրույցը տարածված է եղել նաև այլ ժողովուրդների մոտ: Այսպես՝ դեռևս V դարում զրույցն ասորերենից թարգմանվել է հայերենի ու մեծ ժողովրդականություն վայելել միջնադարյան Հայաստանում «Պատմութիւն և խրատք Խիկարայ իմաստնոյ» անունով: Գոյություն ունեն գրույցի հունական, եթովպական, սլավոնական, արաբական և այլ խմբագրումներ: Ախիկարի հետ է առնչված արաբական բանահյուսության հերոս իմաստուն Լոխմանը:

Ասորական դասական հեղինակային գրականության առաջին նշանավոր դեմքը

Բար Դայասանն է (154-222), որն իր անունն ստացել է Եղեսիայի միջով հոսող Դայասան գետից: Հայերին այս հեղինակը ծանոթ է Բարդաժան անունով: Ի ծնն հեքանոս և, ըստ ժամանակակից հույն հեղինակների, ազգությամբ պարսև Բար Դայասանը հասուն տարիքում ընդունում է քրիստոնեություն, սակայն հարում է ալեքսանդրիական գնոստիցիզմին՝ արժանանալով «վերջին գնոստիկ» մականվանը: 216 թվականին, երբ Հռոմի Կարակալլա կայսրը գրավում է Եղեսիան, Բար Դայասանը պատսպարվում է Հայաստանում, որտեղ, ըստ Մովսես Խորենացու, գրում է հայոց պատմությունը:

Բար Դայասանի փիլիսոփայական հայացքները երկխոսության ձևով շարադրված են նրա «Երկրների օրենքների գիրք» ստեղծագործության մեջ: Սակայն, բացի փիլիսոփայությունից, հեղինակն այդ գրքում անդրադառնում է նաև աստղաբաշխությանն ու տիեզերաբանությանը՝ հանդես գալով որպես Միջագետքի քաղցնական գիտելիքների ու ավանդույթների կրող: Սա, սակայն, չի խանգարում Բար Դայասանին պնդել, թե մարդու կամքն ազատ է և չի կրում արտաքին բնական երևույթների ազդեցությունը: Գիրքը պարունակում է նաև մեծ թվով տեղեկություններ զանազան ազգերի մասին՝ չինացիներից մինչև քրիստանացիներ, ինչպես նաև բազմաթիվ աստղագիտական հաշվարկներ:

Բար Դայասանը եղել է նաև տաղանդավոր բանաստեղծ և թողել 150 շարականից բաղկացած ժողովածու: Նրա բանաստեղծական ոճը մեծ ազդեցություն է թողել հաջորդ սերունդների ասորի հեղինակների, այդ թվում՝ Եփրեմ Ասորու վրա: Նա, մասնավորապես, առաջինն է ներմուծել ակրոստիքոսը, որն այնուհետև լայն տարածում է գտել ասորական գրականության մեջ: Բար Դայասանի բանաստեղծական ավանդույթների շարունակողը եղել է նրա որդի Հարմոնիոսը, որը, ըստ ժամանակակիցների, տաղանդով չի զիջել հորը, բայց որի ստեղծագործություններից ոչինչ չի պահպանվել:

Վաղ շրջանի ասորական գրականության վերջին նշանավոր ներկայացուցիչն Աֆրահաթն է (?-350), որը հայտնի է «Պարսիկ իմաստուն» մականունով: Լինելով պարսիկ գրադաշտականների զավակ՝ Աֆրահաթը հասուն տարիքում ընդունել է քրիստոնեություն և ճանաչում ստացել որպես աստվածաշնչյան տեքստերի տաղանդավոր մեկնիչ: Նա մախ և առաջ հայտնի է ասորական այբուբենի 22 տառերի քանակով կազմված բարոգների ժողովածուով, որը հասել է նաև հայերեն թարգմանությամբ, սակայն սխալմամբ վերագրվում է Հակոբ Մծրնացուն:

IV դարը քրիստոնեության համար չափազանց կարևոր ժամանակաշրջան էր, երբ վերսիմաստավորվում էին դասական փիլիսոփայությունն ու հեքանոսական գնոսիսը, ծնվում էին քրիստոնեության մոր դրույթներն ու գաղափարները, սկիզբ էին առնում երրորդաբանական ու քրիստոսաբանական վեճերը, ձևավորվում էր ճգնավորությունը: Այս գործընթացներում կարևոր դեր էին խաղում ասորիները, որոնցից ամենանշանավորը սուրբ Եփրճն Ասորին էր՝ «Ասորիների մարգարեն» (306-373): Այս տաղանդավոր հեղինակի գրչին պատկանում կամ վերագրվում են սուրբգրային բազմաթիվ մեկնություններ, դավանական աշխատություններ, ճառեր, աղոթքներ, ներբողներ, կցուղիներ, որոնք շարադրված են արևելաքրիստոնեական մտքին հատուկ խորհրդապաշտական ոգով, հայտնութենական բափանցումներով ու քննարկանությամբ: Եփրեմ Ասորու ստեղծագործության մեջ հատուկ տեղ են գրավում, այսպես կոչված, *միմրաները*՝ հանգավոր կամ արձակ բարոգները, և *մաղառաները*՝ շարականները: Նա թողել է նաև ասորական կրոնական բանաստեղծության այլ՝ *բերրաբա, սողիբա, բաուրա, բեշրոխա* ժանրային ձևերի բազմաթիվ նմուշներ:

Եփրեմ Ասորին հսկայական ազդեցություն է գործել ոչ միայն ասորական կրոնական մտքի և բանաստեղծության, այլև Արևելքի ու Արևմուտքի քրիստոնեական այլ ուղղությունների վրա: Նրա ստեղծագործություններից շատերը թարգմանվել են հայերեն, իսկ մի բանիսը հայտնի են միայն հայերեն թարգմանությամբ: Հայ առաքելական եկեղեցին Եփրեմ Ասորուն դասել է համաքրիստոնեական տոնելի սուրբ հայրերի շարքը և նրա հիշատակը տոնում է տարեկան երկու անգամ:

Մեկ այլ նշանավոր հեղինակ էր արդեն հիշատակված Մար Աբրա I ցեստորական կարողիկոսը (540-552), որը քրիստոնեություն ընդունած գրադաշտական էր: Կրոնական կրթություն ստանալով Մծրինում, Եղեսիայում ու Կոստանդնուպոլսում՝ նա հիմնում է, այսպես կոչված, «Մեկնիայի դպրոցը» և ճանաչում ստանում գրադաշտական մոզերի դեմ ուղղված իր գործերով, որոնց համար հալածանքների է ենթարկվում Խոսրով I-ի կողմից և, ի վերջո, մահանում քանդում:

VI դարում ստեղծագործած հեղինակներից արժե հիշատակել մծրինացի ցեստորական Հովսեփ Հուգայային, որին վերագրվում է ասորերենին նվիրված ամենահին քերականական աշխատությունը: Հուգայան նաև համարվում է ցեստորյան գրի ծայնափիլային համակարգի ստեղծողը:

Ասորական բանասիրական մտքի նշանավոր ներկայացուցիչներից է արդեն հիշատակված հակոբիկ Հակոբ Եղեսիացին (?-708): Ծնունդով անտիոքցի՝ նա կրթություն էր ստացել Քենենշրինի ասորական քարձրագույն դպրոցում և Ալեքսանդրիայում, ապա դարձել Եղեսիայի եպիսկոպոս: Նրա գրչին են պատկանում ասորական ու հունական ուղղագրության և կետադրության մասին բանասիրական մի շարք գործեր: Հակոբ Եղեսիացու անվան հետ է կապված արևմտյան ասորական գրի մեջ ծայնավորների համար նշաններ ներմուծելու առաջին փորձը, ընդ որում՝ ենթադրվում էր այդ նշանները տեղադրել թաղանայններ ճշող տառերի միջև: Սակայն այս եղանակը չարմատավորվեց, և, ի վերջո, ձևավորվեց հունական այբուբենի տառերի հիման վրա ստեղծված ծայնանիշերի՝ մեզ հայտնի համակարգը:

Մեկ այլ նշանավոր հակոբիկ հեղինակ էր Սարգիս Ռեշայնացին (?-536), որն ուսումն ստացել էր Ալեքսանդրիայում և ասորի առաջին նշանավոր հանրագիտակն էր: Նրա գրչին պատկանում են փիլիսոփայությանը, տրամաբանությանն ու աստղագիտությանը վերաբերող մի քանի ստեղծագործություններ և բազմաթիվ թարգմանություններ: Սակայն Սարգիս Ռեշայնացին նախ և առաջ հայտնի էր որպես հմուտ բժիշկ ու հունական բժշկական աշխատությունների թարգմանիչ:

Հակոբիկ հեղինակների շարքում հիշատակման է արժանի նաև Հակոբ Սեբուդացին (451-521)՝ հայտնի իր բազմաթիվ քարոզներով, ուղերձներով ու շարականներով, որոնցում լայնորեն օգտագործվում է Հին Կտակարանի թեմատիկան: Նրա հայացքները զգալիորեն ազդել են Հակոբիկյան եկեղեցու վարդապետության վրա, իսկ գրական ստեղծագործություններից շատերը ներառվել են հակոբիկյան պատարագի մեջ:

Մեծ արժեք է ներկայացնում ասորական, հատկապես հակոբիկյան պատմագրությունը: Ասորի պատմիչներից նախ և առաջ աչքի է ընկնում Միքայել Ասորին (1126-1199), որը 1166 թվականից եղել է նաև Հակոբիկյան եկեղեցու *մաֆրիսանը*՝ պատրիարքը: Նրա պատմական բազմաթիվ գործերից շատերը, այդ թվում՝ ամենակարևորը՝ «Ժամանակագրությունը», դեռևս միջնադարում թարգմանվել են հայերեն:

VII դարում՝ արամեացիներից երկու հազարամյակ անց, Արաբական քերական

զուց արտահոսեց սեմական ևս մեկ ժողովուրդ՝ արաբները, որոնք իսլամի դրոշի տակ կարճ ժամանակում նվաճեցին Մերձավոր Արևելքն ու Հյուսիսային Աֆրիկան: Արաբական տիրապետության առաջին հարյուրամյակն ասորիների համար ընդհանուր առմամբ տանելի էր: Նրանք շատ կարևոր դեր խաղացին արաբական մշակույթի զարգացման գործում: Լիմելով արաբերենին ցեղակից լեզվի կողմեր՝ ասորիներն իրենց ավանդականորեն ակտիվ քարգմանչական գործունեությունն ուղղեցին ասորերենից արաբերեն բարձրագույնություններ կատարելու վրա: Նրանց շնորհիվ ժամանակին ասորերենի քարգմանված հունարեզու գրականությունը, նախ և առաջ՝ անտիկ հեղինակների փիլիսոփայական ու բժշկական գործերը, հասու դարձան ոչ միայն արաբներին, այլ, վերջիններիս միջոցով, նաև միջնադարյան Եվրոպային:

Սակայն արաբական գերիշխանությունն ի վերջո տխուր հետևանքներ ունեցավ ասորիների համար: Նրանց ճնշող մեծամասնությունն աստիճանաբար ենթարկվեց կամավոր կամ պարտադրված իսլամացման և, ի վերջո, արաբացավ: Արամեական տարրը զգալի մաս է կազմում այսօրվա Սիրիայի, Լիբանանի ու Իրաքի արաբ բնակչության գեներակական նկարագրում:

Ասորիների մի մասը, ինչպես, օրինակ՝ մարոնիները, պահպանեց քրիստոնեական հավատը, սակայն դարձավ արաբախոս՝ այս կամ այն չափով պահպանելով նախնիների լեզուն ծիսակատարության մեջ: Արաբախոս ասորիներն ու մյուս քրիստոնյաներն արաբերեն գրելու համար որոշ ժամանակ օգտագործում էին ասորական գիրը: Գրելու այս եղանակը հայտնի է *գարշունի* անվանումով:

Ասորերենով խոսողների թվի կտրուկ նվազումն ու այդ լեզվի գործածության ոլորտի նեղացումը հանգեցնում են այն բանին, որ VIII դարում սկսվում է ասորական, հատկապես հակոբիկների, գրականության անկումը, սակայն մինչև XIII դարը դասական ասորերենը շարունակում է մնալ գրական ստեղծագործության լեզու: Այս դարը տալիս է ասորական դասական գրականության թերևս ամենափայլուն ներկայացուցչին՝ Գրիգոր Բար Էվրայային, որը հայտնի է նաև Աբուլ-Ֆարաջ արաբական անունով:

Բար Էվրայան ծնվել է 1226 թվականին Մալաթիայում, հակոբիկյան քրիստոնեություն ընդունած հրեա բժշկի ընտանիքում, ինչով էլ բացատրվում է նրա Բար Էվրայա՝ «հրեայի որդի» մականունը: Սկսելով բժշկություն ուսումնասիրել՝ նա չի սահմանափակվում այդ ոլորտով և աստիճանաբար կուտակում է հիրավի հանրագիտարանային գիտելիքներ, ճերմայալ հայերենի իմացությունը: Նվիրվելով հոգևոր գրադմուսքին՝ Բար Էվրայան երիտասարդ տարիքում դառնում է եպիսկոպոս և զբաղեցնում եկեղեցական բարձրաստիճան մի շարք պաշտոններ: Նա աչքի է ընկնում լայնախոհությամբ, ճատարականների հանդեպ հանդուրժողականությամբ ու հարգանքով, ինչը շատ հազվագյուտ երևույթ էր միջատարական լարված հարաբերություններում:

Բար Էվրայան թողել է գրական շատ մեծ ժառանգություն, որը ներառում է փիլիսոփայական, աստվածաբանական, պատմական, լեզվաբանական և գեղարվեստական գործեր: Նրա՝ թերևս ամենախայտնի ստեղծագործությունը «Չվարճալի պատմվածքների գիրքն» է, որը մինչև օրս շարունակում է քարգմանվել աշխարհի տարբեր լեզուներով:

Գիտելիքների, առաքինության ու լայնախոհության շնորհիվ Բար Էվրայան վաղից էր հանրաճանաչ սեր ու հարգանք, և նրա մահը 1286 թվականին Իրանի Մարաղա քաղաքում սգում էին ոչ միայն հակոբիկները, այլև նեստորականներն ու հայերը:

XIII դարից հետո դասական ասորերենը դադարում է նաև ակտիվ գրական

ստեղծագործության լեզու լինելուց և շարունակում է գործածվել լոկ որպես ծիսական լեզու Ասորի ուղղափառ (հակոբիկյան), Արևելքի (նեստորական), Ասորի կաթոլիկ, Քաղղեական, Մալաթիայի և Մարոնական եկեղեցիների կողմից: Այս եկեղեցիները հավաքականորեն հայտնի են որպես «ասորական ավանդույթի» եկեղեցիներ:

ԱՐԱՄԵՐԵՆՆ ԱՅՍՕՐ: Չնայած համատարած արաբացմանը՝ ասորիների որոշ խմբերի հաջողվեց ոչ միայն մնալ քրիստոնյա, այլև կենդանի պահել նախնիների լեզուն: Հետաքրքրական է, որ մեր թվարկության սկզբին գոյություն ունեցած արամեական հիմնական երեք բարբառներն էլ այսօր ունեն կենդանի շառավիղներ, որոնք գիտական գրականության մեջ կոչվում են «նոր արամեական բարբառներ»: Թեև դրանք բոլորն էլ հիմնականում պահպանել են արամեական բառապաշարը, սակայն քերականության տեսանկյունից զգալիորեն հեռացել են սեմական լեզուներին բնորոշ քերականական կառուցվածքից: Այս առումով նոր արամեական բարբառները համեմատելի են երովպական արդի սեմական լեզուների հետ:

Արևմտյան կամ սիրիա-պաղեստինյան արամեական բարբառը պահպանվել է Դամասկոսի մերձակայքում գտնվող Մաալուլա, Բախասա և Ջուրաադին գյուղերում: Մաալուլայի բնակիչները մելքի (հույն-կաթոլիկ) քրիստոնյաներ են, իսկ մյուս երկու գյուղերը մահմեդաբնակ են: Այս բարբառի բառապաշարը, հնչյունական համակարգն ու քերականությունը կրել են և շարունակում են կրել արաբերենի ուժեղ ազդեցությունը:

Դասական ասորերենի հիմքում ընկած կենտրոնական արամեական բարբառի ժառանգը տարածված է Թուրքիայի հարավարևելյան Մարդին քաղաքի հարևանությամբ գտնվող Տուս-Արդին շրջանում, որը պատկանում է դասական ասորերենի բնօրրան Հյուսիսային Միջագետքին: Այս լեզուն, որով խոսողներն առավելապես հակոբիկ ասորիներ են, հիմնականում հայտնի է *տուրդոյ* («եռնային»), ինչպես նաև *տորանի* և *սուրդոյ* (կամ *սուրդոյոյ*) անուններով: Վերջինը հատկապես հետաքրքրական է, քանի որ նույն ինքը դասական ասորերենի *սուրյայա* բառն է: Տուրդայխոս ասորիներն իրենց կոչում են *ասարգի* կամ *սուրյոյե*:

Մինչև 1915 թվականը Տուս-Արդինում, որտեղ կենտրոնացած են մեծ թվով ասորական եկեղեցիներ ու վանքեր, և Արևմտյան Հայաստանի հարակից շրջաններում, հատկապես Վանի վիլայեթում բնակվում էին տասնյակ հազարավոր ասորիներ: Սակայն Սեծ եղեռնից հետո, որի զոհերը հայերի հետ մեկտեղ դարձան նաև ասորիները, վերջիններիս թիվը մշված շրջաններում կտրուկ նվազեց:

Տուս-Արդինից դուրս՝ արաբական երկրներում բնակվող հակոբիկ ու կաթոլիկ ասորիները, որպես կանոն, չեն տիրապետում տուրդոյին և արաբախոս են: Թեև արաբները նրանց կոչում են *սյրյանի*, այսինքն՝ ասորի, շատ հաճախ այդ բառին տրվում է ոչ այնքան ազգային, որքան կրոնախամայնքային պատկանելության իմաստ: Ինչպես և արաբական երկրներում բնակվող այլ արաբախոս քրիստոնյաներին, ասորիներին հաճախ դիտում են որպես քրիստոնյա արաբների:

Հայտնի է տուրդոյի յոթ բարբառ, որոնցից հիմնականը Միդյաթ ավանի *միդոյոյ* կոչվող բարբառն է: Մյուսներն են *միդոյոյ*, *թիարգոյոյ*, *իվարնոյոյ*, *նիլոյոյ* և *նաիթոյոյ* բարբառները: Յոթերորդը, որը կոչվում է *միախոս*, տարածված է եղել Դիարբեքի մերձակայքի երկու գյուղերում և XX դարի 90-ականների վերջերից չունի կենդանի կողմեր: Միախոսն բավականին տարբերվում է տուրդոյի մյուս վեց բարբառներից և երբեմն

դիտվում է որպես առանձին լեզու: Այն ավելի մոտ է դասական ասորերենին, և արաբական, քուրդական ու քրդական փոխառությունները դրանում ավելի քիչ են:

XIX դարի 80-ական թվականներին արևմտյան քարոզիչները փորձում էին սերտոյի միջոցով գրի առնել տուրոյոն, սակայն այդ լեզվին այդպես էլ չհաջողվեց վերածվել գրական լեզվի: Դրան խոչընդոտող գործոններից է մասնավորապես Տուռ-Արդիինից ասորիների մասսայական արտագաղթը (հիմնականում դեպի Գերմանիա ու Շվեդիա, ինչպես նաև Միդիա և Լիբանան), որին նպաստում է չճանաչված ազգային փոքրամասնությունների հանդեպ թուրքալիքի քաղաքականությունը:

Տուրոյոն գրական լեզվի վերածելու ևս մեկ փորձ արվեց 1980-ականներին Շվեդիայում, որտեղ օրենսդրորեն պահանջվում է, որ ազգային փոքրամասնությունների երեխաները հնարավորություն ունենան կրթվելու մայրենի լեզվով: Լեզվաբան Յուսուֆ Իսհակի կողմից մշակված լատինատառ այբուբենով հրատարակվեց տուրոյոյի “Toxu Qorena” («Եկե՛ք կարդանք») դասագիրքը, ինչպես նաև շվեդերեն-տուրոյո քառարանը, սակայն տուրոյոն գրական լեզվի վերածելու այս ջանքերը ևս հաջողություն չունեցան:

Արևելյան կամ բաբելոնյան արամեերենի կենդանի շտապիլը հիմնականում տարածված է Իրաքում և Իրանի հյուսիս-արևմուտքում՝ Ուրմիա լճի շրջակայքում, և ունի բազմաթիվ բարբառներ: Դրանցով խոսողների մի մասը նեստորական, մյուսը՝ կաթոլիկ ասորիներ են (քաղղեսացիներ): Սրանց պետք է ավելացնել նաև, այսպես կոչված, «քրդական» կամ «ասորական» հրեաներին, որոնք բնակվելիս են եղել Իրաքի Մոսուլ քաղաքից դեպի հյուսիս գտնվող Ջախո քաղաքում ու նրա շրջակայքում, սակայն XX դարի կեսերից գրեթե ամբողջությամբ ներգաղթել են Իսրայել: Այս հրեաների բարբառը, որը շատ մոտ է քաղղեսացիների բարբառին, հայտնի է *ճաշ-դիզան* և *զախո* անվանումներով, իսկ արաբներն այն կոչել են *ջարալի* («լեռնային»): Իրենք հրեաներն իրենց լեզուն կոչել են նաև «Թարգումի լեզու»:

Հյուսիսային Իրաքից բացի, հրեաները բնակվել են նաև Իրանի Ռեզայն քաղաքից դեպի հյուսիս ընկած շրջաններում, ուր խոսել են արևելյան ասորերենի սալամասյան բարբառով: 1828 թվականի ռուս-պարսկական պատերազմից հետո այս հրեաների մի մասը հաստատվել էր Անդրկովկասում, ուր հայտնի է եղել *լախուլիներ* անունով:

Եվս մեկ կրոնաէթնիկական խումբ, որը խոսել է արդի արևելաարամեերենով, Իրաքի հարավում ու Իրանի Խուզիստան նահանգում բնակվող մանդեականներն են, որոնք այսօր ավելի հայտնի են որպես «աաբիներ»: Մինչև XX դարի կեսերը սաբիների խոսակցական լեզուն եղել է ասորերենի *նասորայա* բարբառը, սակայն XX դարի վերջին սաբիները գրեթե ամբողջությամբ եղել են արաբախոս ու պարսկախոս, թեև շարունակում են գործածել արամեերենն ու մանդեական գիրը ծիսական նպատակներով:

XIX դարի երկրորդ կեսին ամերիկացի քարոզիչների ջանքերի շնորհիվ արդի արևելաարամեերենի Ուրմիայի բարբառով, նեստորյան գրով սկսեց գրականություն հրատարակվել: Արդյունքում արդի արևելաարամեերենը, ի տարբերություն մյուս երկու կենդանի արամեական բարբառների, բարձրացավ գրական լեզվի մակարդակի և կարող է համարվել արդի գրական ասորերեն կամ, ավելի ստույգ, արդի գրական արևելաարամեերեն: Արդի ասորերեն (Modern Syriac, Neo-Syriac) անվանումը երբեմն գործածվում է լեզվաբանների կողմից, թեև արդի արևելաարամեերենը ոչ դասական ասորերենի կիսբուն ընկած կենտրոնական արամեական բարբառի և ոչ էլ, առավել ևս, դասական ասորերենի ժառանգն է, այլ, ինչպես նշվեց, բաբելոնյան արամեերենի:

Արևելյան ասորիների ընդհանուր քանակի մասին ստույգ տվյալներ չկան, իսկ մոտավոր քիվը 350 հազար է: Իրաքից և Իրանից դուրս նրանք բնակվում են ԱՄՆ-ում, Եվրոպայում, Ավստրալիայում ու նախկին խորհրդային հանրապետություններում: Վերջիններում, այդ թվում՝ Հայաստանում բնակվող ասորիները հիմնականում հարուն են Ռուս ուղղափառ եկեղեցուն, քանի որ նրանց նախնիներն Իրանից Ռուսական կայսրություն տեղափոխվելու բուլլայություն ստանալու համար ստիպված էին հրաժարվել նեստորականությունից և ընդունել Ռուս ուղղափառ եկեղեցու դավանանքը: Բոնի ռուսականացման քաղաքականությամբ է բացատրվում նաև ասորիների այս հատվածի մոտ ռուսական անունների ու ռուսականացված ազգանունների (ինչպես, օրինակ՝ Մուրադով, Թամբազով, Յակուբով, Ադասիև, Ալավերդով և այլն) տարածված լինելը: XX դարի 90-ական թվականներից սկսած՝ «ռուս ուղղափառ» ասորիների միջավայրում նկատելի է դեպի նեստորականություն վերադառնալու որոշ միտում, ինչին նպաստում է Արևելքի եկեղեցու համապատասխան ակտիվ գործունեությունը:

Նեստորականների մոտ XIX դարի վերջից սկսեց տարածվել նրանց ասորեստանյան ծագման գաղափարը: Սրա հետևում ամերիկացի քարոզիչներն էին, որոնք, չունենալով սեմագիտական բավարար գիտելիքներ, շտապեցին արամեախոս նեստորականներին հայտարարել հին ասորեստանցիների շտապիլներ: XX դարի առաջին տասնամյակներում որպես նեստորական ասորիների ինքնանվանում հաստատվում է *սորուրալի*՝ «ասորեստանցիներ» բառը, որն աստիճանաբար փոխարինում է նրանց նախկին *սորոլի* ինքնանվանմանը: Այստեղ տեղին է նշել, որ դասական ասորերենում «Աթուր» էր կոչվում ոչ միայն հին Ասորեստանը, այլ նաև Մոսուլ քաղաքի նահանգն ու Մոսուլի թեմը, այսինքն՝ այն տարածքը, որը մինչև օրս ասորիների խոշորագույն ազգային օջախն է: Հետևաբար, միջնադարի քրիստոնյա ասորիներն *սորուրայա* անելով նկատի ունեին «Աթուրում բնակվող ասորի՝ աթուրեցի» և ոչ թե «ասորեստանցի», քանի որ ասորեստանցի համարվելը նրանց համար նույնչափ, եթե ոչ ավելի անընդունելի պետք է լիներ, քան արամեացի, ասել է թե՛ հեթանոս:

Ասորեստանյան վարկածը, դառնալով նեստորականների ազգային հպարտության առարկան, միևնույն ժամանակ առաջացրեց նրանց արամեական լեզվին ու արամեական հարուստ հոգևոր ժառանգությանն ասորեստանյան հավակնությունների կողքին տեղ գտնելու խնդիրը, որին ցայսօր համոզիչ լուծում չի գտնվել: Եվ թեև նեստորական ասորիներին այսօր առավելապես կոչում են ասորեստանցիներ, իսկ նրանց լեզուն՝ արդի ասորեստաներեն, սեմագիտների ճնշող մեծամասնությունը չի ընդունում նրանց ասորեստանցի լինելը՝ դիտելով նրանց որպես արամեացիներ:

Այսօր նեստորականների և հակոբիկների շրջանում գործում են մտավորական և քաղաքական խմբավորումներ, որոնք մերժում են ինչպես ասորեստանցի, այնպես էլ ասորի անվանումները և նախընտրում են կոչվել արամեացիներ՝ դրանում տեսնելով ասորի ժողովրդի բոլոր զանգվածների ազգային միասնության գրավականը: Այդուհանդերձ, նշված երեք բարբառների կրողների մոտ միևնույն ազգին պատկանելու գիտակցությունը շարունակում է թույլ արտահայտված մնալ:

Ինչպես և անցյալում, այսօրվա ասորիներին քիչ թե շատ միավորողը շարունակում է մնալ ոչ այնքան ընդհանուր արամեական ծագումը, որքան նրանց բոլորի եկեղեցիներում այս կամ այն ծավալով հնչող դասական ասորերենը, թեև յուրաքանչյուր ասորական համայնք յուրովի է հնչեցնում այն: Տարբեր է նաև ազգային կյանքում դասա-

կան ասորերենին հատկացվող տեղի ծավալը: Նեստորականները, թվում է, ավելի մտա-
հոգված են արդի գրական ասորերենի պահպանմամբ ու զարգացմամբ: Հակորիկներն
ու կաթոլիկներն ավելի մեծ տեղ են հատկացնում դասական ասորերենին: Այն դասա-
վանդվում է նրանց կիրակնօրյա դպրոցներում, դրանով երգեր են գրվում, հրատարակ-
վում են մանկական գրքեր, մույնիսկ որոշ փորձեր են արվում վերադարձնել դասական
ասորերենը խոսակցական ոլորտ:

Որոշակի հետաքրքրվածություն դասական ասորերենի հանդեպ կա նաև մարո-
նիների մոտ, որոնց համար ևս այս լեզուն, արաբերենի հետ մեկտեղ, շարունակում է ծի-
սական մնալ: Մարոնական մտավորականության այն հատվածում, որն այս կամ այն
չափով պահպանում է ասորական ինքնագիտակցություն, հետաքրքրությունն այս լեզվի
նկատմամբ մեծ է: Ասորերենը դասավանդվում է լիբանանյան մի քանի համալսարան-
ներում, երկրում գործում է Ասորերեն լեզվի բարեկամների ընկերակցություն, որն զբաղ-
վում է ասորերենի քարոզչությամբ ու հրատարակչական գործունեությամբ:

Թեև Արևմտյան Հայաստանի տարածքում ասորիները բնակվել են հնագույն
ժամանակներից, իսկ Եդեսիան հայերի կողմից մույնիսկ ընկալվում է որպես Արևմտյան
Հայաստանի մի մաս, Հայաստանում այսօր բնակվող մոտ ութ հազար ասորիները 1828
թ. ռուս-պարսկական պատերազմից հետո Իրանից Արևելյան Հայաստան տեղա-
փոխվածների հետնորդներն են: Չնայած հայ-ասորական ամուսնությունների մեծ թվին
(այս երևույթը, ի դեպ, տարածված է նաև արտասահմանում, ուր հայերն ու ասորիները
հաճախ բնակվում են կողք կողքի)՝ ասորիներին Հայաստանում ձուլման անմիջական
վտանգ չի սպառնում, և ասորիները շարունակում է լայնորեն գործածվել: Հայաստանը
նախկին խորհրդային հանրապետություններից միակն է, ուր ասորական գյուղերում
արդի ասորերենն ընդգրկված է միջնակարգ դպրոցների ուսումնական ծրագրերում, թեև
դրա դասավանդման որակը կարոտ է բարելավման:

Հայաստանում ասորերենի պահպանման ու զարգացման պետական ծրագրի
կարիք է զգացվում: Այն մասնավորապես պետք է նախատեսի արդի ասորերենի որակ-
յալ ուսուցիչների ու մասնագետների պատրաստում և ասորական ռադիոդրագրերի
կազմակերպում: Հայաստանցի ասորիներին պետք է «վերադարձվի» նաև նրանց հո-
գևոր ու մտավոր ժառանգության կարևորագույն մասը համդիսացող դասական ասորե-
րենը, որից նրանք բռնի ռուսականացման քաղաքականության հետևանքով արհեստա-
կանորեն կտրված են եղել:

Հայաստանը միակ պետությունն է, որ Միավորված ազգերի կազմակերպության
բարձր ամբիոնից մտահոգություն է հնչեցրել իրենց պատմական հայրենիքում ասորի-
ների ճակատագրի վերաբերյալ: Սա նշանակում է, որ Հայաստանում կա այն գիտակ-
ցությունը, որ ասորիների և նրանց լեզվի ու մշակույթի պաշտպանությունը հայ ժողո-
վրդի ու հայկական պետության պատմական ու բարոյական պարտականությունն է:

ՆԵՐԱԾԱԿԱՆ ՄԱՍ

Ասորական գիրն ու Հնչյունական Համակարգը

Ա

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԱՍՈՐԱԿԱՆ ԳՐԻ ՄԱՍԻՆ

Ա.1. Ինչպես նշվեց նախաբանում և ասորերենի պատմությանը նվիրված ակնարկում, գոյություն ունի ասորական երեք տառատեսակ՝ *Էստրանգելո* (կամ *Էստրանգելա*, հունարեն *εστρογγύλη* «կլոր» բառից), *սեբոտ* (ասորերեն «գիծ» բառից), որը հայտնի է նաև որպես «ժակորիկյան գիր», և *մեստորյան*: Այս երեք տառատեսակներից հնագույնը Էստրանգելոն է, որից և առաջացել են մյուս երկուսը:

Սերտո տառատեսակը ներկայումս գործածում են Սիրիայի, Լիբանանի և Թուրքիայի հակորիկները, ասորի կաթոլիկներն ու մարոնիները, որոնց համար դասական ասորերենը շարունակում է մնալ ժխական լեզու:

Նեստորյան գիրը գործածում են Իրաքում, Իրանում, Հայաստանում և այլուր բնակվող մեստորացի, քաղղեսացի և ուղղափառ ասորիները, որոնց ժխական լեզուն նույնպես դասական ասորերենն է: Նեստորյան տառատեսակը նաև արդի գրական ասորերենի գիրն է:

Ի տարբերություն այս երկուսի՝ Էստրանգելոն չունի դավանական և համայնքային երանգավորում և հանդիսանում է «ասորական ավանդույթի» բոլոր համայնքների համար ընդհանուր՝ «չեզոք» տառատեսակ: Իր դեկորատիվ տեսքի շնորհիվ Էստրանգելոն հաճախ գործածվում է սերտոյագիր և մեստորագիր ձևազերծում ու գրքերում՝ որպես վերնագրերի և թվանիշների տառատեսակ: Էստրանգելոյով հրատարակվում են ասորերեն լեզվի գիտական և ուսումնական ձեռնարկներ, դասական գրականության ժողովածուներ և առանձին գրական մուշնեթ:

Մույն դասագրքում առավելապես գործածվելու է սերտոն, սակայն մյուս երկու տառատեսակներին ևս տրվելու է պատշաճ ուշադրություն, քանի որ դասական ասորերենին տիրապետումը ենթադրում է բոլոր երեք տառատեսակների հավասար տիրապետում:

Ա.2. Ինչպես սեմական լեզուների մեծամասնության, ասորական գրի ուղղությունը ևս աջից ձախ է: Ասորատառ գրքերի կոնակներն աջ կողմից են, և գրքերը թերթվում են ձախից աջ ուղղությամբ:

Ա.3. Ասորական այբուբենն ունի 22 տառ, որոնցով նշվում են բաղաձայններն ու ձայնավորների մի մասը: Մյուս ձայնավորները նշվում են հատուկ նշաններով՝ *ձայնանիշերով*, որոնք սերտոյի պարագայում հիմնականում նմանեցված են հունական այբուբենի համապատասխան տառերին, իսկ մեստորյան գրում կազմված են գծիկներից ու կետերից: Նեստորյան ձայնանիշերն առաջացել են Էստրանգելո տառատեսակի ձայնանիշերից, որոնք, սակայն, ունեն շատ սահմանափակ գործածություն, և Էստրանգելոն, որպես կանոն, հանդես է գալիս առանց ձայնանիշերի, ինչը զգալիորեն բարդացնում է այս տառատեսակով տպված տեքստերի ընթերցումը¹:

Ա.4. Բացի ձայնանիշերից, գոյություն ունեն քերականական ու արտասանական երևույթներ մշող բազմաթիվ նշաններ: Մրանց նշանակությունը հատկապես մեծ է Էստրանգելոյի պարագայում, որը, ինչպես նշվեց, հազվադեպ է հանդես գալիս ձայնանիշերով:

Ա.5. Ասորական գիրը կուրսիվային է, այսինքն՝ տառերը, որոշ բացառություններով, կապակցվում են իրար հետ: Միևնույն տառը կարող է ունենալ գրության մի բանի ձև՝ ելնելով նրանից՝ կապակցվում է այն նախորդող և հաջորդող տառի հետ, թե ոչ: Այսպես՝ բոլոր տառերը կապակցվում են աջից՝ նախորդող տառի հետ, սակայն ձախից հաջորդող տառի հետ կապակցվում են միայն տասնչորսը:

Ա.6. Ասորական տառերը չեն բաժանվում մեծատառերի և փոքրատառերի, իսկ տարբերությունը տպագիր ու ձեռագիր տառերի միջև աննշան է: Հետևաբար, գեղեցիկ ձեռագիր մշակելու համար անհրաժեշտ է գրելիս ձգտել որքան հնարավոր է ճիշտ վերարտադրել տպագիր տառը: Ասորական գիրը չի ենթարկվում տողադարձի:

Ա.7. Ասորերեն լեզուն ունի կետադրության իր ուրույն համակարգը, որը կներկայացվի ներածական մասի Ը դասում: Այդ համակարգը, սակայն, միասնականացված չէ և տարբերվում է ձեռագրից ձեռագիր, գրքից գիրք, տառատեսակից տառատեսակ, համայնքից համայնք: Ներկայումս գործածվում են նաև եվրոպական կետադրական նշանները, որոնցից մի քանիսը, մասնավորապես ստորակետն ու հարցական նշանը, գործածվում են «չրջված» տեսքով (, ?): Մույն դասագրքում հիմնականում գործածված են եվրոպական նշանները, սակայն եզրափակիչ դասերում և ընթերցարանի որոշ տեքստերում ասորական ավանդական կետադրությունը պահպանված է:

¹ Ելնելով ուսումնական անհրաժեշտությունից՝ մույն դասագրքի մի քանի դասերում Էստրանգելոն ձայնավորված է սերտոյի ձայնանիշերով, ինչն ասորական ձեռագրերում գրեթե չի պատահում: Ավելի տարածված է Էստրանգելոյի ձայնավորումը մեստորյան ձայնանիշերով:

Բ

ՉԱՅՆԱՎՈՐՆԵՐ ԵՎ ՉԱՅՆԱՆԻՇԵՐ

Բ.1. Գասական ասորերենն ունի հինգ ձայնավոր՝ «ա», «է», «փ», «օ», «ու», որոնք նշվում են համապատասխան ձայնանիշերով կամ տառերի ու ձայնանիշերի կապակցություններով:

Բ.2. «Ա» ձայնավորը նշվում է երկու տարբեր ձայնանիշերով: Սա պայմանավորված է նրանով, որ արամեական վաղ բարբառներում միևնույն ձայնավորը կարող էր լինել երկար ու կարճ: Չայնանիշերի ստեղծման ժամանակաշրջանում ձայնավորներն այլևս չէին տարբերակվում ըստ երկարության, սակայն «ա» ձայնավորի համար ստեղծվում է երկու ձայնանիշ: Այսպես՝ «ա» ձայնավորը, որն անցյալում եղել է երկար, նշվում է *զկաֆա* կոչվող ձայնանիշով¹ (կրորակը պայմանականորեն նշում է տառը):

Ինչպես երևում է պատկերից, զկաֆա ձայնանիշը կարող է դրվել ինչպես տառի վերևում (որպես կանոն), այնպես էլ ներքևում: Ընթերցելիս մախ՝ արտասանվում է տառը, ապա՝ ձայնանիշով արտահայտված ձայնավորը:

Բ.3. «է» ձայնավորը նշվում է *ռվասա* կոչվող ձայնանիշով, որը նույնպես կարող է դրվել ինչպես տառի վերևում, այնպես էլ ներքևում:

Պատկերից պարզորոշ երևում է, որ ռվասա ձայնանիշն ընդօրինակում է հունական այբուբենի ε տառը:

¹ Այստեղից էլ հայտնի է «զկաֆա» տառը:

² Հակոբիկներն ու մարտիրոսը զկաֆա ձայնանիշն ավանդականորեն հնչեցնում են որպես «օ», ինչը գիտական տեսանկյունից սխալ է:

ԲԱՂԱՉԱՅՆՆԵՐ¹

ԱԼԱՖ

Բ.4. Այս տառն ունի գրության երկու ձև՝ անջատ շկապակցված և կապակցված աջից: Բառակազմում շկապակցված ալաֆ-ը ունի հետևյալ տեսքը.

Բ.5. Բառամիջում և բառավերջում շկապակցված ալաֆ-ը սովորաբար կորցնում է կորույթունը և ստանում հետևյալ տեսքը.

Բ.6. Աջից կապակցված ալաֆ-ը ունի հետևյալ տեսքը.

Բ.7. Ալաֆ-ը ինքնուրույն որևէ հնչյուն չի նշում և հիմնականում հանդես է գալիս որպես հենարան ձայնանիշի համար՝ նշելով ցանկացած ձայնավոր: Այսպես՝ ալաֆ-զկաֆա կապակցությունը՝

ընթերցվում է «ա», իսկ ալաֆ-ռվասա կապակցությունը՝

ընթերցվում է «է»:

Բ.8. Ալաֆ տառը պատկանում է, այսպես կոչված, «կոկորդայինների» խմբին: Արամեական վաղ բարբառներում այն նշում էր սեմական լեզուներին բնորոշ կոկորդային հնչյուն՝ այսպես կոչված, «կոկորդային պայթյուն» (glottal stop): Կոկորդային պայթյունն իրենից ներկայացնում է ձայնալարերի մակերեսային արագ կծկում, որի արդյունքում արտաբերվում է գերկարճ «ը» ձայնավոր հիշեցնող հնչյուն: Գասական ասորերենում կոկորդային պայթյունը գրեթե ամբողջությամբ վերացել է և լսելի է միայն որոշ դեպքերում, առավելապես բառամիջում՝ առաջացնելով խոսակցական հոսքի ընդհատում, որը հայերեն գրադարձության մեջ նշվելու է ապաքարցով ('):

¹ Տառերը ներկայացվում են ըստ այբբենական կարգի:

Բ.17. Տառի չկապակցված անջատ գրությունն ունի հետևյալ տեսքը.

Ինչպես և ալաֆ-ը, դալաբ-ը կապակցվում է միայն աջից և ստանում հետևյալ տեսքը.

Ուշադրություն դարձրեք, որ կապակցված դալաբ-ը ավելի փոքր է, քան անջատը.

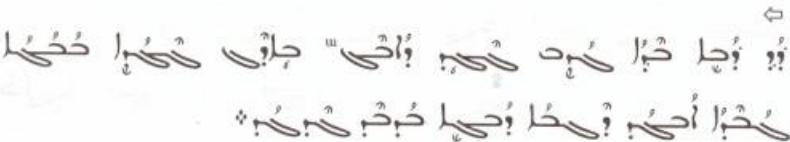
! ?

Բ.18. Դալաբ տառով նշվում է երկու բաղաձայն՝ պայթական «դ» (բառասկզբում և բառամիջում՝ բաղաձայնից հետո) և անզերենի «this» բառի շփական ձայնեղ «th» հնչյունը (ձայնավորից հետո): Սակայն «th» հնչյունի արտաբերումը չի կրում պարտադիր բնույթ, և տառը բոլոր դիրքերում կարելի է արտաբերել որպես «դ»:

Բ.19. Ուշադրություն դարձրեք դալաբ տառի գրությանը կուշշայա-ի («դ») ու ոտքբախա-ի («th») հետ.

! ?

Ը Կարդացե՛ք, ապա արտագրե՛ք՝ փորձելով հնարավորինս միշտ վերարտադրել տպագիր տառերը.

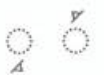
Բ.9.

Գ

ՉԱՅՆԱՆԻՇԵՐ

Գ.1. Բացի զկաֆա ձայնանիշից և զկաֆա-ալաֆ (կ՛) կապակցությունից, «ա» ձայնավորը կարող է նշվել պտախա կոչվող ձայնանիշով, որն ունի հետևյալ տեսքը.

Ինչպես պարզորոշ երևում է, ձայնանիշը սխեմատիկ կերպով ընդօրինակում է հունարենի Α տառը:

Գ.2. Պտախա ձայնանիշով նշվում է այն «ա» ձայնավորը, որը լեզվի ավելի վաղ շրջաններում եղել է կարճ: Հետագայում քանակական տարբերությունը երկու «ա» ձայնավորների միջև վերացել է, և երկու ձայնանիշերն էլ, փաստորեն, արտահայտում են միևնույն «ա» հնչյունը: Սա, սակայն, չի նշանակում, որ «ա» ձայնավոր նշելու համար կարելի է կամայականորեն գործածել երկու ձայնանիշերից ցանկացածը: Որպես ընդհանուր սկզբունք պետք է նկատի ունենալ, որ փակ, այսինքն՝ բաղաձայնով ավարտվող վանկերում, որպես կանոն, դրվում է պտախա, իսկ ձայնավորով ավարտվող բաց վանկերում՝ զկաֆա: Այսպես, օրինակ՝ քա՛վ-գա բառում առաջին վանկը փակ է, ուստի նրանում դրված է պտախա. երկրորդ վանկը բաց է, ուստի նրանում դրված է զկաֆա:

Գ.3. Որոշ դեպքերում, ինչպես, օրինակ՝ կա՛ռ բառում, գամալ-պտախա-ին հաջորդող դալաբ-ը ունի զկաֆա, ինչը գամալ-պտախա-ով կազմված վանկին տալիս է բաց վանկի տեսք՝ ԳԱ-դա: Նման դեպքերում վանկը փակվում է հաջորդող բաղաձայնի (այս դեպքում՝ դալաբ-ի) կրկնությամբ, և բառն արտասանվում է գաղղա (գաղ-դա). Համեմատե՛ք կա՛ռ գաղա տարբերակի հետ, ուր գամալ տա-

ո՞ի գկաֆա-ն փակ վանկ չի պահանջում, և կրկնակ բաղաձայնի կարիք չի առաջանում¹:

Գ.4. Երկակի՝ պայթական-շփական արտասանություն ունեցող բաղաձայնները (քեք, գամալ, դալաք և այլն) կրկնավորվելիս հանդես են գալիս միայն պայթական տարբերակով («քք», «գգ», «դդ»): Հետևաբար, եթե յի՛ բառն արտասանության բոլոր կանոնները պահպանելու դեպքում պետք է հնչի *qawthaw*, ապա յի՛ բառը՝ *qawthaw*: Պետք է նկատի ունենալ, որ ասորերենը չունի հատուկ նշան բաղաձայնի կրկնավորումը նշելու համար, սակայն որոշ դեպքերում կրկնավորում կարող է հուշել կուշշայա կետը (յի՛):

Գ.5. Այս օրինակավորությունները չունեն բացարձակ բնույթ, և գոյություն ունեն բազմաթիվ բացառություններ: Այսպես՝ բառասկզբի ալաֆ-ի վրա հիմնականում դրվում է պտախա, սակայն հաջորդող բաղաձայնը կարող է չկրկնավորված մնալ՝ *la w-paw*: Հարկ է նշել, որ ձայնանիշադրությունը դասական ասորերենում երբեմն պայմանավորված է լինում լեզվի պատմության ավելի վաղ շրջանի հնչյունական առանձնահատկություններով, որոնք դասական ժամանակաշրջանում այլևս նկատելի չեն եղել:

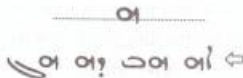
ՇԵՇՏԱԳՐՈՒՄ

Գ.6. Դասական ասորերենի շեշտադրության հարցը մնում է վիճելի: Սույն դասագրքում ընդունված է վերջին վանկը շեշտելու սկզբունքը, սակայն չորսից ավելի վանկ ունեցող բառերում կարելի է շեշտել նախավերջին վանկը²:

ԲԱՂԱՉԱՅՆՆԵՐ

ՀԵ

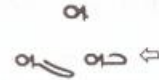
Գ.7. Այս տառի չկապակցված անջատ գրությունն ունի հետևյալ տեսքը: Գրվում է նախ տառի աջ կողմի պոչիկը (վերևից ներքև), ապա՝ ժամացույցի սլաքի ուղղությամբ՝ կլորակը.

¹ Դասական բերականությանը պահանջվող բաղաձայնի այսպիսի կրկնավորումը, որը, դիտարկված օրինակավորությունից բացի, դրսևորվում է նաև մի քանի այլ դեպքերում, չի պահպանվում հակաթիվների ու մարտիների մոտ ընդունված ավանդական արտասանության մեջ: Հետևաբար յի՛ բառը կրճրեցվի *qawto*, իսկ յի՛ բառը՝ *qawto* (գկաֆա ձայնանիշի «օ» արտասանելու մասին տե՛ս Բ.2. պարբերության տողատակը):

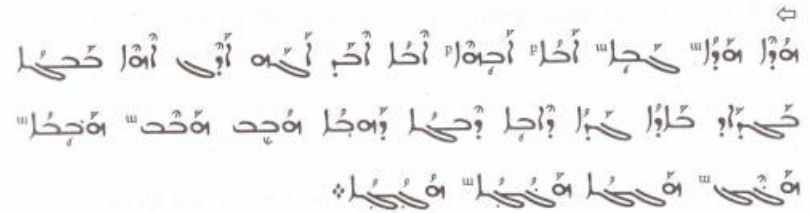
² Կատարականներն ու քաղցրացիները արդի ասորերենի ազդեցությամբ, որպես կանոն, միշտ շեշտում են նախավերջին վանկը:

Տառը կապակցվում է միայն աջից.

Հն տառով նշվում է «h» բաղաձայնը¹:

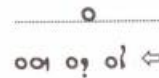
Ո՞ Կարդացե՛ք, ապա արտագրե՛ք՝ փորձելով հնարավորինս միշտ վերարտադրել տպագիր տառերը.

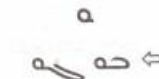
¹ Գ.3. Բ.5.

ՈՒՆՈՒ

Գ.8. Տառի չկապակցված անջատ գրությունն ունի հետևյալ տեսքը.

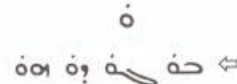

Տառը կապակցվում է միայն աջից՝ ստանալով հետևյալ տեսքը.

Ունու տառով նշվում են «ո» և «ու» ձայնավորները, ինչպես նաև անգլերենի «w» հնչյունը, որն ասորերենում դասվում է բաղաձայնների թվին և հայկական տառադարձության մեջ նշվում է վյուն-ով (Ի, ւ):

Գ.9. «Օ» ձայնավորի դեպքում տառի վերևում դրվում է կետ.

¹ Հունական փոխառություններում հե-ով երբեմն նշվում են հունական α և ε ձայնավորները:

Ե

«ՇՎԱ» ՀՆՉՅՈՒՆԸ

Ե.1. Ասորերենի հնչյունական համակարգն աչքի է ընկնում, այսպես կոչված, «անլիաձայնությամբ», այսինքն՝ ձայնավորների սղման կամ նեղացման միտումով: Չայնավորները հիմնականում սղվում կամ նեղանում են վերջածանցների կցման արդյունքում: Առկա է նաև պատմական ձայնագրկումը, երբ սկզբնապես լիաձայն բառը ժամանակի ընթացքում վերածվում է անլիաձայնի¹:

Ե.2. Ինչպես և հայերենում, ասորերենի անլիաձայնությունը դրսևորվում է ձայնավորների նեղացման արդյունքում առաջացած «ը» հնչյունով, որը կոչվում է շվա: Ի տարբերություն հայերենի ը-ի, որն այբուբենի լիարժեք տառ է՝ շվա-ն չի նշվում որևէ տառով կամ ձայնանիշով, սակայն հստակորեն լսելի է երկու և ավելի բաղաձայններից կազմված կապակցություններում, ինչպես, օրինակ՝ հայերենի «Մ(ը)կ(ը)տիչ» բառում:

Ե.3. Շվա պարունակող բառը ճիշտ արտասանելու համար անհրաժեշտ է յուրացնել, որ շվա-ն առկա է.

- ❖ բառասկզբի երկու բաղաձայնների միջև, օրինակ՝ *ԳըՁա*,
- ❖ բառամիջի երեք բաղաձայններից կազմված կապակցություններում՝ երկրորդ և երրորդ բաղաձայնների միջև՝ *մաԴնըխա, քաԻըրվա* և այլն:

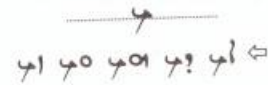
Ե.4. Քարրվա բառի «վ» հնչյունը հուշում է, որ ինչպես այլ ձայնավորներից հետո, շվա-ից հետո ևս երկակի՝ պայթական-շվական արտասանություն ունեցող բաղաձայնները հանդես են գալիս շվական տարբերակով:

Ե.5. Ինչպես և մյուս ձայնավորները, շվա-ն վանկ է կազմում՝ *զը-զա, մադ-ըր-խա, քառ-ըր-վա*: Վանկը ասորերենում չի կարող ունենալ ավելի քան մեկ ձայնավոր և չի կարող սկսվել երկու բաղաձայններով:

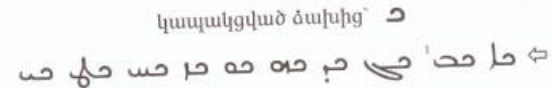
¹ Այս առումով ասորերենը համեմատելի է հայերենի հետ, որին նույնպես բնորոշ են անլիաձայնությունը (այդ թվում՝ պատմական) և ը-ով կազմվող գաղտնավանկի ասկայությունը: Այսպես՝ գրաբարյան «նորա» լիաձայն ձևն աշխարհաբարում վերածվել է անլիաձայն «նրա» ձևի, «բաղանիք» բառը ստացել «բաղնիք» սղված ձայնավորով ձևը և այլն:

ՔԱՖ

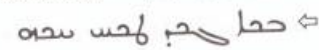
Ե.6. Տառի շկապակցված անջատ գրությունն ունի հետևյալ տեսքը.

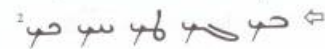
Քաֆ տառը կապակցվում է երկու կողմից.

կապակցված երկու կողմից՝ Զ

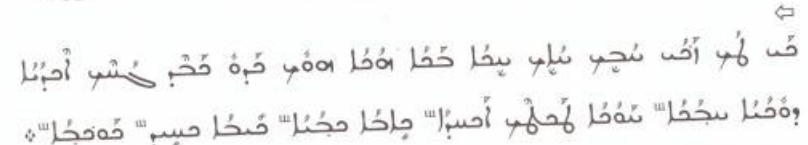
կապակցված աջից՝ Կ

Ե.7. Քաֆ տառով նշվում է երկու բաղաձայն՝ պայթական «ք» և շվական «խ»¹: Որպես «ք» այն հնչում է բառասկզբում, ինչպես նաև բառամիջում՝ բաղաձայնից հետո: Այդ դեպքում բեթ-ի վերևում կարող է դրվել կուշշայա՝ Զ:

Ե.8. Որպես «խ» քաֆ-ը հնչում է ձայնավորներից հետո (ներառյալ շվա-ն). այդ դեպքում նրա ներքևում կարող է դրվել ոուքքախա՝ Զ:

Ⲁ *Կարդացե՛ք, ապա արտագրե՛ք՝ փորձելով հնարավորինս ճիշտ վերարտադրել տպագիր տառերը.*

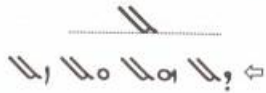

¹Ե.3.

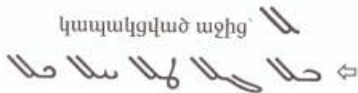
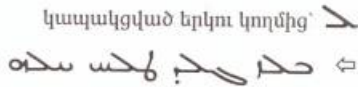
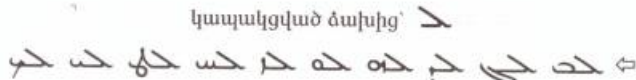
¹ Ուշադրություն դարձրեք բեթ և քաֆ տառերի տարբերությանը:
² Բառարաններում, ուսումնական ձեռնարկներում և այլուր քաֆ տառը անջատ գրության փոխարեն հաճախ ներկայացվում է Կ կապակցությամբ:
³ Այսպիսով՝ «խ» բաղաձայնն ասորերենում կարող է նշվել երկու տառով՝ խեթ-ով (Ⲁ) և քաֆ-ով: Բառասկզբում հնչող «խ»-ն միշտ խեթ է:

ԼԱՄԱԴ

Ե.9. Տառի չկապակցված անջատ գրությունն ունի հետևյալ տեսքը (վերևից ներքև գրվում է աջ գիծը, ապա՝ ներքևից վերև՝ ձախ)։

Լամադ տառը կապակցվում է երկու կողմից.

Ե.10. Բառասկզբի ալաֆ-լամադ կապակցությունն ունի հետևյալ տեսքը.

սակայն կարող է ունենալ և > տեսքը:

Ե.11. Լամադ-ալաֆ կապակցությունն ունի հետևյալ տեսքը.

Ե.12. Բառակեսի ու բառամիջի երկու լամադ տառերի կապակցությունն ունի հետևյալ տեսքը.

Ե.13. Բառավերջի երկու լամադ տառերի կապակցությունն ունի հետևյալ տեսքը.

Ե.14. Երկու լամադ-ի ու ալաֆ-ի կապակցությունն ունի հետևյալ տեսքը.

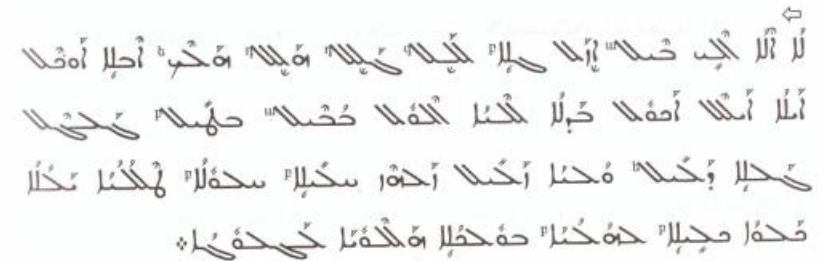
Ե.15. Եթե իրար հաջորդող երկու բառերից առաջինն ավարտվում է լամադ-ով, իսկ երկրորդը՝ սկսվում ալաֆ-ով, ապա լամադ ու ալաֆ տառերը կարող են կազմել հետևյալ կցագիրը.

այսինքն՝ այդ երկու բառերը գրության մեջ, փաստորեն, կկազմեն մեկ բառ:

Ե.16. Լամադ տառը մշում է «լ» բաղաձայնը: Այս հնչյունն արտաբերելիս լեզվի ծայրը պետք է դիպչի վերևի առամմներին և չդիպչի քիմքին:

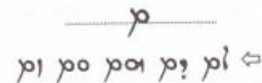
Ստորագրե՛ք, ապա արտագրե՛ք՝ փորձելով հնարավորինս միշտ վերարտադրել տպագիր տառերը.

^ագ.10. ^բե.3. ^գե.12. ^դե.13. ^եգ.3.

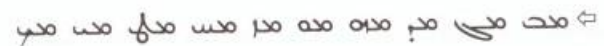
ՄԵՄ (ՄԻՄ)

Ե.17. Տառի չկապակցված անջատ գրությունն ունի հետևյալ տեսքը.

Մեմ տառը կապակցվում է երկու կողմից.

կապակցված ձախից՝ >

ԱՄՓՈՓՈՒՄ ԵՎ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ը.1. Ինչպես նշվեց նախորդ դասերում, Լ օ Կ ? և օ տառերը, որոնք հավաքականորեն կոչվում են բեղադ-քեֆաթ, ունեն երկակի արտասանություն՝ բ-վ, գ-դ, դ-ի (ձայնեղ), ք-խ, պ-ֆ, ք-ի (խուլ): Այս տառերը հանդես են գալիս պայթական տարբերակով (բ, գ, դ, ք, պ, ք) բառակզբում և բառամիջում՝ բաղաձայններից հետո, իսկ շփական տարբերակով (վ, դ, ի, խ, ֆ, ի)՝ ձայնավորներից հետո, ներառյալ շվա-ն: Պետք է նկատի ունենալ, որ ասորերենում մեծ թիվ կազմող հունական և այլ փոխառություններում այս օրինաչափությունը կարող է չգործել, և օտար բառերը կարող են հանդես գալ իրենց սկզբնական արտասանությամբ, օրինակ՝ բառակզբի «ֆ» հնչյունով:

Ը.2. Որոշ բառերում բաղաձայնին հետևում է տառի շփական տարբերակը, օրինակ՝ Լօօ՛ղ դահվա, Լօօօ՛ մալֆանա: Սա պայմանավորված է նրանով, որ նախկինում այդ բառերն ունեցել են կրկնակ բաղաձայն, որին հետևել է շվա (դահիրվա, մալլըֆանա): Ժամանակի ընթացքում «ավելորդ» հնչյունները սղվել են, սակայն շվա-ին հետևած բաղաձայնի շփական արտասանությունը պահպանվել է:

Ը.3. Ավանդական քերականությունը պահանջում է, որ բեղադ-քեֆաթ խմբի տառերը բառակզբում ևս շփական հնչեն, երբ նախորդող բառն ավարտվում է ձայնավորով, օրինակ՝ բայթա, բայց՝ հԱ Վայթա: Սույն դասագրքի հայերեն տառադարձությունում այս երևույթը չի նշվում, և հա բայթա տարբերակն ընդունելի է դիտվում: Այդուհանդերձ, որոշ տեքստերում ռուքբախա-ի միջոցով բառակզբի շփականը նշված է: Բացի դրանից, խորհուրդ է տրվում ժամանակ առ ժամանակ այլ տեքստերը ևս փորձել ընթերցել՝ հետևելով այս կանոնին՝ համապատասխան հմտություն մշակելու համար:

Ը.4.1. Նախորդ դասերում նշվեց, որ ասորերենում վանկերը լինում են բաց՝ ձայնավորով ավարտվող, և փակ՝ բաղաձայնով ավարտվող: Վանկը կարող է սկսվել միայն մեկ բաղաձայնով (ձայնավորներով սկսվող բառերում բաղաձայնի դերը

կատարում է ենթադրվող կոկորդային պայթյունը), որին հետևում է ձայնավոր կամ շվա: Ծվա-ն ավելանում և վանկ է կազմում, երբ բառը սկսվում է երկու բաղաձայններով՝ Լօօօ՛ շը-լա-մա՛, կամ երբ բառամիջում իրար հաջորդում են երեք բաղաձայններ. այդ դեպքում շվա-ն ավելանում է երկրորդ և երրորդ բաղաձայնների միջև՝ Լօօօ՛ մաղ-քը-ռա: Ը.4.2. Ծվա-ն, մյուս ձայնավորների պես, շփականի է վերածում բեղադ-քեֆաթ խմբի տառերի արտասանությունը՝ Լօօ՛ յը-դա, Լօօօ՛ մաղ-որ-խա-նա:

Ը.5. Մի շարք բառերում կան տառեր, որոնք ավանդաբար գրվում են, սակայն չեն արտասանվում: Այդպիսի տառերի տակ դրվում է գծիկ՝ Չարտասանվող տառին հաջորդող բաղաձայնը սովորաբար կրկնակ է հնչում՝ Լօօօօ՛ սըղիթթա, Լօօօօ՛ գաքբառա:

Ը.6.1. Պտախա ձայնամիջի նմանությամբ բաղաձայնի կրկնավորում կարող է առաջացնել նաև ովասա ձայնամիջը՝ Լօօօ՛ լէշանա, Լօօօ՛ էդրանա: Ը.6.2. Նույնը հաճախ տեղի է ունենում նաև օ կապակցությունից հետո՝ Լօօօօ՛ ուքբամա:

Ը.7. օ օ օ օ օ տառերը միավորվում են «կոկորդայնների» խմբի մեջ: Իր հնչյունական առանձնահատկություններով այս խմբին հարում է նաև փ տառը:

Ը.8. օ ո օ տառերը կոչվում են «թույլ» բաղաձայններ, քանի որ մի շարք քերականական ձևերում սղվում են:

Ը.9. Ասորերենում բավականին տարածված են հապավումներն ու բառային կրճատումները, որոնց վրա ամբողջ երկայնքով գիծ է բաշխվում, օրինակ՝ օօօօ «ալելուիա», օօ (Լօօօօ) «և այլն», կամ դրվում է թեք գծիկ՝ օօօ:

Ը.10. Ինչպես բազմաթիվ այլ լեզուներում, ասորական տառերն ունեն նաև թվային արժեք և կարող են գործածվել որպես թվանշաններ: Տառերի թվային արժեքները հետևյալն են.

300	Ⲅ	70	Ⲅ	20	Ⲅ	6	Ⲅ	1	Ⲅ
400	Ⲅ	80	Ⲅ	30	Ⲅ	7	Ⲅ	2	Ⲅ
		90	Ⲅ	40	Ⲅ	8	Ⲅ	3	Ⲅ
		100	Ⲅ	50	Ⲅ	9	Ⲅ	4	Ⲅ
		200	Ⲅ	60	Ⲅ	10	Ⲅ	5	Ⲅ

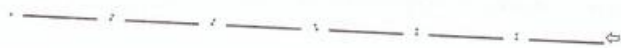
¹ Զվանկավորված՝ սովորական խոսքում բառակզբի երկու բաղաձայնների միջև ավելացող շվա-ն կարող է գրեթե չսլվել՝ շլամա:
² Եստրանգվել և մետաղյան տառատեսակներում գծիկը կարող է դրվել համը տառի վրա:

11 - ل, 12 - س և այլն: 400-ից բարձր հարյուրավորների համար գործածվում են համապատասխան տասնյակներ նշող տառերը, որոնց վրա կարող է դրվել կետ՝ 500 - ه, 600 - ه, 700 - ه: Հազարի համար գործածվում է l տառը: Երկու հազարի համար գործածվում է երկու այլաֆ կամ س տառը: Այսպես՝ 1965 թիվը կունենա ١٩٦٥ տեսքը: Թվային այսպիսի կապակցությունների վրա երբեմն դրվում է հապավումի գծիկը՝ ٢٦٨٩ 2689:

Ը.11. Ասորական միջնադարյան ձեռագրերն աչքի են ընկնում բազմաթիվ կետադրական նշաններով: Պարբերության վերջում դրվող նշանից բացի (•), առավել տարածված են հետևյալները.

- դրվում է նախադասության վերջում.
- դրվում է նախադասության մեջտեղում.
- դրվում է նախադասության առաջին կետում՝ մինչև : նշանը¹.
- դրվում է նախադասության երկրորդ կետում՝ : նշանից հետո:

Մխեմատիկ կերպով այս նշանների դիրքը նախադասության մեջ կարելի է ներկայացնել հետևյալ կերպ.

Սա, սակայն, չի նշանակում, որ նախադասության մեջ պետք է ներկայացված լինեն այս բոլոր կետադրական նշանները:

Ը.12. Աստծու «Եհովա» անունը նշվում է յուրահատուկ հապավում-կցագրով, որն ունի հետևյալ տեսքը.

Ը.13. Դեռևս վաղ միջնադարից հակոբիկների ու նեստորականների միջև նկատվում էին արտասահմանյան և ուղղագրական որոշ աննշան տարբերություններ: Դրանցից էականները երկուսն են. ա) նեստորականների մոտ պահպանված «ճիշտ» «ت» ձայնավորը հակոբիկների մոտ վերածվել էր «փ» ձայնավորի, և բ) նեստորականների «و» ձայնավորը հակոբիկների մոտ վերածվել էր «ու» ձայնավորի: Ելնելով սրանից և մի քանի այլ հանգամանքներից՝ դասական ասորագիտության մեջ ամրագրվել են «արևելյան (նեստորական) ասորերեն» և «արևմտյան (հակոբիկյան) ասորերեն» հասկացությունները²: Թեև սույն դասագրքի

¹ Երբեմն կատարում է նաև հարցական նշանի դեր:

² Նկատի ունենալով, որ միևնույն լեզվի բաժանումն «արևելյան» ու «արևմտյան» ճյուղերի հայերին ծանոթ է՝ ավելորդ չէ ևս մեկ անգամ շեշտել, որ տարբերությունը «արևելաասորերենի» ու «արևմտաասորերենի» միջև հիմնականում սահմանափակվում է նշված արտասահմանյան ուղղագրական տարբերություններով, և, հայերենի համեմատ, էական տարբերություն երկու ասորերենների միջև գրեթե չկա: «Արևելյան» և «արևմտյան» բնութագրումները պայմանավորված են ոչ այնքան լեզվական տարբերություններով, որքան հակոբիկների ու նեստորականների միջև ստիպ դավանական ու քաղաքական տարածաշրջանայնություններով:

սկզբնական և հիմնական տառատեսակը արևմտյան սերտոն է, այն ասորերենի երկու արտասահմանյան տարբերակներն էլ ներկայացնում է և նույնիսկ որոշ նախապատվություն տալիս արևելյան տարբերակներին, որոնք ավելի ճիշտ են վերաբերում: Սա նշանակում է, որ դասագրքի սերտոյագիր հատվածները կարող են հետևել ինչպես արևմտյան ուղղագրությանը, ինչը բնական է այս տառատեսակի համար, այնպես էլ արևելյանին, ինչն ունի մի փոքր արհեստական տեսք (հիմնականում կետավոր ուսու (•) տառի գործածության շնորհիվ), սակայն ընդունված է դասական ասորերենի այն ձեռնարկներում, որոնք ձգտում են հնարավորինս մոտ մնալ Եդեսիայի քարտեզին: Նեստորագիր հատվածներում գործածված է միայն արևելյան ուղղագրությունը, իսկ էստրանգելոյագիրներում, եթե դրանք ձայնավորված են՝ երկուսն էլ: Քանի որ էստրանգելոն գործածվել է դասական ասորերենի պատմության վաղ շրջաններում, երբ արևմտյան ասորերենի վերը նշված առանձնահատկությունները դեռ չէին ձևավորվել, ապա ձայնավորված էստրանգելոն ավելի բնական է ընթերցել՝ հետևելով արևելյան արտասահմանյանը՝ որպես ավելի հին: Դասավերջի բառարաններում, որպես կանոն, ներկայացվում է երկակի արտասահմանյան ունեցող բառի արևելյան տարբերակը, ապա վակակազներում տրվում է արևմտյանը, որը նշվում է սլաքով (1): Ինչ վերաբերում է դասագրքի մեծ ասորերեն-հայերեն բառարանին, ապա այն չի հետևում որևէ մեկ համակարգի՝ հավասարապես ներկայացնելով երկու տարբերակներն էլ:

Ը.14. Արտասահմանյան այս և մի քանի այլ տարբերությունները, ասորական համայնքների մեկուսացումն իրարից և արդի արամեական բարբառների ազդեցությունը հանգեցրեցին նրան, որ կենդանի ոլորտից դասական ասորերենի դուրս մղումից հետո ի հայտ եկան դասական ասորական տեքստերի ընթերցման երկու ավանդական եղանակներ: Դրանցից մեկն ընդունված է Միրիայի, Լիբանանի ու Թուրքիայի մարոնիների, հակոբիկների և կաթոլիկ ասորիների մոտ (նույնպես հայտնի է որպես «արևմտյան»), մյուսը՝ Իրաքի և Իրանի նեստորականների ու քաղղեացիների մոտ («արևելյան»):

Ը.15. Արդի արտասահմանյան առանձնահատկություններն արդեն ներկայացվել են նախորդ դասերում: Ի մի բերված՝ դրանք արևմտյան ավանդույթի համար հետևյալն են.

- ❖ Չկաֆա ձայնանիշն ընթերցվում է «օ»՝ ܟܘܟܐ ܕܚܘܕܐ՝,
- ❖ Բեթ տառը բոլոր դիրքերում հնչում է «բ»՝ ܟܘܟܐ ܕܚܘܕܐ,
- ❖ Պե տառը բոլոր դիրքերում հնչում է «ֆ»՝ ܟܘܟܐ ܕܚܘܕܐ,
- ❖ Բաղաձայնների կրկնակ արտասահմանյանը չի պահպանվում:

¹ Այս արտասահմանյան ավանդակներն ամրագրվել է հակոբիկյան գրի սերտոն անվանման մեջ (ճիշտ ձևը՝ սերտոն), ինչպես նաև էստրանգելո արտասահմանյան տարբերակի մեջ, որը գործածվում է զուգահեռաբար էստրանգելո տարբերակի հետ:

1

ԱՍՈՐԵՐՆԻ ԽՈՍՔԻ ՄԱՍԵՐԸ

1.1. Ասորերենն ունի հետևյալ խոսքի մասերը՝ գոյական անուն, ածական անուն (այս երկուսը հաճախ միավորվում են «անուն» ընդհանուր խոսքի մասի մեջ), բվական անուն, դերանուն, բայ, մակբայ, շաղկապ, նախդիր, մասնիկ ու ձայնարկություն:

ՀԱՄԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ «ՎԻՃԱԿԻ» ՄԱՍԻՆ

1.2. Ասորերենում, ինչպես սեմական այլ լեզուներում, գոյություն ունի «վիճակի» (status) քերականական կատեգորիա, որը բնորոշ է գոյականին ու ածականին, մասամբ նաև բվականին: Ասորերենն ունի երեք վիճակ՝ էմֆատիկ (status emphaticus), բացարձակ (status absolutus) և կապակցված (status constructus): Էմֆատիկ վիճակը բառի սովորական՝ «բառարանային» ձևն է: Էմֆատիկ վիճակում գոյականներն ու ածականներն ունեն ի՛ -ա վերջավորություն¹: Մյուս երկու վիճակների մասին խոսք կլինի հաջորդ գլուխներում:

ՄԵՌԸ

1.3. Ասորերենն ունի երկու սեռ՝ արական և իգական: Ըստ սեռի տարբերակվում են գոյականները, ածականները, բայերը, ինչպես նաև բվականների ու դերանունների մի մասը:

¹ Արամեական ավելի վաղ բարբառներում էմֆատիկ վիճակի -ա վերջավորությունը կառարում էր որոշիչ հոգի դեր, սակայն դասական ասորերենում այդ բերականական գործառույթը -ա վերջավորությունը չուներ: Հետևաբար, գոյականների որոշյալ կամ անորոշ առումը որոշվում է ենթատեքստից՝ առանց որևէ հոգի:

ԳՈՅԱԿԱՆ ԱՆՎԱՆ ՄԵՌԸ

1.4. Արական սեռի գոյականները չունեն սեռը նշող որևէ հատուկ ցուցանիշ՝ *قَالَ* գալուս «տղամարդ», *كَلِمًا* բրբավա «գիրք», *كَلِمًا* իլանա «ծառ», *كَلِمًا* մայրա «փազավոր» և այլն:

1.5. Իգական սեռի գոյականներն էմֆատիկ վիճակում, որպես կանոն, ունեն ի՛ -ա վերջածանց, որում «թ» բաղաձայնն իգական սեռի բուն ցուցանիշն է, իսկ «ա» ձայնավորը՝ էմֆատիկ վիճակի վերջավորությունը՝ *كَلِمًا* արբա (կամ արբր-բա) «կին», *كَلِمًا* մրդիբբա «քաղաք», *كَلِمًا* մայրբբա «փագուտի» և այլն:

1.6.1. Կան գոյականներ, որոնք ունեն ի՛ վերջավորություն, սակայն արական սեռի են, օրինակ՝ *كَلِمًا* բայրա «տուն»: Նման բառերում 1 տառը, որպես կանոն, պատկանում է արմատին: 1.6.2. Կան նաև բառեր, որոնք չունեն ի՛ վերջավորություն, սակայն իգական սեռի են: Դրանք նախ և առաջ այն բառերն են, որոնք ի-գական են ըստ բնույթի, օրինակ՝ *كَلِمًا* էմմա «մայր»: 1.6.3. Կան նաև հատուկ բացական են ըստ բնույթի, օրինակ՝ *كَلِمًا* 'այնա «աչք», ինչպես մարմնի զույգ անդամների անվանումները, օրինակ՝ *كَلِمًا* 'այնա «աչք», ինչպես նաև բնության երևույթների, երկրամասերի ու երկրների, գործիքների, հագուստի մասերի, որոշ կենդանիների անվանումները: Կան նաև բառեր, որոնք չեն պատկանում նշված խմբերից որևէ մեկին, սակայն իգական սեռի են¹:

1.7. Կան բառեր, որոնք հանդես են գալիս թե՛ արական և թե՛ իգական սեռով, օրինակ՝ *كَلِمًا* շեմա «արև» (առավելապես հանդես է գալիս արական սեռով):

ԱՍՈՐԵՐՆԻ ԽՈՍՔԻ ՄԱՍԵՐԸ

1.8. Ինչպես և գոյականները, արական սեռի ածականներն էմֆատիկ վիճակում ունեն ի՛ վերջավորություն՝ *كَلِمًا* ոարբա «մեծ», *كَلِمًا* շափփիոա «զեղեցիկ», *كَلِمًا* տավա «լավ», *كَلِمًا* ոամա «քարձր», *كَلِمًا* ոարբամա «սև»:

1.9. Ածականներն իգական սեռ են կազմում՝ փոխարինելով ի՛ վերջավորությունը ի՛ վերջավորությամբ՝ *كَلِمًا* ← *كَلِمًا* ոարբա → ոարբբբա, *كَلِمًا* ← *كَلِمًا* շափփիոա → շափփիոբբա, *كَلِمًا* ← *كَلِمًا* տավա → տավբբա, *كَلِمًا* ← *كَلِمًا* ոամա → ոամբբա, *كَلِمًا* ← *كَلِمًا* ոարբամա → ոարբամբբա:

1.10. Ածականով արտահայտված որոշիչը միշտ դրվում է գոյականից հետո և համաձայնեցվում նրա հետ սեռով և բվով՝ *كَلِمًا* *كَلِمًا* ← *كَلِمًا* *كَلِمًا* մայրա ոարբա → մայրբբա ոարբբբա «մեծ փագուտ(ը) - մեծ փագուտի(ն)», *كَلِمًا* *كَلِمًا* ← *كَلِمًا* գալուս շափփիոա → արբբբա շափփիոա «զեղեցիկ տղա»:

¹ «Հավելվածներ» բաժնի գլուխներից մեկում բվարկված են համապատասխան վերջավորություն չունեցող իգական սեռի առավել տարածված բառերը:

- 3 Ահա տղամարդու մեծ և գեղեցիկ տունը:
- 4 Ահա բարձր արևը:
- 5 Ի՞նչ կա այստեղ: Այստեղ կա մեծ և բարձր ծառ:
- 6 Այստեղ կա՞ գեղեցիկ կին: Այո՛, այստեղ կա գեղեցիկ կին:
- 7 Այստեղ կա՞ լավ ուսուցիչ: Այո՛, այստեղ կա լավ ուսուցիչ և լավ աշակերտ:
- 8 Ահա Աստծու Մեսիայի առաքյալը:
- 9 Ահա Մեսիայի առաքյալի աշակերտը:
- 10 Ահա Աստծու բարձր և գեղեցիկ արևը:
- 11 Ահա մեծ առաքյալի մայրը:
- 12 Ահա կնոջ գեղեցիկ գիրքը:
- 13 Ահա Աստծու մեծ քաղաքը:
- 14 Ահա գեղեցիկ քաղաքի սև բազավորը, և ահա բազուխին:
- 15 Կա մեծ բազավոր, և կա լավ բազավոր:
- 16 Ահա կնոջ սև աչքը:

սև ուրբամա ܠܘܘܘܐ
 ծառ իլանա ܠܘܘܘܐ
 այո ին ܐܝ
 կա, առկա է, գոյություն ունի իք ܕܐ
 Աստված ալլահա ܠܘܘܘܐ
 մայր էմմա ܠܘܘܐ
 կին արբա (կամ արբբբա) ܠܘܘܐ
 տուն բայրա ܠܘܘܐ
 այր, տղամարդ, ամուսին զավռա ܠܘܘܐ
 ահա հա ܠܘܘܐ
 այստեղ հաղբա ܠܘܘܐ
 և, ու, իսկ ւր ܘ
 լավ, բարի տավա ܠܘܘܐ
 գիրք քրբավա ܠܘܘܐ
 քաղաք մրղիբբա ܠܘܘܐ
 բազավոր մայրա ܠܘܘܐ
 բազուխի մայրբբա ܠܘܘܐ
 ուսուցիչ մալֆանա ܠܘܘܐ
 ի՞նչ մանա ܠܘܘܐ
 Մեսիա, Քրիստոս մրղիխա ܠܘܘܐ
 աչք՝ այնա (իգ) ܠܘܘܐ
 ստիլոս, գրիչ, եղեգ կանյա ܠܘܘܐ
 մեծ, ավագ ուբբա ܠܘܘܐ
 բարձր, բարձրահասակ ռամա ܠܘܘܐ
 առաքյալ շրղիխա ܠܘܘܐ
 արև շէմշա ܠܘܘܐ
 գեղեցիկ շաղիփոս ܠܘܘܐ
 աշակերտ քալմիդա ܠܘܘܐ

2

ԳՈՅԱԿԱՆՆԵՐԻ ԹԻՎԸ

2.1. Ասորերենն ունի երկու բիվ՝ եզակի և հոգնակի՝: Արական սեռի գոյականներն էմֆատիկ վիճակում հոգնակի են կազմում փոխարինելով ՚՛ վերջավորությունը ՚՛ - է վերջավորությամբ. բացի դրանից, բառի որևէ տառի վրա (նախընտրելի է բառի կենտրոնական մասում) դրվում են սյամէ կոչվող կետեր՝ ܠܘܘܐ քրբավա «գրքեր», ܠܘܘܐ իլանէ «ծառեր», ܠܘܘܐ մայրէ «քազավորներ», ܠܘܘܐ մալֆանէ «ուսուցիչներ», ܠܘܘܐ քալմիդէ «աշակերտներ»:

2.2. Եթե բառում կա ; տառ, ապա սյամե-ն դրվում է այդ տառի վրա՝ փոխարինելով դրա կետին՝ ܠܘܘܐ զավրէ «տղամարդիկ», ܠܘܘܐ տունէ «ասեր»:

2.3.1. Իզական սեռի գոյականներն էմֆատիկ վիճակում հոգնակի են կազմում՝ փոխարինելով ܠܘܘܐ վերջավորությունը ܠܘܘܐ վերջավորությամբ՝ ܠܘܘܐ մայրբբա «քազուհիներ», ܠܘܘܐ՝ Եղղբա «եկեղեցիներ»: 2.3.2. Լրացուցիչ «ա» հնչյունի ավելացումը կարող է առաջացնել այլ հնչյունների տրում կամ նեղացում՝ ← ܠܘܘܐ ԷզզԱորա → ԷզզԸորա «նամակներ»:

2.4. Հոգնակի բվի այս «վանոնավոր» եղանակի կողքին գոյություն ունեն բազմաբիվ հատուկ ձևեր: Այսպես, օրինակ՝ ܠܘܘܐ բառը հոգնակիում ունի ܠܘܘܐ քարբբէ ձևը, ܠܘܘܐ բառը՝ ܠܘܘܐ մէշշէ ձևը, ܠܘܘܐ բառը՝ ܠܘܘܐ էմմրբբա ձևը, ܠܘܘܐ բառը՝ ܠܘܘܐ մրղիմբբա ձևը («ն» բաղաձայնի վերականգնումով), ܠܘܘܐ բառը՝ ܠܘܘܐ կրմայրա ձևը:

2.5. Իզական սեռի մի շարք բառեր հոգնակիում հանդես են գալիս առանց իզական սեռի ցուցանիչ և տառի՝ նմանվելով արական սեռի գոյականներին՝ ܠܘܘܐ մէլլբբա (կամ մէլրա) «խոսք, բառ» → ܠܘܘܐ մէլլէ:

¹ Արամեական վաղ բարբառներում կար նաև երկակի բիվ, որի հետքերը դասական ասորերենում պահպանվել են որոշ բվականներում:

3

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐ

3.1. Ասորերենի անձնական դերանուններն են.

մենք խընան	ܐܢܝܢ	ես էնա	ܐܢܝ	I
դուք (ար.) արթոն (արթուն) (1, ܐܢܝܢ)	ܐܢܝܢ	դու (ար.) արթ	ܐܢܝ	II
դուք (իգ.) արթեն	ܐܢܝܢ	դու (իգ.) արթ	ܐܢܝܢ	
նրանք (ար.) հեննոն (հենուն) (1, ܐܢܝܢ)	ܐܢܝܢ	նա (ար.) հու	ܐܢܝ	III
նրանք (իգ.) հենեն	ܐܢܝܢ	նա (իգ.) հի	ܐܢܝ	

Ուշադրություն դարձրեք, որ II և III դերնի անձնական դերանուններն ունեն առանձին ձևեր արական և իգական սեռերի համար, մինչ I դերնի դերանունները չեն տարբերակվում ըստ սեռի: Իգական սեռի հոգնակի բլի դերանունները նշում են բացառապես կանանցից բաղկացած խմբեր:

ԴԵՐԱՆՎԱՆԱԿԱՆ ՎԵՐՋԱՀԱՐՈՒՅԹՆԵՐ

3.2. Անձնական դերանուններից կազմվում են, այսպես կոչված, դերանվանական վերջահարույթները (էնկլիտիկաները).

-նան	ܐܢܝܢ	-նա	ܐܢܝ	I
արթոն (արթուն) (1, ܐܢܝܢ)	ܐܢܝܢ	արթ	ܐܢܝ	II
արթեն	ܐܢܝܢ	արթ	ܐܢܝܢ	
էննոն (էնուն) (1, ܐܢܝܢ)	ܐܢܝܢ	-ու, -ի	ܐܢܝ	III
էնեն	ܐܢܝܢ	-ի, -յ	ܐܢܝ	

¹ Ուշադրություն դարձրեք, որ ܐܢܝ բառում համը է ինչպես նուս-ը, այնպես էլ բառավերջի յոդ-ը, և բառն իր արտասանությամբ չի տարբերվում ܐܢܝ բառից:

Ինչպես երևում է աղյուսակից, II դերնի վերջահարույթները համընկնում են անձնական դերանունների հետ:

3.3. Դերանվանական վերջահարույթներն իրենց գործառույթներով շատ մոտ են հայերենի օժանդակ բայերին: Նրանք մասնավորապես գործածվում են գոյականով արտահայտված անվանական ստորոգյալը ենթակայի հետ կապելու համար.

«Ես բազավոր եմ» էնա մայրա-նա	ܐܢܝ ܡܚܘܠܐ ܐܢܝ
«Դու բազավոր ես» արթ մայրա-արթ (մայրա-բբ)	ܐܢܝ ܡܚܘܠܐ ܐܢܝ
«Դու բազուի ես» արթ մայրթրա-արթ (մայրթրա-բբ)	ܐܢܝ ܡܚܘܠܐ ܐܢܝ
«Նա բազավոր է» հու մայրա-ի	ܐܢܝ ܡܚܘܠܐ ܐܢܝ
«Նա բազուի է» հի մայրթրա-յ	ܐܢܝ ܡܚܘܠܐ ܐܢܝ

«Մենք բազավորներ ենք» խընան մայրէ-նան	ܐܢܝܢ ܡܚܘܠܐ ܐܢܝܢ
«Դուք բազավորներ եք» արթոն մայրէ-արթոն	ܐܢܝܢ ܡܚܘܠܐ ܐܢܝܢ
«Դուք բազուիներ եք» արթեն մայրթրա-արթեն	ܐܢܝܢ ܡܚܘܠܐ ܐܢܝܢ
«Նրանք բազավորներ են» հեննոն մայրէ-էննոն	ܐܢܝܢ ܡܚܘܠܐ ܐܢܝܢ
«Նրանք բազուիներ են» հենեն մայրթրա-էնեն	ܐܢܝܢ ܡܚܘܠܐ ܐܢܝܢ

3.4. Ուշադրություն դարձրեք, որ ܐܢܝ վերջահարույթի կցումով ܐܢܝ վերջավորության զկաֆա ձայնանիշը փոխարինվում է պտախա-ով՝ ܐܢܝ ܡܚܘܠܐ:

Սույն օրինակով կազմվեք «ես աղամարդ եմ/լին եմ», «ես հայր եմ/մայր եմ», «ես ուսուցիչ եմ/ուսուցչուհի եմ» (ܐܢܝ ܡܚܘܠܐ ܐܢܝ / ܐܢܝ ܡܚܘܠܐ ܐܢܝ) կապակցությունների բոլոր ձևերը:

3.5. Եթե անվանական ստորոգյալն ավարտվում է բաղաձայնով, ապա երրորդ դերնի եզակի բլի վերջահարույթները հնչում են -ու (արական սեռում) և -ի (իգական սեռում).

«Թագավորն այնտեղ է» մայրա բամմա-ու	ܐܢܝ ܡܚܘܠܐ ܐܢܝ
«Թագուհին այնտեղ է» մայրթրա բամմա-ի	ܐܢܝ ܡܚܘܠܐ ܐܢܝ

3.6. Եթե անվանական ստորոգյալն արտահայտված է որոշիչ-որոշյալ կապակցությամբ, ապա վերջահարույթը կարող է դրվել որոշչի ու որոշյալի միջև՝ ܐܢܝ ܡܚܘܠܐ ܐܢܝ էնա ալլահա-նա շառիդա «ես ճշմարիտ Աստվածն եմ (Աստվածն եմ ճշմարիտ)», ܐܢܝ ܡܚܘܠܐ ܐܢܝ հու մայրթանա-ի խաղթա «Նա նոր ու-սուցիչ(ն) է»:

¹ Նման դեպքերում հնարավոր է նաև ܐܢܝ ܡܚܘܠܐ կամ ܐܢܝ ܡܚܘܠܐ գրությունը:

«Ո՞վ է այն տղամարդը» ման-ու հալ գավոս مَهْ أَيْ هُوَ هُوَ؟
 «Ո՞վ է այն կինը» ման-ի հալ արբա مَهْ أَيْ هِيَ هِيَ؟
 «Ովքե՞ր են այն տղամարդիկ» ման-էննօն հանօն գավոտ مَهْ أَيْ هُمْ هُمْ؟
 «Ովքե՞ր են այն կանայք» ման-էննէն հանէն նէշշէ مَهْ أَيْ هُنَّ هُنَّ؟

Այս ցուցական դերանունները ևս կարող են դրվել ինչպես գոյականից առաջ, այնպես էլ հետո:

Թ Կարդացե՛ք, բարգմանե՛ք և արտագրե՛ք հետևյալ տեքստը.

1 مَهْ أَيْ هُوَ هُوَ؟ مَهْ أَيْ هِيَ هِيَ؟ مَهْ أَيْ هُمْ هُمْ؟ مَهْ أَيْ هُنَّ هُنَّ؟
 2 مَهْ أَيْ هُوَ هُوَ؟ مَهْ أَيْ هِيَ هِيَ؟ مَهْ أَيْ هُمْ هُمْ؟ مَهْ أَيْ هُنَّ هُنَّ؟
 3 مَهْ أَيْ هُوَ هُوَ؟ مَهْ أَيْ هِيَ هِيَ؟ مَهْ أَيْ هُمْ هُمْ؟ مَهْ أَيْ هُنَّ هُنَّ؟
 4 مَهْ أَيْ هُوَ هُوَ؟ مَهْ أَيْ هِيَ هِيَ؟ مَهْ أَيْ هُمْ هُمْ؟ مَهْ أَيْ هُنَّ هُنَّ؟

3.4. P.4.3. 4.5. 7.4.6. 2.6. 2.11.2. 3.8.1. 4.11. P.2.10. 4.7.
 P.1.6.3. 3.22. 4.13. 4.12.1. 4.3.3. 3.8.2. 3.18. 3.23. 3.21.

Թ Թարգմանե՛ք ասորերեն.

- 1 Գեղեցիկ են այն բաղաբի բազմաթիվ եկեղեցիները:
- 2 Այն սուրբ գրքերը ասորերենով են:
- 3 Ո՞վ է այն գեղեցիկ կինը, որ այգում է:
- 4 Աստծու մարգարեները խաղաղության ծառաներն են:
- 5 Խաղաղությունն աշխարհում Աստծու պատվիրանն է:
- 6 Երկինքն Աստծու բազմաթիւությունն է:

- 7 Չեր ուսուցչուհին շատ իմաստուն կին է:
- 8 Ընչմարիտ են և իմաստուն Տիրոջ այն սուրբ պատվիրանները:
- 9 Ովքե՞ր են այն բազմաթիվ կանայք, որ տաճարի մոտ են:
- 10 Այն մեծ բազավորի բաղաբում շատ են գեղեցիկ եկեղեցիներն ու տաճարները:
- 11 Սա է մարգարեի խոսքը, հարուստներին չկա երկնային արքայություն:
- 12 Ահա Տիրոջ աստղը երկնքում՝ լուսնի կողքին:
- 13 Նրանց բազուկին շատ գեղեցիկ է, սակայն ամուսին չունի:
- 14 Այն մեծ մեկիան Աստծու որդին է:
- 15 Աստծու որդիներն ենք մենք այս աշխարհում:
- 16 Աստծու օրենքը Մովսես մարգարեի խոսքերում է:
- 17 Այն կանաչ խոտի վրա բազմաթիվ սպիտակ և կարմիր ծաղիկներ կան:
- 18 Մարիամը՝ մեր Փրկչի մայրը, հարուստների ծառաների հետ հիմա տաճարում է:
- 19 Այն երկար նամակն ասորերենով է:
- 20 Ի՞նչ գեղեցիկ է այն ծաղիկների գույնը, որ այն բարձր սարի վրա են:

Արրահան ավոահամ ԲՈՒՆԻ
 բժիշկ այյա (աստարա) (ԱՒՒՆԻ)
 դպրոց բէր սէֆոս ԲԵՏԻ
 որդի բրոս (բրնայյա) (ԲՆԻ)
 գույն գունա (գանա) (ԳՆԻ)
 պարտեգ, այգի գանբա (գաննէ) (ԳՆԻ)
 մեկ խաղ (ար) ԲԻ
 ընտանիք իկկարթա ԱՒԻ
 կանաչ յառուկա (յառուկա) (ԿՆԻ)
 Մովսես մուշէ ԼԵՄ
 Մարիամ մառյամ ԲԻՄ
 օրենք նամուս (նամուս) (ՈՒՆԻ)
 ԲԵՆԻ/ԲԵՆԻ/ԲԵՆԻ
 բազմաթիվ, շատ, բազում սազգիյէ/սազգիյաբա (սազգիյին/սազգիյան)
 ծառա, սուրուկ 'ավդա ԲԻՄ
 կողքին, մոտ 'ալ-յաղ ԲԻՄ
 խոտ էրա ԼԵՄ
 հարուստ 'արթոս ԲԻՄ
 պատվիրան, հրաման պուկղանա ԼԵՄ
 ծիտ սէպարոս (իգ) ԲԻՄ
 կատու կատտու/կատտա (կատտէ, կատարա) (ԿՆԻ, ԿՆԻ)
 խաղաղություն շրլամա ԵԿԻ
 ճշմարտություն շրոսա ԲԻՄ

	եզակի	հոգնակի
II իգ.	رَبٌّ րբռէս «որդիք»	رَبٌّ րեռիսէն «ձեր որդին»
III ար.	رَبَّاتٌ րբռէտ «նրա որդին»	رَبَّاتٌ րեռիտ «նրանց որդին»
III իգ.	رَبَّاتٌ րբռատ «նրա որդին»	رَبَّاتٌ րեռիտ «նրանց որդին»

5.3.4. رِبِّيٌّ բարբա «դուստր»

	եզակի	հոգնակի
I	رَبِيٌّ րբարբ «դուստր»	رَبِيٌّ րբարբան «ձեր դուստրը»
II ար.	رَبِيَّاتٌ րբարբաս «դուստրդ»	رَبِيَّاتٌ րբարբիսուն «ձեր դուստրը»
II իգ.	رَبِيَّاتٌ րբարբէս «դուստրդ»	رَبِيَّاتٌ րբարբիսէն «ձեր դուստրը»
III ար.	رَبِيَّاتٌ րբարբէտ «նրա դուստրը»	رَبِيَّاتٌ րբարբիտ «նրանց դուստրը»
III իգ.	رَبِيَّاتٌ րբարբատ «նրա դուստրը»	رَبِيَّاتٌ րբարբիտ «նրանց դուստրը»

ԴԵՐԱՆՎԱՆԱԿԱՆ ՎԵՐՋԱԾԱՆՑՆԵՐԻ ԿՑՈՒՄՆ
ԱՆՋԱՏ ՆԱՍԳԻՐՆԵՐԻՆ

5.4.1. Դերանվանական վերջածանցները կցվում են անջատ նախդիրներին այնպես, ինչպես ۱ և ۲ կցական նախդիրներին: رِبِّيٌّ ամ «հետ» նախդիրի դեպքում կազմվում են հետևյալ ձևերը.

	եզակի	հոգնակի
I	رَبِيٍّ 'ամմ «հետս»	رَبِيٍّ 'ամման «ձեր հետ»
II ար.	رَبِيَّاتٍ 'ամմաս «հետդ»	رَبِيَّاتٍ 'ամմիսուն «ձեր հետ»
II իգ.	رَبِيَّاتٍ 'ամմէս «հետդ»	رَبِيَّاتٍ 'ամմիսէն «ձեր հետ»
III ար.	رَبِيَّاتٍ 'ամմէտ «նրա հետ»	رَبِيَّاتٍ 'ամմիտ «նրանց հետ»
III իգ.	رَبِيَّاتٍ 'ամմատ «նրա հետ»	رَبِيَّاتٍ 'ամմիտ «նրանց հետ»

5.4.2. رِبِّيٌّ մէն նախդիրի հետ, որը համապատասխանում է հայերենի բացառական հոլովին (رَبِّيٍّ ۱) մէն կրորդա «պուրից», رِبِّيَّاتٍ ۲ մէն սուրիյա «Սիրիայից») կազմվում են հետևյալ ձևերը.

	եզակի	հոգնակի
I	رَبِّيٍّ մէն «ինձանից»	رَبِّيٍّ մէնան «մեզանից»
II ար.	رَبِّيَّاتٍ մէնաս «քեզանից»	رَبِّيَّاتٍ մէնիսուն «ձեզանից»
II իգ.	رَبِّيَّاتٍ մէնէս «քեզանից»	رَبِّيَّاتٍ մէնիսէն «ձեզանից»
III ար.	رَبِّيَّاتٍ մէնէտ «նրանից»	رَبِّيَّاتٍ մէնիտ «նրանցից»
III իգ.	رَبِّيَّاتٍ մէնատ «նրանից»	رَبِّيَّاتٍ մէնիտ «նրանցից»

۱۱ ԲԱՌԸ

5.5. ۱۱ բառը (արևելյան ասորերենում գրվում է առանց ձայնահիշի կամ, երբեմն, ուսու տառով ۱۱ ۱, իսկ արևմտյան ասորերենում՝ ըսասա-ով ۱۱ ۱ քուլլ) ունի «բոլոր, ամբողջ, ողջ, ամեն» իմաստը: «Ամեն» իմաստային տարբերակը կներկայացվի հետագա գլուխներում: Ինչ վերաբերում է «բոլոր, ամբողջ» իմաստային տարբերակներին, ապա դրանք արտահայտելու համար այս բառին կցվում են դերանվանական վերջածանցներ՝ կազմելով հետևյալ ձևերը.

	եզակի	հոգնակի
I	رَبِّيٍّ բոլլ «նա ամբողջությամբ»	رَبِّيٍّ բոլլան «բոլորս»
II ար.	رَبِّيَّاتٍ բոլլաս «դու ամբողջությամբ»	رَبِّيَّاتٍ բոլլիսուն «բոլորդ»
II իգ.	رَبِّيَّاتٍ բոլլէս «դու ամբողջությամբ»	رَبِّيَّاتٍ բոլլիսէն «բոլորդ»
III ար.	رَبِّيَّاتٍ բոլլէտ «նա ամբողջությամբ»	رَبِّيَّاتٍ բոլլիտ «նրանք բոլորը»
III իգ.	رَبِّيَّاتٍ բոլլատ «նա ամբողջությամբ»	رَبِّيَّاتٍ բոլլիտ «նրանք բոլորը»

Համապատասխանաբար, արևմտյան ասորերենում՝ رِبِّيٍّ, رِبِّيَّاتٍ, رِبِّيَّاتٍ, رِبِّيَّاتٍ, رِبِّيَّاتٍ և այլն:

- 5 Այս երկիրը մեծ բազավորություն է, և բազմաթիվ են նրա քաղաքներն ու գյուղերը:
- 6 Այս քաղաքն ամենամեծն է երկրի բոլոր քաղաքներից:
- 7 Ի՞նչ շատ են շներն ու կատուներն այն բարձր սարի վրա:
- 8 Այս առակը Տիրոջ հարության և երկնքում նրա նոր կյանքի մասին է:
- 9 Այժմ Երուսաղեմում շատ են հույներն ու արամեացիները, և նրանում շատ հրեաներ չկան:
- 10 Տաճարում է հիմա Փրկչի մայրը, և իր որդու առաքյալներն իր հետ են:
- 11 Մեր նորայրը հիմա բոլոր աշակերտների հետ դպրոցում է:
- 12 Ահա սուրբ գրքերը, նրանցից է այս հոգևոր հայրերի ողջ իմաստությունը:
- 13 Փա՛ռք Աստծու որդուն՝ աշխարհի և բոլորիս Փրկչին:
- 14 Ի՞նչ է այն երկար նամակների լեզուն:
- 15 Սիրիայում քրիստոնյաների աղոթքների լեզուն ասորերենն է:
- 16 Ի՞նչ դուստրը ավելի զեղեցիկ է ձեր բոլորիդ դուստրերից:
- 17 Դու ես, Հայր իմ, լույսը երկնային և գորությունը հոգևոր:
- 18 Մենք քո օրենքի ծառաներն ենք և քո պարտեզի բաշտները:
- 19 Խաղաղություն ձեզ, եղբայրներ, և խաղաղություն ձեր տներին և ընտանիքներին:
- 20 Աստծու որդու բոլոր իմաստուն առակներն այս փոքր գրքում են, որն այժմ ինձ հետ է:

գլուղ կրոնիքա (կեդյաթա, կուռյա) (كُرْدِيَّة، كُرْدِيَّة) كُرْدِيَّة
 փառք, պատիվ, շարական բեշբոխա (բեշբոխաթա) (بَشْبُوحَا) بَشْبُوحَا

հավիտյան հավիտենից լը՝ ալամ՝ ալմին حَكْمٌ خَالِدٌ
 Տերունական աղոթք սըլօթա դավուն դը-վա-շմայյա شَعْمَةٌ اِحْفَافٌ اِحْفَافٌ

Երուսաղեմ *ontzilt* (*ուտիշիլտ*) (اَوْتِزَيْلْت) اَوْتِزَيْلْت
 եղբայր *ախա* اَخَا
 ճշմարիտ, ամեն *ամէն* (*ամին*) (اَمِين) اَمِين
 արամեացի, արամեական *առամայա* اَرَامِيَا
 երկիր, հող, Երկիր մուրբակ *առ՝ա* (*առ՝արա*) (اَرَا) اَرَا
 դուստր, աղջիկ *բառթա* (*բընարա*) (بَارْتَا) بَارْتَا
 իսկ, սակայն, ապա *դէն* دِن
 կյանք *խայյե* خَايِيَا
 ուժ, գորություն, գորք *խայյա* خَايِيَا
 իմաստություն *խեխմըթա* خَشْمُورَا
 հրեա, հրեական *իհուդայա* اِيَهُدَا
 այսօր *յամանա* يَوْمَانَا
 հույն, հունական *յամայա* يَوْمَانَا
 Հովսեփի *յաւտֆ* اَوْتِزَيْلْت
 Հիսուս Քրիստոս *իշօ՝* (*յեշշու՝*) *մըշիխա* مَرْشِيخَا (مَرْشِيخَا) مَرْشِيخَا
 ավելի *յարբիռ* يَارْبِيْر
 քահանա *քահնա* كَاهِنَا
 ամեն, բոլոր, ամբողջ, ողջ *բոլլ* (*բուլլ*) (بُولِل) بُولِل
 քրիստոնյա *քրեւտըյանա* (քրիստըյանա) (كْرِيسْتِيَانَا) كْرِيسْتِيَانَا
 քրիստոնեական *քրեւտըյանայա* (քրիստըյանայա) (كْرِيسْتِيَانَايَا) كْرِيسْتِيَانَايَا
 մահ *մարա* مَارَا
 ջուր *մայյա* مَائِيَا
 առակ, ասացվածք, առասպել *մարլա* مَارْلَا
 Սիրիա *սուրիյա* سُوْرِيَا
 աղոթք *սըլօթա* (սըլաւաթա) (سَلُوْتَا) سَلُوْتَا
 խաչ *սըլիվա* سَلِيْبَا
 հարություն *կըյամթա* كَرِيْمَا
 սառը *կառոդա* كَارُوْدَا

գեց», **كَلِمَاتٌ** կրտալ «սպանեց», **كَلِمَاتٌ** սրբէկ «բարձրացավ», **كَلِمَاتٌ** որխտմ «սիրեց», **كَلِمَاتٌ** ըվաղ «արեց»¹:

6.10. Քանի որ բառակզբում ալաֆ-ը չի կարող հանդես գալ առանց ձայնանիշի, ուստի ՊԸԱԼ կառույցում առաջին արմատական ալաֆ-ը սովորաբար ձայնավորվում է ովասա-ով՝ **كَلِمَاتٌ** էզալ «զնալ», **كَلِمَاتٌ** էմառ «ասել», **كَلِمَاتٌ** էխալ «ուտել»:

ՊԸԱԼ ԿԱՌՈՒՅՑԻ ԲԱՅԵՐԻ ԵՆԹԱԿԱՅԱԿԱՆ ԴԵՐԱՅԸ

6.11. Ենթակայական (կամ ակտիվ) դերբայը բայից կազմված ածական է («գրող», «կարդացող», «սիրող» և այլն): Ունենալով այսպիսի երկակի բնույթ՝ ենթակայական դերբայները կարող են կատարել ինչպես բայի, այնպես էլ ածականի, հաճախ նաև գոյականի դեր և հանդես գալ բոլոր երեք վիճակներում՝ էմֆատիկ, բացարձակ և կապակցված:

6.12. ՊԸԱԼ կառույցի բացարձակ վիճակի ենթակայական դերբայները կազմվում են հետևյալ բանաձևերով.

	արական	իգական
եզակի	كَلِمَاتٌ	كَلِمَاتٌ
հոգնակի	كَلِمَاتٌ	كَلِمَاتٌ

Ըստ այս բանաձևերի՝ **كَلِمَاتٌ** կրտալ «սպանել» բայը կկազմի ենթակայական դերբայի հետևյալ ձևերը.

կատել كَلِمَاتٌ	կատլա كَلِمَاتٌ
կատլին كَلِمَاتٌ	կատլան كَلِمَاتٌ

¹ Կազմված **كَلِمَاتٌ** հաճախ, **كَلِمَاتٌ**, **كَلِمَاتٌ** բայերի ենթակայական դերբայները: **كَلِمَاتٌ** բայի դեպքում ուշադրություն դարձրեք ընդ տասի երկակի արտասանության վրա:

6.13. Բացարձակ վիճակի ենթակայական դերբայները հիմնականում հանդես են գալիս որպես: բայեր (ավելի մանրամասն՝ ստորև):

6.14. **كَلِمَاتٌ** էխալ «ուտել» բայը կազմում է հետևյալ ենթակայական դերբայները.

ախել كَلِمَاتٌ	ախլա كَلِمَاتٌ
ախլին كَلِمَاتٌ	ախլան كَلِمَاتٌ

¹ Ելման բայաձևերն այսուհետև հայերեն են բարգձմանվելու անորոշ դերբայով՝ «զրել», «սիրել» և այլն:

6.15. **كَلِمَاتٌ** էզալ «զնալ» բայի ենթակայական դերբայներում առկա է «ասիմիլյացիա» կոչվող երևույթ, երբ «զ» բաղաձայնը նմանվում է իրեն անմիջականորեն նախորդող «զ» բաղաձայնին.

ազել كَلِمَاتٌ	ազզա كَلِمَاتٌ
ազզին كَلِمَاتٌ	ազզան كَلِمَاتٌ

Հնարավոր է նաև ասիմիլյացված ձևերի հետևյալ գրությունը՝ **كَلِمَاتٌ**, **كَلِمَاتٌ**, **كَلِمَاتٌ**:

6.16. Եթե բայի երրորդ արմատականը **و**, **ا**, **ي** կամ **ه**, ապա եզակի արականում երկրորդ արմատականի ովասա-ն փոխարինվում է պտախա-ով.

շամա՝ كَلِمَاتٌ	շամա كَلِمَاتٌ
շամին كَلِمَاتٌ	շաման كَلِمَاتٌ

¹ Կազմված **كَلِمَاتٌ**, **كَلِمَاتٌ** բայերի ենթակայական դերբայները:

6.17. Ենթակայական դերբայները կարող են հանդես գալ նաև էմֆատիկ վիճակում: Այսպես՝ **كَلِمَاتٌ** բայն էմֆատիկ վիճակում կկազմի հետևյալ ձևերը.

կատլա كَلِمَاتٌ	կատլրա كَلِمَاتٌ
կատլէ كَلِمَاتٌ	կատլբա كَلِمَاتٌ

Ուշադրություն դարձրեք, որ էմֆատիկ վիճակում արական սեռի հոգնակի թվի ձևերը ունեն սյամն:

¹ Կազմված **كَلِمَاتٌ**, **كَلِمَاتٌ**, **كَلِمَاتٌ**, **كَلِمَاتٌ** բայերի էմֆատիկ վիճակի ենթակայական դերբայները:

6.18. Էմֆատիկ վիճակում ենթակայական դերբայները հիմնականում կատարում են ածականների ու գոյականների դեր, ինչպես, օրինակ՝ **كَلِمَاتٌ** ռախմա «ընկեր»:

ՊԸԱԼ ԿԱՌՈՒՅՑԻ ԲԱՅԵՐԻ ՆԵՐԿԱ ԺԱՄԱՆԱԿԸ

6.19. Վաղ արամեական բարբառներում բայը չունի վառ արտահայտված ժամանակային երանգավորումներ և հիմնականում տարբերակվում էր ըստ կերպի՝ կատարյալ (Perfectus) և անկատար (Imperfectus): Դասական ասորերենում կատարյալ կերպը վերածվեց, փաստորեն, անցյալ, իսկ անկատար կերպը՝ ապատանի ժամանակի: Մյուս ժամանակաձևերն արտահայտվում են վերլուծական ձևերով, որոնցով ասորերենը տարբերվում է մյուս հին սեմական լեզուներից:

	եզակի	հոգնակի
III ար.	١٠٠	١٠٠
	-ա	-այիօն
III իգ.	١٠	١٠
	-ե	-այիէն

7.10. Հոգնակի բլի դերանվանական վերջածանցները կցվում են հոգնակի բլի և և և վերջածանցների փոխարեն.

	եզակի	հոգնակի
I	١٠٠	١٠٠
	ըրբավայ «գրբերս»	ըրբավայն «մեր գրբերը»
II ար.	١٠٠	١٠٠
	ըրբավայր «գրբերոյ»	ըրբավայրօն «մեր գրբերը»
II իգ.	١٠٠	١٠٠
	ըրբավայր «գրբերոյ»	ըրբավայրէն «մեր գրբերը»
III ար.	١٠٠	١٠٠
	ըրբավա «նրա գրբերը»	ըրբավայիօն «նրանց գրբերը»
III իգ.	١٠٠	١٠٠
	ըրբավէ «նրա գրբերը»	ըրբավայիէն «նրանց գրբերը»

	եզակի	հոգնակի
I	١٠٠	١٠٠
	ըրնայ «որդիներս»	ըրնայն «մեր որդիները»
II ար.	١٠٠	١٠٠
	ըրնայր «որդիներոյ»	ըրնայրօն «մեր որդիները»
II իգ.	١٠٠	١٠٠
	ըրնայր «որդիներոյ»	ըրնայրէն «մեր որդիները»
III ար.	١٠٠	١٠٠
	ըրնա «նրա որդիները»	ըրնայիօն «նրանց որդիները»
III իգ.	١٠٠	١٠٠
	ըրնէ «նրա որդիները»	ըրնայիէն «նրանց որդիները»

7.11. Ինչ վերաբերում է հոգնակի բլիւմ և և վերջածանց ունեցող արական և ի-գական սեռի գոյականներին, ապա նրանց կցվում են եզակի բլի դերանվանական վերջածանցները.

	եզակի	հոգնակի
I	١٠٠	١٠٠
	ըրնար «դուստրերս»	ըրնարան «մեր դուստրերը»
II ար.	١٠٠	١٠٠
	ըրնարայ «դուստրերոյ»	ըրնարիօն «մեր դուստրերը»
II իգ.	١٠٠	١٠٠
	ըրնարէ «դուստրերոյ»	ըրնարիէն «մեր դուստրերը»
III ար.	١٠٠	١٠٠
	ըրնարէ «նրա դուստրերը»	ըրնարիօն «նրանց դուստրերը»
III իգ.	١٠٠	١٠٠
	ըրնարա «նրա դուստրերը»	ըրնարիէն «նրանց դուստրերը»

7.12. Մի շարք նախդիրներին, ինչպես, օրինակ՝ և նախդիրին, եզակի բլի դերանվանական վերջածանցների փոխարեն կցվում են հոգնակի բլի վերջածանցները.

	եզակի	հոգնակի
I	١٠٠	١٠٠
	'ըլայ «իմ մասին/վրա»	'ըլայն «մեր մասին/վրա»
II ար.	١٠٠	١٠٠
	'ըլայր «քո մասին/վրա»	'ըլայրօն «մեր մասին/վրա»
II իգ.	١٠٠	١٠٠
	'ըլայր «քո մասին/վրա»	'ըլայրէն «մեր մասին/վրա»
III ար.	١٠٠	١٠٠
	'ըլա «նրա մասին/վրա»	'ըլայիօն «նրանց մասին/վրա»
III իգ.	١٠٠	١٠٠
	'ըլէ «նրա մասին/վրա»	'ըլայիէն «նրանց մասին/վրա»

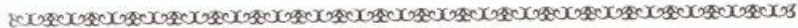
7.13. Հոգնակի բլի դերանվանական վերջածանցները կցվում են նաև և և բառ-մասնիկին, որն այդ տեսքով կատարում է դերանվանական վերջահարույթների (հայերենի օժանդակ բայի) դերը.

	եզակի	հոգնակի
I	١٠٠	١٠٠
	իրայ «եմ, կամ»	իրայն «եմք, կամք»
II ար.	١٠٠	١٠٠
	իրայր «ես, կաս»	իրայրօն «եք, կարք»
II իգ.	١٠٠	١٠٠
	իրայր «ես, կաս»	իրայրէն «եք, կարք»
III ար.	١٠٠	١٠٠
	իրա «է, կա»	իրայիօն «եմ, կամ»

- 9 Դու ես Տերը, որովհետև բունն են ողջ իմաստությունն ու ողջ գործությունը:
 10 Օրհնյալ ես դու, Մարիամ, և օրհնյալ է Հիսուս որդիդ:
 11 Առավոտյան ես դաշտ եմ գնում և մշակում այն որդիներին հետ:
 12 Դուք երկրպագում եք Աստծու, որ ճշմարիտ Աստված չէ:
 13 Ամեն ոք, ով այդի ունի, առավոտվանից աշխատում է նրանում:
 14 Ի՞նչ է նա ասում բեզ մեր մասին:
 15 Օղն այսօր շատ ջիհն է, և այս բարձր սարից ես տեսնում եմ նաև հեռավոր քաղաքները:
 16 Ես ուզում եմ լողալ այս գետում, սակայն այն ծեր մարդն ի՞նձ ասում է, որ գետը շատ խորն է, իսկ նրա ջուրը՝ շատ սառը:
 17 Այսօր իմ կնոջ առողջությունն ավելի լավ է, և նա անում է տան բոլոր գործերը:
 18 Ի՞նչ գեղեցիկ են քո կապույտ աչքերը:
 19 Դու իմ այքերում ես և իմ սրտում ես:
 20 Այս գյուղում ասում են, որ նրանց եկեղեցու տակ մի շատ հինավուրց տաճար կա:

օղ *ատկամ այատ* օղ
 ինչպես, ինչպես *այքաննա* և
 կառուցել *բրնա* և
 օրհնյալ *բրոհիտա* և
 մարդ, մարդ արարած *բառնաշա (բնայնաշա)* և
 հավատ, հավատք *հայնանորա* և
 կապույտ *գառկա* և
 առողջություն, ապաքինում *խուլմանա* և
 դաշտ, արտ *խակլա (խակլարա)* և
 օր, 24 ժամ *յամա (յամարա, յամ)* և
 ամեն ոք, ամեն մեկը *բուլ (բուլլ) նաշ* և
 սիրտ *լէբբա (լէբբե, լէբբաարա)* և
 դուրս (որևէ բանից) *լլվատ (մէթ)* և
 որովհետև, քանի որ *մէտտուլ (դը)* և
 գետ *նահոա (նահաուարա)* և
 ծեր, ծեր մարդ, պապիկ *սավա* և
 խոնարհվել, երկրպագել, պաշտել *սրդեդ* և
 լողալ, լողանալ *սրխա* և
 խոր *ամմիկա* և
 գործ, աշխատանք *սյուխանա* և
 աշխատել, հող մշակել, հող վարել *սրլախ* և
 հեռավոր, հեռու *շախսիկա* և
 խաղաղություն, հանգստություն *շայնա* և
 ջիհնջ, բափանցիկ, մարուր *շաֆյա (շրֆե/շրֆիբա)* և
 շնորհակալություն *բաողի* և
 տակը, տակ *բրխտ* և

ինչպես և, ինչպես որ *այքաննա* և
 ցանություն (մնաս խաղաղությամբ) *փուշ բա-շլամա* և
 ցանություն (գնաս խաղաղությամբ) *զէ բա-շլամա* և

8

II-օ ԲԱՅԵՐԸ ՊԸԱԼ ԿԱՌՈՒՅՑՈՒՄ

8.1.1. Բայերը, որոնց երկրորդ արմատականը օ է, ՊԸԱԼ կառույցի ելման բայա-
 ձևում հանդես են գալիս առանց այդ արմատականի՝ ձայնավորված գկաֆա-ով՝
 քձ կամ «վեր կենալ, բարձրանալ» (√քս), և խառ «նայել, դիտել» (√խ), և
 դան «դատել» (√դ): 8.1.2. Այս խմբում առանձնանում է «մահանալ» բայը, որը
 ելման բայաձևում գկաֆա-ի փոխարեն ունի խվասա-յող կապակցություն՝ ևճ
 միք (√լս):

8.2. Այս բայերի ենթակայական դերբայները կազմվում են հետևյալ կերպ.

կալմ (կայմ) քձ	կայմա քձ
կայմին քձ	կայման քձ

8.3. Անորոշ դերբայի ձևն է՝ քձ մրկամ:

Ս քձ բայի օրհնակով կազմվել է քձ, և յ՝ բայերի ենթակայական դերբայներն ու ներկա ժա-
 մանակի ձևերը:

I-ւ ԲԱՅԵՐԸ ՊԸԱԼ ԿԱՌՈՒՅՑՈՒՄ

8.4. Այս խմբին պատկանում են ոչ մեծ թվով բայեր: ՊԸԱԼ կառույցի ելման բա-
 յաձևում այս բայերի առաջին արմատական յող տառը ձայնավորված է խվա-
 սա-ով և հնչում է «վ»՝ ևճ իբէվ «նստել», ևճ իղա՝ «փմանալ, գիտենալ», ևճ
 իլէֆ «սովորել», ևճ իլէդ «ծնել, ծնունդ տալ»:

8.5. Ենթակայական դերբայները կազմվում են ընդհանուր սկզբունքով.

Թարգմաննք ասորերեն.

- 1 Ես գիտեմ Հիսուս Քրիստոսի կյանքի ու մահվան պատմությունը, որովհետև Ազեեսարան եմ կարդում:
- 2 Ուրիշ երկրներում ապրում են ուրիշ մարդիկ:
- 3 Ո՞ր եմ գնում առավոտյան բոլոր աշակերտները:
- 4 Ես խնում եմ մի բաժակ սառը ջուր կամ տաք կար:
- 5 Աշակերտները գրում են նոր բառերն իրենց տետրերում, իսկ հետո կարդում դրանք:
- 6 Նա հիմա աշխատում է իր դաշտում կամ իր եղբոր այգում:
- 7 Ես գիտեմ, որ դու գիտես, որ ես գիտի:
- 8 Թագավորն ուզում է իր քաղաքում կառուցել շատ մեծ տաճար:
- 9 Ես ուզում եմ ամեն ինչ իմանալ:
- 10 Նա չի ուզում մտտել քո կողքին, այլ իմ կողքին:
- 11 Աշակերտները մտած են ծառի տակ, և նրանց ուսուցիչն էլ է մտած նրանց հետ:
- 12 Ով որ (չ ֆ) Ազեեսարան է կարդում, գիտի բոլոր առաքյալների ամունները:
- 13 Պատուը, որը քո կնոջ արգանդում է, Սուրբ Հոգուց է:
- 14 Գիշերները այն բարձր սարերից սառը բամի է գալիս:
- 15 Այս ծառը մահանում է, որովհետև նրա տակը՝ ջուր չկա:
- 16 Ես մայրում եմ նրան, իսկ նա ինձ չի տեսնում:
- 17 Աստծու կամոք է հողը ծնում հաց և պտուղներ:
- 18 Ով որ շատ գրքեր է կարդում, շատ գիտի:
- 19 Այս եկեղեցում աղոթքների լեզուն ասորերենն է, իսկ այլ եկեղեցիներում՝ հունարենը:
- 20 Ինչո՞ւ են վեր կենում Հակոբն ու Եփրեմը և ո՞ր են ուզում գնալ:

ուրիշ, այլ խրոճնա (խրոճքա/խրոճանէ/խրոճանյաքա) (ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ/ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ/ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ) ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ
 Եփրեմ աֆոճճ ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ
 գալ էքա ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ
 դատել դան ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ
 նայել, դիտել խստ (քը) (ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ) ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ
 իմանալ, գիտենալ իդա՝ ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ
 տալ յավ ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ
 ծնել իլեդ ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ
 սովորել իլեֆ ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ
 Հակոբ յա՛կոճ (յա՛կուճ) (ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ) ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ
 նստել իթել ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ
 որովայն, արգանդ քառաս (քառասարա) (ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ) (ܚգ) ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ
 ո՞ր լայքա ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ
 ինչո՞ւ լրմանա ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ
 օրինյալ մըվատորխա (մըվատորխա) (ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ) ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ
 որևէ բան, ինչ-որ բան մէդդէճ ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ
 մահանալ միք ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ
 քնակվել, ապրել լրմառ ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ
 պտուղ, միրգ պէռա (պիռա) (ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ) ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ

¹ Ըստ նախդիրին կցվում են հոգնակի բլի դերանվանական վերջածանցները, և նրա «է» ձայնավորը փոխարինվում է «» ձայնավորով: ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ, ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ, ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ, ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ, ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ, ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ, ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ, ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ, ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ, ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ, ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ, ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ:

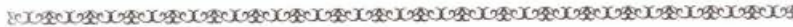
կամք, ցանկություն. հաճույք սելյանա ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ
 կողքին, մտտ սեդ (իչ) ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ
 բարձրանալ, վեր կենալ կամ քո ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ
 կարդալ, կանչել, կոչել կրոա ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ
 ոգի. բամի ռուխա (ռուխէ, ռուխաքա) (ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ, ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ) (ܚգ) ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ
 անուն շրմա (շրմաե, շրմահարա) (ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ, ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ) ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ
 խմել շրթա ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ

ամեն ինչ քոյլ մէդդէճ ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ
 ամեն լավ (վատ) բան քոյլ մէդդէճ դը-տավ (դը-վիշ) (ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ) ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ
 Սուրբ Հոգի ռուխա կադդիշա ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ

¹ Այս նախդիրին կցվում են հոգնակի բլի դերանվանական վերջածանցներ՝ ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ, ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ, ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ, ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ, ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ, ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ, ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ, ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ, ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ, ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ, ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ, ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ:
² Բացառությամբ ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ ռուխա կադդիշա «Սուրբ Հոգի» արտահայտությունից, որում ܘܚܪܘܿܫܘܿܬܐ բառն արական սեռի է:

ուսելիք, պարեն, մրերը *մէխուրա (մէխլարա)* (مَخْرَجًا) ۞
 անապատ *մադբբա* (مَدْبَغًا) ۞
 պահել *նրտա* (نَرْتًا) ۞
 հույս *սափա* (سَافًا) ۞
 շատ, բազմաթիվ, բազում, առատ *սազգիա* (سَازِغًا) ۞
 անցնել, խախտել, շրջանցել *ըփա* (عَفَا) ۞
 բերան *պումա* (مُؤْمِنًا) ۞
 փրկություն *պուտկանա* (مُؤْتِكِنًا) ۞
 սպանել *կրտալ* (مُؤْتِكِلًا) ۞
 ձայն *կալա* (مُؤْتِكِلًا) ۞
 մի քիչ *կալիլ* (مُؤْتِكِلًا) ۞
 գլուխ *ռէշա (ռիշա)* (مُؤْتِكِلًا) ۞
 երեկո *ռասշա* (مُؤْتِكِلًا) ۞
 ուղարկել *շրլախ* (مُؤْتِكِلًا) ۞
 ժամ *շա'թա (շա'է)* (مُؤْتِكِلًا) ۞

10

II-՝ ԲԱՅԵՐԸ ՊԸԱԼ ԿԱՌՈՒՅՑՈՒՄ

10.1. Վաղ արանեական բարբառներում, որոնցում ալաֆ-ով նշվող կոկորդային պայթյունը կայուն էր, այս խմբի բայերը քիչ էին տարբերվում ամբողջական բայերից: Սակայն դասական ասորերենում, որում առկա է կոկորդային պայթյունի սղման միտում, իրենց բայարմատում ալաֆ ունեցող բայերը որոշակիորեն շեղվում են կանոնավոր ձևերից: Այսպես, օրինակ՝ **هَلَا** արմատը ՊԸԱԼ կառույցի ելման բայաձևում սկզբնապես ուներ **هَلَا** շը 'էլ (*«հարցնել, խնդրել»*) կանոնավոր ձևը: Սակայն կոկորդային պայթյունի սղման պատճառով ալաֆ-ը վերածվեց ամբողջությամբ համրի, և իր ովասա ձայնանիշն անցավ առաջին արմատականին: Արդյունքում ի հայտ եկավ ելման նոր **هَلَا** շէլ բայաձևը:

10.2. Կոկորդային պայթյունը մասամբ վերականգնվում է ենթակայական դերբայի եզակի արական ձևում.

շա'էլ هَلَا	շալա هَلَا
շալին هَلَا	շալան هَلَا

10.3. Անորոշ դերբայն ունի համր ալաֆ-ով **هَلَا** մէշալ ձևը:

ՀԱՐԱԿԱՏԱՐ ԴԵՐԲԱՅՆԵՐ

10.4. Ենթակայական (կան ակտիվ) դերբայների կողքին դասական ասորերենում գոյություն ունեն մակ հարակատար (պասիվ) դերբայներ, որոնք պատասխանում են «փ՞նչ արած» կամ «փ՞նչ արվող» հարցերին:

10.5. ՊԸԱԼ կառույցի հարակատար դերբայները կազմվում են հետևյալ բանա-

ձևերով.

	արական	իզական
եզակի	فَعَلَا	فَعَلَا
հոգնակի	فَعَلُوا	فَعَلُوا

Այսպես՝ **فَعَلَا** կրտսւլ «սպանել» բայից կազմվում են հարակատար դերբայի հետևյալ ձևերը («սպանված», «սպանվող»).

կրտսի	مُعَلَّأ	կրտիկա	مُعَلَّأ
կրտիկին	مُعَلَّلَةٌ	կրտիկան	مُعَلَّلَةٌ

10.6.1. Մրանք հարակատար դերբայի բացարձակ վիճակի ձևերն են, որոնք գործածվում են որպես անվանական ստորոգյալներ, օրինակ՝ **مُعَلَّلًا** «կրտիկին-էննօն մայրէ» («Թագավորները սպանված (սպանվում) են»):

10.6.2. Որպես անվանական ստորոգյալներ հանդես եկող հարակատար դերբայների հետ հաճախ գործածվում են **مُعَلَّلًا** և **مُعَلَّلَةً** նախդիրները՝ **مُعَلَّلًا** «հզատության հարկը բրբիվա մէն էմն» (Այս նամակը գրված է մորս կողմից), **مُعَلَّلَةً** «...»:

10.7. Հանդես գալով որպես որոշյալ՝ հարակատար դերբայը դրվում է էմֆատիկ վիճակում՝ վերածվելով, փաստորեն, ածականի.

կրտիկա	مُعَلَّلًا	կրտիկրա	مُعَلَّلًا
կրտիկէ	مُعَلَّلًا	կրտիկարա	مُعَلَّلًا

Օրինակ՝ **مُعَلَّلًا** «սպանված բազավորներ», **مُعَلَّلًا** «կրտիկրա «սպանված կանայք»:

10.8. Էմֆատիկ վիճակի հարակատար դերբայը կարող է վերածվել նաև գոյականի. որպես ցայտուն օրինակ կարելի է նշել **مُعَلَّلًا** շրվիխա «ստաբլայ» բառը (բառացիորեն՝ «տղարկված»):

10.9. I-ի բայերը հարակատար դերբայ կազմելիս, ինչպես և ելման բայաձևում, հանդես են գալիս ձայնավորված առաջին արմատականով (**مُعَلَّلًا**).

ախիկ	أَعْلَا	ախիկա	أَعْلَا
ախիկին	أَعْلَأَتْ	ախիկան	أَعْلَأَتْ

10.10. Էմֆատիկ վիճակում այս դերբայներն ստանում են հետևյալ ձևերը.

ախիկա	أَعْلَأُوا	ախիկրա	أَعْلَأُوا
ախիկէ	أَعْلَأُوا	ախիկարա	أَعْلَأُوا

10.11. III-ի բայի օրինակով կազմելով **أَعْلَأُوا** բայի բացարձակ ու էմֆատիկ վիճակի հարակատար դերբայները:

10.11. III-ի բայերը հարակատար դերբայում ունեն հետևյալ ձևերը (**أَعْلَأُوا**).

կրտ	مُعَلَّلًا	կատյա	مُعَلَّلًا
կրտին	مُعَلَّلًا	կատյան	مُعَلَّلًا

10.12. Էմֆատիկ վիճակում այս դերբայներն ստանում են հետևյալ ձևերը.

կատյա	مُعَلَّلًا	կրտիկրա	مُعَلَّلًا
կրտայյա	مُعَلَّلًا	կատյարա	مُعَلَّلًا

10.13. II-ի բայի օրինակով կազմելով **مُعَلَّلًا** բայերի բացարձակ ու էմֆատիկ վիճակի հարակատար դերբայները:

10.13. II-ի բայերի հարակատար դերբայներն ունեն հետևյալ տեսքը (**مُعَلَّلًا**).

կիս	مُعَلَّلًا	կիմա	مُعَلَّلًا
կիմին	مُعَلَّلًا	կիման	مُعَلَّلًا

10.14. Էմֆատիկ վիճակի ձևերն են (**مُعَلَّلًا**).

սիմա	مُعَلَّلًا	սիմրա	مُعَلَّلًا
սիմէ	مُعَلَّلًا	սիմարա	مُعَلَّلًا

10.15. I-ի բայի օրինակով կազմելով **مُعَلَّلًا** և **مُعَلَّلًا** բայերի բացարձակ ու էմֆատիկ վիճակի հարակատար դերբայները:

10.15. I-ի բայերի հարակատար դերբայներն ունեն հետևյալ տեսքը (**مُعَلَّلًا**).

իլիդ	مُعَلَّلًا	իլիդա	مُعَلَّلًا
իլիդին	مُعَلَّلًا	իլիդան	مُعَلَّلًا

¹ Գոյություն ունի նաև **مُعَلَّلًا** բայից տարբերակը:

13

բար, ժայռ *բէֆա (բիֆա) (բզ.)* (بَافَا) 𐎠𐎡𐎢𐎣
 արծաթ. դրամ *բէսպա* 𐎠𐎡𐎢𐎣
 մոզ *մըղուշա* 𐎠𐎡𐎢𐎣
 անձրև *մէտոռա* 𐎠𐎡𐎢𐎣
 քարանձավ *մը'աոքա (մը'աոկ) (մը'աո)* (𐎠𐎡𐎢𐎣) 𐎠𐎡𐎢𐎣
 Տե՛ր, պարոն՝ իմ. սուրբ (միայն անվան առջև) *մառ (մառք)* (𐎠𐎡𐎢𐎣) 𐎠𐎡𐎢𐎣
 իջնել *մըխէք* 𐎠𐎡𐎢𐎣
 վերցնել *մըսավ* 𐎠𐎡𐎢𐎣
 փորձություն *մէսյոմա* 𐎠𐎡𐎢𐎣
 կաշել, հետևել *մըկէֆ* 𐎠𐎡𐎢𐎣
 կարիք *սունկանա* 𐎠𐎡𐎢𐎣
 նավ *սըֆիքքա (սըֆիմաքա)* (𐎠𐎡𐎢𐎣) 𐎠𐎡𐎢𐎣
 օգնություն *'ուղոանա* 𐎠𐎡𐎢𐎣
 փոշի *'աֆոռ* 𐎠𐎡𐎢𐎣
 զերեզման, շիրիմ *կափոռ* 𐎠𐎡𐎢𐎣
 ոտք *ռէղա (ռզ.)* 𐎠𐎡𐎢𐎣
 հոռմնական, հոռմնացի *ռոմայա (ռոմայա)* (𐎠𐎡𐎢𐎣) 𐎠𐎡𐎢𐎣
 թողնել, քել, ներել *շըվակ* 𐎠𐎡𐎢𐎣
 վաճառական *տազառա* 𐎠𐎡𐎢𐎣

Հին Կտակարան 𐎠𐎡𐎢𐎣 𐎠𐎡𐎢𐎣

II-օ ԽՄԲԻ ԲԱՅԵՐՆ ԱՆՑՑԱԼ ԺԱՄԱՆԱԿՈՒՄ

13.1. Այս խմբի բայերը, որոնք նաև կոչվում են «դատարկ», ՊԸԱԼ կառույցի անցյալ ժամանակում խոնարհվում են հետևյալ կերպ (յո՛ «վեր կենալ, բարձրանալ» բայի օրինակով).

<i>կամն (կամնան)</i>	𐎠𐎡𐎢𐎣 (𐎠𐎡𐎢𐎣)	𐎠𐎡𐎢𐎣	<i>կամք</i>	𐎠𐎡𐎢𐎣	𐎠𐎡𐎢𐎣
<i>կամբօն</i>	𐎠𐎡𐎢𐎣	𐎠𐎡𐎢𐎣	<i>կամք</i>	𐎠𐎡𐎢𐎣	𐎠𐎡𐎢𐎣
<i>կամբէն</i>	𐎠𐎡𐎢𐎣	𐎠𐎡𐎢𐎣	<i>կամք</i>	𐎠𐎡𐎢𐎣	𐎠𐎡𐎢𐎣
<i>կամ (կամուն)</i>	𐎠𐎡𐎢𐎣 (𐎠𐎡𐎢𐎣)	𐎠𐎡𐎢𐎣	<i>կամ</i>	𐎠𐎡𐎢𐎣	𐎠𐎡𐎢𐎣
<i>կամ (կամնն)</i>	𐎠𐎡𐎢𐎣 (𐎠𐎡𐎢𐎣)	𐎠𐎡𐎢𐎣	<i>կամար</i>	𐎠𐎡𐎢𐎣	𐎠𐎡𐎢𐎣

𐎠𐎡𐎢𐎣 յո՛ բայի օրինակով անցյալ ժամանակում խոնարհենք 𐎠𐎡𐎢𐎣, 𐎠𐎡𐎢𐎣, 𐎠𐎡𐎢𐎣, 𐎠𐎡𐎢𐎣:

13.2. Այս խմբում առանձնացող 𐎠𐎡𐎢𐎣 «մահանալ» բայն անցյալ ժամանակում խոնարհվում է հետևյալ կերպ.

<i>միքն (միքնան)</i>	𐎠𐎡𐎢𐎣 (𐎠𐎡𐎢𐎣)	𐎠𐎡𐎢𐎣	<i>միքք</i>	𐎠𐎡𐎢𐎣	𐎠𐎡𐎢𐎣
<i>միքբօն</i>	𐎠𐎡𐎢𐎣	𐎠𐎡𐎢𐎣	<i>միքք</i>	𐎠𐎡𐎢𐎣	𐎠𐎡𐎢𐎣
<i>միքբէն</i>	𐎠𐎡𐎢𐎣	𐎠𐎡𐎢𐎣	<i>միքք</i>	𐎠𐎡𐎢𐎣	𐎠𐎡𐎢𐎣
<i>միք (միքուն)</i>	𐎠𐎡𐎢𐎣 (𐎠𐎡𐎢𐎣)	𐎠𐎡𐎢𐎣	<i>միք</i>	𐎠𐎡𐎢𐎣	𐎠𐎡𐎢𐎣
<i>միք (միքէն)</i>	𐎠𐎡𐎢𐎣 (𐎠𐎡𐎢𐎣)	𐎠𐎡𐎢𐎣	<i>միքար</i>	𐎠𐎡𐎢𐎣	𐎠𐎡𐎢𐎣

13.3. Այս խմբի առավել տարածված **قَلْبٌ** շէլ «հարցնել, խնդրել» բայն անցյալ ժամանակում խոնարհվում է հետևյալ կերպ.

շէլն (շէլնան)	سَعَى قَلْبِي (مَلَحْتُ)	շէլք	أَنْتَ قَلْبَكَ
շէլքով	أَيْدِي قَلْبِكَ	շէլք	أَيْدِي قَلْبِكَ
շէլքն	أَيْدِي قَلْبِكَ	շէլք	أَيْدِي قَلْبِكَ
շէլ (շէլում)	سَعَى قَلْبِي (مَلَحْتُ)	շէլ	سَعَى قَلْبِي
շէլ (շէլում)	سَعَى قَلْبِي (مَلَحْتُ)	շէլք	سَعَى قَلْبِي

Թ Կարդացե՛ք, բարգմանե՛ք և արտագրե՛ք հետևյալ տեքստը.

1 أَوَيْتَ قَلْبِي قَلْبَكَ؟ أَيْدِي قَلْبِكَ سَعَى قَلْبِي قَلْبَكَ. 2 قَلْبِي قَلْبِكَ سَعَى قَلْبِي قَلْبَكَ. 3 سَعَى قَلْبِي قَلْبَكَ. 4 أَيْدِي قَلْبِكَ سَعَى قَلْبِي قَلْبَكَ. 5 أَيْدِي قَلْبِكَ سَعَى قَلْبِي قَلْبَكَ. 6 قَلْبِي قَلْبِكَ سَعَى قَلْبِي قَلْبَكَ. 7 قَلْبِي قَلْبِكَ سَعَى قَلْبِي قَلْبَكَ. 8 قَلْبِي قَلْبِكَ سَعَى قَلْبِي قَلْبَكَ. 9 قَلْبِي قَلْبِكَ سَعَى قَلْبِي قَلْبَكَ. 10 قَلْبِي قَلْبِكَ سَعَى قَلْبِي قَلْبَكَ. 11 قَلْبِي قَلْبِكَ سَعَى قَلْبِي قَلْبَكَ. 12 قَلْبِي قَلْبِكَ سَعَى قَلْبِي قَلْبَكَ.

¹13.1. ²13.3. ³11.6. ⁴3.9. ⁵12.1. ⁶11.3. ⁷11.1. ⁸13.2. ⁹11.4. ¹⁰11.7. ¹¹12.5. ¹²7.6. ¹³10.16. ¹⁴5.8.

¹ «անցած տարի»

Թ Թարգմանե՛ք ատրիբեն.

- 1 Երկար ժամանակ մնացի այն հեռավոր երկրում և անցած ամիս վերադարձա իմ երկիրը:
- 2 Բազմաթիվ են իմ մեղքերը, դրա համար ամեն օր եկեղեցի եմ գնում և աղոթք ասում:
- 3 Երբ հարցրեցի քրոջս, թե ով է նրա ընկերը, նա ծիծաղեց ինձ վրա:
- 4 Երբ արևը ծագում է, մաճկալը գնում է դաշտ և աշխատում այնտեղ մինչև երեկո:
- 5 Հրեական քահանաները խնդրեցին նահանգապետին դատել Հիսուսին հռոմեական օրենքով:
- 6 Արևելքի մոզերը եկան Հերովդես արքայի մոտ և հարցրեցին նրան՝ որտեղ է ծնված մանուկը:
- 7 Երբ գյուղի հիվանդները լսեցին Հիսուսի մասին, գնացին իր մոտ:
- 8 Աղքատ մարդու տանը կա միայն հաց և աղ:
- 9 Բարբարոսները, որոնք եկան արևելքից, սպանեցին վանքի բոլոր ատրի վանականներին: «Եզիպտոսից կանչեցի որդուս»:
- 10 Այսպես ասաց Տերը Հին Կտակարանում. «Եզիպտոսից կանչեցի որդուս»:
- 11 Ինչո՞ւ դուք շահարկեցիք նրանց մեր մասին: - Ո՛չ, մենք հարցրեցինք նրանց ձեր մասին:
- 12 Ենթ կինը համբուրեց սուրբ շիրիմն ու գնաց այնտեղից:
- 13 Ի՞նչ գեղեցիկ են սպիտակ ամպերը կապույտ երկնքում:
- 14 Ես ուտեցի անցա Լիբանանի սպիտակ սարերից մինչև Կարմիր ծովի կապույտ ջրերը:
- 15 Եզիպտոսի մոր թագավորները հույներին են:
- 16 Ես դատեցի ձեզ ոչ թե մարդկանց օրենքով, այլ Աստծու օրենքով, իսկ դուք չուզեցիք լսել Իմաստության խոսքերը:
- 17 Մեռյալ ծով բազմաթիվ հիվանդ մարդիկ են գալիս նրանում լողալու համար, որովհետև նրա ջուրը լավ է առողջության համար:
- 18 Այս տարի ես ուզում եմ գնալ Եդեսիա և տեսնել նրա հիմնավորք վանքերը:
- 19 Ես վախենում եմ մնալ այս ամտառում, որովհետև ասում են, որ նրանում ապրումներ կան:
- 20 Նրանք մեզ ասացին, որ դուք արդեն մահացել եք:

ականց էղնա (ԹԳ) Լ՛նյ
 Եդեսիա, Ուրֆա *տոհայ (տոհայ)* (1-ՕնյՕն) Լ՛նյ
 հողագործ, մանկալ *աքքատա* Լ՛նյ
 բարբարոս *բարբարոսայա* Լ՛նյ
 ծիծաղել *գրիսախ/գրիսխ* կամ *կամ*
 վանական *դայոսայա* Լ՛նյ
 նահանգապետ, կառավարիչ *հեղմօնա* Լ՛նյ
 վերադառնալ *հրֆախ* ԳՕ
 Հերովդես *հեռոդես* Կ՛նյ
 ժամանակ. անցած *զավնա* Լ՛նյ
 մեղք *խրտտախ* Լ՛նյ
 բոլոր *խարա (ախարա)* (Ա՛նյ) Լ՛նյ
 հետո, ապա *քէն* Գ՛նյ
 հիվանդ, տկար *քրրիխա* Լ՛նյ
 ոչ ոք *լա նաշ* Լ՛նյ
 Լիբանան *լէվնան* Լ՛նյ
 աղ *մէլխա* (ԹԳ) Լ՛նյ
 արդեն, արդեն իսկ *մէն բարր* Ե՛նյ
 Եզիպտոս *մէտէն* (ԹԳ) Կ՛նյ
 համբուրել *նրշակ* Կ՛նյ

պատասխանել 'ընա ܢܥ
 ամպ 'ընանա (ܚܩ) ܢܥܢ
 ներում, բողոքյուն շափուկա ܠܥܕܥܘ
 տարի շաբթա (շրնայրա) (ܠܥܢ) ܠܥܢ
 կանթեղ, լամպ, սնո՛ շրջադա ܠܥܢ

Մեռյալ ծով յամնա դը-մէլխա ܠܥܢ
 Կարմիր ծով յամնա դը-մէտէն ܠܥܢ
 Միջերկրական ծով յամնա ռաբթա ܠܥܢ

14

I-Ա ԽՄԲԻ ԲԱՅԵՐՆ ԱՆՑՅԱԼ ԺԱՄԱՆԱԿՈՒՄ

14.1. Այս խմբի բայերն անցյալ ժամանակում պահպանում են բառակզբի «ի» ձայնավորը բոլոր բայածևերում, բացառությամբ I դեմքի եզակիից և III դեմքի իզական եզակիից, ուր այն վերածվում է «յ» բաղաձայնի (ܢܥܢ ܫܘܠܩ «ծնել» բայի օրինակով)։

իլեղն (իլե՛ղնան) (ܢܥܢ) ܢܥܢ ܢܥܢ	յւղէր ܠܥܢ ܠܥܢ
իլեղբո՛ն ܢܥܢ ܢܥܢ ܢܥܢ	իւղբ ܠܥܢ ܠܥܢ
իլեղբէ՛ն ܢܥܢ ܢܥܢ ܢܥܢ	իւղբ ܠܥܢ ܠܥܢ
իլեղ (իլեղո՛ւն) (ܢܥܢ) ܢܥܢ ܢܥܢ	իւղ ܢܥܢ ܢܥܢ
իլեղ (իլեղէ՛ն) (ܢܥܢ) ܢܥܢ ܢܥܢ	յւղաք ܠܥܢ ܠܥܢ

ܢܥܢ բայի օրինակով անցյալ ժամանակում խոնարհե՛ք ܠܥܢ, ܠܥܢ, ܠܥܢ բայերը։

14.2. ܢܥܢ իղա՛ «փմանալ, գիտենալ» բայն անցյալ ժամանակում խոնարհվում է հետևյալ կերպ։

իղա՛ն (իղա՛նան) (ܢܥܢ) ܢܥܢ ܢܥܢ	յղէր ܠܥܢ ܠܥܢ
իղա՛բոն ܢܥܢ ܢܥܢ ܢܥܢ	իղա՛ք ܠܥܢ ܠܥܢ
իղա՛բէն ܢܥܢ ܢܥܢ ܢܥܢ	իղա՛ք ܠܥܢ ܠܥܢ
իղա՛ (իղա՛ուն) (ܢܥܢ) ܢܥܢ ܢܥܢ	իղա՛ ܢܥܢ ܢܥܢ
իղա՛ (իղա՛էն) (ܢܥܢ) ܢܥܢ ܢܥܢ	յղաք ܠܥܢ ܠܥܢ

14.3. Այս խմբին պատկանող անկանոն ܠܥܢ յալ «տալ» բայն անցյալ ժամանակում խոնարհվում է հետևյալ կերպ։

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّهُ هُوَ الَّذِي يُرْسِلُ الرُّسُلَ أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيُذَكِّرَ الْبَشَرَ إِنَّ هُدًى اللَّهِ لَهُ الْبَرُّ إِنَّ اللَّهَ لَخَبِيرٌ بِالْعِبَادِ ﴿١٥٥﴾

15.1.1. 15.9. 15.7. 14.9. 11.5. 11.7. 13.1. 15.2. 12.1. 10.19.1. 15.10. 15.8. 10.5. 12.6.

Թարգմաննք ասորերեն.

- 1 Ես հիշում եմ, որ անցած տարի մի մեծ գալլ ամեն օր մտենում էր մեր գյուղին:
- 2 Անցած կիրակի ես չգնացի եկեղեցի, որովհետև հիվանդ էի:
- 3 Ծեր կինը երկու արաղաղ ուներ, մեկը՝ սև, մյուսը՝ կարմիր:
- 4 Մուրք Երրորդությունն ունի երեք անձ՝ Հայր, Որդի և Մուրք Հոգի:
- 5 Կան ուղտեր, որ մեկ սապատ ունեն, և կան ուղտեր, որ երկու սապատ ունեն:
- 6 Քույրս լալով դուրս եկավ դռնից:
- 7 Երբ արևը ծագեց, արաղաղը, քներն իրար խփելով, կանչեց կտուրի վրա:
- 8 Երագում Տիրոջ հրեշտակը եկավ Հովսեփի մոտ և հրամայեց վեր կենալ, փախչել Եգիպտոս և մնալ այնտեղ մինչև Հերովդեսի մահը:
- 9 Գայլն իր էությամբ խոտ չի ուտում:
- 10 Մեր գյուղի երեք որսորդներն առավոտյան գնացին անտառ և մնացին այնտեղ երկու օր:
- 11 Քանի՞ անգամ եմ ասել քեզ քուր գրքերը դնել այնտեղ:
- 12 Գիշերը կինը գնաց գերեզմանատուն և այնտեղ նստած լալիս է:
- 13 Մեր դպրոցի հինգ ուսուցիչներն ապրում էին ուրիշ գյուղերում և ամեն առավոտ գալիս էին մեր գյուղը:
- 14 Քանի՞ մեծ քաղաք կար Հուդայում, երբ Հերովդեսն այդ երկրի թագավորն էր:
- 15 Անցած տարի այս մեծ վանքում կային տաս վանական և վեց դպիր:
- 16 Յոթ մոզերը, դռներ եկել էին արևելքից, ուզում էին տեսնել հրեաների թագավորին:
- 17 Երբ ապրում էի այն քաղաքում, շորս մեծ տուն կառուցեցի, և նրանցից երեքն ինձանից գնեց մի հարուստ արամեացի:
- 18 Եղեմի այգում Ադամն ու Եվան պտուղներ ուտելիս նստած էին ծառի տակ:
- 19 Ես ունեի վեց ըմպեր, և երկուսը նրանցից արդեն մահացել են:
- 20 Քանի՞ ձուկ որսացիր այս փոքր գետից: - Այսօր որսացի երկու մեծ և յոթ փոքր ձուկ:

կտուր էզգատա ܟܘܬܘܪ ܐܘܩܩܬܘܬܐ
 Հայաստան ամին ܐܡܝܢ
 հայ, հայկական ամենայն ܐܡܝܢ
 գերեզմանատուն քեր-կրվուտա ܟܥܘܬܘܬܐ
 լալ, ողբալ քրխա ܟܦܐ
 կողք. ափ. սապատ գաքբա ܟܥܘܬܘܬܐ
 ուղտ գամլա ܟܘܬܘܬܐ
 քև գէփփա ܟܘܬܘܬܐ
 գալլ դէվա (դիվա) (ܐܟܠܐ) ܟܠܐ
 հիշել, վերհիշել դրխա ܟܠܐ
 կիրակի խաղբըշաքբա ܟܥܘܬܘܬܐ
 երագ խէլմա ܟܥܘܬܘܬܐ
 քափահարել, իրար խփել տղռաֆ ܟܘܬܘܬܐ
 արոտ, գահ քուտսըյա (քուտսուարա) (ܟܘܬܘܬܘܬܐ) ܟܘܬܘܬܘܬܐ
 էություն, բնություն քրյանա ܟܘܬܘܬܘܬܐ

քանի՞, ինչքա՞ն քրմա ܟܘܬܘܬܘܬܐ
 ազդարարում, բարոզում, Ավետարան քառօգութա (քառօգութա) (ܐܠܘܗܐ) ܟܘܬܘܬܘܬܐ
 պաշտպան, պահպան մըսաքրանա ܟܘܬܘܬܘܬܐ
 Ավետարան. լուր, ավետիս սրվադթա ܟܘܬܘܬܘܬܐ
 որսորդ, ձկնորս սայյադա ܟܘܬܘܬܘܬܐ
 հուղարկավորություն կրվուտա ܟܘܬܘܬܘܬܐ
 անձ. Մուրք Երրորդության անդամ կրնումա ܟܘܬܘܬܘܬܐ
 շարաք, շարաք օր շաքբա ܟܘܬܘܬܘܬܐ
 բարձրացնել, կրել, տանել շրկալ ܟܘܬܘܬܘܬܐ
 երրորդություն քրլիթայութա ܟܘܬܘܬܘܬܐ
 արաղաղ քառնաղլա ܟܘܬܘܬܘܬܐ
 դուտ, դարպաս քառ'ա ܟܘܬܘܬܘܬܐ

Մարիամ Մագդաղենացի մառյամ մաղղըլայթա ܟܘܬܘܬܘܬܐ
 Պետրոս առաքյալ շէմ'օն քէֆա ܟܘܬܘܬܘܬܐ

18

I-Ի ԽՄԻԻ ԲԱՅԵՐՆ ԱՊԱՌՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿՈՒՄ

18.1. Բայերը, որոնց առաջին արմատականը *ի* է, ապառնի ժամանակում երկրորդ և երրորդ արմատականների միջև ունենում են «օ» կամ «ա» ձայնավոր:

18.2. «Օ» ձայնավորով խոնարհումն ունի հետևյալ պատկերը (ԱՅԻ՝ «ուտել»):

<i>նկսուլ</i>	نكسول	س	<i>էլսուլ</i>	ئكسل	ن
<i>թէխում</i>	ثكخم	ئكس	<i>թէխուլ</i>	ئكسل	ئ
<i>թէխան</i>	ثكخن	ئكس	<i>թէխին</i>	ئكخن	ئ
<i>նէխում</i>	نكخم	ئكس	<i>նէխուլ</i>	ئكسل	ئ
<i>նէխան</i>	نكخن	ئكس	<i>նէխուլ</i>	ئكسل	ئ

18.3. Ուշադրություն դարձրեք, որ I դեմքի եզակիում արմատի ալաֆ-ը և ապառնի ալաֆ նախածանցը միավորված են՝ *ئكف* – *ئكفل* :

Ⓜ *ئكف* բայի օրինակով ապառնի ժամանակում խոնարհեք *ئكف* էլսադ «պահել, բռնել», *ئكف* էլսադ «բափել, անկ», *ئكف* էսառ «կապել» բայերը:

18.4. «Ա» ձայնավորով խոնարհումն ունի հետևյալ պատկերը (ԱՅԻ՝ «ասել»):

<i>նէմառ</i>	نمرا	س	<i>էմառ</i>	ئمرا	ن
<i>թէմում</i>	ثمرم	ئمر	<i>թէմառ</i>	ئمرا	ئ
<i>թէման</i>	ثمرن	ئمر	<i>թէմոին</i>	ئمرا	ئ
<i>նէմում</i>	نمرم	ئمر	<i>նէմառ</i>	ئمرا	ئ
<i>նէման</i>	نمرن	ئمر	<i>նէմառ</i>	ئمرا	ئ

18.5. Արևմտյան ասորերենում «ա» ձայնավորով խոնարհվող բայերն ապառնիի նախածանցում ունեն խվասա ձայնանիշ՝ *ئكس*, *ئكس*, *ئكس* և այլն: Խվասա ձայնանիշով է ձայնավորվում նաև այդ բայերի անորոշ դերբայը՝ *ئكس* *միմառ*:

Ⓜ *ئكس* բայի օրինակով ապառնի ժամանակում խոնարհեք *ئكس* էլսադ «վախճանվել, կորչել» բայերը: *ئكس* էլսադ «լուսավորել, զարթոցել», *ئكس* էլսադ «հարգել, սիրել», *ئكس* էլսադ «հարգել, սիրել», *ئكس* էլսադ «հարգել, սիրել» բայերը:

I-Ա ԽՄԻԻ ԲԱՅԵՐՆ ԱՊԱՌՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿՈՒՄ

18.6. Այս փոքրաթիվ խմբի բայերի առաջին արմատական յոդ-ը ապառնիում վերածվում է ալաֆ-ի, և դրանք խոնարհվում են I-ի խմբի բայերի նմանությամբ՝ II և III արմատականների միջև միշտ ունենալով «ա» ձայնավոր (*ئكس* «ծնել»):

<i>նէլադ</i>	نلا	س	<i>էլադ</i>	ئللا	ن
<i>թէլում</i>	ثلا	ئلا	<i>թէլադ</i>	ئللا	ئ
<i>թէլան</i>	ثلان	ئلا	<i>թէլոին</i>	ئللا	ئ
<i>նէլում</i>	نلا	ئلا	<i>նէլադ</i>	ئللا	ئ
<i>նէլան</i>	نلان	ئلا	<i>նէլադ</i>	ئللا	ئ

18.7. Արևմտյան ասորերենում ապառնիի նախածանցներն ու անորոշ դերբայը ձայնավորված են խվասա-ով՝ *ئكس*, *ئكس*, *ئكس*, *ئكس* և այլն:

Ⓜ *ئكس* բայի օրինակով ապառնի ժամանակում խոնարհեք *ئكس* և *ئكس* բայերը:

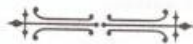
18.8. Այս խմբին պատկանող *ئكس*, *ئكس*, *ئكس* բայերն ապառնիում ունեն խոնարհման ուրույն եղանակ, որը կներկայացվի հաջորդ դասում:

II ԲԱՅԵ

18.9. II-ի էթա «զալ» բայը պատկանում է «երկակի բույլ» բայերի խմբի՝ I-ի/III-ն ենթախմբին: Ապառնի ժամանակում այն խոնարհվում է հետևյալ կերպ.

<i>նէթ</i>	نث	س	<i>էթ</i>	ئلث	ن
<i>թէթում</i>	ثث	ئث	<i>թէթ</i>	ئلث	ئ
<i>թէթան</i>	ثثن	ئث	<i>թէթոյն</i>	ئلث	ئ
<i>նէթում</i>	نث	ئث	<i>նէթ</i>	ئلث	ئ
<i>նէթան</i>	نثن	ئث	<i>նէթ</i>	ئلث	ئ

կապել էսառ ٤٥١
 հյուր, անցորդ, ճամփորդ առխա ٤٥٢
 քափել, ածել էշադ ٤٥٣
 նետ գէռա ٤٥٤
 կոկորդ գազգառթա ٤٥٥
 արջ դէրթա ٤٥٦
 արյուն դըմա ٤٥٧
 ուրախորեն խաղալիք ٤٥٨
 օձ խէլյա (խրաւաթա) (٤٥٩) ٤٥٩
 խոզ, վարազ խրզիռա ٤٦٠
 մութ. մթություն, խավար խշշօֆա ٤٦١
 լար, աղեղնալար յաթոա ٤٦٢
 ցավ քէվա (քիվա) (٤٦٣) ٤٦٣
 այսինքն, այն է, ասել է թե քիթ ٤٦٤
 դեպի, ուղղութեամբ, մոտ լափփայ ٤٦٥
 խփել, հարվածել մըրխա ٤٦٦
 ժանիք նիվա ٤٦٧
 հարձակվել, վրա տալ, այստեղ՝ խրել սրվախ ٤٦٨
 նախանաչ՝ ջրայրա ٤٦٩
 թռչել, սավառնել ٤٧٠
 աղեղ. կամար կէշթա (կէշթաթա) (٤٧١) ٤٧١
 զգալ որդաշ ٤٧٢
 նետել, արձակել շըրա ٤٧٣
 դիակ շըրադրա ٤٧٤
 ատամ շէննա (իզ.) ٤٧٥
 պատվով ընդունել էխադ քիկառա ٤٧٦

19

I-Չ ԽՄԲԻ ԲԱՅԵՐՆ ԱՊԱՆՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿՈՒՄ

19.1. Նախորդ դասերից պարզորոշ դարձավ, որ նուն տառը հաճախ «յուրացվում» կան «ասիմիլյացվում» է հաջորդող տառի կողմից, որն այդ դեպքերում տվորաբար կրկնավորվում է, ինչպես, օրինակ՝ ٤٧٦, ٤٧٧, ٤٧٨ և այլ բառերում: Այս երևույթը հատկապես ցայտուն է արտահայտվում I-Չ խմբի բայերի ապառնի ժամանակում, ուր նուն տառը ոչ միայն չի հնչում, այլ նաև չի նշվում գրության մեջ: Այլապես՝ այս խմբի բայերը խոնարհվում են ամբողջական բայերի նմանությամբ՝ երկրորդ և երրորդ արմատականի միջև ունենալով «օ», «ա» կամ «է» ձայնավոր:

19.2. ٤٧٩ «դուրս գալ» բայն ապառնի ժամանակում խոնարհվում է հետևյալ կերպ.

նկայօլ	٤٧٩	٤٨٠	նկայօլ	٤٨١	٤٨٢
քէպպրկուն	٤٨٣	٤٨٤	քէպպօլ	٤٨٥	٤٨٦
քէպպրկան	٤٨٧	٤٨٨	քէպպրկին	٤٨٩	٤٩٠
նկայրկուն	٤٩١	٤٩٢	նկայօլ	٤٩٣	٤٩٤
նկայրկան	٤٩٥	٤٩٦	քէպպօլ	٤٩٧	٤٩٨

Կուշչայա կետը հուշում է, որ երկրորդ արմատականն այս բայածևերում նուն-ի սղման հետևանքով կրկնակ է:

Ⓜ ٤٧٩ բայի օրինակով ապառնի ժամանակում խոնարհինք ٤٨٥, ٤٨٦ բայերը:

19.3. «Ա» ձայնավորով խոնարհումն ունի հետևյալ պատկերը (٤٩٩ «վերցնել»).

նեսալ	نَسَّ	س	եսալ	نَسَّ	س
թեսարվուն	نَسَّ	س	թեսալ	نَسَّ	س
թեսարվան	نَسَّ	س	թեսարվին	نَسَّ	س
նեսարվուն	نَسَّ	س	նեսալ	نَسَّ	س
նեսարվան	نَسَّ	س	թեսալ	نَسَّ	س

👁️ نَسَّ բայի օրինակով ապառնի ժամանակում խոնարհենք: نَسَّ, نَسَّ, نَسَّ բայերը:

19.4. «Է» ձայնավորով խոնարհումն ունի հետևյալ պատկերը (نَسَّ «ընկնել»):

նեպպել	نَسَّ	س	եպպել	نَسَّ	س
թեպպելուն	نَسَّ	س	թեպպել	نَسَّ	س
թեպպելան	نَسَّ	س	թեպպելին	نَسَّ	س
նեպպելուն	نَسَّ	س	նեպպել	نَسَّ	س
նեպպելան	نَسَّ	س	թեպպել	نَسَّ	س

👁️ نَسَّ բայի օրինակով ապառնի ժամանակում խոնարհենք: نَسَّ նրդաղ «Փաշել, ձգել» բայը:

19.5. Առաջին արմատական նուն-ը սղվում է, իսկ երկրորդ արմատականը կրկնավորվում նաև այս խմբի բայերի անորոշ դերբայներում՝ نَسَّ, نَسَّ, نَسَّ, نَسَّ, نَسَّ, نَسَّ, نَسَّ, نَسَّ:

19.6. Այլ խմբերի մի շարք բայեր ապառնի ժամանակում խոնարհվում են I-ը խմբի բայերի: խոնարհումը հիշեցնող եղանակով: Դրանք մասնավորապես I-ը խմբի մի քանի բայերն են, առաջին հերթին՝ نَسَّ յակ «տալ» բայը, որն ապառնի է կազմում բոլորովին այլ՝ نَسَّ արմատից:

նէրբել	نَسَّ	س	էրբել	نَسَّ	س
թէրբելուն	نَسَّ	س	թէրբել	نَسَّ	س
թէրբելան	نَسَّ	س	թէրբելին	نَسَّ	س
նէրբելուն	نَسَّ	س	նէրբել	نَسَّ	س
նէրբելան	نَسَّ	س	թէրբել	نَسَّ	س

Անորոշ դերբայի ձևն է՝ نَسَّ մէրբալ:

19.7. Նման եղանակով ապառնիում խոնարհվում է نَسَّ «նստել» բայը:

նէրբել	نَسَّ	س	էրբել	نَسَّ	س
թէրբելուն	نَسَّ	س	թէրբել	نَسَّ	س
թէրբելան	نَسَّ	س	թէրբելին	نَسَّ	س
նէրբելուն	نَسَّ	س	նէրբել	نَسَّ	س
նէրբելան	نَسَّ	س	թէրբել	نَسَّ	س

Անորոշ դերբայի ձևն է՝ نَسَّ մէրբալ:

19.8. نَسَّ «փնանալ, գիտենալ» բայն ապառնիում ունի հետևյալ խոնարհումը:

նէրբալ	نَسَّ	س	էրբալ	نَسَّ	س
թէրբալուն	نَسَّ	س	թէրբալ	نَسَّ	س
թէրբալան	نَسَّ	س	թէրբալին	نَسَّ	س
նէրբալուն	نَسَّ	س	նէրբալ	نَسَّ	س
նէրբալան	نَسَّ	س	թէրբալ	نَسَّ	س

Անորոշ դերբայի ձևն է՝ نَسَّ մէրբալ:

19.9. I-ը խմբի խոնարհումը հիշեցնող ապառնի է կազմում նաև ամբողջական نَسَّ «քարծրանալ» բայը, որում نَسَّ արմատականն ասիմիլացվում է արմատականի կողմից, որն իր հերթին կրկնավորվում է:

նեսալ	نَسَّ	س	եսալ	نَسَّ	س
թեսարկուն	نَسَّ	س	թեսալ	نَسَّ	س
թեսարկան	نَسَّ	س	թեսարկին	نَسَّ	س
նեսարկուն	نَسَّ	س	նեսալ	نَسَّ	س
նեսարկան	نَسَّ	س	թեսալ	نَسَّ	س

Անորոշ դերբայի ձևն է՝ نَسَّ մէսասալ:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՄՆՅԱԿԻ ՔԱՆԱԿԱԿԱՆ ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԸ

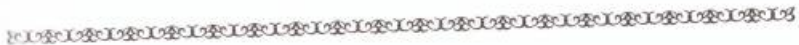
19.10. Իզական սեռի հետ գործածվող երկրորդ տասնյակի քանակական բզականներն են:

վառ, փայլուն, լուսավոր. երկնային լուսատու *նահիդա* نَهْدَا
 նաքուր *նակրա* نَكْرَا
 ձմեռ *սարա* سَارَا
 դժվար *'ասկա* ('ըսկ) حَقْمَا
 մատ *սեվ'ա* (սեվ'է, սեվ'աթա) (سَعْلَا, سَعْلَا) سَعْلَا
 հեռավորություն *ռուխկա* رُخْكَ
 սենյակ *թաւանա* ثَوَانَا
 ձյուն *թալգա* ثَلْجَا

անթիվ, անհամար *ղլա մէնյամ* غَلَا مَيْنْ

¹ سَعْلَا ձևը գործածվում է առաջին տասնյակի թվականների հետ, իսկ ثَلْجَا ձևը՝ տասից բարձր թվականների հետ:

20

II-օ ԽՄԲԻ ԲԱՅԵՐՆ ԱՊԱՌՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿՈՒՄ

20.1. II-օ խմբի կամ «դատարկ» բայերն ապառնի ժամանակում վերականգնում են իրենց երկրորդ արմատականը, որը ձայնավորվում է ըստսա-ով (چَم «վեր կենալ, բարձրանալ»):

<i>նրկում</i>	چَم	سَم	<i>էկում</i>	اَمَم	نَم
<i>բրկումուն</i>	اَمَمَم	اَمَم	<i>բրկում</i>	اَمَم	اَم
<i>բրկուման</i>	اَمَمَم	اَمَم	<i>բրկումին</i>	اَمَمَم	اَمَم
<i>նրկումուն</i>	اَمَمَم	اَمَم	<i>նրկում</i>	اَمَم	اَم
<i>նրկուման</i>	اَمَمَم	اَمَم	<i>բրկում</i>	اَمَم	اَم

Ուշադրություն դարձրեք, որ ապառնիի նախածանցները, բացառությամբ I դեմքի եզակիի, ձայնավորված չեն:

⚠ *چَم* բայի օրինակով ապառնի ժամանակում խոնարհեք *اَمَم*, *اَمَم*, *اَمَم*, *اَمَم* բայերը:

20.2. Միակ բայը, որն ապառնի ժամանակում ուսու-ի փոխարեն ունի յոթ, *چَم* «դնել» բայն է.

<i>նրսիմ</i>	اَمَم	سَم	<i>էսիմ</i>	اَمَم	نَم
<i>բրսիմուն</i>	اَمَمَم	اَمَم	<i>բրսիմ</i>	اَمَم	اَم
<i>բրսիման</i>	اَمَمَم	اَمَم	<i>բրսիմին</i>	اَمَمَم	اَمَم
<i>նրսիմուն</i>	اَمَمَم	اَمَم	<i>նրսիմ</i>	اَمَم	اَم
<i>նրսիման</i>	اَمَمَم	اَمَم	<i>բրսիմ</i>	اَمَم	اَم

II-Ն ԽՄԲԻ ԲԱՅԵՐՆ ԱՊԱՌՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿՈՒՄ

20.3. Այս խմբի առավել հաճախ գործածվող **تَعْلَى** շէլ «ժարցնել, խնդրել» բայն ապառնիում ունի հետևյալ խոնարհումը.

նշալ	تَعْلَى	سَعَى	էշալ	أَعْلَى	أَنَا
թէշլում	تَعْلَى	أَعْلَى	թէշալ	أَعْلَى	أَيُّ
թէշէլան	تَعْلَى	أَعْلَى	թէշէլիմ	أَعْلَى	أَيُّ
նշէլում	تَعْلَى	سَعَى	նշալ	تَعْلَى	سَعَى
նշէլան	تَعْلَى	سَعَى	թէշալ	أَعْلَى	سَعَى

Ուշադրություն դարձրեք, որ վերջածանց ունեցող ձևերում I արմատականը ձայնավորված է ովասա-ով, ինչը կոկորդային պայթյունի ընդլայնման արդյունք է (*նշէլում > նշէլում*), մինչ մյուս ձևերում՝ պտախա-ով:

ՊԸԱԼ ԿԱՌՈՒՅՑԻ ԲԱՅԵՐԻ ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿԸ

20.4. Բայը հրամայական եղանակում ունի չորս ձև՝ արական սեռի եզակի ու հոգնակի և իգական սեռի եզակի ու հոգնակի: Ելման ձևը, որից ածանցվում են մյուս երեքը, արական սեռի եզակին է, որը կազմվում է անկատար կերպի/ապառնի ժամանակի արական սեռի եզակի բայածևից և նախածանցի սղու-մով: Այսպես՝ **أَعْلَى** *թէլիսոլ* «(կ)սպանես» ձևից և նախածանցի սղումով կազմվում է **أَعْلَى** *կրտոլ* «սպանի՛ր» հրամայական եղանակի ձևը: Նմանապես, **أَعْلَى** *թէլիսոլ* «(կ)գրես» բայից կազմվում է **أَعْلَى** *թրթոլ* «գրի՛ր» հրամայական եղանակի ձև:

Հրամայական եղանակի ևս մի քանի օրինակներ.

«մոտեցի՛ր» <i>կրտալ</i>	أَقْبَلْ	—	أَقْبَلْ
«արա՛» <i>թվէղ</i>	أَحْبِبْ	—	أَحْبِبْ
«գնի՛ր» <i>գրվէն</i>	أَخْبِرْ	—	أَخْبِرْ
«դո՛ւրս արի՛» <i>պօկ</i>	أَفْهَمْ	—	أَفْهَمْ
«վեր կաց՛» <i>կում</i>	أَقُمْ	—	أَقُمْ
«ղի՛ր» <i>սիմ</i>	أَسْمَعْ	—	أَسْمَعْ

ⓘ Կազմե՛ք **أَسْمَعْ**, **أَقُمْ**, **أَفْهَمْ**, **أَحْبِبْ**, **أَخْبِرْ**, **أَقْبَلْ**, **أَسْمَعْ**, **أَقْبَلْ**, **أَسْمَعْ**, **أَقْبَلْ**, **أَسْمَعْ**, **أَقْبَلْ**, **أَسْمَعْ** բայերի հրամայական եղանակը:

20.5. Հրամայական եղանակի մյուս երեք ձևերը արտասանությամբ չեն տարբերվում արական սեռի եզակիի ձևից, սակայն ունեն յուրաքանչյուրն իր գրության ձևը.

արական սեռի հոգնակի	أَعْلَى	<i>կրտոլ</i> «սպանե՛ր»
իգական սեռի եզակի	أَعْلَى	<i>կրտոլ</i> «սպանի՛ր»
իգական սեռի հոգնակի	أَعْلَى	<i>կրտոլ</i> «սպանե՛ր»

20.6. Հոգնակիի ձևերն ունեն ընդլայնված տարբերակներ, որոնք տարբերակվում են արտասանության մեջ.

արական սեռի հոգնակի	أَعْلَى	<i>կրտոլում</i> «սպանեցե՛ք»
իգական սեռի հոգնակի	أَعْلَى	<i>կրտոլեն</i> «սպանեցե՛ք»

ⓘ Կազմե՛ք *նախորդ վարժությունում համեմարարված բայերի հրամայական եղանակի մնացած բոլոր ձևերը*:

III-Ա ԲԱՅԵՐԻ ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿԸ

20.7. Այս խմբի բայերը, որոնք ելման բայածևում ավարտվում են ալաֆ-ով, ունեն հրամայական եղանակի կազմության ուրույն ձև: Այսպես՝ **أَعْلَى** «կառուցել» բայը կազմում է հրամայական եղանակի հետևյալ ձևերը.

արական սեռի եզակի	أَعْلَى	<i>թրնի</i> «կառուցի՛ր»
իգական սեռի եզակի	أَعْلَى	<i>թրնայ</i> «կառուցի՛ր»
արական սեռի հոգնակի	أَعْلَى	<i>թրնալ</i> «կառուցե՛ք»
իգական սեռի հոգնակի	أَعْلَى	<i>թրնայեն</i> «կառուցե՛ք»

20.8. Արական սեռի հոգնակին ունի նաև ընդլայնված ձև՝ **أَعْلَى** *թրնաում*:

20.9. Որպես **أَعْلَى** *հրաա* «լինել» բայի հրամայական եղանակ գործածվում են ինչպես III-Ա խմբի հրամայական եղանակի կանոնավոր՝ **أَعْلَى**, **أَعْلَى**, **أَعْلَى**, **أَعْلَى** ձևերը, այնպես էլ անցյալ ժամանակի ձևերը՝ **أَعْلَى**, **أَعْلَى**, **أَعْلَى**, **أَعْلَى**:

ⓘ **أَعْلَى** բայի օրինակով կազմե՛ք **أَعْلَى**, **أَعْلَى**, **أَعْلَى**, **أَعْلَى**, **أَعْلَى**, **أَعْلَى**, **أَعْلَى**, **أَعْلَى** բայերի հրամայական եղանակի բոլոր ձևերը:

I-Ն ԲԱՅԵՐԻ ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿԸ

20.10. Հրամայական եղանակի կազմության որոշ առանձնահատկություններ ունեն նաև I-Ն բայերը: Այսպես՝ ապառնիում «ա» ձայնավորով խոնարհվող բայերը հրամայական եղանակ են կազմում ընդհանուր սկզբունքով՝ **أَعْلَى** — **أَعْلَى** *էմաա* «ասա՛», մինչ «օ» ձայնավորով խոնարհվողների մոտ նախածանցի ովասա-ն փոխարինվում է պտախա-ով՝ **أَعْلَى** — **أَعْلَى** *ախոլ* «կեր» և ոչ **أَعْلَى**:

ⓘ Կազմե՛ք **أَعْلَى** և **أَعْلَى** բայերի հրամայական եղանակի ձևերը:

- 7 Ասաց թագավորին իր շար դուստրը, թե՛ սպանի՛ր Հովհաննես Մկրտչին և տո՛ւր ինձ նրա գլուխը:
- 8 Ահա ձայն, որ կանչում է անապատում, թե՛ ապաշխարեցե՛ք, որովհետև մոտենում է վերջին օրը:
- 9 Քեռիս, որ հերոսի պես վերադարձավ պատերազմից, այժմ նստած է թագավորի աջից:
- 10 Սպանի՛ր այն արծվին, որպեսզի չորսա ի՞նչ գառերին:
- 11 Եթե ձեր ցանցը ծովը չնետեր, ձուկ չեք բռնի:
- 12 Հարցրո՛ւ մշակներին, թե ինչ են ուզում ինձանից որպես վարձ:
- 13 Փախե՛ք սատանայից և մի՛ լսեք իր սուտ խոստումները:
- 14 Օգնի՛ր այն կոյրին անցնել փողոցը:
- 15 Եղե՛ք կոյրերի առաջնորդուհիները, որ Աստված ձեզ առաջնորդի իր թագավորություն:
- 16 Ծանապարհին ինձ մի՛ մուրացկան պատահեց և ասաց, թե՛ տո՛ւր ինձ մի քիչ հաց:
- 17 Վախեցի՛ր Տիրոջ գայուրթից և մեղքեր մի՛ գործիր:
- 18 Ծո՛ւ պահեք, որպեսզի լավ առողջություն ունենաք:
- 19 Ովքե՞ր են առաջինները վերջինների միջև, և ովքե՞ր են վերջիններն առաջինների միջև:
- 20 Հարվածե՛ք սատանային ձեր հավատով, որ կորչի գեհե՛նում:

վարձ, աշխատավարձ *աղրա* ۞
 սատանա *ախելկատա* ۞
 սելս *բրտիխա* ۞
 փոս *գումասա* ۞
 Գալիլեա *գրիլա* ۞
 հետո, ապա *հայրէն* ۞
 երգ, երաժշտություն, մեղեդի *զըմառա* ۞
 պարտք *խարա* ۞
 անապատ, տափաստան *խուրբա* ۞
 ծիրան *խազզուռա առմէնայա* ۞
 կենդանի, ողջ *խայրա* ۞
 քեռի *խալա* ۞
 աջ կողմ, աջ ձեռք, աջակողմյան *խամիմա* ۞
 ցանց, թակարդ *մրսիդրա* ۞
 առաջնորդող, ուղի ցույց տվող *նադուդա* ۞
 արծիվ *նէշուա* ۞
 կույր *սամյա (սըմայյա; սըմիթա-սամյաթա)* (۞ - ۞) ۞
 հանդիպել, պատահել մեկին, ժամանել *պըդա*՝ ۞
 վարձու մշակ *պա՛լա* ۞
 բռնում. միջատ *պառախարա (պառախարա)* (۞ - ۞) ۞
 ծոս պահել *սամ* ۞
 առաջին *կադմայա* ۞
 բանալի *կըլիդա* ۞
 դնել, գցել, նետել *դըմա* ۞
 ապաշխարել *թավ* ۞

Հովհաննես Մկրտչի *յօխանան մա՛ մըդանա* ۞

21

ՊԱԷԼ ԿԱՌՈՒԹՅՈՒՆ

21.1. ՊԱԷԼ (կամ, ավելի ճիշտ, ՊԱ՛՛ԷԼ) կառույցը տարբերվում է ՊԸԱԼ կառույցից նրանով, որ ելման բայածևում II արմատականը կրկնակ է և ձայնավորված ովասա-ով, մինչ առաջին արմատականը ձայնավորված է պտախա-ով՝ օօօ: Այսպես, օրինակ՝ ۞ բայը ՊԱԷԼ կառույցում կստանա ۞ *կատուէ* ձևը, ۞ բայը՝ ۞ *ռախիսէն*, ۞ բայը՝ ۞ *կատուվ* և այլն:

21.2. Քանի որ ասորական գիրը չունի բաղաձայնի կրկնակություն նշող միջոց, ուստի պետք է ուշադրություն դարձնել այս կառույցի այլ հատկանիշների լավ յուրացման վրա՝ չանտեսելու համար այս կարևոր առանձնահատկությունը:

21.3. Ավելորդ չէ ևս մեկ անգամ ուշադրություն հրավիրել այն բանի վրա, որ երկակի արտասանություն ունեցող բաղաձայնները կրկնակ են հնչում միայն իրենց պայթական տարբերակով, այսինքն՝ «բբ», «գգ», «բբ», «պպ»: ՊԱԷԼ կառույցում բեղադ-բեֆար խմբի տառերը II արմատականի դիրքում հաճախ հանդես են գալիս կուշշայա կետով, որը նշում է տառի պայթական հնչողությունն ու հուշում նրա կրկնակ լինելը: III արմատականի դիրքում նույն տառերը, նախորդված լինելով ձայնավորով, հանդես են գալիս շփական տարբերակով:

21.4. ՊԱԷԼ կառույցը հիմնականում արտահայտում է ՊԸԱԼ կառույցի բայի ինտենսիվ կամ կրկնվող իմաստը: Այսպես՝ եթե ۞ բայը նշանակում է «սպանել», ապա ۞ *կատուէ* բայը՝ «սպանել շատերին», «սպանող անել»: Նմանապես՝ ۞ «համբուրել» բայը ՊԱԷԼ կառույցում՝ ۞ *նաշէլկ*, ունի «համբուրյունելով ծածկել» իմաստը:

21.5.1. Այս օրինաչափությունը չունի համապարփակ բնույթ: Իրականում շատ հաճախ միևնույն բայը ՊԸԱԼ և ՊԱԷԼ կառույցներում կարող է միանգամայն նույն իմաստն ունենալ, կամ, ընդհակառակը, ՊԱԷԼ կառույցի իմաստը կարող է

միանգամայն տարբեր լինել ՊԸԱԼ կառույցում արտահայտվող իմաստից: 21.5.2. Որոշ դեպքերում ՊԱԷԼ կառույցը անցողականություն է հաղորդում ՊԸԱԼ կառույցի անանցողական բային, օրինակ՝ **جَمَعُ** «ավարտվել, վերջանալ» - **جَمَعٌ زَائِلٌ** «ավարտել, վերջացնել»: 21.5.3. ՊԱԷԼ կառույցում են սովորաբար հանդես գալիս գոյականներից կազմված բայերը, ինչպես, օրինակ՝ **اَحْبَبْتُ لِجَارِيَتِي** «Փաջավերել, սիրտ տալ» (**اَحْبَبْتُ** «սիրտ») **وَالْحَبْلُ مَسْلُوكٌ** «խտսել» (**اَحْبَبْتُ** «խտսել» բառից): 21.5.4. Պետք է նաև նկատի ունենալ, որ բազմաթիվ բայարմատներ կարող են հանդես գալ ՊԱԷԼ կառույցում՝ չունենալով համապատասխան ձև ՊԸԱԼ կառույցում (ճշմարիտ է նաև հակառակը):

ՊԱԷԼ ԿԱՌՈՒՅՑԻ ԲԱՅԵՐԻ ԵՆԹԱԿԱՅԱԿԱՆ ԴԵՐԲԱՅՆ ՈՒ ԴԻՐԱՆՈՎ ԿԱԶՄՎՈՂ ԺԱՍՏԱՆԱԿԱՉԵՎԵՐԸ

21.6. ՊԱԷԼ կառույցի բայերի ենթակայական դերբայը կազմվում է **so** նախածանցի միջոցով՝ հետևյալ նմուշով.

	արական	իգական
եզակի	مَمْلُوكٌ	مَمْلُوكَةٌ
	մրկատուել	մրկատուրլա
հոգնակի	مَمْلُوكٌ	مَمْلُوكَةٌ
	մրկատուրլին	մրկատուրլան

21.7. ՊԱԷԼ կառույցի անորոշ դերբայը կազմվում է **so** նախածանցով և **o** վերջավորությամբ՝ **اَحْبَبْتُ** (**اَحْبَبْتُ**) (լա)մրկատուալու:

21.8. Հարակատար դերբայի արական սեռի եզակի բիվն ունի **مَمْلُوكٌ** մրկատուալ ձևը (II արմատականի ովասա ձայնանիշը փոխարինվում է պտախա-ով): Մյուս երեք ձևերը համընկնում են ենթակայական դերբայի հետ և նրանից տարբերակելի են ենթատեսքստից:

⚠ **مَمْلُوكٌ** բայի օրինակով կազմեք **جَمَعُ**, **مَمْلُوكٌ**, **اَحْبَبْتُ** բայերի ենթակայական, հարակատար ու անորոշ դերբայները:

21.9. Համապատասխան վերջահարյույթների հետ ՊԱԷԼ կառույցի ենթակայական դերբայները կազմում են ներկա և անցյալ շարունակական ժամանակների **اَحْبَبْتُ**; **اَحْبَبْتُ** **اَحْبَبْتُ** **اَحْبَبْتُ** «Ես խոսում եմ ասորեբեն», **اَحْبَبْتُ** **اَحْبَبْتُ** **اَحْبَبْتُ** «Նրանք բարձրաձայն էին խոսում»:

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԲԱՅԵՐԻ ՀԱՏՈՒԿ ՉԵՎԵՐ ՊԱԷԼ ԿԱՌՈՒՅՑՈՒՄ

21.10.1. Ինչպես և ՊԸԱԼ կառույցի ենթակայական դերբայում, բայերը, որոնց III արմատականը կոկորդային կամ **z** է, ՊԱԷԼ կառույցի ելման բայածևում և ենթակայական դերբայում ովասա-ի փոխարեն ունեն պտախա՝ **اَحْبَبْتُ** **زَائِلٌ** «տղարկել» - **اَحْبَبْتُ** **مُرْجُوٌّ** «փառաբանել, գովաբանել» - **اَحْبَبْتُ** **مُرْجُوٌّ** **زَائِلٌ**: 21.10.2. Այս բայերի ենթակայական և հարակատար դերբայներն ունեն միևնույն ձևը՝ **اَحْبَبْتُ** **مُرْجُوٌّ**:

ԹՈՒՅԼ ԲԱՅԵՐԸ ՊԱԷԼ ԿԱՌՈՒՅՑՈՒՄ

21.11. III-**o** խմբի բայերը, որոնք ՊԸԱԼ կառույցի ելման բայածևում ավարտվում են ալաֆ-ով, ՊԱԷԼ կառույցի ելման բայածևում վերականգնում են յոդ-ը՝ **اَحْبَبْتُ** «կառուցել» - **اَحْبَبْتُ** **رَائِدٌ** «վերականգնել»:

21.12. Ենթակայական դերբայն ունի հետևյալ պատկերը (**اَحْبَبْتُ** **اَحْبَبْتُ** «աղորել»).

մրսալլե اَحْبَبْتُ	մրսալլրյա اَحْبَبْتُ
մրսալլեյն اَحْبَبْتُ	մրսալլրյան اَحْبَبْتُ

21.13. Հարակատար դերբայի արական սեռի եզակին ունի **اَحْبَبْتُ** **مُرْجُوٌّ** ձևը: Մյուս երեք ձևերը համընկնում են ենթակայական դերբայների հետ:

21.14. Անորոշ դերբայի ձևն է՝ **اَحْبَبْتُ** (**اَحْبَبْتُ**) (լա)մրսալլալու:

21.15. II-**o** խմբի բայերի մոտ երկրորդ արմատական ուաու բաղաձայնը վերածվում է յոդ-ի՝ **مَمْلُوكٌ** «վեր կենալ, բարձրանալ» - **مَمْلُوكٌ** **كَائِلٌ** «հաստատել, հիմնել, կանգնեցնել», և այս ձևից կանոնավոր կերպով կազմվում են մյուս ձևերը՝ **مَمْلُوكٌ** **مُرْجُوٌّ**, **مَمْلُوكٌ** **مُرْجُوٌّ** մրկատուամու և այլն:

21.16.1. I-ի խմբի բայերի մոտ բոլոր դերբայներում ալաֆ-ի պտախա-ն անցնում է **so** նախածանցին՝ **اَحْبَبْتُ** **اَحْبَبْتُ** «ճնշել, հալածել» - **اَحْبَبْتُ** **مَمْلُوكٌ**, **اَحْبَبْتُ** **مَمْلُوكٌ**, **اَحْبَبْتُ** **مَمْلُوكٌ** **مَمْلُوكٌ**: 21.16.2. Ալաֆը կարող է նաև ընդհանրապես սղվել՝ **اَحْبَبْتُ**, **اَحْبَبْتُ**, **اَحْبَبْتُ**:

21.17.1. I-**o** խմբի բայերի մեծ մասը ՊԱԷԼ կառույց է կազմում ընդհանուր սկզբունքով, օրինակ՝ **اَحْبَبْتُ** «օգնել ծննդաբերել»: 21.17.2. Սակայն որոշ դեպքերում առաջին արմատական յոդ-ը վերածվում է ալաֆ-ի, ինչպես՝ **اَحْبَبْتُ** «սովորեցնել» (**اَحْبَبْتُ** բայից): Դերբայական ձևերում այսպիսի բայերի ալաֆ-ը կարող է պահպանվել՝ **اَحْبَبْتُ** **اَحْبَبْتُ**, **اَحْبَبْتُ** **اَحْبَبْتُ** և այլն, սակայն ավելի հաճախ հանդիպում է սղված ալաֆ-ով ձևը՝ **اَحْبَبْتُ**, **اَحْبَبْتُ** և այլն:

Ձ Թարգմանք ասորերեն.

- 1 Բոլոր ժողովուրդները, որոնց դու ստեղծեցիր, Տե՛ր, երկրպագում են քեզ ու փառաբանում իրենց լեզուներով:
- 2 Ես խոսում եմ մի քիչ ասորերեն և նաև կարդում եմ, որովհետև սովորում եմ կիրակնօրյա դպրոցում:
- 3 Այն օրերին Հովհաննես Մկրտիչը քայլում էր անապատով և բոլորին բարոզում էր երկնային քաղաքության մասին:
- 4 Շատ մարդիկ ուզում էին մկրտություն ստանալ Հովհաննես Մկրտիչից, իսկ նա ուզում էր մկրտություն ստանալ Հիսուս Քրիստոսից:
- 5 Հիսուսը բարձրացավ սարը և այնտեղ մենակ աղոթում էր իր հորը:
- 6 Մարգարեները քաջալերում էին զինվորներին, որոնք մարտի էին գնում:
- 7 Երբ հոռմնացիները խաչեցին Հիսուսին, բազմաթիվ մարդիկ գալիս էին իր խաչի մոտ և անարգում Աստծուն, իսկ մյուսներն աղոթում էին:
- 8 Երբ զգում եմ մեր հեղուսների քաջությունն ու տեսնում նրանց թրերը, ուրախանում եմ:
- 9 Երկրի երեսին Աստծուն փառաբանում եմ բոլոր լեզուներով:
- 10 Հինգերորդ դասարանից աշակերտներն ուսումնասիրում են երկու օտար լեզու:
- 11 Ութերորդ դասարանում մենք ուսումնասիրում էինք կրոնի պատմություն, իսկ իններորդ դասարանում մշակույթի պատմություն:
- 12 Լճի կողքով միայնակ քայլելիս Հիսուսը տեսավ երկու եղբայրների, որոնք ցանցով ձուկ էին բռնում:
- 13 Թագավորները քարերից են տաճարներ վեր խոյացնում, իսկ ես ուզում եմ ձեր հոգիներում տաճար խոյացնել:
- 14 Մենք չգիտենք՝ ինչպես աղոթել, ասա՛ մեզ:
- 15 Երբ վանական էի, ապրում էի մի հեռու քարանձավում և ուտում միայն հաց:
- 16 Մենք ուզում ենք լսել ասորական եկեղեցու արարողությունների ու աղոթքների մասին:
- 17 Եկեղեցական կիրակնօրյա դպրոցում աշակերտներն ուսումնասիրում են ասորերեն և կրոնի պատմություն:
- 18 Ամեն կիրակի մենք եկեղեցի ենք գնում և փառք տալիս մեր Տիրոջը:
- 19 Արամեերենը հինավուրց լեզուներից է, որով խոսում էին Հիսուս Քրիստոսի օրերին:
- 20 Ծնողներն իրենց երեխաներին դպրոց են ուղարկում, որ լեզուներ և գիտություններ ուսումնասիրեն:

վերականգնել, հանգստացնել (սիրտը, հոգին) ܐܢܝܢ
 Աստված անարգել ܐܘܪܝܢ
 վայր, տեղ *դուքքքթա* (ܐܠܥܘܕܐ, ܐܠܥܘܕܐ) ܐܠܥܘܕܐ
 քնակվել, սպրել. շրջել, շրջագայել. վանականի կյանք վարել ܐܘܪܝܢ
 քայլել, գնալ-գալ ܐܘܪܝܢ
 բարձրացնել, վեր հանել. խաչել ܐܘܪܝܢ
 ծես, արարողություն, պատարագ ܐܘܪܝܢ
 ուսում, ուսմունք, գիտություն ܐܘܪܝܢ
 քաջալերել, սիրտ տալ ܐܘܪܝܢ
 քաջություն, տոկունություն ܐܘܪܝܢ
 խոսել ܐܘܪܝܢ
 մկրտություն ܐܘܪܝܢ
 մշակույթ ܐܘܪܝܢ
 մարակել ܐܘܪܝܢ
 քարոզել, ավետել, հոչակել. հուսալ, հույս ունենալ ܐܘܪܝܢ
 շարք, գիծ, կարգ, դասարան ܐܘܪܝܢ
 եկեղեցական (ܐܠܥܘܕܐ) ܐܠܥܘܕܐ

պատասխան ܐܘܪܝܢ
 աղոթել ܐܘܪܝܢ
 ստանալ, ընդունել ܐܘܪܝܢ
 հինավուրց, վաղնջական ܐܘܪܝܢ
 շատերին սպանել, կոտորած անել ܐܘܪܝܢ
 հիմնել, հաստատել, նշանակել, վեր խոյացնել ܐܘܪܝܢ
 հարցուփորձ անել, հարցաքննել ܐܘܪܝܢ
 զովաբանել, փառաբանել ܐܘܪܝܢ
 ուղարկել ܐܘܪܝܢ
 կրոն, հավատք ܐܘܪܝܢ
 Մտքը Եփրեմ Ասորի ܐܘܪܝܢ
 երկրի երեսին ܐܘܪܝܢ

22.9.1.	«1000»	800	22.9.2.	«Հագարավոր»	600
	«2000»	900		«տասնյակ հագարավորներ»	700

22.9.1. «1000» բվականը սովորաբար հանդես է գալիս բացարձակ վիճակում՝ **ألف**, և հոգնակի կազմում սովորական գոյականի մեծան՝ **ألفان**, և հոգնակի կազմում սովորական գոյականի մեծան՝ **ألفان** (2000) և այլն: 22.9.2. «Հագարավոր» բառը նշելու համար գործածվում են նույն բվականի **ألف** քիչ գործածելի էմֆատիկ վիճակի հոգնակները՝ **ألفان** կամ **ألفان**, ինչպես, օրինակ՝ **ألفان** և **ألفان** «հագարավոր եկեղեցիներ»:

22.10. Թվականի յուրահատուկ ձև է (**ألف**) *alppo* բառը (հոգնակին՝ **ألفان**), որը համապատասխանում է հայերենի «բյուր» («տաս հագար») բառին: Այս բառը հանդիպում է մի քանի բառակապակցություններում, ինչպես՝ **ألفان** «տասնագարավորներ», **ألفان** «տասնյակ հագարավորներ» և այլն:

22.11. Բաղադրյալ բվականների կարգը համապատասխանում է հայերենի կարգին, այսինքն՝ մեծ բվականից դեպի փոքրը, ընդ որում՝ քոլոր բվականները կապվում են օ շաղկապով՝ **ألفان** «1965»: Ինչպես երևում է սույն օրինակից, որպես առաջին տասնյակի բվական մեծան կապակցություններում հանդես է գալիս արական սեռի բվականների հետ գործածվող բվականը:

⊖ *Կարդացե՛ք հետևյալ բվերը.* 132, 258, 365, 473, 546, 699, 702, 837, 927, 1185, 1425, 1812, 1894, 1913, 1954, 2348, 3571, 4569, 5834, 5579, 6723, 7147, 8736, 9894, 10349, 11741, 12345, 13258, 14693, 15951, 16792, 17935, 18832, 19375, 36741, 98476, 145982, 999999:

⊖ *Կարդացե՛ք, քարզմանք և արտագրե՛ք հետևյալ տեքստը.*

1 **ألفان** **ألفان** **ألفان**

حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ وَأَيُّ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ
 أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ
 حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ
 أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ

حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ
 أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ
 حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ
 أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ

حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ
 أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ
 حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ
 أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ

1 = **ألفان**
 2 Այս դեպքում հնարավոր է նաև բացարձակ վիճակի անականի գործածություն՝ **ألفان**:

ألفان مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ
 أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ

ألفان مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ
 أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ

ألفان مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ
 أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ

ألفان مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ
 أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ

¹22.2. ²22.4. ³22.1. ⁴21.10.1. ⁵20.1. ⁶20.4. ⁷19.2. ⁸20.11.2. ⁹19.6. ¹⁰17.1.

⊖ *Նախորդ տեքստը կարդացե՛ք էտարանգրե՛ք տառատեսակով, ապա արտագրե՛ք.*

ألفان **ألفان** **ألفان**

ألفان مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ
 أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ

ألفان مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ
 أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ

ألفان مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ
 أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ

ألفان مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ
 أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ حَسْبُ مَجْ تَعْمَلُ أَوْ بِنَا أَحْمَلُ

⊖ *Թարգմանք ասորերեն.*

- 1 Ես նրանից մկրտություն ընդունեցի, որովհետև նա է ճշմարիտ մկրտիչը:
- 2 Անցած տարի ամռանը մենք քամվեց աշակերտ ուղարկեցինք Տուր Արդին, որպեսզի նրանք ասորերեն սովորեն վանքի դպրոցում:
- 3 Երբ դուք ինձ հետ ասորերեն խոսեցիք, իմ սիրտը գոհացավ:
- 4 Մենք բոլորս դուրս եկանք գրասենյակի և քայլեցինք լճի կողքով:
- 5 Բանական մարդը չի սպանում կենդանիների՝ առանց կարիքի:
- 6 Հիսուսը բաժանեց հացը, տվեց այն իր աշակերտներին՝ ասելով, թե՛ սա իմ մարմինն է:
- 7 Երկու հագար տարի է անցել այն օրից, երբ Մարիանը Բերդեհեմում ծնեց իր առաջնեկին:
- 8 Այս ամիսն ունի երեսուներեկ օր, իսկ տարին ունի 365 օր:
- 9 Նապաստակը դուրս եկավ իր բնից, կարծես թե՛ զգաց, որ աղվեսը հեռու է:

24

ՔԱՌԱՏԱՌ ԲԱՅԵՐ

24.1. Ատրերենի քառատառ բայերը հիմնականում կազմված են գոյականներից, այդ թվում՝ օտար փոխառություններից: Իրենց առանձնահատկություններով քառատառ բայերը հարույմ են ՊԱԷԼ կառույցին, այն տարբերությամբ, որ կրկնակ բաղաձայնի փոխարեն ունեն երկու տարբեր բաղաձայններ, ինչպես, օրինակ՝ քօլլ «փարզաներ», քօլլ «ուսուցչություն անել, հավատ քարոզել», քօօ «հավատալ», քօօ «մեղադրել, դատապարտել, մեկի դեմ խոսել»:

24.2. Քառատառ բայերի ենթակայական դերբայի ձևերն են.

	արական	իգական
եզակի	քօլլ	քօլլ
հոգնակի	քօլլ	քօլլ

24.3. Անորոշ դերբայի ձևն է՝ քօլլ (ք)

24.4. Հարակատար դերբայի եզակի արականի ձևն է՝ քօլլ, մյուս ձևերը համընկնում են ենթակայական դերբայի հետ:

24.5. Անցյալ ժամանակում քօլլ բայը խոնարհվում է հետևյալ կերպ.

քօլլ (քօլլ)	քօ	քօլլ	քօ
քօլլ	քօլլ	քօլլ	քօլլ
քօլլ	քօլլ	քօլլ	քօլլ
քօլլ (քօլլ)	քօլլ	քօլլ	քօլլ
քօլլ (քօլլ)	քօլլ	քօլլ	քօլլ

24.6. Ապառնի ժամանակում քօլլ բայը խոնարհվում է հետևյալ կերպ.

քօլլ	քօ	քօլլ	քօ
քօլլ	քօլլ	քօլլ	քօլլ
քօլլ	քօլլ	քօլլ	քօլլ
քօլլ	քօլլ	քօլլ	քօլլ
քօլլ	քօլլ	քօլլ	քօլլ

քօլլ բայի օրինակով կազմեք քօլլ, քօլլ, քօլլ բայերի դերբայներն ու երկու ժամանակաձևերը:

ԴԵՐԱՆՎԱՆԱԿԱՆ ՎԵՐՋԱԾԱՆՑՆԵՐԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹՅՈՒՆԸ ԲԱՅԵՐԻ ՀԵՏ

24.7. Ինչպես նշվել է մախորդ դասերում, բայի ուղիղ խնդիրը կարող է նշվել չկցական մախորդով, որը կցվում է գոյականին (քօլլ) կամ դերանվանական վերջածանցին (քօլլ): Եթե ուղիղ խնդիրն արտահայտված է դերանունով, ինչպես երկրորդ օրինակում, ապա դերանվանական վերջածանցը չմախորդի փոխարեն կարող է անմիջականորեն կցվել բային այնպես, ինչպես կցվում է գոյականներին:

24.8. Բային կցվող դերանվանական վերջածանցների ձևերը գրեթե չեն տարբերվում եզակի թվի գոյականին կցվող ձևերից: Հիմնական տարբերությունը կազմում են I դեմքի եզակի թվի վերջածանցը, որը բային կցվելիս ստանում է ք -մ (համը յող-ով) տեսքը, և III դեմքի արական սեռի եզակի թվի վերջածանցը, որը, նայած թե ինչ հնչյուն է նրան մախորդում, կարող է ունենալ գրության և արտասանության մի քանի ձևեր:

24.9. Այսպիսով՝ բային կցվող դերանվանական վերջածանցներն ունեն հետևյալ տեսքը.

	եզակի	հոգնակի
I	ք	ք
II ար.	ք	ք
II իգ.	ք	ք
III ար.	ք, ք, ք, ք	ք
III իգ.	ք	ք

25

ԿՐԿՆԱՎՈՐՎԱԾ ԲԱՅԵՐ (III=II)

25.1. Կրկնավորված են կոչվում այն բայերը, որոնց II և III արմատականներն արտահայտված են նույն բաղաձայնով՝ **عَدَدٌ، عَمِعَ، عَمَّ، عَدَدٌ** և այլն: Որոշ կառույցներում երկու միևնույն արմատականներն էլ առկա են, և այդ դեպքում այս խմբի բայերը չեն տարբերվում ամբողջական բայերից: Սակայն կան կառույցներ, որոնցում II և III արմատականները կարծես միավորվում են մեկ տառի մեջ, ինչը ստեղծում է յուրահատուկ բայածևեր և նմանեցնում այս խմբի բայերը թույլ բայերին:

25.2. Այսպես՝ ՊԸԱԼ կառույցի ելման բայածևում II և III արմատականների միավորումը ստեղծում է երկու բաղաձայնից բաղկացած միավանկ բայածև, ինչը նմանեցնում է այս խմբի բայերը II-օ խմբի բայերին: Սակայն, ի տարբերություն վերջինների, կրկնավորված բայերը ՊԸԱԼ կառույցի ելման բայածևում ձայնավորված են պտախա-ով՝ **عَدَدٌ، عَمَّ، عَمَّ، عَمَّ، عَمَّ، عَمَّ، عَمَّ**: Ինչպես երևում է տառադարձությունից, միահնչյուն արմատականների միացումից գոյացած մեկ բաղաձայնը շուրհի կրկնակ արտասանություն, ինչը, բովում է, կարելի էր այս պարագայում ակնկալել:

25.3. ՊԸԱԼ կառույցի ենթակայական դերբայը ևս կազմվում է II-օ խմբի նմանությամբ՝ աչաֆ տառի ավելացումով, ընդ որում՝ եզակի արական ձևում ալաֆ-ի ավելացումը պարտադիր է, իսկ մյուս երեք ձևերում հնարավոր է ալաֆ-ով և առանց ալաֆ-ի գրություն: **عَمَّ** «դիպչել» բայը կազմում է հետևյալ ենթակայական դերբայները.

عَمَّ	عَمَّ (عَمَّ)
عَمَّ (عَمَّ)	عَمَّ (عَمَّ)

25.4.1. Հարակատար դերբայում երկու միանման բաղաձայնները բաժանվում և երևալի են դառնում՝ **عَمَّ**: 25.4.2. Ինչպես և մյուս բայերի հարակատար դերբայները, այս ձևը կարող է հանդես գալ էմֆատիկ վիճակում որպես ածական՝ **عَمَّ، عَمَّ** և այլն:

25.5. ՊԸԱԼ կառույցի անցյալ ժամանակում կրկնավորված բայերը խոնարհվում են հետևյալ կերպ (**عَمَّ** «վայր իջեցնել, իջնել»).

չավն	عَمَّ	عَمَّ	չերբեր	عَمَّ	عَمَّ
չավրօն	عَمَّ	عَمَّ	չարթ	عَمَّ	عَمَّ
չավթն	عَمَّ	عَمَّ	չավթ	عَمَّ	عَمَّ
չավ (չաբբուն)	عَمَّ (عَمَّ)	عَمَّ	չավ	عَمَّ	عَمَّ
չավ (չաբբէն)	عَمَّ (عَمَّ)	عَمَّ	չեբբար	عَمَّ	عَمَّ

25.6. Ուշադրություն դարձրեք բեք տառի կրկնակ արտասանությանը երկու ձայնավորների միջև դիրքում:

25.7.1. Ապառնի ժամանակում կրկնավորվում է այս բայերի I արմատականը, ինչը նմանեցնում է նրանց I-բ խմբի բայերին: 25.7.2. I արմատականին հետևող ձայնավորը կարող է լինել «օ» կամ, ավելի հազվադեպ, «ա» (**عَمَّ** «դիպչել»).

նեզգօշ	عَمَّ	عَمَّ	եզգօշ	عَمَّ	عَمَّ
թեզգշուն	عَمَّ	عَمَّ	թեզգօշ	عَمَّ	عَمَّ
թեզգշան	عَمَّ	عَمَّ	թեզգշին	عَمَّ	عَمَّ
նեզգշուն	عَمَّ	عَمَّ	նեզգօշ	عَمَّ	عَمَّ
նեզգշան	عَمَّ	عَمَّ	թեզգօշ	عَمَّ	عَمَّ

25.7.3. «Ա» ձայնավորով խոնարհումն ունի հետևյալ պատկերը (**عَمَّ** «տանջվել»).

նեխիսաշ	عَمَّ	عَمَّ	եխիսաշ	عَمَّ	عَمَّ
թեխիսշուն	عَمَّ	عَمَّ	թեխիսաշ	عَمَّ	عَمَّ
թեխիսշան	عَمَّ	عَمَّ	թեխիսշին	عَمَّ	عَمَّ
նեխիսշուն	عَمَّ	عَمَّ	նեխիսաշ	عَمَّ	عَمَّ
նեխիսշան	عَمَّ	عَمَّ	թեխիսաշ	عَمَّ	عَمَّ

25.8. I արմատականը կրկնավորվում է նաև անորոշ դերբայում, որը միշտ ձայնավորվում է պտախա-ով՝ **عَمَّ** մեզգաշ, **عَمَّ** մեխիսաշ, **عَمَّ** մեշալ:

25.9. Հրամայական եղանակը կանոնավոր կերպով կազմվում է II դեմքի ապառնիի բայաձևից և նախածանցի սղումով.

أَيُّهَا	أَيُّهَا	أَيُّهَا	أَيُّهَا	أَيُّهَا
أَحْفَا (حَفَاخ)	أَحْفَا (حَفَاخ)	أَحْفَا (حَفَاخ)	أَحْفَا (حَفَاخ)	أَحْفَا (حَفَاخ)
أَحْفَا (حَفَاخ)	أَحْفَا (حَفَاخ)	أَحْفَا (حَفَاخ)	أَحْفَا (حَفَاخ)	أَحْفَا (حَفَاخ)

Պատգամներ սույն դասում ներկայացված բոլոր կրկնավորված բայերի դերբայները, ժամանակաձևերն ու երամայական եղանակը:

25.10. ՊԱԷԼ կառույցում կրկնավորված բայերի միանման արմատականները վերականգնվում են (դ՜՛հ), և դրանք չեն տարբերվում անբողջական բայերից:

ԳԵՐԱՆՎԱՆԱԿԱՆ ՎԵՐՋԱԾԱՆՑՆԵՐԸ ՊԸԱԼ ԿԱՌՈՒՅՑԻ ԱՆՑՅԱԼ ԺԱՍՏԱՆԿԻ ՀՈԳՆԱԿԻ ԹՎԻ ԲԱՅԵՐԻ ՀԵՏ

25.11. Գերանվանական վերջածանցների կցումը հոգնակի թվի բայերին վերածայնավորում է նրանց հետևյալ կերպ.

+	مُحَدِّثٌ	-	مُحَدِّثٌ	مُحَدِّثٌ
+	مُحَدِّثَةٌ	-	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ
+	مُحَدِّثِينَ	-	مُحَدِّثِينَ	مُحَدِّثِينَ
+	مُحَدِّثَةً	-	مُحَدِّثَةً	مُحَدِّثَةً
+	مُحَدِّثًا	-	مُحَدِّثًا	مُحَدِّثًا

حَفَا/حَفَا	حَفَا	حَفَا	حَفَا	حَفَا	حَفَا	حَفَا	حَفَا
مُحَدِّثَةٌ	-	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ
-	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ
-	مُحَدِّثِينَ	مُحَدِّثِينَ	مُحَدِّثِينَ	مُحَدِّثِينَ	مُحَدِّثِينَ	مُحَدِّثِينَ	مُحَدِّثِينَ
مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ
مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ
مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ
مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ	مُحَدِّثَةٌ

- ¹ կրտսանյ
- ² կրտսրոնյ
- ³ կրտսրունյ
- ⁴ կտսու
- ⁵ կրտսլունյ
- ⁶ կտսլայ
- ⁷ կրտսլնյ

Պատգամներ, բարգմանք և արտագրեր հետևյալ տեքստը.

- 1 مُحَدِّثٌ قَدْ نَسَّ مُحَدِّثًا مِمَّنْ لَمْ يَلِدْ وَأَنْتُمْ لَا تعلمونَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ
- 2 نَعْمَلُ مِنَ اللَّيْلِ وَمِنْ أَيِّ شَيْءٍ نَشَاءُ وَنَجْعَلُ لَهُ سُلَيْمَانَ مِمَّا نَشَاءُ
- 3 وَمِمَّا نَشَاءُ يُصَوِّبُ عَلَيْهِمْ حُبًّا وَنَجْعَلُ لَهُ سُلَيْمَانَ مِمَّا نَشَاءُ
- 4 وَمِمَّا نَشَاءُ يُصَوِّبُ عَلَيْهِمْ حُبًّا وَنَجْعَلُ لَهُ سُلَيْمَانَ مِمَّا نَشَاءُ
- 5 وَمِمَّا نَشَاءُ يُصَوِّبُ عَلَيْهِمْ حُبًّا وَنَجْعَلُ لَهُ سُلَيْمَانَ مِمَّا نَشَاءُ
- 6 وَنَجْعَلُ لَهُ سُلَيْمَانَ مِمَّا نَشَاءُ وَنَجْعَلُ لَهُ سُلَيْمَانَ مِمَّا نَشَاءُ
- 7 وَنَجْعَلُ لَهُ سُلَيْمَانَ مِمَّا نَشَاءُ وَنَجْعَلُ لَهُ سُلَيْمَانَ مِمَّا نَشَاءُ
- 8 وَنَجْعَلُ لَهُ سُلَيْمَانَ مِمَّا نَشَاءُ وَنَجْعَلُ لَهُ سُلَيْMَانَ مِمَّا نَشَاءُ
- 9 وَنَجْعَلُ لَهُ سُلَيْمَانَ مِمَّا نَشَاءُ وَنَجْعَلُ لَهُ سُلَيْMَانَ مِمَّا نَشَاءُ
- 10 وَنَجْعَلُ لَهُ سُلَيْMَانَ مِمَّا نَشَاءُ وَنَجْعَلُ لَهُ سُلَيْMَانَ مِمَّا نَشَاءُ
- 11 وَنَجْعَلُ لَهُ سُلَيْMَانَ مِمَّا نَشَاءُ وَنَجْعَلُ لَهُ سُلَيْMَانَ مِمَّا نَشَاءُ
- 12 وَنَجْعَلُ لَهُ سُلَيْMَانَ مِمَّا نَشَاءُ وَنَجْعَلُ لَهُ سُلَيْMَانَ مِمَّا نَشَاءُ
- 13 وَنَجْعَلُ لَهُ سُلَيْMَانَ مِمَّا نَشَاءُ وَنَجْعَلُ لَهُ سُلَيْMَانَ مِمَّا نَشَاءُ
- 14 وَنَجْعَلُ لَهُ سُلَيْMَانَ مِمَّا نَشَاءُ وَنَجْعَلُ لَهُ سُلَيْMَانَ مِمَّا نَشَاءُ

¹25.7.1. ²25.3. ³25.5. ⁴25.9. ⁵19.8. ⁶20.6. ⁷22.4. ⁸25.11. ⁹24.5. ¹⁰25.10.

Թարգմանք ասորերեն.

- 1 Շղշափնք իմ մարմինը, որ հավատար, որ ես մտից ու ուկորից եմ:
- 2 Նրանք, ովքեր բացելիքաց շնանում են, խախտում են Աստծու «Մի՛ շնանար» պատվիրանը:
- 3 Ինչպես որ ուկոր չի անցնի ասեղի ծակով, այնպես էլ հարուստները չեն մտնի երկմայնի բազավորությունը:
- 4 Դուրը փակ էր, և այն մեզ չբացեցին, ուր մտնեմք:
- 5 Քրիստոսը մեզ մոտ եկավ տանջվելու և հավերժ կյանք տալու մեզ:
- 6 Չկա օրերը այս բազավորությունում, և ավագակները բացեիքաց բազանում են մարդկանց փողոցներում:
- 7 Քնզ հեշտ է սովորել ասորերեն, որովհետև արամեերեն գիտես:
- 8 Բացիք ձեր սրտերն ու ընդունեք նրանցում Աստծու լույսը, որ տալիս է ձեզ սեր, հավատ ու հույս:
- 9 Բարեպաշտ է մա, որ պահպանում է Տիրոջ բոլոր պատվիրանները, իսկ մա, ով խախտում է դրանք, մեղսագործ է:
- 10 Մեր երկիրը հարուստ է ոսկով, արծաթով ու պղնձով:

¹ Ուշադրություն դարձրեք Լ՜՛ ածանցին, որն ավելանում է «ճ» բառի և եզակի թվի դերանվանական վերջածանցների միջև՝ փ՛ճճ, փ՛ճճ և այլն:

նուր սկզբունքով՝ -**ه** նախածանցով (**هَلِيْه**, **هَلِيْه**, **هَلِيْه** և այլն):
 26.23.2. Բացառություն են կազմում **هَلِيْ** «կուրծք տալ» և երկակի բոլոր **هَلِيْ**
 «քերել» (<لِي>) բայերը, որոնցում յոդ-ը պահպանվում է: 26.23.3. **هَلِيْ** բայը
 դերբայներ է կազմում III-**ه** խմբի կանոններով. ենթակայական /**هَلِيْ**/**هَلِيْ**
هَلِيْ/, արական սեռի եզակի թվի հարակատար՝ **هَلِيْ**, անորոշ՝ **هَلِيْ**:

26.24. II-ի խմբի բայերի մոտ ԱՖԷԼ կառույցն ունի **هَلِيْ** ձևը, որից ընդհանուր
 սկզբունքով կազմվում են մյուս բոլոր ձևերը (**هَلِيْ**, **هَلِيْ**, **هَلِيْ**):

26.25. Կրկնավորված բայերը ԱՖԷԼ կառույց են կազմում I-**ه** բայերի նմանու-
 րյանը՝ I արմատականի կրկնավորմամբ՝ **هَلِيْ** *ahhah* «սիրել», **هَلِيْ** *ahhah* «ան-
 հանգստացնել, նեղություն պատճառել», **هَلِيْ** *ahhah* «մտցնել», **هَلِيْ** *ahhah* «փ-
 քշեցնել»: Այս ելման բայածևերից ընդհանուր սկզբունքով կազմվում են մյուս բո-
 լոր ձևերը (**هَلِيْ**, **هَلِيْ**, **هَلِيْ**, **هَلِيْ**, **هَلِيْ**):

ԿԱՊԱԿՑՎԱԾ ՎԻՃԱԿ

26.26. Կապակցված վիճակը (status constructus) «անուն» խոսքի մասի (գոյա-
 կան, ածական, թվական) երրորդ վիճակն է էմֆատիկից և բացարձակից հետո:
 Խոսքը կապակցված վիճակ է ստանում, երբ դրվում է, այսպես կոչված, «կա-
 պակցված շղթայի» մեջ, որը ստացականություն-պատկանություն, հատկա-
 ցում, վերաբերում, ծագում, սերում կամ այլ հարաբերություն արտահայտող եր-
 կու կամ ավելի բառերի կապակցություն է: Ատրերենի կապակցված շղթան հա-
 մեմատելի է հայերենի հատկացուցիչ-հատկացյալ կապակցության հետ («աշա-
 կերտի գիրքը»), այն տարբերությամբ, որ ատրերենում «հատկացյալը» մախոր-
 դում է «հատկացուցչին» («գիրք աշակերտի»): Եվ եթե հայերենում ձևաբանա-
 կան փոփոխության ենթարկվում է հատկացուցիչը (սեռական հոլովով է դրվում՝
 «աշակերտի»), ապա ատրերենում փոփոխություն է կրում հատկացյալը, այն է՝
 դրվում է կապակցված վիճակում, իսկ հատկացուցիչը մնում է անփոփոխ:

26.27. Մրանից հետևում է, որ կապակցված շղթան, ք ստացական մասնիկից
 զատ, պատկանություն արտահայտող մեկ այլ ձև է: Այս երկուսի տարբերու-
 րյունների մասին խոսք կզնա ստորև:

26.28. Կապակցված վիճակը, որպես կանոն, համընկնում է բացարձակ վիճակի
 հետ, այսինքն՝ կազմվում է էմֆատիկ վիճակի **هَلِيْ** վերջավորության սղումով և, ո-
 րոշ դեպքերում, բառի վերածայնավորումով **هَلِيْ** **هَلِيْ** (= **هَلِيْ**, **هَلِيْ**) «ա-
 շակերտի գիրքը», **هَلِيْ** **هَلِيْ** (= **هَلِيْ**, **هَلِيْ**) «աշխարհի փրկիչը», **هَلِيْ** **هَلِيْ**
 (= **هَلِيْ**, **هَلِيْ**) «հողագործի տունը», **هَلِيْ** **هَلِيْ** (= **هَلِيْ**, **هَلِيْ**) «արքաների
 արքա», **هَلِيْ** **هَلِيْ** «հավիտյանս հավիտենից» և այլն:

26.29. Կապակցված վիճակը ոչ միշտ է համընկնում բացարձակի հետ: Կան մի
 շարք գոյականներ, որոնք առանձին ձևեր ունեն բացարձակ և կապակցված վի-
 ճակների համար: Այսպես, օրինակ՝ **هَلِيْ** բառը կապակցված վիճակում ունի **هَلِيْ**
 ձևը (բացարձակը՝ **هَلِيْ**) և այլն: Այդպիսի ձևերը հատուկ նշված են սույն դասա-
 գրքի բառարանում:

26.30. **هَلِيْ** վերջավորություն ունեցող իզական սեռի գոյականները կապակցված
 վիճակում փոխարինում են այն **هَلِيْ** վերջավորության՝ **هَلِيْ** «բաղաբի
 բազուխի», **هَلِيْ** «բազուխու բաղաբը», **هَلِيْ** «հրեաների սինա-
 գոգան» և այլն:

26.31. Էմֆատիկ վիճակի հոգնակի թվի վերջավորությունները կապակցված վի-
 ճակում փոխարինվում են **هَلِيْ** -**هَلِيْ** վերջավորությամբ՝ **هَلِيْ** **هَلِيْ** «աշակերտ-
 ների գրքերը», **هَلِيْ** **هَلِيْ** «բաղաբի որդիները» (այսինքն՝ «բաղաբացիները»),
هَلِيْ **هَلِيْ** «Սողոմոն արքայի օրոք»:

26.32. Իզական սեռի հոգնակի թվի գոյականները կապակցված վիճակում ևս ու-
 նեն **هَلِيْ** վերջավորություն այն տարբերությամբ, որ «ա» ձայնավորն այս դեպ-
 քում նշվում է զկաֆա-ով **هَلِيْ** **هَلِيْ** «հրեաների սինագոգաները», **هَلِيْ** **هَلِيْ**
 «Հայաստանի բաղաբները», **هَلِيْ** **هَلِيْ** «Մովսեսի դուստրերը» և այլն:

26.33. Ի մի բերելով բոլոր երեք վիճակները՝ կստանանք հետևյալ համեմատա-
 կան աղյուսակը¹.

	արական		իզական	
	եզակի	հոգնակի	եզակի	հոգնակի
էմֆատիկ	هَلِيْ	هَلِيْ	هَلِيْ	هَلِيْ
բացարձակ	هَلِيْ	هَلِيْ	هَلِيْ	هَلِيْ
կապակցված	هَلِيْ	هَلِيْ	هَلِيْ	هَلِيْ

26.34.1. Այսպիսով՝ «թագավորի կինը» կապակցությունը կարելի է ատրերեն
 բարզմանել երեք տարբերակով՝ **هَلِيْ** **هَلِيْ**, **هَلِيْ**, **هَلِيْ**: Կա-
 պակցված շղթաները բավականին տարածված էին արամեական վաղ բարբա-
 ներում, սակայն դասական ատրերենում դրանց գործածության ոլորտը սահմա-
 նափակվում է, և նախապատվությունը տրվում է ք մասնիկով կազմված կապակ-
 ցություններին: 26.34.2. Պետք է, սակայն, նկատի ունենալ, որ ատրերենում գո-
 յություն ունեն շղթայի մեջ կապակցված կայուն բառակապակցություններ, ո-
 րոնք արտահայտում են մեկ ընդհանուր իմաստ կամ հատուկ անոց և չեն կարող
 փոխարինվել ք մասնիկով կազմված կապակցությամբ, ինչպես՝ **هَلِيْ** «բա-
 ռարան», **هَلِيْ** «Տոտ Արդին»: Այդպիսի կապակցությունների շարքում
 հատկապես աչքի են ընկնում **هَلِيْ** և **هَلِيْ**/ի բառերի կապակցված՝ **هَلِيْ** և

¹ Ածականների ու թվականների կապակցված վիճակի մասին խոսք կզնա հաջորդ դասերում:

أَيْدٍ	أَيْدِي	أَيْدِي	أَيْدِي	أَيْدِي
أَمْوَالِكُمْ (أَمْوَالِكُمْ)	أَمْوَالِكُمْ (أَمْوَالِكُمْ)	أَمْوَالِكُمْ	أَمْوَالِكُمْ	أَمْوَالِكُمْ
أَهْتَبُوا (أَهْتَبُوا)	أَهْتَبُوا (أَهْتَبُوا)	أَهْتَبُوا	أَهْتَبُوا	أَهْتَبُوا
أَنْتَلِبُوا (أَنْتَلِبُوا)	أَنْتَلِبُوا (أَنْتَلِبُوا)	أَنْتَلِبُوا	أَنْتَلِبُوا	أَنْتَلِبُوا
أَوْصِعُوا (أَوْصِعُوا)	أَوْصِعُوا (أَوْصِعُوا)	أَوْصِعُوا	أَوْصِعُوا	أَوْصِعُوا
أَنْتَحِبُوا (أَنْتَحِبُوا)	أَنْتَحِبُوا (أَنْتَحِبُوا)	أَنْتَحِبُوا	أَنْتَحِبُوا	أَنْتَحِبُوا
أَغْلِقُوا (أَغْلِقُوا)	أَغْلِقُوا (أَغْلِقُوا)	أَغْلِقُوا	أَغْلِقُوا	أَغْلِقُوا

28.7. III-б խմբի բայերի հրամայական եղանակը ստանում է հետևյալ տեսքը.

أَمْوَالِكُمْ - أَمْوَالِكُمْ - أَمْوَالِكُمْ
 أَنْتَلِبُوا - أَنْتَلِبُوا - أَنْتَلِبُوا

Այս կազմերը համարվում են հրամայական եղանակը:

سُئِلَ

28.8. سُئِلَ «ասարել, ողջ լինել» բայը ՊԸԱԼ կառույցում ունի ենթակայական դերբայի հետևյալ ձևերը.

سُئِلَ	سُئِلَ
سُئِلَ	سُئِلَ

28.9. Անորոշ դերբայն ունի 'سُئِلَ ձևը:

28.10. Հրամայական եղանակն ունի հետևյալ ձևերը: سَأَلْتُ/سَأَلْتُ/سَأَلْتُ:

28.11. Անցյալ ժամանակն ունի կանոնավոր ձևեր.

سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ
سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ
سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ
سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ

28.12. Ապառնիում այս բայը խոնարհվում է III=II խմբի բայերի նմանությամբ, այսինքն՝ I արմատականի կրկնավորումով.

¹ Ուշ միջնադարի արևմտյան ասորերենում հանդիպում է նաև سَأَلْتُ ձևը:
² Արևմտյան ասորերենում նաև سَأَلْتُ:

سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ
سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ
سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ
سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ

28.13. Նմանությունը III=II խմբի բայերի հետ առկա է նաև ԱՖԷԼ կառույցում (سَأَلْتُ «վերակենդանացնել, կյանք տալ»): Այսպես՝ ենթակայական ու հարակատար դերբայներն ունեն հետևյալ տեսքը (խեթ տառի կրկնավորումով).

سَأَلْتُ	سَأَلْتُ
سَأَلْتُ	سَأَلْتُ

28.14. Անորոշ դերբայն ունի سَأَلْتُ ձևը:

28.15. Անցյալ ժամանակում سَأَلْتُ բայը խոնարհվում է հետևյալ կերպ (խեթ տառի կրկնավորումով).

سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ
سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ
سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ
سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ

28.16. Ապառնի ժամանակում سَأَلْتُ բայը խոնարհվում է հետևյալ կերպ (խեթ տառի կրկնավորումով).

سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ
سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ
سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ
سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ	سَأَلْتُ

¹ Արևմտյան ասորերենում ապառնի ժամանակի նախածանցները ձայնավորված են խվասա-ով (سَأَلْتُ):

28.17. Չևաբանության առումով ամականների կապակցված վիճակն ունի նույն ձևը, ինչ և գոյականներից: Ի մի բերելով ամականների բոլոր երեք վիճակները՝ կատանանք հետևյալ համեմատական աղյուսակը.

	արական		իգական	
	եզակի	հոգնակի	եզակի	հոգնակի
էմֆատիկ	كُنْفًا	كُنْفًا	كُنْفًا	كُنْفًا
բացարձակ	كُنْ	كُنْفًا	كُنْفًا	كُنْفًا
կապակցված	كُنْ	كُنْفًا	كُنْفًا	كُنْفًا

28.18. Ամականները համեմատաբար քիչ են հանդես գալիս կապակցված շղթաներում: Կապակցված ամականին կարող է հետևել ինչպես առանձին գոյական, այնպես էլ ամբողջական բառակապակցություն: Ամականով կապակցված շղթան հանդիսանում է, փաստորեն, բարդ որոշիչ, և ամականը սեռով ու թվով համաձայնեցվում է որոշյալի հետ, ինչպես, օրինակ՝ كُنْفًا مَعَهُ «զեղեցիկ աչքերով տղամարդ», كُنْفًا مَعَهُ «զեղեցիկ աչքերով կին», كُنْفًا مَعَهُ «զեղեցիկ աչքերով կին», كُنْفًا مَعَهُ «զեղեցիկ աչքերով կին»: Այս բոլոր օրինակներում «զեղեցիկ» ամականը թվով ու սեռով համաձայնեցված է իր որոշյալի հետ, մինչ «աչքեր» բառը մնում է անփոփոխ: Այլ օրինակներ՝ كُنْفًا مَعَهُ «զինով լի բաժակ», كُنْفًا مَعَهُ «բարեհաճությամբ լի Մարիամ», كُنْفًا مَعَهُ «դու՝ կանանց զեղեցկազույնը»:

28.19. Մեծ թիվ են կազմում كُنْ ամականով կազմված կայուն կապակցությունների՝ كُنْ أَوْ «բախանայապետ», كُنْ كَلْبًا «հրեշտակապետ»: Ինչպես և գոյականներով կազմված կայուն կապակցությունների դեպքում, այս կապակցությունների հոգնակի թիվը կազմվում է ամականը հոգնակիի վերածելու ճանապարհով՝ كُنْ كَلْبًا «կն, կն»:

28.20. Կապակցված շղթայում ամականին հետևող բառակապակցությունները հիմնականում կազմված են լինում նախդիրներով և/կամ դերանվանական վերջածանցներով, օրինակ՝ كُنْ مَعَهُ «քաղաքներով բազում երկիր», كُنْ مَعَهُ «տարեց (տարիներով լի) բազավոր», كُنْ مَعَهُ «տարեց (իրենց օրերով բազում) բազավորներ», كُنْ مَعَهُ «դու՝ կանանց մեջ ամենազեղեցիկը»:

28.21. Դերանվանական վերջածանցները կցվում են ՊԱԷԼ և ԱՖԷԼ կառույցների բայերին նույն եղանակով, ինչ և ՊԸԱԼ կառույցի բայերին, ինչպես, օրինակ՝ كُنْ كُنْفًا مَعَهُ «Նա ընդունեց ինձ», كُنْ كُنْفًا مَعَهُ «Նրանք ընդունեցին նրան», كُنْ كُنْفًا مَعَهُ «Դու ընդունեցիր ինձ», كُنْ كُنْفًا مَعَهُ «Նա մկրտեց նրան», كُنْ كُنْفًا مَعَهُ «Դուք մկրտեցիք մեզ» և այլն:

28.22. Ընդհանրությունները պահպանվում են նաև ապառնի ժամանակում՝ كُنْ كُنْفًا مَعَهُ «Մենք կմկրտենք քեզ», كُنْ كُنْفًا مَعَهُ «Ես կընդունեմ նրան» և այլն:

Ը Կարդացե՛ք, բարգմանե՛ք և արտագրե՛ք հետևյալ տեքստը.

- 1 أَلَمْ أَجْعَلْ لَكَ قَلْبًا ۚ أَمْ لَمْ أُحْصِ فَتُكْفِرْ ۚ أَمْ لَمْ يَلِدْ وَأَنْتَ كَاكِبٌ ۖ أَمْ لَمْ يُنْفَسِ بِالْهَبِّ ۖ هُمْ كَاكِبُونَ ۚ
- 2 لَا تَحْسَبِ أَنَّ الْبَشَرَ لَدَائِمٌ رَجُلٌ ۖ كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهُمْ إِذِ انبَعَثَ أَشْقَى ۚ حَتَّىٰ إِذَا كَانُوا فِيهَا سُوَّاءٌ لَّيْسَ لَهَا مِنْكُمْ قَائِلٌ فَسَاءَ قَائِلٌ ۚ
- 3 وَحَتَّىٰ إِذَا كُنْتُمْ فِي الْكَلْبِ إِذْ أَخْرَجْتَهُ آلُ هَارُونَ إِذْ هُمْ يُكَذِّبُونَ ۚ وَتَلَاكَ الْجِبَالُ فَاصْتَلَتْ هَذَانِ ۚ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ۚ
- 4 كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهُمْ إِذِ انبَعَثَ أَشْقَى ۚ حَتَّىٰ إِذَا كَانُوا فِيهَا سُوَّاءٌ لَّيْسَ لَهَا مِنْكُمْ قَائِلٌ فَسَاءَ قَائِلٌ ۚ وَتَلَاكَ الْجِبَالُ فَاصْتَلَتْ هَذَانِ ۚ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ۚ
- 5 كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهُمْ إِذِ انبَعَثَ أَشْقَى ۚ حَتَّىٰ إِذَا كَانُوا فِيهَا سُوَّاءٌ لَّيْسَ لَهَا مِنْكُمْ قَائِلٌ فَسَاءَ قَائِلٌ ۚ وَتَلَاكَ الْجِبَالُ فَاصْتَلَتْ هَذَانِ ۚ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ۚ
- 6 كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهُمْ إِذِ انبَعَثَ أَشْقَى ۚ حَتَّىٰ إِذَا كَانُوا فِيهَا سُوَّاءٌ لَّيْسَ لَهَا مِنْكُمْ قَائِلٌ فَسَاءَ قَائِلٌ ۚ وَتَلَاكَ الْجِبَالُ فَاصْتَلَتْ هَذَانِ ۚ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ۚ
- 7 كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهُمْ إِذِ انبَعَثَ أَشْقَى ۚ حَتَّىٰ إِذَا كَانُوا فِيهَا سُوَّاءٌ لَّيْسَ لَهَا مِنْكُمْ قَائِلٌ فَسَاءَ قَائِلٌ ۚ وَتَلَاكَ الْجِبَالُ فَاصْتَلَتْ هَذَانِ ۚ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ۚ

¹28.21. ²28.22. ³27.5. ⁴24.18. ⁵28.16. ⁶28.10. ⁷28.6. ⁸26.25. ⁹28.5. ¹⁰20.3. ¹¹28.1. ¹²28.19. ¹³28.4. ¹⁴25.11.

¹ Իգական սեռի հոգնակի թվի էմֆատիկ վիճակի ամականները հաճախ գործածվում են որպես նույնարժան գոյականներ. այսպես՝ كُنْفًا բառը նշանակում է «զարիք», كُنْفًا «քարիք», كُنْفًا «զատ բաներ» և այլն:

¹ Ուշադրություն դարձրե՛ք, որ դերանվանական վերջածանցի կցման հետևանքով کُنْ բայի ովա-սա-ն փոխարինվում է պատասխանով՝ کُنْ:

⊕ **Թարգմանն ը ասորերն.**

- 1 Ես կմեկնեմ ձեռքերս երկնքից և կհարվածեմ թո թուր թշնամիներին:
- 2 Փրկիչը չի եկել, որ մահվան տանի ձեզ, այլ կյանք տա:
- 3 Հռոմեական զինվորների կոհորտան հսկում էր կուսակալի ապարանքը:
- 4 Մերկացնե՞նք նրան, ապա կարմիր քղամիդ հագցնե՞նք նրան:
- 5 Նա խնդրում է, որ իրեն պարտքով դրան տան:
- 6 Քահանայապետերն ու ժողովրդի ավագները կապեցին Հիսուսին, որ տանեն նրան կուսակալի մոտ:
- 7 Քրոները ծնկի եկան աստվածուհու առջև և երկրպագեցին նրան:
- 8 Ավագները որոշեցին, որ խորհուրդ կգումարեն կեսգիշերին:
- 9 Չինվորները փշե պսակ դրեցին նրա գլխին և սկսեցին ծաղրել՝ ասելով, թե նա հրեաների արքան է:
- 10 Ես չեմ ուզում անհանգստացնել թեզ, որովհետև դու արդեն մահճակալում ես:
- 11 Բերե՛ք ինձ մեկ բաժակ՝ ջրով լի, և մեկ բաժակ՝ գինով լի:
- 12 Ողջո՛ւյն թեզ, Մարիա՛մ՝ բարեհաճությամբ լի:
- 13 Միրի՛ր ընկերոջդ, ինչպես ինքդ թեզ, որ նա էլ սիրի թեզ:
- 14 Չուշանա՛ս և չմոռանա՛ս թերել թեզ հետ թուր նվերները:
- 15 Բարձրացրո՛ւ գլուխդ և նայի՛ր աչքերիս մեջ:
- 16 Ես լսեցի նրան, երբ ներսից կանչում էր ինձ իր մոտ:
- 17 Մտի՛ր տաճարը և տու՛ր թո գոհաբերությունը քահանաներին, որ այրեն այն:
- 18 Մայրապետներն ամեն օր ուտում էին երեք պատառ հաց և խմում երեք բաժակ ջուր:
- 19 Արդ, դու կզգաս, թե ինչքան ավելի է սիրում Տերը նրանց, ովքեր սիրեցին նրան իրենց ամբողջ սրտով:
- 20 Հանի՛ր այս փուշն իմ ծնկից, որ կարողանամ քայլել:

անհանգստացնել, նեղություն տալ, վնասել (√ ١٥٠ > ١٥١ >) ١٥١
 տանել, հասցնել, կրել, բերել (√ ١٥٢) ١٥٢
 մեկնել, պարզել (√ ١٥٣) ١٥٣
 վերակենդանացնել, կյանք տալ (√ ١٥٤) ١٥٤
 սպանել, մահվան մատնել ١٥٥
 զինվոր ١٥٦
 զինվորական միավոր, կոհորտա ١٥٧
 պարտք տալ ١٥٨
 մերկացնել ١٥٩
 ծունկ (nq) ١٦٠
 ծաղրել ١٦١
 ծնկի գալ (√ ١٦٢) ١٦٢
 ներսի մաս, մեջ ١٦٣
 պատառ ١٦٤
 արդ, ուստի, ուրեմն ١٦٥
 հատկապես, առավելապես, ավելի ١٦٦
 թագ, պսակ ١٦٧
 քղամիդ ١٦٨
 նվեր, պարգև ١٦٩
 խորհուրդ ١٧٠
 զիրք, զիր, գրություն, լեզու, խոսք ١٧١
 փուշ ١٧٢
 մահճակալ (√ ١٧٣) (nq) ١٧٣

կես- ١٧٤

պալատ, ապարանք ١٧٥
 ավագ, նախնի, քահանա ١٧٦
 քահանայապետ ١٧٧
 ընկեր, սիրելի ١٧٨

ներսից ١٧٩

խորհրդակցել, խորհուրդ գումարել ١٨٠
 կեսգիշեր ١٨١

29

ԷԹՊԸԷԼ ԿԱՌՈՒՅՑԸ

29.1. ՊԸԱԼ, ՊԱԷԼ և ԱՖԷԼ կառույցներից յուրաքանչյուրն ունի իր գուգահեռ կառույցը, որն արտահայտում է անդրադարձ-կրավորական (այսպես կոչված՝ «տեֆլեքսիվ») իմաստ: ՊԸԱԼ կառույցի նման գուգահեռ կառույցը կոչվում է ԷԹՊԸԷԼ (ԷԹՊԸՂԷԼ): Այն կազմվում է և՛ կառույցակերտ նախածանցով և ելման բայածնում ունի հետևյալ ձևը՝ օօօԼ, օրինակ՝ փփփԼ էրկրտէլ «սպանվել», օձօԼ «գրվել», փփփԼ «մկրտվել», քքքԼ «սիրված լինել, ընկեր լինել» և այլն:

ԷԹՊԸԷԼ ԿԱՌՈՒՅՑԻ ԲԱՅԵՐԻ ԴԵՐԲԱՅԱԿԱՆ ՉԵՎԵՐԸ

29.2. ԷԹՊԸԷԼ կառույցի բայերի ենթակայական դերբայները կազմվում են -ձ նախածանցի միջոցով.

	արական	իգական
եզակի	փփփձ	լլլլլձ
հոգնակի	փփփձ	լլլլլձ

29.3. ԷԹՊԸԷԼ կառույցի անորոշ դերբայն ունի փփփձ (𐎧) ձևը:

29.4. Քանի որ ԷԹՊԸԷԼ կառույցն ունի կրավորական իմաստ, ուստի նրանում հարակատար դերբայներ չեն կազմվում, իսկ անանցողականությունը, որն այս կառույցի բայերի հիմնական ցուցանիշներից է, նշանակում է, որ նրանք չեն կարող ունենալ ուղիղ խնդիր և չեն կցում դերանվանական վերջածանցներ:

ՓփփԼ բայի օրինակով կազմել քքքԼ, փփփԼ, օձօԼ բայերի ենթակայական ու անորոշ դերբայները:

29.5. Համապատասխան վերջահարյոթների հետ ԷԹՊԸԷԼ կառույցի ենթակայական դերբայները կազմում են ներկա և անցյալ շարունակական ժամանակներ:

ԷԹՊԸԷԼ ԿԱՌՈՒՅՑԻ ՀԱՏՈՒԿ ՉԵՎԵՐԸ

29.6. Ինչպես և մյուս կառույցներում, ԷԹՊԸԷԼ կառույցում ևս III կոկորդային կամ 3 արմատականով բայերի II արմատականը ձայնավորված է պտախա-ով՝ փփփԼ «բացվել», փփփԼ «հսկվել, պահպանվել, պահվել»:

29.7.1. Այն բայերում, որոնց I արմատականը փ և փ , է, ԷԹՊԸԷԼ կառույցում առկա է «մետատեզա» կոչվող երևույթը, որը դրսևորվում է նրանով, որ կառույցակերտ և՛ նախածանցի և տառը և վերը նշված չորս տառերը փոխում են իրենց տեղերը: Այսպես՝ փփփ բայը ԷԹՊԸԷԼ կառույցում ստանում է փփփ էրկրտէլ «տարվել, կրվել, տեղափոխվել» ձևը, փփփ բայը՝ փփփ «երկրպագվել» ձևը:

29.7.2. 3 տառով սկսվող բայերի մոտ նախածանցի և տառը, տեղափոխվելու հետ մեկտեղ, վերածվում է 3 տառի (փփփ) «խաչվել, կավավել», իսկ 3 տառով սկսվող բայերի մոտ՝ փ տառի (փփփ) «խաչվել, խաչի վրա բարձրացվել»): Այս բայերի դերբայական ձևերը կազմվում են կանոնավոր կերպով՝ փփփձ, փփփձ, փփփձ փփփձ, փփփձ և այլն:

ԹՈՒՅԼ ԲԱՅԵՐՆ ԷԹՊԸԷԼ ԿԱՌՈՒՅՑՈՒՄ

29.8. I-ի խմբի բայերի մոտ պաֆ-ը կոկորդային պայթյունի վերածվելու փոխարեն նախորդվում է ովասա-ով՝ և դառնում լիարժեք ձայնավոր՝ փփփ էրկրտէլ «ուտվել», ապա՝ փփփձ, փփփձ և այլն:

29.9. Այս խմբի մի քանի բայերի մոտ, ինչպես, օրինակ՝ փփփ, ԷԹՊԸԷԼ կառույցում պաֆ-ը բնդիանրապես տղվում է, ինչն առաջացնում է և՛ նախածանցի և տառի կրկնավորում՝ փփփ էրկրտէլ «գրավել, վերցվել, բռնվել» (փփփ ձևի փոխարեն), և ապա՝ փփփձ, փփփձ և այլն:

29.10. II-ի խմբի բայերի մոտ պաֆ-ը նույնպես նախորդվում է ովասա-ով՝ փփփ էրկրտէլ «ներողություն խնդրել, խուսափել, ձեռնպահ մնալ. հարց ստանալ», և ապա՝ փփփձ, փփփձ և այլն:

29.11. I-3 խմբի բայերի մոտ յող-ը ձայնավորվում (կամ նախորդվում) է խվասա-ով՝ կազմելով լիահնչյուն «փ» ձայնավոր, որը պահպանվում է բոլոր ձևերում՝ փփփ էրկրտէլ «ծնվել», և ապա՝ փփփձ, փփփձ; փփփ «տրվել, շնորհվել» (փփփձ, փփփձ):

¹ Իվասա-ն տեսականորեն պատկանում է պաֆ-ին, սակայն պաֆ-ը, ինչպես արդեն նշվել է, վիզում է իր ձայնավորը նախորդող բաղաձայնին, եթե այն ձայնանիշ չունի:

29.12. «Դատարկ» (II-օ) բայերը էթիմոլոգիա կառույց չեն կազմում:

29.13. III-ւ բայերի մոտ յոդ տառն առկա է ելման բայաձևում և անորոշ դերբայում (مَدَامَد) «կողմել, անվանակողմել, ընթերցվել», ինչպես նաև ենթակայական դերբայի բոլոր ձևերում, բացի եզակի արականից՝ /مَدَامَدًا/ /مَدَامَدًا/ /مَدَامَدًا/:

29.14. III=II խմբի բայերի մոտ երկու միևնույն արմատական բաղաձայններն առկա են (مَدَامَد «թալանվել»), և բայը փոփոխվում է ամբողջական բայի պես:

29.15. Կանոնավոր ձևերից չեն շեղվում նաև I-ը խմբի բայերը, ինչպես դա երևաց վերը նշված مَدَامَد բայի օրինակից:

□ *Կարդացե՛ք, բարգմանե՛ք և արտագրե՛ք հետևյալ տեքստը.*

1 مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ
 2 مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ
 3 مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ
 4 مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ
 5 مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ
 6 مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ
 7 مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ
 8 مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ مَدَامَدٌ

¹29.13. ²29.7.2. ³29.2. ⁴16.12.2. ⁵29.8. ⁶29.6. ⁷29.7.1. ⁸21.17.2. ⁹26.31.
¹⁰16.12.1. ¹¹27.5. ¹²21.21.2. ¹³25.11. ¹⁴20.14. ¹⁵28.21. ¹⁶29.10. ¹⁷29.11. ¹⁸26.35.

□ *Թարգմանե՛ք ասորերեն.*

- 1 Երբ նա կապանված էր բանտում, հոռմնացի զինվորներն ամեն օր ծաղրում էին նրան:
- 2 Հիսուսի մահից հետո նրա աշակերտները սփռված էին ամբողջ արևելքում:
- 3 Նույնիսկ չար ոգիներն են հնազանդվում նրան, որովհետև որդին է նա Աստծու:
- 4 Բոլոր ձևեր մերթերը կնեթի ձեզ Տերը, բայց աստվածամարգարտությունը չի ների:
- 5 Մենք ուզում ենք քեզանից մկրտվել, որովհետև դու Սուրբ Հոգով ես մկրտում:
- 6 Երբ նա ջարդի ու փշուր-փշուր անի իր կապանքները, ո՞վ կկարողանա պահել նրան:
- 7 Ես մահից չեմ խուսափում, բայց ոչ էլ փնտրում եմ պատահի վրա:
- 8 Նրանք արմատներ չունեն, որովհետև սերմանված են պապառափ վրա:
- 9 Ահա հանձնվում է փրկիչը իր թշնամիների ձեռքը, որոնք մահվան կնամոնեն նրան:
- 10 Նրա ծայրը չէր լավում, որովհետև մի մեծ բազմություն կար այնտեղ:
- 11 Փարիսեցիները քայլում էին նրա հետևից և խորհում, թե ինչ է այս նոր ուսմունքը, որն արդեն ընդունել են բազմաթիվ մարդիկ:
- 12 Իր առջև բացվում են բոլոր դռները, որոնք փակ էին:
- 13 Մեր տիրոջը հարկավոր է այս ավանակը, որ հեծնի այն և մտնի Երուսաղեմ:
- 14 Եթև հալածանքներից մեղաբարձ մեջ ես ընկել, արի՛ իմ հետևից, որ թեզ փրկություն տամ:
- 15 Մի՛ վախեցեք մարմնի շղթայից կամ կապանքից, այլ վախեցեք ոգու շղթաներից ու կապանքներից:
- 16 Ամեն անգամ, ինչ երկինքը բացվում է, անձրև է գալիս:
- 17 Ամեն օր մեր բարաբար մեզվում են բազմաթիվ աղաներ ու աղջիկներ:
- 18 Երբ Հրեաստանն ընկավ հոռմնացիների ձեռքը, երեսները սկսեցին սփռվել ամբողջ աշխարհով:
- 19 Ես նստած էի ծառի տակ և խորհում էի այն հալածանքների մասին, որոնք ընկան փրկիչին:
- 20 Մի՛ լսեք փարիսեցիներին, որովհետև նրանց խոսքերում չկա ճշմարտություն, և սուտ է ամեն բան, որ ելնում է նրանց բերանից:

Ահարոն օօօի
 նեղություն, փորձանք (مَدَامَد)
 սփռվել, ցանվել, սերմնավորվել, տնկվել
 ներողություն խնդրել, խուսափել, ձեռնպահ մնալ, հարց ստանալ
 տրվել, հանձնվել
 լավել, հնազանդվել
 կապվել, շղթայվել
 պահանջվել, պետք լինել, հարկավոր լինել
 հետևել, համաձայնվել, հնազանդվել
 այստեղ՝ գալուստիկ, հավատ կորցնել
 մտածել, խորհել
 աստվածամարգարտություն
 ուրախություն
 անմարտ, կեղտոտ, պիղծ
 ծնունդ, երեխա
 ետ պահել, բռնել
 բազմություն, ամբոխ
 (ղեպի) այստեղ
 միմոս, ծաղրածու, խեղկատակ
 կապանք

31.3. Նույնը ճշմարիտ է նաև II-ի խմբի բայերի համար՝ **ԱճԻՄ, ԱճԻՄ** (أَجْمَعُ, أَجْمَعُ, أَجْمَعُ) և այլն:

31.4. I- խմբի բայերի մոտ ապառնի ժամանակում վերջածանցներ ունեցող ձևերում յոդ արձատականը ձայնավորված է պտախա-ով:

أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ
أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ
أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ
أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ

ⓘ **ԱճԻՄ** բայի օրինակով ապառնի ժամանակում խոնարհե՞ք **أَجْمَعُ** բայերը:

31.5. III- խմբի բայերն ապառնի ժամանակում խոնարհվում են հետևյալ կերպ:

أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ
أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ
أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ
أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ

ⓘ **ԱճԻՄ** բայի օրինակով ապառնի ժամանակում խոնարհե՞ք **أَجْمَعُ** բայերը:

ԷԹՊԸԷԼ ԿԱՌՈՒՅՑԻ ԲԱՅԵՐԻ ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿԸ

31.6. ԷԹՊԸԷԼ կառույցի բայերի հրամայական եղանակը կազմվում է ընդհանուր սկզբունքով, այսինքն՝ ապառնի ժամանակի բայածնից նախածանցի սղու-նով և կառույցակերտ **Ա** նախածանցի արաֆ-ի վերականգնմամբ կազմվում է արական սեռի Էզակի բվի հրամայականը, որից ածանցվում են մյուս երեք ձևերը: Սակայն այս կառույցի պարագայում տեղի է ունենում բայախիմբի վերածայնափորում: Ու արձատականի ուժասա-ն սղվում է, իսկ **I** արձատականը ձայնավորվում է պտախա-ով: Ինչպես և ՊԸԱԼ, ՊԸԷԼ ու ԱՅԷԼ կառույցների դեպքում, հրամայական եղանակի բոլոր չորս ձևերը (բացառությամբ փակագծերում տրված ընդլայնված ձևերի) արտասանությամբ չեն տարբերվում:

أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ
أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ
أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ
أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ	أَجْمَعُ

31.7. III- խմբի բայերի հրամայական եղանակը ստանում է հետևյալ տեսքը:

أَجْمَعُ - 2. أَجْمَعُ - 3. أَجْمَعُ

ⓘ **Կազմե՛ք** **أَجْمَعُ** **أَجْمَعُ**, **أَجْمَعُ**, **أَجْمَعُ**, **أَجْمَعُ**, **أَجْمَعُ**, **أَجْمَعُ** բայերի հրամայական եղանակը:

ԴԵՐԱՆՎԱՆԱԿԱՆ ՎԵՐՋԱԾԱՆՑՆԵՐԸ III- ԲԱՅԵՐԻ ՀԵՏ

31.8. III- խմբի բայածների մեծամասնությամբ դերանվանական վերջածանցները կցվում են նախորդ դասերում ներկայացված ընդհանուր սկզբունքով²: Որոշ դեպքերում, սակայն, կազմվում են հատուկ ձևեր, ինչպես, օրինակ:

ك	ح	خ	ح	ح	ح	ح	ح
سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ
سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ
سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ
سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ
سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ
سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ
سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ
سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ
سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ	سَأَلَ

¹ Ամբողջական, ինչպես նաև թույլ բայերի հրամայական եղանակի ձևերում հնարավոր է արտասանության մեջ **II** արձատակականի սղումը **أَجْمَعُ** **էրկալ**, **أَجْمَعُ** **էրկալուն** և այլն:

² Գոյություն ունի նաև **أَجْمَعُ** **էրկալի** ձև:

³ III- խմբի բայերի դերանվանական վերջածանցների կցման ամբողջական պատկերը ներկայացված է հավելվածում:

⁴ **խրզայ**

⁵ **խրզաուն**

⁶ **խրզաու**

⁷ **խրզայայ**

⁸ **այրրյու**

⁹ Ինչպես նաև **I** վերջավորություն ունեցող մյուս բայածները:

¹⁰ **նէխզն**

¹¹ **նէխզն**

օղածից լինել **أَحْمَدُ**
 դառնալ, վերածվել, շրջվել **قَبِلَ**
 առողջանալ, ապաքինվել **سَلِمَ**
 հավաքվել, ժողովվել **أُصِلَ**
 հանդիմանվել, մեղադրվել, սխալ ճանաչվել **أُصِفَ**
 փոխհատուցում ստանալ, վճար ստանալ **أُضِلَّ**
 կոչվել, անվանվել **أُضِلَّ**
 անարժան, փոքր **أُضِلَّ**
 ուլ, այծ (نَبْرٌ) **أُضِلَّ**
 վայր զգել **أُضِلَّ**
 երանություն, օրհնություն **أُضِلَّ**
 սովածանալ **أُضِلَّ**
 լի, հագեցած **أُضِلَّ**
 դեղ, բույն (نَبْرٌ) **أُضِلَّ**
 ատել **أُضِلَّ**
 չարիք, հանցագործություն **أُضِلَّ**
 ղշխար **أُضِلَّ**
 բաժանել, զատել իրարից **أُضِلَّ**
 ասացվածք, նախադասություն, խոսք **أُضِلَّ**
 դև (أُضِلَّ) **أُضِلَّ**
 փառք **أُضِلَّ**
 խախտել, դրժել **أُضِلَّ**
 քատրոն **أُضِلَّ**
 գահ **أُضِلَّ**

իսկույն, անմիջապես **أُضِلَّ** **أُضِلَّ**
 երանի՜ նրանց, ուրբեր **أُضِلَّ**
 պատասխանել **أُضِلَّ**

32

ԷԹՊԱԱԼ ԿԱՌՈՒՅՑԸ

32.1. ՊԱԷԼ կառույցի անդրադարձ-կրավորական իմաստն արտահայտող գու-
 գահեռ կառույցը կոչվում է ԷԹՊԱԱԼ (ԷԹՊԱՐՄԱԼ): Այս կառույցի ելման բա-
 յածեն ունի օ՛ՐՕՆԻ կառուցվածքը: Ինչպես և ՊԱԷԼ կառույցում, ԷԹՊԱԱԼ կա-
 ռույցի բայերի II արմատականը բոլոր բայածևերում կրկնակ է՝ օ՛ՐՕՆԻ էրկառ-
 տալ «մոտենալ», օ՛ՐՕՆԻ էրոսխխամ «ողորմել», օ՛ՐՕՆԻ էրբամմահ «զարմանալ,
 ապշել», օ՛ՐՕՆԻ էրդամմառ «զարմանալ», օ՛ՐՕՆԻ էրնակկաֆ «հարել, միանալ» և
 այլն:

ԷԹՊԱԱԼ ԿԱՌՈՒՅՑԻ ԲԱՅԵՐԻ ԴԵՐԲԱՅԱԿԱՆ ՁԵՎԵՐԸ

32.2. ԷԹՊԱԱԼ կառույցի բայերի ենթակայական դերբայները կազմվում են -ԱՃ
 նախածանցի միջոցով.

	արական	իգական
եզակի	أُضِلَّ	أُضِلَّ
հոգնակի	أُضِلُّوا	أُضِلُّوا

32.3. Ուշադրություն դարձրեք, որ բացառությամբ եզակի արականի ձևից, մյուս
 բոլոր ձևերը գրությամբ համընկնում են ԷԹՊԸԷԼ կառույցի ենթակայական դեր-
 բայների հետ, սակայն տարբերվում են նրանցից արտասանությամբ՝ մէրկատտ-
 տըրա, մէրկատտըրին, մէրկատտըրան (ԷԹՊԸԷԼ կառույցում՝ մէրկատտա, մէր-
 կատլին, մէրկատլան):

32.4. ԷԹՊԱԱԼ կառույցի անորոշ դերբայն ունի օ՛ՐՕՐՕՆ (>) (ը)մէրկատտա-
 լու ձևը:

Ձ Թարգմանն էր ասորերեն.

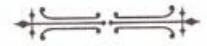
- 1 Երբ կինը կապավ Հիսուսի շորի քղանցքին, անմիջապես կանգ առավ արյունահոսությունը, որից նա տառապում էր տասնհինգ տարի:
- 2 Ես դաստիարակվել եմ մեր նախնիների օրենքով և չեմ խախտել նրանց պատվիրանները:
- 3 Ես եկել եմ քեզ մոտ հեռվից, որպեսզի բուժվեմ իմ ցավերից:
- 4 Վաճառե՛նք այդ քսուքներն ու տա՛նք դրանք աղքատներին:
- 5 Ես դիմեցի կուսակալին, քայք ոչ մի օգնություն նրանից չստացա:
- 6 Ի՞նչն է պատճառն այս բշտամանքի, որ առկա է նրանց միջև:
- 7 Ես Աստծու նախանձախոյզներից էի և առավոտից մինչև երեկո աղոթում էի տաճարում և փառք տալիս Տիրոջը:
- 8 Հերովդեսը հրամայեց վառ կարմիր քղամիդ հագցնել նրան և ուղարկեց կուսակալի մոտ:
- 9 Դուք չարախոսում էիք իմ մասին և ուզում էիք սպանել ինձ, որովհետև ճշմարտությունն էի ասում ձեզ, իսկ դուք չէիք ուզում լսել այն:
- 10 Նրան բերեցին և դրեցին ապարանքի առջև, որպեսզի մտրակեն ողջ ժողովրդի ներկայությամբ:
- 11 Ի՞նչ գեղեցիկ է այս խաղողի այգին. ես ուզում եմ գնել այն, սակայն այն չի վաճառվում:
- 12 Երանի՜ նրանց, ովքեր աղոթք են Տիրոջ աչքերում, որովհետև նա կմեկնի իր ձեռքերը և կտանի նրանց իր բազավորությունը:
- 13 Վա՛յ բերահավատներին, որովհետև խավարում են քայլում և չեն տեսնում հույսի լույսը:
- 14 Ինչո՞ւ երկմտեցիր, երբ տեսնում էիր, որ փրկությունը քո կողքին է:
- 15 Չար ոգի կա նրա մեջ, և մենք ուզում էինք դուքս հանել նրան:
- 16 Դու ուզում ես տեսնել ինձ, սակայն ես չեմ ուզում տեսնել քեզ:
- 17 Ես ուսանում էի Գամայիելի մոտ, որն իմաստության ծով էր:
- 18 Նա ամբողջ յուրը բափեց գետնին, և աշակերտները սաստիկ զայրացան, երբ տեսան դա, որովհետև ուզում էին վաճառել այն:
- 19 Դուք չեք կարող բաղել նրան այտեղ՝ այս գերեզմանատանը, որովհետև այտեղ գողեր ու պոռնիկներ են բաղված:
- 20 Մի՛ արհամարհեք նրանց, ովքեր աղքատ են, որովհետև նրանցն է երկնային արքայությունը:

նետել, բափել, դնել **وَضَعُ**
 բուժվել **شَفِيَ**
 դուրս հանել, արտահանել, փխտել **أَخْرَجُ**
 օգնություն ստանալ, բուժվել **شَفِيتُ**
 երկմտել, կասկածել, բաժանվել, անջատվել **تَفَكَّرْتُ**
 մեծանալ, դաստիարակվել **كَبُرْتُ**
 պատժվել, ուսանել **تَلَّمْتُ**
 քսուք, օձանելիք, անուշահոտություն, քաղցր համեմունք **بُخْبَانٌ**
 հետևի մաս, բիկունք **بُخْبَانٌ**
 բշտամանք **بُخْبَانٌ**
 կատարելապես, ամբողջապես **كَمَلْتُ**
 դև, չար ոգի **شَيْطَانٌ**
 վաճառել **بَيْعْتُ**
 վառ կարմիր՝ ալ գույն **بُخْبَانٌ**
 եռանդուն, նախանձախոյզ **بُخْبَانٌ**
 եզր, ծայր, թև, փեշ, քղանցք (بُخْبَانٌ, بُخْبَانٌ) (bq) **بُخْبَانٌ**
 ներկայությամբ, առջև (بُخْبَانٌ) **بُخْبَانٌ**
 երկար հազուստ **بُخْبَانٌ**
 ստառապել, չարչարվել, տանջվել **بُخْبَانٌ**
 հույս ունենալ, հուսալ **بُخْبَانٌ**

ուժգնորեն **بُخْبَانٌ**
 մեկնել (ձեռքը) **بُخْبَانٌ**
 բաղել, հուղարկավորել **بُخْبَانٌ**
 դողալ, ցնցվել **بُخْبَانٌ**
 արհամարհել, քանահրանքով վերաբերվել **بُخْبَانٌ**
 ճշմարտություն **بُخْبَانٌ**

բարձրացնել, կախել, կախված լինել, որևէ մեկով տարվել **بُخْبَانٌ**

չարախոսել **بُخْبَانٌ**
 պատասխանել **بُخْبَانٌ**
 բերահավատ **بُخْبَانٌ**
 նրանից չփրկալ **بُخْبَانٌ**
 նրա հետևից **بُخْبَانٌ**
 մինչ այդ, առաջ, նախապես **بُخْبَانٌ**
 արյունահոսություն **بُخْبَانٌ**

ԵՐԿԱԿԻ ԹՈՒՅԼ ԱՐՄԱՏՆԵՐ

38.1. Երկակի թույլ են կոչվում այն արմատները, որոնց կազմում կա մեկից ավելի թույլ բաղադրյալ: Այսպիսի արմատներն ասորերենում բազմաթիվ չեն և բաժանվում են հետևյալ ենթախմբերի.

- ❖ I-ի/III-ւ թիվը (𐎶) 𐎶 «ողբալ, սգալ», 𐎶 «թխել», 𐎶 «բուծել», 𐎶 «զալ».
 ենթակայական դերբայ՝ 𐎶/𐎶/𐎶/𐎶,
 հարակատար դերբայ՝ 𐎶/𐎶,
 անորոշ դերբայ՝ 𐎶,
 հրամայական եղանակ՝ 𐎶,
 ՊԱԷԼ՝ 𐎶:
- ❖ I-ի/II-օ թիվը (√𐎠) 𐎠 «տեղալ».
 ենթակայական դերբայ՝ 𐎠/𐎠,
 հարակատար դերբայ՝ 𐎠/𐎠,
 ասպառնի III եզ. ար.՝ 𐎠,
 ՊԱԷԼ՝ 𐎠,
 ԷԹՊԱԱԼ՝ (𐎠) 𐎠:
- ❖ I-ւ/II-օ թիվը 𐎠 «տալ»:
- ❖ I-ւ/III-ւ թիվը (𐎠) 𐎠 «երզվել».
 ենթակայական դերբայ՝ 𐎠/𐎠,
 անորոշ դերբայ՝ 𐎠,
 ասպառնի III եզ. ար.՝ 𐎠,
 հրամայական եղանակ՝ 𐎠/𐎠,
 ԱՖԷԼ՝ 𐎠,
 ԷԹՊԱՖԱԼ՝ 𐎠:

- ❖ II-ի/III-ւ թիվը 𐎠 «նախատել, կշտամբել», 𐎠 «հոգնել».
 ենթակայական դերբայ՝ 𐎠/𐎠,
 անորոշ դերբայ՝ 𐎠,
 ասպառնի III եզ. ար.՝ 𐎠,
 հրամայական եղանակ՝ 𐎠,
 ՊԱԷԼ՝ 𐎠,
 ԷԹՊԸԷԼ՝ 𐎠,
 ԷԹՊԱԱԼ՝ 𐎠:

- ❖ II-ւ/III-ւ թիվը 𐎠 «ասրել»:

- ❖ II-օ/III-ւ թիվը 𐎠 «ուղեկցել, հետևել», 𐎠 «հավասար լինել»: Խոնարհվում են III-ւ խմբի բայերի մեծամասնությունը: Այս ենթախմբին է պատկանում նաև 𐎠 «լինել» բայը:

- ❖ I-ը/II-օ թիվը 𐎠 «քնել, նիհել»: Խոնարհվում են «դատարկ» բայերի մեծամասնությունը՝ բոլոր բայաձևերում պահպանելով I արմատական նունը:

- ❖ I-ը/III-ւ թիվը 𐎠 «վնասել»: Այս ենթախմբի բայերի մոտ որոշ ձևերում I արմատական նունը պահպանվում է, մյուսներում՝ սղվում.
 ենթակայական դերբայ՝ 𐎠/𐎠,
 հարակատար դերբայ՝ 𐎠,
 անորոշ դերբայ՝ 𐎠,
 ասպառնի III եզ. ար.՝ 𐎠,
 հրամայական եղանակ՝ 𐎠,
 ՊԱԷԼ՝ 𐎠,
 ԱՖԷԼ՝ 𐎠,
 ԷԹՊԸԷԼ՝ 𐎠,
 ԷԹՊԱԱԼ՝ 𐎠,
 ԷԹՊԱՖԱԼ՝ 𐎠:

- ❖ I-ը/III=II թիվը 𐎠 «թուլանալ», 𐎠 «զզվել, ատել»: Խոնարհվում են III=II խմբի բայերի մեծամասնությունը՝ բոլոր բայաձևերում պահպանելով I արմատական նունը:

38.2. Գոյություն ունի նաև մեկ եռակի թույլ բայարմատ՝ 𐎠 «ներդաշնակ լինել, համաձայնեցվել» իմաստով: ՊԸԱԼ կառույցում գործածվում են միայն այս բայի ենթակայական դերբայները՝ 𐎠/𐎠: ՊԱԷԼ կառույցի ձևն է՝ 𐎠, ԷԹՊԸԷԼ՝ 𐎠, ԷԹՊԱԱԼ՝ 𐎠:

ավելացնել **هَوِّ**
 բարձրացնել, դնել, գոհ մատուցել (**هَوَّجْتُ**) **هَوِّ**
 հոտ առնել **هَوَّ**
 Արարատ **هَوَّ**
 ետ պահվել, կտրվել **هَوَّ**
 չաշխատել, անգործ մնալ, անօգուտ լինել, ընդհատվել **هَوَّ**
 մաքուր (**هَوَّ**) **هَوَّ**
 սերունդ **هَوَّ**
 ոչնչացնել, ավերել **هَوَّ**
 բերք, բերքահավաք, հունձք **هَوَّ**
 ջրհեղեղ **هَوَّ**
 մանկություն **هَوَّ**
 չորանալ **هَوَّ**
 հակվածություն, միտում **هَوَّ**
 ողջակիզում **هَوَّ**
 անիծել **هَوَّ**
 այսուհետև, ուստի, ուրեմն **هَوَّ**
 Նոյ **هَوَّ**
 հանգիստ, հանգստություն **هَوَّ**
 գոլորշի, հոտ **هَوَّ**
 ոչնչանալ, անհայտանալ **هَوَّ**
 ազոավ **هَوَّ**
 ավելանալ, շատանալ **هَوَّ**
 ձեռքի ափ, ոտնաթափ (**هَوَّ**, **هَوَّ**) (*hag*) **هَوَّ**
 տապան **هَوَّ**, **هَوَّ**, **هَوَّ**
 սառնամանիք, ցուրտ **هَوَّ**
 քշանալ, նվազել **هَوَّ**
 հոտ, բուրմունք **هَوَّ**
 դուր գալ, հաճելի լինել **هَوَّ**
 սերունդ, ծագում (**هَوَّ**) **هَوَّ**
 անմեղ **هَوَّ**

նորից ուղարկեց **هَوَّ**
 այլևս չվերադարձավ **هَوَّ**
 անուշ բուրմունք **هَوَّ**

40

ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ ԱՆՎԱՆԱԿԱՆ ՀԻՄՔԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

40.1. Արմատ հասկացությունից բացի, ասորերենում գոյություն ունի «անվանական հիմք» հասկացությունը, որը տարածվում է «անուն» խոսքի մասի, այսինքն՝ գոյականների ու ածականների վրա: Անվանական հիմքերը լինում են պարզ և բաղադրյալ. վերջինները կազմվում են համապատասխան ածանցներով:

40.2. Պարզ անվանական հիմքերը, ըստ արմատի բաղադրության, բաժանվում են երկբաղաձայնների, եռաբաղաձայնների և բազմաբաղաձայնների:

40.3. Երկբաղաձայն հիմքերը լինում են երկու տեսակի՝ «կարճ» և «երկար» ձայնավորով: Առաջիններն ունեն CVC կառուցվածքը, ուր C տառով նշվում է բաղաձայնը (լատիներեն consonans «բաղաձայն» բառից), իսկ V տառով՝ ձայնավորը (vocalis): Այս խմբին պատկանում են այնպիսի բառերը, հիմնականում՝ գոյականներ, ինչպիսիք են **سَلَا**, **سَلَا**, **سَلَا**, **سَلَا**, **سَلَا** և ուրիշներ: Այս բառերի հիմքերի CVC կառուցվածքը պարզորոշ երևում է բացարձակ վիճակի ձևերում:

40.4. «Երկար» ձայնավորով հիմքերը նշվում են CVC. այս ենթախմբին պատկանում են ինչպես գոյականներ, այնպես էլ ածականներ, ինչպես՝ **سَلَا**, **سَلَا**, **سَلَا** և ուրիշներ: Սրանց են հարում նաև հարակատար դերբայների որոշ ձևերը, ինչպես՝ **سَلَا**, **سَلَا** և նման ուրիշներ:

40.5. Եռաբաղաձայն հիմքերն ունեն հետևյալ տարատեսակները.

- CVCC, որին պատկանում են արական սեռի (կամ արական սեռի տեսք ունեցող) էմֆատիկ վիճակի և իգական սեռի բացարձակ վիճակի գոյականներն ու ածականները՝ **سَلَا**, **سَلَا**, **سَلَا**, **سَلَا**, **سَلَا**, **سَلَا** և ուրիշներ:

- ❖ CCVC, որը CVCC ձևի տարբերակն է: Այս հիմքն առկա է CVCC ձևի արական սեռի գոյականների ու ածականների բացարձակ ու կապակցված վիճակների ձևերում **حَقَّقَ، مَرَّ، حَفَّ، حَفَّ، حَفَّ، حَفَّ** և ուրիշներ:
- ❖ CVCCVC, ինչպես՝ **(حَفَّ) حَفَّ، (حَفَّ) حَفَّ** և ուրիշներ:
- ❖ CVCVC, ինչպես՝ **حَفَّ، حَفَّ، حَفَّ** և ուրիշներ:
- ❖ CVCVC, ինչպես՝ **حَفَّ، حَفَّ، حَفَّ** և ուրիշներ:
- ❖ CVCCVC, ինչպես՝ **حَفَّ، حَفَّ، حَفَّ** և ուրիշներ:
- ❖ CVCVC, ինչպես՝ **حَفَّ، حَفَّ، حَفَّ** և ուրիշներ:

40.6. Բազմաբաղադրյալ հիմքերն ավելի քիչ են, քան եռաբաղադրյալները: Սրանց նախ և առաջ պատկանում են քառատառ արմատ ունեցող գոյականները, ինչպես՝ **حَفَّ، حَفَّ، حَفَّ، حَفَّ** և ուրիշներ:

40.7. Բազմաբաղադրյալ հիմքերը հաճախ կազմվում են երկրաղաձայնների ընդլայնումից՝ բուն հիմքի կամ արմատական բաղաձայնի կրկնավորումով, ինչպես՝ **حَفَّ، حَفَّ، حَفَّ** և ուրիշներ:

40.8. Բազմաբաղադրյալ հիմք (CVCCVC) ունեն քառատառ բայերից կազմված գոյականները, ինչպես՝ **حَفَّ، حَفَّ، حَفَّ** և ուրիշներ:

ԳՈՅԱԿՆԱԿԵՐՏ ԵՎ ԱԾԱԿԱՆԱԿԵՐՏ ԱԾԱՆՑՆԵՐԻ ԱՄՓՈՓՈՒՄ

40.9. Ի մի բերելով նախորդ դասերի գոյականներն ու ածականները՝ կարելի է առանձնացնել ասորերենում առավել տարածված ածանցները, որոնցով նաև կազմվում են բաղադրյալ անվանական հիմքեր: Նախաձանցների մեջ գործածության լայն ոլորտով աչքի է ընկնում (**حَفَّ، حَفَّ**) **حَفَّ** նախաձանցը, որով կազմվում են գործողության վայր նշող բառերը, ինչպես՝ **حَفَّ** «արևելք» (այնտեղ, ուր ծագում է արևը), **حَفَّ** «զոհասեղան», գործիքների ու սարքերի անվանումները՝ **حَفَّ** «կաղք», **حَفَّ** «սանր», ինչպես նաև այս դասերին չպատկանող բազմաբաղադրյալ բառեր՝ **حَفَّ** «աշտարակ», **حَفَّ** «սաղմոս», **حَفَّ** «տուտիք», **حَفَّ** «վահան» և այլն:

40.10. (**حَفَّ، حَفَّ**) **حَفَّ** նախաձանցով հիմնականում կազմվում են վերացական իմաստ ունեցող գոյականներ, ինչպես՝ **حَفَّ** «փաղք», **حَفَّ** «պատմություն», սակայն կան նաև կոնկրետ իմաստ արտահայտողներ՝ **حَفَّ** «աշակերտ»:

40.11. Գոյականակերտ վերջաձանցներից առավել տարածվածներն են.

حَفَّ
Սրանով ենթակայական դերբայներից կազմվում են գոյականներ: Դրանք առավելապես նշում են այս կամ այն գործողության կատարողներին կամ մասնագիտություն, ինչպես՝ **حَفَّ** «ֆարգմանիչ», **حَفَّ** «ուսուցիչ», **حَفَّ** «դատավոր», **حَفَّ** «մարդասպան», **حَفَّ** «դավաճան»: Նույն վերջաձանցով կազմվում են նաև նշված դասին չպատկանող բազմաբաղադրյալ գոյականներ՝ **حَفَّ** «փրաման, պատվիրան», **حَفَّ** «առողջություն», **حَفَّ** «ուսմունք» և այլն:

حَفَّ
Գոյականներից և ածականներից կազմվում է վերացական իմաստ ունեցող գոյականներ՝ համապատասխանելով հայերենի «-ություն» վերջաձանցին՝ **حَفَّ** «ֆազավորություն», **حَفَّ** «զբասրություն, ողորմություն», **حَفَّ** «մանկություն» և այլն:

حَفَّ
Սրանով հավաքական իմաստ արտահայտող բառերից կազմվում են, այսպես կոչված, «եզակիության անունները», որոնք հայերեն բարգմանվում են «մի», «մեկ հատ», «մեկ հատիկ», «-հատիկ» և նման քառակապակցությունների օգնությամբ՝ **حَفَّ** «փաղղահատիկ», **حَفَّ** «մեկ հատ հավիք», **حَفَّ** «ցորենահատիկ» և այլն:

حَفَّ
Արական սեռի գոյականներից կազմվում է իզական սեռի համապատասխան գոյականներ՝ **حَفَّ** «ուսուցչուհի», **حَفَّ** «ֆարգմանչուհի» և այլն: Հանդիպում է կենդանիներ նշող գոյականներում՝ **حَفَّ** «ծիծեռնակ», **حَفَّ** «մեղու» և այլն:

حَفَّ
Կազմվում է զանազան իմաստ արտահայտող գոյականներ՝ **حَفَّ** «հյուսիս», **حَفَّ** «վանդակ» և այլն:

(**حَفَّ**) **حَفَّ**
Գոյականին տալիս է նվազական-փաղաքշական իմաստ՝ **حَفَّ** «գրքույկ», **حَفَّ** «արքայիկ», **حَفَّ** «որդյակ» և այլն:

(**حَفَّ**) **حَفَّ**
Ունի նույն իմաստը՝ **حَفَّ** «ծկնիկ», **حَفَّ** «մանուկ», **حَفَّ** «փոքրիկ աչքի» և այլն:

10
 15
 20
 25
 30
 35

10
 15
 20
 25
 30
 35

5
 10
 15
 20

حذ حذنا حذ زالم الجب مصطلح وانجدا/و

25
 30
 35

10
 15
 20
 25
 30
 35

10
 15
 20
 25
 30
 35

15
 20
 25
 30
 35

20
 25
 30
 35

25
 30
 35

5
 10
 15
 20
 25
 30
 35

20
 25
 30
 35

ՀԱՎԵԼՎԱԾ

ուսն և քաղաքացի անհատները, որոնք չեն օգտագործում իրենց քաղաքացիական իրավունքները:

Սույն օրենքի նպատակն է հարմարեցնել իրավունքների օգտագործման պայմանները հասարակական կյանքի և քաղաքացիական իրավունքների մեջ: Իրավունքների օգտագործման պայմանները հարմարեցնելու նպատակով սույն օրենքը հասարակական կյանքի և քաղաքացիական իրավունքների մեջ հարմարեցնում է իրավունքների օգտագործման պայմանները:

Սույն օրենքի նպատակն է հարմարեցնել իրավունքների օգտագործման պայմանները հասարակական կյանքի և քաղաքացիական իրավունքների մեջ: Իրավունքների օգտագործման պայմանները հարմարեցնելու նպատակով սույն օրենքը հասարակական կյանքի և քաղաքացիական իրավունքների մեջ հարմարեցնում է իրավունքների օգտագործման պայմանները:

Սույն օրենքի նպատակն է հարմարեցնել իրավունքների օգտագործման պայմանները հասարակական կյանքի և քաղաքացիական իրավունքների մեջ:

Էստրանգելի տառատեսակ

տառի անվանումը	անջատ գրություն	ձայնից կապակցված	երկու կողմից կապակցված	այնից կապակցված
ալաֆ	ⲗ			ⲗ
բեթ	Ⲏ	Ⲏ	Ⲏ	Ⲏ
գամալ	Ⲙ	Ⲙ	Ⲙ	Ⲙ
դալաթ	Ⲛ			Ⲛ
Շէ	Ⲟ			Ⲟ
ուաու	Ⲡ			Ⲡ
զպին	Ⲣ			Ⲣ
խեթ	Ⲥ	Ⲥ	Ⲥ	Ⲥ
տեթ	Ⲧ	Ⲧ	Ⲧ	Ⲧ
յող	Ⲩ			Ⲩ
քաֆ	Ⲕ	Ⲕ	Ⲕ	Ⲕ
լամադ	Ⲗ	Ⲗ	Ⲗ	Ⲗ
մեո՛	Ⲙ	Ⲙ	Ⲙ	Ⲙ
նուն	Ⲛ	Ⲛ	Ⲛ	Ⲛ
սեւթաթ	Ⲟ	Ⲟ	Ⲟ	Ⲟ
է	Ⲡ	Ⲡ	Ⲡ	Ⲡ
պե	Ⲣ	Ⲣ	Ⲣ	Ⲣ
սադէ	Ⲥ			Ⲥ
կոֆ	Ⲧ	Ⲧ	Ⲧ	Ⲧ
ռեշ	Ⲩ			Ⲩ
շին	Ⲕ	Ⲕ	Ⲕ	Ⲕ
թաու	Ⲗ			Ⲗ

Հ.1. Էստրանգելի տառատեսակը չունի ձայնանիշադրության զարգացած համակարգ, և նրանում գործածվող հիմնական օժանդակ նշանը կետն է, որը զանազանում է միևնույն գրություն, բայց տարբեր արտասանություն ունեցող բառերը՝ այսպես կոչված, «նույնագրերը»: Որպես ընդհանուր սկզբունք, բառի վերևում դրված կետը նշում է ավելի լիահնչյուն տարբերակը, իսկ ներքևում դրվածը՝ ավելի անլիածայնը:

Առանձին խոսքի մասերի օրինակով վերոնշյալը ստանում է հետևյալ պատկերը.

Հ.2. Դերանուններ: Դերանվան վերևում դրված կետը նշում է ցուցական, ներքևում՝ անձնական դերանուն.

անձնական	ցուցական
ⲟⲗ = ⲟⲩ	ⲟⲗ = ⲟⲩ
ⲗⲟ = ,ⲩ	ⲗⲟ = ,ⲩ
ⲗⲟⲗ = ⲗⲟⲩ	ⲗⲟⲗ = ⲗⲟⲩ
ⲗⲟⲗ = ⲗⲟⲩ	ⲗⲟⲗ = ⲗⲟⲩ

Հ.3.1. Բայեր: Ենթակայական դերբայ նշելու համար կետը դրվում է բառի վերևում.

ⲗⲟⲗ = ⲗⲟⲗ
ⲗⲟⲗ = ⲗⲟⲗ
ⲗⲟⲗ = ⲗⲟⲗ

Հ.3.2. Անցյալ ժամանակ նշելու համար կետը դրվում է բայի ներքևում.

ⲗⲟⲗ = ⲗⲟⲗ
ⲗⲟⲗ = ⲗⲟⲗ
ⲗⲟⲗ = ⲗⲟⲗ

Հ.3.3. Անցյալ ժամանակի III դեմքի եզակի իզականը նշելու համար կետը դրվում է ձ վերջածանցի ներքևում.

ⲗⲟⲗ = ⲗⲟⲗ
ⲗⲟⲗ = ⲗⲟⲗ
ⲗⲟⲗ = ⲗⲟⲗ

Հ.3.4. Անցյալ ժամանակի I դեմքի եզակին նշելու համար կետը դրվում է ձ վերջածանցի վերևում.

ⲗⲟⲗ = ⲗⲟⲗ
ⲗⲟⲗ = ⲗⲟⲗ
ⲗⲟⲗ = ⲗⲟⲗ

Հ.3.5. Ձ վերջավորություն ունեցող անցյալ ժամանակի նույնագիր բայածևերը կարող են տարբերակվել մաս հետևյալ կերպ.

ⲗⲟⲗ = ⲗⲟⲗ

Հ.8. Նեստորյան տառատեսակն ունի ձայնանիշադրության իր ուրույն համակարգը, որը բաղկացած է հետևյալ յոթ ձայնանիշերից ու կապակցություններից.

- պտախա = 𐌒
- զկաֆա կամ, նեստորյան արտասանությամբ, զկապա = 𐌔
- ովասա առիխա կամ զլամա պշիկա = 𐌖
- ովասա կառյա կամ զլամա կաշյա = 𐌘↔𐌙
- 𐌛 խվասա = 𐌛, 𐌜
- 𐌝 ըսասա ալլիսա¹ = 𐌝, 𐌞
- 𐌟 ըսասա ովիխա² = 𐌟

Հ.9. Ովասա կառյա (զլամա կաշյա) ձայնանիշը 𐌘, նշում է այն «է» ձայնավորը, որին արևմտյան ասորերենում համապատասխանում է «փ»-ն: Այս «է-ի» զույգը հիմնականում նախորդում է ալաֆ տառին՝ 𐌛𐌗 = 𐌛𐌗, 𐌗𐌗 = 𐌗𐌗: Բացի դրանից, ովասա կառյա ձայնանիշը կարող է դրվել յոդ տառից առաջ՝ 𐌗𐌗, 𐌗𐌗, հոգնակի թվի գոյականների ու անվանների բառավերջի ալաֆ-ից՝ առաջ՝ 𐌗𐌗𐌗, 𐌗𐌗𐌗, երրորդ դեմքի արական սեռի եզակի թվի դերանվանական վերջածանցում՝ 𐌗𐌗, ՊԸԱԼ կառույցի արական սեռի եզակի թվի ենթակայական դերբայում՝ 𐌗𐌗, 𐌗𐌗: Պետք է նկատի ունենալ, որ ովասա կառյա ձայնանիշի գործածության կանոնները հստակեցված ու միասնական չեն և տարբերվում են ձեռագրից ձեռագիր: Սույն դասագրքում հիմնականում պահպանված են ովասա կառյա-ի գործածության վերը նշված կանոնները:

Հ.10. Ինչպես և էստրանգելոյի պարագայում, բաղաձայնի համությունը նշող գիծը սովորաբար դրվում է տառի վրա՝ 𐌗𐌗𐌗: Հոգնակի թիվ նշող սյամեն կետերի գործածությունը չի տարբերվում սերտո տառատեսակից:

Հ.11. Նեստորյան տառատեսակի ուրույն կետադրական նշաններից են անցյալ ժամանակի III դեմքի եզակի իգական բայածևի 𐌗 վերջածանցի ներքևում երբեմն դրվող երկու կետերը 𐌗𐌗 = 𐌗𐌗: Այս նշանը դրվում է նաև որոշ դերանունների և շայածևների ներքևում 𐌗 = 𐌗, 𐌗 = 𐌗, 𐌗 = 𐌗:

Հ.12. Արևելյան ասորերենում ռուբրախա-ն, որպես կանոն, միշտ նշվում է¹: Արդի արևելյան արտասանության մեջ 𐌗 տառը, անկախ դիրքից, հիմնականում հնչեցվում է պաթական տարբերակով: Այն բառերում, որոնցում պե-ն շփական է ար-

¹ Արդի արևելաասորերենում այս կապակցությունը կոչվում է ովասա:
² Արդի արևելաասորերենում այս կապակցությունը կոչվում է ովախա:
³ Որոշ ձեռագրերում՝ ցանկացած ալաֆ-ից առաջ:
⁴ Սույն դասագրքի նեստորագիր տեքստերում դրանց ընթերցման կարգը դուրսացնելու համար ռուբրախա-ն, բացի մի քանի տեքստերից, չի նշվում:

տասանվում, ռուբրախա-ի փոխարեն կարող է գործածվել հետևյալ նշանը՝ 𐌗:

Հ.13. Կրճատված բառերից հետո նեստորյան տառատեսակում կարող է դրվել հատուկ նշան՝ 𐌗𐌗:

Հ.14. Արևելյան ասորերենում ալաֆ տառը պահպանում է իր ձայնանիշը՝ ի տարբերություն արևմտյան ասորերենի, ուր ալաֆ-ի ձայնանիշը, որպես կանոն, անցնում է նախորդող տառին՝ (𐌗𐌗) 𐌗𐌗, 𐌗𐌗-ավում, (𐌗𐌗) 𐌗𐌗 շրէ, 𐌗𐌗 (𐌗𐌗) ր-էմաա:

Հ.15. Արևելյան ասորերենում «աւ» երկհնչյունը գրվում է զկաֆա-ով՝ 𐌗𐌗, 𐌗𐌗, ի տարբերություն արևմտյան ասորերենի, ուր այն գրվում է պտախա-ով՝ 𐌗𐌗, 𐌗𐌗:

Հ.16. «Հխուս» անունը արևելյան ասորերենում գրվում է 𐌗𐌗, 𐌗𐌗: Բառասկզբի յոդ տառի վրա այս և այլ բառերում կարող է դրվել փոքր ալաֆ, որը չի ազդում արտասանության վրա՝ 𐌗𐌗, 𐌗𐌗:

Հ.17. 𐌗 բառի նմանությամբ՝ չնշվող «օ» հնչյունով արևելյան ասորերենում հանդես է գալիս նաև 𐌗 𐌗𐌗 մէտուոլ բառը (արևմտյան ասորերենում՝ 𐌗𐌗) 𐌗 𐌗 տարբերակի նմանությամբ՝ հանդիպում է նաև այս բառի 𐌗 𐌗 գրությունը:

Հ.18. Ինչպես երևում է նեստորյան գիրը ներկայացնող աղյուսակից, նեստորյան տառատեսակն ունի հատուկ կցագիր բառավերջի թաու և ալաֆ տառերի համար 𐌗 :

Հ.19. Ի տարբերություն սերտո տառատեսակի, որով տեքստերը համախ գրվում կամ տպվում են առանց ձայնանիշերի և օժանդակ նշանների՝ նեստորյան տառատեսակը, որպես կանոն, միշտ համարվում է ձայնանիշային և կետադրական ողջ հավաքածուով: Այս սկզբունքը պահպանվում է և արդի գրական արևելյան ասորերենում, որը գործածում է նեստորյան գիրը:

Հ.20. Նեստորյան ձայնանիշերը երբեմն գործածվում են նաև սերտոյագիր տեքստերում՝ 𐌗𐌗 𐌗, 𐌗𐌗 և այլն:

Հ.21. Բացի զուտ հակորիկյան և նեստորյան ձայնանիշադրությունից, գոյություն ունի նաև ձայնանիշադրության խառը համակարգ, որը հանդիպում է ուշ ժամանակաշրջանի հակորիկյան ձեռագրերում, ինչպես նաև նոր ժամանակաշրջանի եվրոպական քերականական ձեռնարկներում ու բառարաններում: Այս համակարգում հակորիկյան ձայնանիշերի կողքին գործածվում է նեստորյան ովասա կառյա ձայնանիշը՝ 𐌗, 𐌗, 𐌗 և այլն:

5. ԲԱՅԵՐ, ՈՐՈՆՑ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ԴԷ (II-I)

ԵԹՊԵԼ	ԱՅԵԼ	ՊԵՍԼ	
أَمَلْتُ	أَمَلْتُ	خَلْتُ	նա
أَمَلْتِ	أَمَلْتِ	خَلْتِ	նի
أَمَلْنَا	أَمَلْنَا	خَلْنَا	նա
أَمَلْتُمْ	أَمَلْتُمْ	خَلْتُمْ	նա
أَمَلْتُ	أَمَلْتُ	خَلْتُ	օօ
أَمَلْتِ	أَمَلْتِ	خَلْتِ	օն
أَمَلْنَا	أَمَلْنَا	خَلْنَا	օն
أَمَلْتُمْ	أَمَلْتُمْ	خَلْتُمْ	օն
أَمَلْتُ	أَمَلْتُ	خَلْتُ	անցյալ ժամանակ (Perfectus)
أَمَلْتِ	أَمَلْتِ	خَلْتِ	
أَمَلْنَا	أَمَلْنَا	خَلْنَا	
أَمَلْتُمْ	أَمَلْتُمْ	خَلْتُمْ	
أَمَلْتُ	أَمَلْتُ	خَلْتُ	անցյալ ժամանակ (Imperfectus)
أَمَلْتِ	أَمَلْتِ	خَلْتِ	նա / նի
أَمَلْنَا	أَمَلْنَا	خَلْنَا	նա
أَمَلْتُمْ	أَمَلْتُمْ	خَلْتُمْ	նա / օօ
أَمَلْتُ	أَمَلْتُ	خَلْتُ	նի
أَمَلْتِ	أَمَلْتِ	خَلْتِ	նա
أَمَلْنَا	أَمَلْنَا	خَلْنَا	նա
أَمَلْتُمْ	أَمَلْتُمْ	خَلْتُمْ	նա
أَمَلْتُ	أَمَلْتُ	خَلْتُ	ար.եզ.
أَمَلْتِ	أَمَلْتِ	خَلْتِ	ար.հոգ.
أَمَلْنَا	أَمَلْنَا	خَلْنَا	իգ.եզ.
أَمَلْتُمْ	أَمَلْتُمْ	خَلْتُمْ	իգ.հոգ.
-	أَمَلْنَا	خَلْنَا	ար.եզ.
-	أَمَلْتُمْ	خَلْتُمْ	ար.հոգ.
-	أَمَلْنَا	خَلْنَا	իգ.եզ.
-	أَمَلْتُمْ	خَلْتُمْ	իգ.հոգ.
أَمَلْتُ	أَمَلْتُ	خَلْتُ	նի
أَمَلْتِ	أَمَلْتِ	خَلْتِ	նի
أَمَلْنَا	أَمَلْنَا	خَلْنَا	նա
أَمَلْتُمْ	أَمَلْتُمْ	خَلْتُمْ	նա
أَمَلْتُ	أَمَلْتُ	خَلْتُ	նա
أَمَلْتِ	أَمَلْتِ	خَلْتِ	նա
أَمَلْنَا	أَمَلْنَا	خَلْنَا	նա
أَمَلْتُمْ	أَمَلْتُمْ	خَلْتُمْ	նա
أَمَلْتُ	أَمَلْتُ	خَلْتُ	անորոշ դերբայ

6. ԲԱՅԵՐ, ՈՐՈՆՑ ԵՐԿՐՈՐԴ ԵՎ ԵՐՐՈՐԴ ԱՐՄԱՏԱԿԱՆՆԵՐԸ ՆՈՒՅՆՆ ԵՆ (III=II)

ԱՅԵԼ	ՊԵՍԼ		
أَمَلْتُ	خَلْتُ	نَا	
أَمَلْتِ	خَلْتِ	نِي	
أَمَلْنَا	خَلْنَا	نَا	անցյալ ժամանակ (Perfectus)
أَمَلْتُمْ	خَلْتُمْ	نَا	նա
أَمَلْتُ	خَلْتُ	نَا	նա
أَمَلْتِ	خَلْتِ	نِي	նա
أَمَلْنَا	خَلْنَا	نَا	նա
أَمَلْتُمْ	خَلْتُمْ	نَا	նա
أَمَلْتُ	خَلْتُ	نَا	անցյալ ժամանակ (Imperfectus)
أَمَلْتِ	خَلْتِ	نِي	նա / նի
أَمَلْنَا	خَلْنَا	نَا	նա
أَمَلْتُمْ	خَلْتُمْ	نَا	նա / օօ
أَمَلْتُ	خَلْتُ	نَا	նի
أَمَلْتِ	خَلْتِ	نِي	նա
أَمَلْنَا	خَلْنَا	نَا	նա
أَمَلْتُمْ	خَلْتُمْ	نَا	նա
أَمَلْتُ	خَلْتُ	نَا	ար.եզ.
أَمَلْتِ	خَلْتِ	نِي	ար.հոգ.
أَمَلْنَا	خَلْنَا	نَا	իգ.եզ.
أَمَلْتُمْ	خَلْتُمْ	نَا	իգ.հոգ.
أَمَلْتُ	خَلْتُ	نَا	ար.եզ.
أَمَلْتِ	خَلْتِ	نِي	ար.հոգ.
أَمَلْنَا	خَلْنَا	نَا	իգ.եզ.
أَمَلْتُمْ	خَلْتُمْ	نَا	իգ.հոգ.
أَمَلْتُ	خَلْتُ	نَا	նա
أَمَلْتِ	خَلْتِ	نِي	նա
أَمَلْنَا	خَلْنَا	نَا	նա
أَمَلْتُمْ	خَلْتُمْ	نَا	նա
أَمَلْتُ	خَلْتُ	نَا	նա
أَمَلْتِ	خَلْتِ	نِي	նա
أَمَلْنَا	خَلْنَا	نَا	նա
أَمَلْتُمْ	خَلْتُمْ	نَا	նա
أَمَلْتُ	خَلْتُ	نَا	անորոշ դերբայ

9. ԴՐԱԼ ԿԱՌՈՒՅՑԻ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԲԱՅԵՐԸ
ԴԵՐԱՆԿԱՆԿԱԿԱՆ ՎԵՐՋԱԾԱՆՑՆԵՐԻ ՀԵՏ

حرف / حرف	ك	خ	ح	ح	ك	ك
مُحَدَّث	-	مُحَدَّث	مُحَدَّث	مُحَدَّث	مُحَدَّث	مُحَدَّث
مُحَدَّث	-	مُحَدَّث	مُحَدَّث ²	-	مُحَدَّث	مُحَدَّث
مُحَدَّث	-	مُحَدَّث	مُحَدَّث ³	-	مُحَدَّث	مُحَدَّث
مُحَدَّث	مُحَدَّث	مُحَدَّث	مُحَدَّث	مُحَدَّث	مُحَدَّث	مُحَدَّث
مُحَدَّث	-	مُحَدَّث	مُحَدَّث ⁴	مُحَدَّث	مُحَدَّث	مُحَدَّث
مُحَدَّث	-	مُحَدَّث	مُحَدَّث ⁵	-	مُحَدَّث	مُحَدَّث
مُحَدَّث	-	مُحَدَّث	مُحَدَّث ⁶	-	مُحَدَّث	مُحَدَّث
مُحَدَّث	مُحَدَّث	مُحَدَّث	مُحَدَّث ⁷	مُحَدَّث	مُحَدَّث	مُحَدَّث
مُحَدَّث	مُحَدَّث	مُحَدَّث	مُحَدَّث ⁸	مُحَدَّث	مُحَدَّث	مُحَدَّث
أَمْحَدَّث	-	أَمْحَدَّث	أَمْحَدَّث ⁹	أَمْحَدَّث	أَمْحَدَّث	أَمْحَدَّث
أَمْحَدَّث	-	أَمْحَدَّث	أَمْحَدَّث ¹⁰	-	أَمْحَدَّث	أَمْحَدَّث
أَمْحَدَّث	أَمْحَدَّث	أَمْحَدَّث	أَمْحَدَّث ¹¹	أَمْحَدَّث	أَمْحَدَّث	أَمْحَدَّث
أَمْحَدَّث	-	أَمْحَدَّث	أَمْحَدَّث ¹²	-	أَمْحَدَّث	أَمْحَدَّث
تَمْحَدَّث	تَمْحَدَّث	تَمْحَدَّث	تَمْحَدَّث ¹³	تَمْحَدَّث	تَمْحَدَّث	تَمْحَدَّث
أَمْحَدَّث	-	أَمْحَدَّث	أَمْحَدَّث ¹⁴	-	أَمْحَدَّث	أَمْحَدَّث
أَمْحَدَّث	-	أَمْحَدَّث	أَمْحَدَّث ¹⁵	-	أَمْحَدَّث	أَمْحَدَّث
تَمْحَدَّث	تَمْحَدَّث	تَمْحَدَّث	تَمْحَدَّث ¹⁶	تَمْحَدَّث	تَمْحَدَّث	تَمْحَدَّث
تَمْحَدَّث	تَمْحَدَّث	تَمْحَدَّث	تَمْحَدَّث ¹⁷	تَمْحَدَّث	تَمْحَدَّث	تَمْحَدَّث
مَمْحَدَّث	-	مَمْحَدَّث	مَمْحَدَّث ¹⁸	-	مَمْحَدَّث	مَمْحَدَّث
مَمْحَدَّث	-	مَمْحَدَّث	مَمْحَدَّث ¹⁹	-	مَمْحَدَّث	مَمْحَدَّث
مَمْحَدَّث	-	مَمْحَدَّث	مَمْحَدَّث ²⁰	-	مَمْحَدَّث	مَمْحَدَّث
مَمْحَدَّث	مَمْحَدَّث	مَمْحَدَّث	مَمْحَدَّث ²¹	مَمْحَدَّث	مَمْحَدَّث	مَمْحَدَّث
مَمْحَدَّث	-	مَمْحَدَّث	مَمْحَدَّث ²²	-	مَمْحَدَّث	مَمْحَدَّث
مَمْحَدَّث	مَمْحَدَّث	مَمْحَدَّث	مَمْحَدَّث ²³	مَمْحَدَّث	مَمْحَدَّث	مَمْحَدَّث
مَمْحَدَّث	مَمْحَدَّث	مَمْحَدَّث	مَمْحَدَّث	مَمْحَدَّث	مَمْحَدَّث	مَمْحَدَّث

¹ Իգալան սեռի ձևերը ստանալու համար սյունակում ներկայացված ձևերի հօգ փերցավորությունը պետք է փոխարինել և՛ փերցավորությամբ:
² կրտայթայ ³ կրտայթի ⁴ կրտայթնայ ⁵ կրտայթոնայ ⁶ կրտայթնայ ⁷ կառլու ⁸ կառլայ ⁹ էլարլու ¹⁰ բելարլու ¹¹ բելարլայ ¹² բելարլինայ ¹³ նելարլու ¹⁴ բելարլունայ ¹⁵ բելարլունայ ¹⁶ նելարլունայ ¹⁷ նելարլունայ ¹⁸ կրտուլայ ¹⁹ կրտուլի ²⁰ կուտուլու ²¹ կուտուլունայ ²² կրտուլայ ²³ կրտուլնայ

10. III-Ա ԽՍԲԻ ԲԱՅԵՐԸ ԴԵՐԱՆԿԱՆԿԱԿԱՆ ՎԵՐՋԱԾԱՆՑՆԵՐԻ ՀԵՏ
(ԴՐԱԼ ԿԱՌՈՒՅՑ)

حرف / حرف	ك	خ	ح	ح	ك	ك
سُحَدَّث	-	سُحَدَّث	سُحَدَّث	سُحَدَّث	سُحَدَّث	سُحَدَّث
سُحَدَّث	-	سُحَدَّث	سُحَدَّث ¹	-	سُحَدَّث	سُحَدَّث
سُحَدَّث	-	سُحَدَّث	سُحَدَّث ²	-	سُحَدَّث	سُحَدَّث
سُحَدَّث	سُحَدَّث	سُحَدَّث	سُحَدَّث ³	سُحَدَّث	سُحَدَّث	سُحَدَّث
سُحَدَّث	-	سُحَدَّث	سُحَدَّث ⁴	سُحَدَّث	سُحَدَّث	سُحَدَّث
سُحَدَّث	-	سُحَدَّث	سُحَدَّث ⁵	-	سُحَدَّث	سُحَدَّث
سُحَدَّث	-	سُحَدَّث	سُحَدَّث ⁶	-	سُحَدَّث	سُحَدَّث
سُحَدَّث	سُحَدَّث	سُحَدَّث	سُحَدَّث ⁷	سُحَدَّث	سُحَدَّث	سُحَدَّث
سُحَدَّث	سُحَدَّث	سُحَدَّث	سُحَدَّث ⁸	سُحَدَّث	سُحَدَّث	سُحَدَّث
سُحَدَّث	-	سُحَدَّث	سُحَدَّث ⁹	سُحَدَّث	سُحَدَّث	سُحَدَّث
سُحَدَّث	-	سُحَدَّث	سُحَدَّث ¹⁰	-	سُحَدَّث	سُحَدَّث
سُحَدَّث	-	سُحَدَّث	سُحَدَّث ¹¹	-	سُحَدَّث	سُحَدَّث
سُحَدَّث	سُحَدَّث	سُحَدَّث	سُحَدَّث ¹²	سُحَدَّث	سُحَدَّث	سُحَدَّث
سُحَدَّث	-	سُحَدَّث	سُحَدَّث ¹³	-	سُحَدَّث	سُحَدَّث
سُحَدَّث	-	سُحَدَّث	سُحَدَّث ¹⁴	-	سُحَدَّث	سُحَدَّث
سُحَدَّث	سُحَدَّث	سُحَدَّث	سُحَدَّث ¹⁵	سُحَدَّث	سُحَدَّث	سُحَدَّث
سُحَدَّث	سُحَدَّث	سُحَدَّث	سُحَدَّث ¹⁶	سُحَدَّث	سُحَدَّث	سُحَدَّث
سُحَدَّث	-	سُحَدَّث	سُحَدَّث ¹⁷	-	سُحَدَّث	سُحَدَّث
سُحَدَّث	-	سُحَدَّث	سُحَدَّث ¹⁸	-	سُحَدَّث	سُحَدَّث
سُحَدَّث	-	سُحَدَّث	سُحَدَّث ¹⁹	-	سُحَدَّث	سُحَدَّث
سُحَدَّث	سُحَدَّث	سُحَدَّث	سُحَدَّث ²⁰	سُحَدَّث	سُحَدَّث	سُحَدَّث
مُسُحَدَّث	مُسُحَدَّث	مُسُحَدَّث	مُسُحَدَّث	مُسُحَدَّث	مُسُحَدَّث	مُسُحَدَّث

¹ խրզայթայ ² խրզայթի ³ խրզայ ⁴ խրզայնայ ⁵ խրզայթոնայ ⁶ խրզայթնայ ⁷ խրզալու ⁸ խրզայլայ ⁹ էլալու ¹⁰ բելալու ¹¹ բելալունայ ¹² բելալունայ ¹³ բելալունայ ¹⁴ բելալունայ ¹⁵ նելալունայ ¹⁶ նելալունայ ¹⁷ խրզայ ¹⁸ խրզայի ¹⁹ խրզալու ²⁰ խրզայլունայ

Վատրերեն-Հայերեն ԲԱՌԱՐԱՆ

Վատրերեն-Հայերեն բառարան

Բառարանը պարունակում է դասագրքի աստերեն ողջ բառապաշարը, ինչպես նաև մեծ թվով բառեր, որոնք չեն հանդիպել դասագրքում, սակայն պատկանում են հաճախ գործածվող բառերի թվին: Բառարանը պարունակում է Նոր Կտակարանի գրեթե ողջ բառապաշարը՝ բացառությամբ մեկական անգամ հանդիպող հատուկ անունների:

Բառարանը կազմված է այբբենական սկզբունքով, հետևաբար ԷԹՊԸԷԼ, ԷԹՊԱԱԱ, ԷԹԹԱՅԱԱ և ԱՅԷԷԼ կառույցի բայերը գետեղված են պաֆ տառի տակ:

Բառարանում գոյականներն ու անականները տրված են եմֆատիկ վիճակում: Եթե գոյականի կամ անականի բացարձակ վիճակի ձևն ունի անկանոն կամ ոչ բացահայտ ձև, ապա այն ներկայացվում է բառի կողքին՝ կլոր փակագծերի մեջ: Այն դեպքերում, երբ բացարձակ վիճակի ձևը չի համընկնում կապակցված վիճակի ձևի հետ, փակագծերում նախ՝ տրվում է բացարձակ վիճակի, ապա՝ թեքագծից հետո՝ կապակցված վիճակի ձևը:

Նույն սկզբունքով՝ կլոր փակագծերում տրվում են միայն հոգնակի թվի ոչ կանոնավոր ձևերը: Եթե տրվում են միևնույն բառի և՛ բացարձակ վիճակի, և՛ հոգնակի թվի ձևերը, ապա փակագծերում աջից ձախ նախ՝ ներկայացվում է բացարձակ վիճակը (կամ բացարձակ և կապակցված վիճակները), ապա՝ թեքագծից հետո՝ հոգնակի թիվը: Եթե բառն ունի հոգնակի թվի մի քանի ձևեր, ապա դրանք տրվում են ստորակետներով իրարից անջատված (նույնը վերաբերում է նաև բացարձակ և կապակցված վիճակին): Այսպես՝ Խ¹ բառի պարագայում փակագծերում տրված են հետևյալ ձևերը՝ (Լճ¹ Լճ² Լճ³ Լճ⁴ / Լճ¹ / Լճ²), որ Լճ¹ ձևը բացարձակ վիճակն է, Լճ² ձևը՝ կապակցված, իսկ ստորակետներով անջատված մյուս չորսը՝ հոգնակի թվի ձևերը:

Բայերի դեպքում ՊԸԱԱ կառույցի բայերի կողքին՝ քառակուսի փակագծերում, տրվում է ապառնիի ձևը (III դեմքի եզակի արական), ինչպես, օրինակ՝ Խ¹ [Լճ¹], իսկ մյուս կառույցների դեպքում քառակուսի փակագծերում հապավումով նշվում են կառույցի անվանումը և ՊԸԱԱ կառույցի այն ձևը, որից կազմված է տվյալ բայածերը, ինչպես՝ Կ¹Ն < Կ¹Ն, այսինքն՝ ՊԸԱԱ կառույցի Կ¹Ն բայից կազմված ՊԱԷԼ կառույցի Կ¹Ն բայ: Որոշ դեպքերում նշվում է ոչ թե ՊԸԱԱ կառույցի բայը, այլ պարագայես բայարմատը (տարբերակելի է ձայնանիշերի բացակայությամբ): Դա նշանակում է, որ այդ բայարմատը ՊԸԱԱ կառույցում գործածելի չէ: Եթե բայածերը կազմված է գոյականից, ապա վերջինս նշվում է ՊԸԱԱ կառույցի ձևի կամ բայարմատի փոխարեն:

Բայական կառույցները նշված են հետևյալ հապավումներով.

<i>պը.</i>	ՊԸԱԱ	<i>Էրպլլ.</i>	ԷԹՊԱՅԱԱ
<i>Էրպլլ.</i>	ԷԹՊԸԷԼ	<i>պլպլ.</i>	ՊԱԱՊԵԼ
<i>պա.</i>	ՊԱԷԼ	<i>Էրպլլպլ.</i>	ԷԹՊԱԱՊԱԱ
<i>Էրպլա.</i>	ԷԹՊԱԱԱ	<i>պմ.</i>	ՊԱՍԷԼ
<i>աֆ.</i>	ԱՅԷԷԼ	<i>Էրպլմ.</i>	ԷԹՊԱԱՍԱ
<i>Էրրաֆ.</i>	ԷԹԹԱՅԱԱ	<i>պո.</i>	ՊԱԱԸԷԼ
<i>չաֆ.</i>	ՇԱՅԷԷԼ	<i>Էրպոլ.</i>	ԷԹՊԱԱՈՒԱ
<i>Էշրֆ.</i>	ԷՇԹԱՅԱԱ	<i>պլի.</i>	ՊԱԱԻ
<i>սաֆ.</i>	ՍԱՅԷԷԼ	<i>Էրպլի.</i>	ԷԹՊԱԱԻ
<i>Էսրֆ.</i>	ԷՍԹԱՅԱԱ	<i>պի.</i>	ՊԱՀԷԻ
<i>պոլ.</i>	ՊԱՈՒԷԼ	<i>Էրպի.</i>	ԷԹՊԱՀԷԻ
<i>Էրպոլ.</i>	ԷԹՊԱՈՒԱ	<i>պլլ.</i>	ՊԱԱԱ
<i>պլլ.</i>	ՊԱՅԷԼ	<i>Էրպլլլ.</i>	ԷԹՊԱԱԱ

Բառարանը չի հետևում որևէ կոնկրետ ուղղագրության, և բառերի մի մասը տրված է «արևելյան», իսկ մյուս մասը՝ «արևմտյան» գրությամբ:

Փոխառությունների դեպքում փակագծերում նշվում է աղբյուր հանդիսացող հունական կամ լատինական բառը:

أسقم [աֆ. < سقم] ընթրել
 أسمت [աֆ. < سمت] իջեցնել
 أسمت [աֆ. < سمت] լավորյուն անել
 أسمت [աֆ. < سمت] լուր բերել, հայտ-
 անել
 أسمت [աֆ. < سمت] կարծրություն, կարծրություն
 أسمت [աֆ. < سمت] ամպել, լցվել, կա-
 րել
 أسمت [աֆ. < سمت] մոլորության մեջ
 գցել, շփոթեցնել, գրկել
 أسمت եզրապատական, դպրոցական
 أسمت (أسمت, أسمت, أسمت, أسمت/أسمت/أسمت)
 أسمت ձեռք (hq.)
 أسمت կողքը, կողքին, մոտ
 أسمت ձեռամբ, միջոցով
 أسمت կանգնեց-կանգնեց,
 աստիճանաբար
 أسمت n'p, n'p (hq.)
 أسمت ասպրի, կնցցել, լավ է (< es)
 أسمت պատվիրակ, դեսպան
 أسمت դեսպանություն, դեսպանա-
 կան առաքելություն
 أسمت հետև, այնուհետև, ուստի
 (< etta)
 أسمت Իտալիա
 أسمت ինչպես. մոտավորապես, մոտ.
 أسمت Գորպուսով
 أسمت որտե՞ր
 أسمت տե՛ս
 أسمت ինչպե՛ս.
 أسمت Գորպուսով, ինչպես. ինչ-
 պես և
 أسمت եղջերու
 أسمت սեպտեմբեր
 أسمت որո՞՞նք, ո՞րը
 أسمت ծառ
 أسمت որտե՞ր, որտեղի՞ց
 أسمت ցերեկ
 أسمت ցերեկային
 أسمت այր
 أسمت n'p, n'p (ur.)
 أسمت Իսրայել
 أسمت իսրայելցի, իսրայելական
 أسمت իզուր (< etta)
 أسمت պատիվ, փառք
 أسمت տե՛ս
 أسمت մայիս
 أسمت սուրբ սրբոց (< etta)
 أسمت տե՛ս

أسمت երկրով
 أسمت կա, առկա է, գոյություն ունի
 أسمت գոյություն, առկայություն, է-
 ություն
 أسمت [աֆ. < أسمت] բերել, տանել
 أسمت իժ (< εχθρα)
 أسمت մամ, պես, ինչպես, մամա-
 պես
 أسمت միասին, միաժամանակ
 أسمت ամփոփապես, միաժամանակ
 أسمت [أسمت] ուտել.
 أسمت շարժանակ
 أسمت սատանա
 أسمت (أسمت) միմյան, միմյան որ,
 կարծես թե, ինչպես
 أسمت կարծես, իբր, ինչպես, որպես-
 գի
 أسمت [աֆ. < أسمت] կշտամբել, մա-
 խատել, հանդիմանել
 أسمت հիվանդանոցի հիվանդանոց
 (< ενοδοχειον)
 أسمت հիվանդանոցի ավագ
 أسمت տե՛ս
 أسمت օտարական, օտար մարդ
 (< εθνος)
 أسمت հողագործ, մանկալ
 أسمت հողագործություն, գյուղատն-
 տեսություն
 أسمت [աֆ. < أسمت] քարոզել, հռչակել,
 հայտարարել
 أسمت [աֆ. < أسمت] պատեցնել
 أسمت [աֆ. < أسمت] գրել, շարադրել.
 أسمت գրել տալ
 أسمت այր, սակայն, եթե ոչ.
 أسمت եթե միայն
 أسمت Ալքիմոս
 أسمت [աֆ. < أسمت] հագցնել
 أسمت Աստված
 أسمت աստվածային եություն, աստ-
 վածություն.
 أسمت Անաստվածություն,
 հերանուություն
 أسمت աստվածային
 أسمت աստվածուի, կուռք
 أسمت եթե (անհրաժեշտ պայման ար-
 տահայտելիս)
 أسمت տե՛ս
 أسمت կեղերիչ, շարժարող
 أسمت [աֆ. < أسمت] ձանձրացնել,
 գլուխ տանել
 أسمت լացուկոծ, հեծեծանք

أسمت Եղիա
 أسمت Եղիազար
 أسمت Եղիշե
 أسمت մեղ. մեղված, ճնշված, հար-
 կադրված
 أسمت կող. կողակից (hq.)
 أسمت [պս. < أسمت] սովորեցնել,
 դասավանդել
 أسمت հազար
 أسمت մավ (hq.)
 أسمت մավապետ, մավաստի
 أسمت [أسمت] ճնշել, հալածել,
 պարտադրել, ստիպել. շտապ
 أسمت լինել, հրատապ լինել
 أسمت [պս. < أسمت] տե՛ս
 أسمت (أسمت, أسمت) մայր (hq.)
 أسمت [աֆ. < أسمت] բուլանալ.
 տկարանալ, հիվանդանալ.
 բուլացնել, տկարացնել
 أسمت Ամիր (քաղաք Միջագետքի
 հյուսիսում)
 أسمت ամեն, արդարև, հիրավի,
 ճշմարիտ.
 أسمت Գորպուսով, հիրավի
 أسمت տևական, անվերջ, հավերժ,
 հավերժական, մշտական, շա-
 բունական, կայուն, հաս-
 տատուն
 أسمت մշտապես, անըզար, շարու-
 անկարար
 أسمت տևողականություն, մշտակա-
 նություն
 أسمت (أسمت) Էմիր, հրամանատար
 أسمت [աֆ. < أسمت] շոշափել տալ
 أسمت [աֆ. < أسمت] սպանել, մահ-
 վան մատնել
 أسمت [աֆ. < أسمت] իջեցնել, խոնար-
 հել, ստորանալ
 أسمت կարպետ, գորգ (hq.)
 أسمت [աֆ. < أسمت] թագավորել,
 տիրել, պատել
 أسمت մասնագիտություն, արհեստ-
 սովորություն
 أسمت [աֆ. < أسمت] բանի տեղ չդնել,
 արհամարհել, համարձակվել
 أسمت [أسمت] ասել
 أسمت գառ
 أسمت [աֆ. < أسمت] համարձակվել,
 հանդգնել, ռիսկի դիմել, ար-
 կածախնդրության գնալ
 أسمت (أسمت) աղախին, սպաստի
 أسمت (أسمت) բազուկ, կամգուն (եր-

أسمت կարության միավոր)
 أسمت ե՞րբ, երբեմն.
 أسمت Գորպուսով
 أسمت և ամեն անգամ, ինչ
 أسمت և անգամ մինչև ե՞րբ
 أسمت եթե (իրական պայման ար-
 տահայտելիս). մի.
 أسمت ... լի լինի դա..., թե...
 أسمت ևս
 أسمت Անգլիա. անգլիական, անգլի-
 ացի
 أسمت արդ եթե, ուրեմն եթե, մույմիսկ
 եթե
 أسمت [աֆ. < أسمت] լուսավորել
 أسمت Անտիոք
 أسمت տե՛ս
 أسمت [աֆ. < أسمت] օրորել, ճոճել
 أسمت [աֆ. < أسمت] հանգիստ տալ,
 հանգստացնել, հանդարտեց-
 նել, բավարարել, բողոքել, վայր
 դնել, մի կողմի դնել
 أسمت պահանջ (hq.) (< etta)
 أسمت մարդ, էսկ, անձ.
 أسمت ինչ-որ մեկը, մեկը
 أسمت և ոչ ոք
 أسمت ևս ամեն որ,
 ամեն մեկը
 أسمت մարդկություն, մարդկային է-
 ություն. մարդիկ, ժողովուրդ.
 أسمت ևս մարդկանց
 բազմություն
 أسمت մարդկային
 أسمت դու (ur.)
 أسمت դուք (ur.)
 أسمت դու (hq.)
 أسمت դուք (hq.)
 أسمت (أسمت/أسمت) կից
 أسمت [աֆ. < أسمت] կողիկ հագցնել
 أسمت [աֆ. < أسمت] մտածել,
 կարծել, ենթադրել
 أسمت [աֆ. < أسمت] ավելացնել, շա-
 տացնել
 أسمت [աֆ. < أسمت] վկայել, մատ-
 անակվել
 أسمت կասպան. բանտարկություն.
 պարտավորվածություն
 أسمت շքամուտք, մուտք (< etta)
 أسمت ստամուրք
 أسمت [աֆ. < أسمت] բերվել, շրջվել,
 երես բերել

اَلْمَلِيحُ [tɾɒyɒ. < مَلِيحٌ] նորացվել, նորացվել, վերականգնվել, նորացնել, նորոգել, վերականգնել
اَلْمَلِيحَةُ [tɾɒyɒ. < مَلِيحَةٌ] երևալ, ցուցադրվել, հայտնաբերվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] երևալ, հայտնվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ուժեղանալ
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] իմաստուն դառնալ, իմաստունի պես գործել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] խառնվել, միահյուսվել, ամրամակցել, գործ ունենալ, շփվել, հարդորակցվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] առողջանալ, ապաքինվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] զայրանալ, կատաղել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] խեղդվել
اَلْمَلԻحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ծաղրի ենթարկվել, կշռամբանքի արժանանալ
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ուժեղանալ, հզորանալ
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ջանալ, ջանք ներդնել, ջանասեր լինել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] խղիչել, մտածել, դալ հյուսել (مَلِيحٌ)
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] գործադրել, կիրառել, օգտագործել, վարվել, ներդնել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] կնիքով կնքվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ամուսնանալ, ամուսնություն միջոցով կապ հաստատել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ամուսնանալ քաղաքորի դստեր հետ
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] պատրաստվել, ներկա լինել, գտնվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] սպառվել, անհայտանալ, ցրվել, վերջանալ, սկստրտվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] մոռացվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] համոզվել, անալ
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] վտարվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] թարքվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ցանկալ, տենչալ

اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] դրոս հանել, արտահանել, փխխել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] հայտնի դառնալ, իմացվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] տրվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ծնվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] պատվի արժանանալ, հարգվել, փառաբանվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ավելանալ, շատանալ, լիանալ, լիուլի դառնալ
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ուղղվել, պարտավանք ստանալ
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ետ պահվել, կտրվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] պսակվել (مَلِيحٌ ամուսնանալ), զարդարվել, մարտիրոսանալ, մահատակվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] դարանել, դարանակալել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] տխրել, սգալ
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] հավաքվել, ժողովվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ծածկվել, հագնել, հագնվել, քարքարվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] կշռամբանքի ենթարկվել, հանդիմանվել, մեղադրվել, սխալ ճանաչվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] հիվանդանալ, հիվանդ լինել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] պտտել շուրջը, քափառել, շրջագայել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] վիրավորվել, վրդովվել, քարկանալ
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ցածր ծայրով աղոթել, աղեքսել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] զայրանալ, ջանք թափել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] զրվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ջանալ, ջանք ներդնել, մարտնչել, մարտել, պայքարել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] սիրտ առնել, քաջալերվել, գոտեսնդվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ուղեկցվել, ընկերակցել, տարվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] վիրավորվել, հարված ստանալ
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ժամանել, վրա հասնել

اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] իջեցվել, խոնարհվել, հնազանդ լինել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] արդվ հանձնվել, մեկի հետ շատ մտերիմ լինել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ցրվել (مَلِيحٌ զգացմունքով), ավարտվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ցրվել, իրականանալ, կատարվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] խորհրդակցել, խոստացվել
اَلْمَلԻحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] խորհրդակցել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ասվել, խոսվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] հաշվվել, թվարկվել, դասվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] կարողանալ, հարել, ուժով գերազանցել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] Էզ ավանակ (هز) Էզ ավանակ
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] մարգարեություն անել, կամխազուշակել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ծնվել, մտրակվել, պարտադրված լինել Արեմք
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] պահվել, պահպանվել, ձեռնպահ մնալ, ետ մնալ
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] խարել, խարդախություն անել, խարվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ամոթից կամ համեստությունից ձեռնպահ մնալ, ամոթից ետ կանգնել, ամաչել, ծածկվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] օտարանալ, օտարացվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] վերցվել, ընդունվել, հասկացվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] փորձության ենթարկվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] վրեժ լուծել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] հարել, միանալ, անդամակցել, մեկին կապված հավատարիմ լինել, ստանալ հարաբերություն ունենալ
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] արվել, կատարվել, իրականանալ
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] դատապարտել, մեղադրել

اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] օգնություն ստանալ, օգտվել, բուժվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] հիշել, վերիփռել, հիշատակել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] մտնել, պատճառաբանել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] մկրտվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] զայրակողմել, փորձության ենթարկվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] զբաղվել, լավել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] վիճել, դիմադրել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ուսումնասիրվել, հետազոտվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] մաղվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ոռել, բորբորվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] պատրաստվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] բաժանված լինել, բաժանվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ցրվել, սփռվել, ցամուցիլ փակչել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] փակչել, փրկվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ծածկված լինել (փոշիով, արյունով, մեղքերով ևն)
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ներխուժման կտրանքի ենթարկվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] շրջվել դեպի, դառնալ
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] պատասխան տրվել, վերադարձվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] կտրվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] գոհ լինել, գոհանալ
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] թափուր լինել, պակասել, հրաման ստանալ
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] զվարճանալ, հաճույք ստանալ
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] փոխհատուցում ստանալ, վճար ստանալ
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] նշանակվել
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ուղղվել, շարժվել ուսակրություն ստանալ
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] քացվել (միանգամից)
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] քացվել (աստիճանաբար)
اَلْمَلِيحِي [tɾɒyɒ. < مَلِيحِي] ընդունվել, ընդունելի լինել

حَمْدٌ բաղնիք
حَمْدٌ Միջագետք
حَمْدٌ դպրոց
حَمْدٌ զկրեզնանատուն
حَمْدٌ (حَمْدٌ/حَمْدٌ) տուն, տաճար
حَمْدٌ տնեցի, ընտանիքի անդամ,
 յուրային, մտերիմ, բարեկամ
حَمْدٌ [حَمْدٌ] լալ, ողբալ
حَمْدٌ լաց, ողբ
حَمْدٌ տե՛ս **حَمْدٌ**
حَمْدٌ զաղտնաբար, ծածուկ
حَمْدٌ [حَمْدٌ] ծերանալ, հնանալ,
 մաշվել
حَمْدٌ սիրտ
حَمْدٌ [حَمْدٌ] խառնել, խառ-
 նակել
حَمْدٌ կաղնի
حَمْدٌ մենակ, միայնակ
حَمْدٌ տե՛ս **حَمْدٌ**
حَمْدٌ խառնաշփոթ
حَمْدٌ (حَمْدٌ) լոզարան
 (< βαλανειον)
حَمْدٌ տե՛ս **حَمْدٌ**
حَمْدٌ բաղնիքսպան
حَمْدٌ բարանետ մերենա
حَمْدٌ [حَمْدٌ] կուլ տալ, հարված
 ստանալ, ծեծվել
حَمْدٌ առանց
حَمْدٌ [حَمْدٌ] բողբոջել, ծաղկել
حَمْدٌ տե՛ս **حَمْدٌ**
حَمْدٌ [حَمْدٌ] կատուցել
حَمْدٌ շինարար
حَمْدٌ [حَمْدٌ] վերականգնել
حَمْدٌ տնեցիներ
حَمْدٌ շենք, շինություն, կառույց
حَمْدٌ տե՛ս **حَمْدٌ**
حَمْدٌ [حَمْدٌ] արհամարհել, անտե-
 սել
حَمْدٌ [حَمْدٌ] տե՛ս **حَمْدٌ**
حَمْدٌ քաղցր, համեղ, բուրավետ,
 հաճելի, մեղմ
حَمْدٌ հաճելիորեն
حَمْدٌ քաղցրություն, հաճելիություն,
 գոհություն, բարիություն
حَمْدٌ անփութություն
حَمْدٌ [حَمْدٌ] տուգանել
حَمْدٌ անփութության համար
حَمْدٌ [حَمْدٌ] ուրախ լինել, հա-
 ճույք պատճառել, վայելել

حَمْدٌ [حَمْدٌ < حَمْدٌ] ուրախացնել,
 փափկացնել, քաղցրացնել,
 անուշահոտությամբ պատել
حَمْدٌ (حَمْدٌ/حَمْدٌ) քաղցր, օժանելիք, անուշահո-
 տություն, քաղցր համեմունք
حَمْدٌ [حَمْدٌ] արհամարհել, քա-
 մահրել, դատապարտել, մե-
 դադրել
حَمْدٌ միս
حَمْدٌ այն կողմից, ետևից, անց, հե-
 տք
حَمْدٌ ետևից, դեպի ետ
حَمْدٌ [حَمْدٌ] փնտրել, որոնել, ցան-
 կալ
حَمْدٌ արագորեն, արագ, հեշտու-
 րյամբ
حَمْدٌ խնդրանք, դիմում, մաղթանք.
 (حَمْدٌ) խնդրում եմ, խնդ-
 րեմ
حَمْدٌ [حَمْدٌ, حَمْدٌ] արացել,
 քացի տալ, ասպանդակել
حَمْدٌ սնունդնաջատ կին
حَمْدٌ անասուն. դաժան
حَمْدٌ (حَمْدٌ) տեր, սեփականա-
 տեր. ամուսին
حَمْدٌ բշնամի
حَمْدٌ բշնամանք, բշնամություն
حَمْدٌ (حَمْدٌ) բշնամի
حَمْدٌ Բենեզիբուդ
حَمْدٌ վայրագություն, դաժանու-
 րյուն
حَمْدٌ կատաղի, վայրագ
حَمْدٌ որոնում. խնդրանք. բանավեճ
حَمْدٌ [حَمْدٌ] որոնել, հայտնաբերել,
 հետախուզել
حَمْدٌ անարժան, անճշան, մվագ,
 փոքր
حَمْدٌ սոխ
حَمْدٌ [حَمْدٌ] ետ վերցնել, քչացնել,
 պակասեցնել, քչանալ, քիչ
 լինել
حَمْدٌ [حَمْدٌ] փորձել, քննել, հաս-
 տատել
حَمْدٌ մոծակ, մժղուճք
حَمْدٌ մախիր (իգ.)
حَمْدٌ տննապան
حَمْدٌ ընկեր
حَمْدٌ տոհմակից
حَمْدٌ ուղեկից
حَمْدٌ համաքաղաքացի

حَمْدٌ վանական
حَمْدٌ բաց տարածություն.
حَمْدٌ ղեճ, դուրս
حَمْدٌ որևէ բանից դուրս
حَمْدٌ դրսից, դրսի մասից
حَمْدٌ [حَمْدٌ] արարել, ստեղծել
حَمْدٌ (حَمْدٌ/حَمْدٌ) որդի
حَمْدٌ բարբարոս, բարբարոսական
حَمْدٌ կարկուտ
حَمْدٌ արարիչ
حَمْدٌ արտաքին, հեռավոր. դրսում
 գտնվող. օտար, ոչ յուրային
حَمْدٌ օրինյալ
حَمْدٌ պարզ, հասարակ, անմեղ
حَمْدٌ տե՛ս **حَمْدٌ**
حَمْدٌ (حَمْدٌ) փողոց
حَمْدٌ (حَمْدٌ) եակ. արարում.
حَمْدٌ համայն աշխարհ
حَمْدٌ [حَمْدٌ, حَمْدٌ] ծնկի գալ
حَمْدٌ [حَمْدٌ < حَمْدٌ] օրհնել
حَمْدٌ [حَمْدٌ] կրծել, ատամներ
 խրել
حَمْدٌ այնուամենայնիվ, սակայն
حَمْدٌ (حَمْدٌ) մարդ, անձ
حَمْدٌ կայծակ
حَمْدٌ ծիրան
حَمْدٌ (حَمْدٌ/حَمْدٌ) դուստր
حَمْدٌ (حَمْدٌ) գիշերել, մնալ գիշերը
حَمْدٌ կույս
حَمْدٌ հեղո, հետևից, անց.
حَمْدٌ Իճ, Իճ, Իճ այն բանից հետո,
 ինչ
حَمْدٌ հետո, այնուհետև

حَمْدٌ [حَمْدٌ] ուժ կիրառել
حَمْدٌ այր, տղամարդ, ամուսին
حَمْدٌ (حَمْدٌ) տղամարդկություն.
 ուժ, հզորություն.
حَمْدٌ իրաշարժություն-
 ներ, սխրագործություններ
 Գողգոթա
حَمْدٌ [حَمْدٌ] կոկորդ
حَمْدٌ հյուսված մագ, ծամ. մանյակ,
 շրթա, ակամսոջ
حَمْدٌ (حَمْدٌ) ուլ
حَمْدٌ [حَمْدٌ] հյուսել
حَمْدٌ [حَمْدٌ < حَمْدٌ] Աստված
 անարգել
حَمْدٌ [حَمْدٌ] պատահել
حَمْدٌ [حَمْدٌ] փախել, ազատվել
حَمْدٌ տե՛ս **حَمْدٌ**
حَمْدٌ ներսը, ներսի մարդ. մարդ-
 կանց հանրություն.
حَمْدٌ ներսում
حَمْدٌ Իճ, Իճ, Իճ ընդհանուր
حَمْدٌ ղեպի ներս
حَمْدٌ Իճ, Իճ բոլորը
حَمْدٌ ջրիոր
حَمْدٌ պանիր
حَمْدٌ խումբ, երգչախումբ (իգ.)
حَمْدٌ աստվածամարգություն, շա-
 բախություն
حَمْدٌ ընկույզ
حَمْدٌ կոճղ
حَمْدٌ ծիծաղ, ծաղրանք
حَمْدٌ ներքին. հեռավոր. ներսում
 գտնվող, յուրային. քաղաքա-
 ցի
حَمْدٌ գնդակ
حَمْدٌ լկտիություն, լպիրշություն,
 հանդգնություն
حَمْدٌ փոս
حَمْدٌ, **حَمْدٌ** (حَمْدٌ, حَمْدٌ) գոյն.
حَمْدٌ [حَمْدٌ] գույնգույն
حَمْدٌ գողություն
حَمْدٌ ասպատակի որոնում. ասպա-
 տարան
حَمْدٌ վագ (իգ.)
حَمْدٌ շնություն, ամուսնական ան-
 հավատարմություն
حَمْدٌ (حَمْدٌ) մարմին.
 ամբողջություն
حَمْدٌ գանձ, գանձարան
حَمْدٌ քվպատում

խ հանգստացնել, պղտորել ըստակ.
խ սակավաբիվ, փոքրաբիվ
խ հեշտ, պատրաստ
խ որպեսզի շ... միգուցե, բերևաբացի
խ, **խ** կրակ, հուր, ջահ
խ (թ) արյուն
խ [խ] նման լինել, նմանվել
խ ձև, պատկեր, նմանություն
խ [պս. < խ] նմանեցնել, համեմատել
խ զին, փրկագին.
խ բանկակազին
խ անգին
խ [խ] քնել
խ քնած մարդ
խ (խ) արգունք
խ [խ] դատել մրցել
խ [խ] ծագել (արևի մասին)
խ արևածագ, աստվածահայտնություն
խ Դանիել
խ պարզ, պարզորոշ, ցայտուն
խ [խ] մարմել, հանգչել, վերանալ
խ [պս. < խ] հանգցնել, մարել
խ (խ) կողմ (իդ.)
խ [խ] ցնծալ, ուրախանալ, երանանալ
խ չորացրած լոբի
խ փոքր, մանր, բերև
խ արմավենի
խ Տիգրիս
խ մորուք, կզակ
խ սերունդ
խ [խ] աստիճան
խ տատանակափուշ, ուղտափուշ
խ հարձ
խ վիճարան, տրամարան
խ, **խ** [խ, խ] կոխել, ոտնակոխ անել, ժամանել
խ Դամասկոս
խ դամասկոսյան, դամասկոսեցի
խ քազուկ (ձեռքի), ոս
խ ըմբիշ, մարզիկ, մարտիկ
խ [խ] ճանապարհ հարթել,

խ ճանապարհ գտնել, սովորեցնել, բանավորել
խ (խ, խ) բակ
խ [խ] ոտնակոխ անել, ճզմել
խ, **խ** նվեր

Պ

Պ անհա
Պ ծաղիկ
Պ ուսում, սովորում, վանկ, վանկերով ընթրցում
Պ նահանգապետ, կառավարիչ (< ηγεμὼν)
Պ այս, սա (իդ.)
Պ [պս. < Պ] ուղղորդել, առաջնորդել
Պ զարդարված
Պ մարմնի անդամ, վերջույթ
Պ փառք, պատիվ
Պ նա (ար.)
Պ զոհ զոհ նույն ինքը
Պ այն (ար. եզ.)
Պ [Պ] լինել, դառնալ.
Պ յ յոս որևէ բանի փոխարեն լինել
Պ սերունդ, ծնունդ, ծագում, էություն, էակ, արարած
Պ (զ) միտք, խելք, բանակա-նություն, իմաստ
Պ հոն, հոնական
Պ վերադարձ. վարվելակերպ, պարելակերպ.
Պ վերադարձ
Պ նահանգապետ, կուսակալ (< ἑπαρχος)
Պ նա (իդ.)
Պ այն (իդ. եզ.)
Պ ք զոհ քանի որ, քանզի
Պ այդժամ, այն ժամանակ
Պ (Պ) տաճար, պալատ
Պ [պս. < Պ] հավատալ, վստահել
Պ հավատար.
Պ զոհ զոհ յերահավատ
Պ տես
Պ արդ, ուրեմն, ուստի
Պ տես յես
Պ այսպես
Պ այս (իդ.), սրանք

Պ [պս. < Պ] քայլել, գնալ-գալ, քայլեցնել
Պ ալելուիա
Պ Հունաստան (< Ελλάς)
Պ պատանդ
Պ տես յես
Պ այս (ար. եզ.), սա
Պ Հնդկաստան
Պ նրանք (ար.)
Պ այն (ար. հոգ.)
Պ քաղցր, հաճելի, բուրբոնավետ
Պ (Պ) քաղցրություն, հաճույթ
Պ նրանք (իդ.)
Պ այն (իդ. հոգ.)
Պ [պս. < Պ] վերադասնալ
Պ [պս. < Պ] շուտ տալ, փոխել, փոխանակել, վերադարձնել
Պ խոսք փոխանակել, զրուցել
Պ զոհ զոհ քար կրել
Պ վերադասավորում, տեղափոխություն.
Պ ընդհակառակը, հակասակ կողմով, հակասակ ուղղությամբ
Պ աղավաղված, հակասական
Պ տոկոս (իդ.) (< εκαταστός)
Պ [պս. < Պ] խորհել, մտորել
Պ դաս, ուսուցում, ուսում
Պ Հերովդես
Պ (Պ) հերետիկոս (< αρετικός)
Պ այստեղ
Պ (պս. < Պ)
Պ հերետիկոսություն (< αρεσις)
Պ անկարգություն, կոփարարություն
Պ այժմ, հիմա

Ռ

Ռ ե, ու, իսկ
Ռ սագ
Ռ վեզիր
Ռ վա՛ր
Ռ անհրաժեշտ է, սագական է

Ռ տես յես
Ռ պայմանավորված ժամանակ կամ վայր. խտտացված կամ համասնայնեցված որևէ բան. վայր, տարածք, եզերք.
Ռ հանդիպատեղի
Ռ վարդ
Ռ երակ. ծառի արմատ
Ռ թուղք, էջ
Ռ խաբեբայություն, կեղծիք.
Ռ կեղծ հավատ
Ռ սուտ ուսմանք
Ռ քաղաք
Ռ ափսե, պնակ, քաղա, անոթ
Ռ գոմաղբ
Ռ [Ռ] գնել
Ռ [պս. < Ռ] վաճառել
Ռ (Ռ) ժամանակ
Ռ անցյալ ժամանակ
Ռ ապառնի ժամանակ
Ռ ներկա ժամանակ
Ռ երբեմն
Ռ միշտ
Ռ ժամանակավոր, անցողիկ
Ռ առք, գնում
Ռ (Ռ) անգամ.
Ռ շատ անգամներ, հաճախ, երբեմն
Ռ ք մեկ անգամ
Ռ (Ռ) համան (մի) անգամ
Ռ քանի քանի անգամ
Ռ ք երկու անգամ
Ռ ք երեք անգամ,
Ռ երկու
Ռ երրորդ անգամ
Ռ յոթերորդ ու մորթից
Ռ զանգակ
Ռ ապակի
Ռ սաղոնկեցի
Ռ բարեպաշտ, առաքինի, արդարակյոց
Ռ բարեպաշտություն, առաքինություն, արդարակյոցություն. ուղղություն

սֳ անհրաժեշտ է, պետք է.
սֳ ասի ինչպես որ հարկն է
սֳ օրենք, իրավունք. բաժին, մասնաբաժին
սֳ ողորմություն
սֳ [*սս.* < **սֳ**] փայլեցնել
սֳ (**սֳ**) փայլուն
սֳ աչալուրջ, զգույշ, ապահով
սֳ աչալրջորեն, ուշադիր, զգուշորեն
սֳ զգուշություն, աչալրջություն, խնամք
սֳ [*սս.* < **սֳ**] (մախա)զգուշացնել
սֳ վաճառք
սֳ ճուտ
սֳ սեռական հարաբերություն, զուգավորություն, ամուսնություն.
սֳ բազմակնություն
սֳ (մետաղա)դրամ, վաղ
սֳ հանդիսավոր բափտք. պերճանք
սֳ (**սֳ**) անկյուն
սֳ շարժում, ցնցում
սֳ վաղ կարմիր՝ ալ գույն
սֳ որոմ, մոխխոտ
սֳ [*սս.* < **սֳ**] ուղեկցել. հանդիսավոր կերպով ընթանալ *կամ* տանել
սֳ զենք
սֳ ձիքսպտող, ձիքենի.
սֳ ձիքի ձիքենիյաց լեռ
սֳ [**սֳ**] հարթել, հարթահարել
սֳ հաղթանակ
սֳ [*սս.* < **սֳ**] հաղթանակ շնորհել, հարթահարել. ամենը ճանաչել, արդարացնել
սֳ հաղթական. ամենը, արդար ճանաչել, փայլ, փայլատակում, ճառագայր
սֳ մետաղաբանք
սֳ պերճանք
սֳ ճառագայր, ճանաչել, փայլատակում
սֳ [**սֳ**] երգել
սֳ [*սս.* < **սֳ**] *տե ն ս*
սֳ երգ, երաժշտություն, մեղեդի
սֳ երգիչ
սֳ (**սֳ**) տեսակ, ձև, եղանակ,

սֳ միջոց
սֳ [**սֳ**] շնանալ
սֳ [*սս.* < **սֳ**] շնություն անել. պոռնկության մեջ մեղադրել շնացող
սֳ շնություն, ամուսնական անհավատարմություն
սֳ պոռնիկ
սֳ [**սֳ**] շարժվել, ցնցվել. սարսափել
սֳ փոքր
սֳ ջղայնորեն, բարկացած
սֳ [**սֳ**] կանչել, զոչել, ճշալ, գոռալ
սֳ տիկ (**սֳ**)
սֳ այն, ով խաչում է ջուլիակ
սֳ խաչ, խաչելություն
սֳ խաչելություն
սֳ [**սֳ**] բարձրացնել. խաչել
սֳ նեղություն, փորձանք
սֳ [**սֳ**] ցանել, սերմանել, տնկել
սֳ (**սֳ**) սերմ
սֳ երկնագույն
սֳ (**սֳ**) բիզ

Ճ

ճ հոսք, ներխուժում, բռնկում
ճ ազատ ծնված, ազնվական ազատություն
ճ [**ճ**] պարտական լինել. սխալ լինել. տապալվել, գրավվել
ճ [*սս.* < **ճ**] ուժեղ սիրել. գրկել. գորգորել
ճ բանտ, բանտարկություն
ճ [**ճ**] վայր զցել
ճ սիրեցյալ, սիրելի
ճ [*սս.* < **ճ**] երկունքի մեջ լինել, ծննդաբերել. աղավաղել, կեղծել. վնաս հասցնել, ոչնչացնել, ավերել
ճ փչացում, ապականում, վնասում, ավերում. այլասերում.
ճ անմահ կյանք
ճ պարան. շարք
ճ ծուլ

ճ [**ճ**] խոնավել, ամբոխվել
ճ ընկեր, ընկերակից, մտերիմ, դրացի
ճ Քեբրոն (քաղաք Պաղեստինում)
ճ մեկուսացնել, բանտարկել, փականքի տակ դնել
ճ տոն, տոնական հավաք
ճ կաղ
ճ մեկ (**սֳ**)
ճ մեկ (**սֳ**)
ճ կիրակի
ճ իրար, միմյանց
ճ մուրացկան
ճ ուրախություն, բերկրանք
ճ որոշ, ոճանք
ճ [**ճ**] ուրախանալ. ողբունել
ճ կուրծք, ստիճք
ճ ուրախ
ճ ուրախորեն
ճ տասնմեկ (**սֳ**)
ճ տասնմեկ (**սֳ**)
ճ շուրջ, շուրջը
ճ [**ճ**] շրջապատել, շրջել. պաշարել. մուրալ
ճ շրջակայք, արվարձան
ճ [*սս.* < **ճ**] նորոգել, նորացնել. վերականգնել. նոր ստեղծել հանդես գալ (**ճ**) նոր. (**ճ**) [**ճ**] (**սֳ**)
ճ վերջերս
ճ նորություն
ճ եղա
ճ սեր
ճ պարտք
ճ *տե ն ճ*
ճ շրջանակ
ճ ժապավեն, պարան, բուլ
ճ ցուպ, գավազան
ճ [*սս.* < **ճ**] ցույց տալ. ապացուցել
ճ (**ճ**) օձ
ճ դատապարտում
ճ խլուրդ
ճ շփում, հաղորդակցություն, ընկերակցություն
ճ ապաքինում, բուժում, առողջություն
ճ ծերուկ, բարանձավ

ճ շոգ, տապ
ճ կարեկցություն, խճահարություն.
ճ անզբաբար, անզբորեն, անողորբարբ
ճ բուռ (**սֳ**)
ճ [**ճ**] սպիտակել
ճ սպիտակ
ճ անապատ, տափաստան
ճ միտք, մտածումք, գաղափար, կարծիք, մտադրություն
ճ հաշիվ, հաշվարկ, թիվ
ճ գայթակղում, հրապուրում, հրապուրանք
ճ [**ճ**] տեսնել
ճ տեսիլք, տեսք.
ճ [**ճ**] նուրբ ուրվական
ճ բարետես, զեղեցիկ
ճ ճամփորդ
ճ խնձոր
ճ ձիքենի ձիքենի
ճ ձիքենի ձիքենի
ճ ղիտորդ, հանդիսատես, ակամատես
ճ խոզ, վարազ
ճ հունիս
ճ [**ճ**] գոտևորվել. ճանապարհ ընկնել
ճ հայացք
ճ [**ճ**] մեղք գործել
ճ մեղք.
ճ մարմնական մեղանշանքներ
ճ մեղսագործ
ճ մեղք
ճ [**ճ**] բռնել, ճանկել, հավիչտակել
ճ [**ճ**] ցորենի հատիկ
ճ կենդանի, ողջ
ճ [**ճ**] սայրել, կենդանի լինել
ճ կյանք. փրկություն.
ճ հավերժական կյանք
ճ [*սս.* < **ճ**] գերակայել. հաղթահարել, մեղադրել, մեղավոր ճանաչել, դատապարտել
ճ պարտական. մեղավոր.
ճ մահապարտ, մահարժան
ճ կարեկցանք, ներողամտու

سَمِعَ բյուն, բարեբարություն
سَمِعْتُمْ [سَمِعْتُمْ] կենդանի(ներ), կենդանի էակ, կենդանի աշխարհ.
سَمِعْتُ [سَمِعْتُ] վայրի կենդանի
سَمِعْتُمْ դերձակ
سَمِعْتُمْ [שמع. < سمع] ուժեղացնել, ամրապնդել
سَمِعْتُمْ հարություն, ուժ, բափ, հզոր արարք. իմաստ, նշանակություն
سَمِعْتُمْ ուժ, գորություն, քանակ
سَمِعْتُمْ հզոր, գորել, գորավոր
سَمِعْتُمْ հայացք.
سَمِعْتُمْ [שמع] և հայացք սևեռել
سَمِعْتُمْ Խիթթա (արաբական թագավորություն Արաբական թերակղզու հյուսիսում)
سَمِعْتُمْ քիմք
سَمِعْتُمْ իմաստուն
سَمِعْتُمْ [שמع] ճանաչել (ճանաչել սեռական իմաստով)
سَمِعْتُمْ [שמع. < سمع] իմաստուն դարձնել, կրթել
سَمِعْتُمْ իմաստություն
سَمِعْتُمْ քեռի
سَمِعْتُمْ [שמع] կրել
سَمِعْتُمْ կաթ
سَمِعْتُمْ հույլ
سَمِعْتُمْ հարսանիք, հարսանյաց խրախճանք. ճաշկերույթ
سَمِعْتُمْ [שמع] խառնել, խառնվել
سَمِعْتُمْ [שמع. < سمع] խառնել, խառնվել, միանալ
سَمِعْتُمْ (שמع) քաղցր
سَمِعْتُمْ քաղցրություն, մաճառ, քաղցր գինի
سَمِعْتُمْ պինդ, առողջ, ճիշտ
سَمِعْتُمْ առողջություն
سَمِعْتُمْ [שמع. < سمع] լվանալ, մաքրել
سَمِعْتُمْ (שמع) երազ
سَمِعْتُمْ [שמع. < سمع] փոխել, փոխանակել
سَمِعْتُمْ փոխարեն, հանուն
سَمِعْتُمْ [שמع. < سمع] ավար վերցնել. սրբապղծություն գործել
سَمِعْتُمْ ճակատագիր, վիճակ, քախտ
سَمِعْتُمْ (שמع) պատյան
سَمِعْتُمْ Քաս
سَمِعْتُمْ (سمع/سمعت) աներ. սկեսրայր
سَمِعْتُمْ տաք, ջերմ

سَمِعْتُمْ ջերմություն, եռանդ
سَمِعْتُمْ քրիստոս
سَمِعْتُمْ հինգերորդ
سَمِعْتُمْ [سمعت] դիզել, կուտակել
سَمِعْتُمْ տրի
سَمِعْتُمْ (سمعت. سمعت) գիճի
سَمِعْتُمْ ավանակ (որձ)
سَمِعْتُمْ հինգ (هق.)
سَمِعْتُمْ հինգ (ار.)
سَمِعْتُمْ *سَمِعْتُمْ* *سَمِعْتُمْ*
سَمِعْتُمْ հինգշաբթի
سَمِعْتُمْ հիսուն
سَمِعْتُمْ հինգ հարյուր
سَمِعْتُمْ տասնհինգ (ار.)
سَمِعْتُمْ տասնհինգ (هق.)
سَمِعْتُمْ *سَمِعْتُمْ*
سَمِعْتُمْ *سَمِعْتُمْ*
سَمِعْتُمْ զորանջ, սկեսուր
سَمِعْتُمْ տարություն, զայրույթ, ցատու
سَمِعْتُمْ [سمعت] ողորմել, գթալ
سَمِعْتُمْ (سمعت) տնքոց, հատաչանք
سَمِعْتُمْ կրպակ, խանութ. պանդոկ
سَمِعْتُمْ նշան, նպատակ, ուղղություն.
سَمِعْتُمْ նշանակել
سَمِعْتُمْ վշտալի, վշտալիորեն
سَمِعْتُمْ մենք
سَمِعْتُمْ գրասիրտ, ողորմած ուղորմածություն, կարեկցանք, գրություն
سَمِعْتُمْ անաստված, անհավատ, հեթանոս.
سَمِعْتُمْ [سمعت] մոլորված հեթանոսներ
سَمِعْتُمْ անհավատություն, անաստվածություն
سَمِعْتُمْ [سمعت] խեղդել, կախաղան հանել, խեղդվել
سَمِعْتُمْ *سَمِعْتُمْ* կախվել
سَمِعْتُمْ Անտված մի արասցել
سَمِعْتُمْ [سمعت] խղճալ, գթալ
سَمِعْتُمْ [שמع. < سمع] նախատել, հայտնել, արհամարհել, ստորացնել, ծաղրել
سَمِعْتُمْ անարգանք, խայտառակություն
سَمِعْتُمْ նախանձորդ, նախանձ մարդ
سَمِعْتُمْ նախանձ
سَمِعْتُمْ [שמع. < سمع] քաղի, ներել
سَمِعْتُمْ (سمعت/سمعت) սուրբ, արդար,

سَمِعْتُمْ մարտի. եպիսկոպոս.
سَمِعْتُمْ [سمعت] կախ երջանկահիշատակ
سَمِعْتُمْ ուժեղ
سَمِعْتُمْ պակասող
سَمِعْتُمْ պակաս, սուղություն
سَمِعْتُمْ եռանդ, նկրտում. նախանձ
سَمِعْتُمْ [שמع. < سمع] ամրապնդել, ամրացնել, ուժեղացնել
سَمِعْتُمْ ամրոց, միջնաբերդ, հենակետ
سَمِعْتُمْ [سمعت] պակասել, չհերիքել.
سَمِعْتُمْ ծախսել, վնաս կրել
سَمِعْتُمْ [שמع. < سمع] քաջալերել, ղրղել, մղել
سَمِعْتُمْ [שמع. < سمع] քաքցնել, ծածկել
سَمِعْتُمْ ջանասեր
سَمِعْتُمْ հանգամանորեն, մանրագին կերպով, խնամքով
سَمِعْتُمْ ջանասիրություն, համատություն
سَمِعْتُمْ [سمعت] փորել
سَمِعْتُمْ խրամ, փորվածք, փոս, հանք, գերեզման
سَمِعْتُمْ [سمعت] կապկպել, փաթաթել, պատել
سَمِعْتُمْ գոտկատող, կոճակ
سَمِعْتُمْ [سمعت] հնձել, քաղել
سَمِعْتُمْ հունձք, բերքահավաք, բերք
سَمِعْتُمْ կացին
سَمِعْتُمْ աման
سَمِعْتُمْ ճկույթ (هق.)
سَمِعْتُمْ (سمعت/سمعت) արտ, դաշտ (هق.)
سَمِعْتُمْ [سمعت] դիտել, հայացք նետել, ուշադրություն դարձնել
سَمِعْتُمْ [سمعت] ավերվել, քանդվել
سَمِعْتُمْ [سمعت] ավերել, քարուքանդ անել, դաշուճահարել, սպանդ անել
سَمِعْتُمْ (سمعت) ավերված, ամառի.
سَمِعْتُمْ [سمعت] ավերակ, ավերված վայր
سَمِعْتُمْ թուր, դաշույն. կոտորած (ار./هق.)
سَمِعْتُمْ [سمعت] խոփ
سَمِعْتُمْ մանամեխ
سَمِعْتُمْ մողես
سَمِعْتُمْ եղջերենի. եղջերենու պտուղ
سَمِعْتُمْ անցք, ծակ, բացվածք
سَمِعْتُمْ կովարար

سَمِعْتُمْ երկպառակություն, տարաձայնություն
سَمِعْتُمْ քանավուն, տարաձայնություն, պառակտում
سَمِعْتُمْ վայրագ, վայրենի. անիծյալ, նողկալի
سَمِعْتُمْ քանաղքանք, անեծք
سَمِعْتُمْ վզնոց
سَمِعْتُمْ [שמع. < سمع] ազատել (գերությունից, հարկերից), բողոնել մեղքերը
سَمِعْتُمْ կախարդ
سَمِعْتُمْ (سمعت) համր, խուլ
سَمِعْتُمْ կախարդություն, կախարդում ծայր, վերջավորություն. ծայրահեղություն, ծայրագույնը. պրոյունք.
سَمِعْتُمْ [سمعت] վերջ, վերջ-իվերջ
سَمِعْتُمْ առու, ջրանցք
سَمِعْتُمْ [سمعت] տառապել, տանջվել, զղջալ
سَمِعْتُمْ ցավ, տանջանք, հիվանդություն
سَمِعْتُمْ [سمعت] ենթադրել, մտածել
سَمِعْتُمْ մթություն, խավար
سَمِعْتُمْ [سمعت] սազական լինել, հարմար լինել, օգտակար լինել
سَمِعْتُمْ օգտակար, հարմար, սազական.
سَمِعْتُمْ անհրաժեշտ պարագաներ
سَمِعْتُمْ պահանջ, կարիք, անհրաժեշտություն
سَمِعْتُمْ [سمعت] խավարել, մթնել
سَمِعْتُمْ մթություն, խավար. խավարում
سَمِعْتُمْ քնքրիք
سَمِعْتُمْ (سمعت) քույր
سَمِعْتُمْ [שמع. < سمع] գայթակղել, հրապուրել, խանդավառել, գրավել
سَمِعْتُمْ պարծենկոտ
سَمِعْتُمْ ստույգ, հավաստիորեն
سَمِعْتُمْ ճշտություն, ճշգրտություն, անկեղծություն
سَمِعْتُمْ [سمعت] կնքել, կնք դնել, հաստատել.
سَمِعْتُمْ [سمعت] խաչակնքել
سَمِعْتُمْ կնք, կնիքով մատանի
سَمِعْتُمْ փեսացու, փեսա
سَمِعْتُمْ ամուսնություն

تُحْمَدُ այ կողմ, այ ձեռք (*hq.*)
تُحْمَدُ ծովային
تُحْمَدُ (تُحْمَدُ) լիճ
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ] կար ծծել
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ] ծել, ածել
تُحْمَدُ ծիլ, բույս. պարիսպի ատամ-
 ներ. ճաղաշար
تُحْمَدُ ագահ, ընչաբաղոց
تُحْمَدُ ագահություն, ընչաբաղոց-
 րյուն
تُحْمَدُ չակոթ
تُحْمَدُ հակոթիկ, հակոթիկյան
تُحْمَدُ բփուտ
تُحْمَدُ վերակացու, տեսուչ, վարիչ
تُحْمَدُ ջանասիրություն, եռանդա-
 գին
تُحْمَدُ ջանասիրություն, եռանդ
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ] անհանգստանալ,
 մտահոգվել. խնամել, հոգալ
 հակվածություն, միտում.
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ] բռնկվել, այրվել
تُحْمَدُ ողջակիզում
تُحْمَدُ ծանր. հարգելի
تُحْمَدُ ծանրություն. արժանապատ-
 վություն, պատիվ
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ] ծանր լինել, ծանրանալ
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ < تُحْمَدُ] պատվել, հարգել
تُحْمَدُ ընտանիք. ունեցվածք, բեռ
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ] մեծանալ, ավելանալ
تُحْمَدُ (تُحْمَدُ, تُحْمَدُ) ամիս
تُحْمَدُ կանաչ
تُحْمَدُ շնագայլ (*hq.*)
تُحْمَدُ վարագույր, վրան, վրանում
 բնակվողներ ընտանիք
تُحْمَدُ (تُحْمَدُ) բանջարեղեն, կանաչի
تُحْمَدُ կանաչի, խոտ
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ] ժառանգել
تُحْمَدُ ժառանգորդ
تُحْمَدُ ժառանգություն, բաժին, ու-
 նեցվածք. իրավասություն
تُحْمَدُ չխոտ ֆրիստոս
تُحْمَدُ
تُحْمَدُ *տե՛ս* **تُحْمَدُ**
تُحْمَدُ ետրյուն, գոյություն. ինքնու-
 բյուն. նյութ.
تُحْمَدُ ռճ ինքը
تُحْمَدُ *Ն ողիղ խնդիր նշող մասնիկ*
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ] նստել
تُحْمَدُ ավելի, շատ.

تُحْمَدُ բիչ թե շատ, մոտա-
 վորապես
تُحْمَدُ չափազանց շատ, հատուկ
تُحْمَدُ հատկապես
تُحْمَدُ որք
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ] ավելանալ, մեծ բանա-
 կով լինել
تُحْمَدُ լար, աղեղնալար

تُحْمَدُ այստեղ
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ] կշտամբել, նախատել,
 հանդիմանել
تُحْمَدُ ցավ
تُحْمَدُ ցավալի
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ < تُحْمَدُ] սաստիկ կշտամ-
 բել, ուժգնորեն նախատել
تُحْمَدُ իրոք, այսինքն, այն է, ասել է
 թե, օրինակ, կարծես, իբր
 արդար (մարդու մասին)
تُحْمَدُ արդարացիորեն, արդարև
 արդարություն
تُحْمَدُ ժայռ, քար (*hq.*)
تُحْمَدُ պարսավանք, նախաոխիք
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ] լյարդ (*hq.*)
تُحْمَدُ թերևս, միգուցե
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ] ետ պահել, բռնել,
 ենթարկել, նվաճել, տիրել,
 գրավել
تُحْمَدُ երբ, մինչ
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ < تُحْمَدُ] ստել, կեղծ լինել,
 դրժել
تُحْمَدُ սուտ, կեղծ
تُحْمَدُ սուտ, խաբեություն
 բավական է, հերիք է.
تُحْمَدُ թե՛ այդ իսկ պահին, ար-
 դեն
تُحْمَدُ քահանա.
تُحْمَدُ *հե՛տ* Նստական
تُحْمَدُ քահանայություն
تُحْمَدُ սրբազան, սուրբ
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ < تُحْمَدُ] այրել
تُحْمَدُ փուշ, մամուլս
تُحْمَدُ նախազգուշացում, խրատ
 աստղ, երկնային մարմին
تُحْمَدُ անսպասելի փոթորիկ

ح

تُحْمَدُ տապան
تُحْمَدُ քուրմ
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ < ح] ուղղել, շտկել.
 հանդիմանել
تُحْمَدُ վեղար
تُحْمَدُ *տե՛ս* **تُحْمَدُ**
تُحْمَدُ մոճու ծաղիկ
تُحْمَدُ փեթակ (*ար.՝hq.*)
تُحْمَدُ հնոց, քուրա
تُحْمَدُ հիվանդություն
تُحْمَدُ էյուղ
تُحْمَدُ զաֆրան, քրքում
تُحْمَدُ (تُحْمَدُ, تُحْمَدُ) արոտ, գահ
تُحْمَدُ (تُحْمَدُ) պատուհան
تُحْمَدُ պատմուճան, պարեզոտ, փա-
 րաջա (*hq.*)
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ] այլը ներկել
تُحْمَدُ արդյո՞ք, մի՞թե, ուրեմն
تُحْمَدُ *տե՛ս* **تُحْمَدُ**
تُحْمَدُ չափ
تُحْمَدُ քնություն, ետրյուն
تُحْمَدُ բնական
تُحْمَدُ իրանապանակ, պարկ, քսակ
 Նոսրով
تُحْمَدُ *տե՛ս* **تُحْمَدُ**
تُحْمَدُ այսինքն, այն է, ասել է թե
 տաղանդ (դրամական
 միավոր) (*hq.*)
 (մեղրա)խորխոխ
تُحْمَدُ ամեն, յուրաքանչյուր, բոլոր
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ] խանգարել, խոչընդո-
 տել, արգելք հանդիսանալ
 շուն
تُحْمَدُ քաղղեացի. աստղագուշակ
 տիկնիկ
تُحْمَدُ *տե՛ս* **تُحْمَدُ**
تُحْمَدُ պսակ, քազ
تُحْمَدُ ժամանակավոր հեռացում
 (պաշտոնից, դպրոցից ևն)
 հազարապետ (< χιλιαρχος)
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ < ح] թագադրել, պա-
 կել
تُحْمَدُ *տե՛ս* **تُحْمَدُ**
تُحْمَدُ թղամիղ (< χλαμύδα)
تُحْمَدُ *տե՛ս* **تُحْمَدُ**
تُحْمَدُ *տե՛ս* **تُحْمَدُ**
تُحْمَدُ (تُحْمَدُ) հարսնացու
تُحْمَدُ քանի՞, ինչքա՞ն.

تُحْمَدُ քանի դեռ, ինչքան որ
 դարան, դարանակալություն
تُحْمَدُ քանակ, թիվ, ծավալ, չափ
تُحْمَدُ վշտալի, սխտը
تُحْمَدُ ապա, հաջորդիվ
تُحْمَدُ հունվար
تُحْمَدُ *տե՛ս* **تُحْمَدُ**
تُحْمَدُ դեկտեմբեր
تُحْمَدُ ժողով, ժողովարան, հավաքա-
 տեղի
تُحْمَدُ հավաքատուն, ժողովարան,
 սինագոգա
تُحْمَدُ համեստ
تُحْمَدُ միախառնում, միացում
تُحْمَدُ Քանաան
تُحْمَدُ (تُحْمَدُ, تُحْمَدُ) թև. եզր, կողմ.
 փեշ, քրանցք. գիրկ (*hq.*)
تُحْمَدُ քնար
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ] ժողովել, հավաքել.
 հավաքվել. ավելի
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ < ح] *տե՛ս* **تُحْمَدُ**
 ամբոխ, քազություն.
تُحْمَدُ գործընկեր, ընկերակից. ընդ-
 դիմախոս
تُحْمَدُ քաժակ
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ] հազմել, ծածկվել
 էտում
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ < ح] քարցնել, ծած-
 կել
تُحْمَدُ արծաթ. փող, դրամ.
تُحْمَدُ *տե՛ս* **تُحْمَدُ** զլխահարկ, մար-
 դպիսմար
تُحْمَدُ (تُحْمَدُ, تُحْمَدُ) խար, չոր խոտ
تُحْمَدُ ծեղքի ափ (*hq.*)
تُحْمَدُ անհավատ, հերանոս
 մերժում, մխտում
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ] քաղցած լինել, սովա-
 ծանալ
تُحْمَدُ քաղց, սով
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ] հրաժարվել, ուրա-
 ցալ, դրժել
تُحْمَدُ գյուղ
 որտեղ, ուր.
تُحْمَدُ ք
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ] տրամել, բախժել,
 տխրել.
تُحْمَدُ *տե՛ս* **تُحْمَدُ** նա տխրել է
تُحْمَدُ *տե՛ս* **تُحْمَدُ** նա տխրեց
تُحْمَدُ [تُحْمَدُ] հող վարել

հֲ անօգտակար, անպետք, անպիտան. դատարկ, գուր, անպարոյուն.
հֲ ունայնություն, ունայնակամություն
հֲ դատարկ, ձեռնուճայն. իզուր
հֲ [**հֲ**] սանրել
հֲ խաղողի բուփ
հֲ ձմեռ
հֲ ձմեռային
հֲ [*պս.* < **հֲ**] բարցնել, պահել

Լ

լֲ, **լֲ** տոն
լֲ, **լֲ** տոնական
լֲ ամուսն
լֲ մողես
լֲ [**լֲ**] անել, աշխատել
լֲ [*պս.* < **լֲ**] աշխատացնել, ծառայեցնել.
լֲ գործի դմել
լֲ ծառա, ստրուկ
լֲ արարք, գործ, ստեղծագործություն, գործողություն, գրադմուք
լֲ ծառայություն, ստրկություն.
լֲ բազմաստվածություն
լֲ ծառայել
լֲ արարիչ, ստեղծող
լֲ բերք, ցորեն, պարեն
լֲ արարք, գործողություն, անելիք, գործ
լֲ հաստություն
լֲ [**լֲ**] անցնել.
լֲ խախտել (օրենքը ևն)
լֲ երբայերեն
լֲ երբայական, երբայեցի անմիջապես, իսկույն, արագորեն
լֲ երկնք
լֲ մինչև, մինչ, դեռ, մինչդեռ, բանի դեռ
լֲ [**լֲ**] դիպչել. վրա հասնել.
լֲ խել
լֲ եղևն
լֲ *տն* ս
լֲ [**լֲ**] մեղադրել, հանդիման

լֲ նել
լֲ բանի դեռ, դեռ ոչ, մինչև, մինչև որ, նախքան
լֲ մինչև որ
լֲ *տն* ս
լֲ ժամանակ, պահ, բուսել, սեզոն
լֲ (**լֲ**) գիտակ, խոսքով
լֲ [**լֲ**] օգնել
լֲ [*պս.* < **լֲ**] *տն* ս
լֲ օգնություն
լֲ (**լֲ** / **լֲ**) եկեղեցի
լֲ, **լֲ** եկեղեցական
լֲ, **լֲ** [**լֲ**] հիշել, մտաբերել, մտքում պահել, հիշատակել
լֲ վերոնշյալ, վերոհիշյալ
լֲ հարձար, սագական, պիտանի
լֲ [**լֲ**] ռոնալ
լֲ այլևս, նորից
լֲ բու
լֲ օգնություն
լֲ հիշատակում, հիշեցում, հիշատակ
լֲ եռանդ, ուժ, բափ
լֲ եղջերվածագ, եղմիկ
լֲ փուշ
լֲ կույր
լֲ [*պս.* < **լֲ**] խոչընդոտել, խանգարել
լֲ անարդար, ասօրինի
լֲ անարդարություն
լֲ խոտություն, խորք, հովիտ
լֲ կյանք. կացարան, օջախ. մնատան
լֲ մեկնում. վախճան, մահ
լֲ բոչում
լֲ (**լֲ**, **լֲ**, **լֲ**)
լֲ մուկ
լֲ [*պս.* < **լֲ**] աչք հանել, կուրացնել
լֲ ազոավ. ուռենի
լֲ (**լֲ**) չրկատված
լֲ հարստություն
լֲ այծ (*ար.* / *իզ.*)
լֲ [*պս.* < **լֲ**] տոկալ, դիմանալ
լֲ ուժեղ, հուժկու
լֲ ուժգնորեն
լֲ կմիք, կմիքով մատանի
լֲ Գազա (բաղաբ Պաղեստինում)

լֲ հազած, կրող
լֲ (**լֲ**) դժվար, դանդաղամիտ
լֲ ազդր (*իզ.*)
լֲ [**լֲ**] վերադառնալ. նուրից անել
լֲ գոլորշի, ծուխ, ամուշահոտություն
լֲ սովորույթ, սովորություն.
լֲ *տն* ս բստ սովորույթի, սովորականի պես
լֲ բուտակ, մտրուկ
լֲ Էյն Գեղդի (բաղաբ Պաղեստինում)
լֲ (**լֲ**) աչք. աղբյուր (*իզ.*)
լֲ *տն* ս բացեկիբաց, հրապարակավ
լֲ ներկայությանը, առջև
լֲ [*պս.* < **լֲ**] արթնացնել
լֲ արթուն. զգոն, աշալուրջ
լֲ վրիժառություն
լֲ Աքրո (բաղաբ Պաղեստինում)
լֲ վրա, դեմ, մասին.
լֲ վրայից, վերևից
լֲ *տն* ս (**լֲ**) վերևից ներքև
լֲ ? *տն* ս (**լֲ**) արտաճառով, որ
լֲ *տն* ս (**լֲ**)
լֲ [**լֲ**] մտնել, ներս գնալ.
լֲ *տն* ս (**լֲ**) տարիքն առնել
լֲ ազախություն
լֲ հալվել (բույս)
լֲ վերին, բարձրագույն, երկնային
լֲ պարմանի, պատանի, տղա
լֲ օրիորդ, աղջիկ
լֲ (**լֲ**) աշխարհ. (**լֲ**) հավերժություն
լֲ *տն* ս հավիտյանս
լֲ հավիտենից
լֲ աշխարհական, աշխարհիկ.
լֲ ժամանակավոր.
լֲ հավերժորեն
լֲ հավերժ
լֲ աշխարհիկ, աշխարհային
լֲ փորորիկ (*իզ.*)
լֲ (**լֲ**, **լֲ**)
լֲ (որդա)պատճառ, առիթ, հիմք, բացատրություն. պարագա, իր.

լֲ եկամտունք
լֲ ու ծախսեր
լֲ զոհի մատուցում. զոհասեղան
լֲ հետ, միասին
լֲ (**լֲ**) ժողովուրդ.
լֲ հերթաճակներ
լֲ [**լֲ**] ընկրմվել, սուզվել.
լֲ մկրտվել
լֲ սյուն
լֲ մուր, մշուշոտ
լֲ բնակիչ
լֲ կացարան, բնակարան
լֲ խոր
լֲ [**լֲ**] տանջալի աշխատանք անել, տանջվել
լֲ գործ, աշխատանք, ջանք
լֲ [**լֲ**] բնակվել, ապրել
լֲ բուրդ
լֲ ոչխար (*իմաստով*) *տն* ս., *ճատ* *տն* ս.
լֲ [**լֲ**] պատասխանել
լֲ խաղող
լֲ [**լֲ**] մեկնել, հեռանալ.
լֲ (**լֲ**) մահանալ
լֲ սոխակ
լֲ ինքնահրաժարում, կանավոր
լֲ արքատություն, ժուժկալում,
լֲ ասկետիզմ
լֲ հանգուցյալ
լֲ աշխատանք, գործ. ուսումնասիրում. ծանոթություն, պատասխան.
լֲ *տն* ս (**լֲ**) սուրբ
լֲ գրքերի գիտակ
լֲ անպ (*իզ.*)
լֲ (**լֲ** / **լֲ**) խոտ
լֲ տասներորդ
լֲ (**լֲ**) դժվար
լֲ տասը (*իզ.*)
լֲ տասը (*ար.*)
լֲ բստ
լֲ (**լֲ**) ատամնաձև պարիսպ. սրագազար աշտարակ
լֲ [**լֲ**] ուժատպառ լինել
լֲ [**լֲ**] ծաղկել. կրկնապատկել. ավելացնել, ձեռք բերել, բաղել
լֲ [*պս.* < **լֲ**] փաթարել, պատել
լֲ [*պս.* < **լֲ**] կրկնել, կրկնա-

فَحْلًا օրավարձու աշխատանք
فَحْلًا վարձու մշակ
فَحْلًا, فَحْلًا ճեղք, ճեղքվածք
فَحْلٌ [*ayw.* < *fah*] փրկել, ազատել
فَحْلٌ ջրավազան
فَحْلٌ ուրախ, գոհ
فَحْلٌ [*faḥm*] հրամայել, հրահանգել, վճիռ կայացնել, այցելել, զննել, ստուգել
فَحْلٌ օրավարձու քաղաքացի
فَحْلٌ տեղեկանալ
فَحْلٌ պաշտոնյա, տնօրեն
فَحْلًا խակ բուլգ
فَحْلٌ [*fahm*] ծաղկել, նախընտրելի լինել
فَحْلًا հովիտ, դաշտավայր
فَحْلٌ կատաղած
فَحْلٌ [*fah*] պտղաբերել
فَحْلٌ (*فَحْلٌ*) առևտրական գործարք (< *πραγματεία*)
فَحْلٌ (*فَحْلٌ*) դրախտ, պարտեզ
فَحْلٌ (*fah*) հատիկ, միջուկ, սերմ, ատոմ
فَحْلٌ ճուտ
فَحْلٌ առաջարան, նախարան, ներածություն (< *προοίμιον*)
فَحْلٌ դոսմ կողասյամ
فَحْلٌ փրկիչ
فَحْلٌ տարբերակող, տարբերություն ընկալող, խորաբափանց, նշանավոր անձ
فَحْلٌ խորաբափանցություն, տարբերություն
فَحْلٌ երկար
فَحْلٌ [*fah*] շրջապակալ անել
فَحْلٌ [*fah*] բռնել
فَحْلٌ [*ayw.* < *fah*] վատնել, քանոն տալ, սավառնել
فَحْلٌ վատնողաբար, շռայլաբար, անատակաբար
فَحْلٌ (*fah*) բռնում
فَحْلٌ պալատ, ապարանք (< *praetorium*)
فَحْلٌ փարիսեյի
فَحْلٌ (*fah*) գործ, գործողություն, արարք
فَحْلٌ [*fah*] Գործք առարկելոց
فَحْلٌ ֆրանկ, եվրոպացի
فَحْلٌ օժիտ (< *φερνή*)

فَحْلٌ [*fah*] տնօրինել, ղեկավարել, խնամել, խնամակար լինել, մատակարարել
فَحْلٌ [*fah*] տարածել, սփռել
فَحْلٌ Պարսկաստան (*իր.*)
فَحْلٌ փարսախ
فَحْلٌ պարսիկ, պարսկական, դեղձ
فَحْلٌ [*fah*] ծաղկել, պտղաբերել, հատուցել, պարգևատրել, վարձատրել
فَحْلٌ փարսավոն
فَحْلٌ դեմք, երես, մակերես, անձ, անձնավորություն, ինքը (< *πρόσωπον*)
فَحْلٌ [*ayw.* < *fah*] պոկել, խլել, տանել, տեղաշարժել, տեղահան անել
فَحْلٌ [*fah*] տարվել ունայնություն
فَحْلٌ [*fah*] մեկնել, հեռանալ, բաժանվել, քրել, փրկել
فَحْلٌ [*fah*] իրարից բաժանել, զատել, տարբերել, տարբերակել, նշանակել
فَحْلٌ [*ayw.* < *fah*] *տնիս* *բահ*
فَحْلٌ ձիավոր, հեծյալ
فَحْلٌ մուշ, պատճեն
فَحْلٌ Եփրատ
فَحْلٌ [*fah*] մնալ
فَحْلٌ [*fah*] մեկնել (ձեռքը)
فَحْلٌ խնդրված, հաշմված, հաշմանդամ
فَحْلٌ [*ayw.* < *fah*] շարադրել, բացատրել, պարզաբանել, մեկնաբանել
فَحْلٌ ասացվածք, նախադասություն, խոսք
فَحْلٌ [*fah*] պատասխանել
فَحْلٌ սեղան
فَحْلٌ [*fah*] բացել
فَحْلٌ [*ayw.* < *fah*] բացել (պատուհաններ, կույրերի աչքերը ևն)
فَحْلٌ [*ayw.* < *fah*] ընդարձակել, լայնացնել
فَحْلٌ լայնություն, լայնք
فَحْلٌ քաղ
فَحْلٌ կուռք
فَحْلٌ կուսպաշտություն

س

سَبَّ [*ayw.* < *sab*] ստեղծել, ստեղծություն
سَبَّ [*ayw.* < *sab*] հաճախել, այցելել, գնալ
سَبَّ [*sab*] ուզեմալ, ցանկալ
سَبَّ (*sab*) բան, իր, գործ, խնդիր, հարց, սեփականություն, ունեցվածք
سَبَّ [*sab*] ներքին հարց
سَبَّ կանք, ցանկություն, հաճույք
سَبَّ [*sab*] ներկել
سَبَّ ներկ
سَبَّ (*sab*) մատ (*իր.*)
سَبَّ [*ayw.* < *sab*] զարդարել, հագցնել, կարգավորել
سَبَّ [*sab*] որսալ
سَبَّ [*sab*] ծարավել
سَبَّ [*ayw.* < *sab*] *տնիս* | *սոյ*
سَبَّ [*sab*] ծարավ (ածական), չոր
سَبَّ ծարավ (զոյական)
سَبَّ Սիոն
سَبَّ լուտանք, տրտունջ
سَبَّ վերք, վնասվածք
سَبَّ ծոտ
سَبَّ Տիր (քաղաք Լիբանանում)
سَبَّ պարանոց, վիզ, կոկորդ
سَبَّ պատկեր, նկար, արձան, [*sab*] պատկերազարդ Ավետարան
سَبَّ ձեռագիր մատյան
سَبَّ [*ayw.* < *sab*] անարգել, հայիտել, անիծել
سَبَّ կողքին, մոտ.
سَبَّ [*ayw.* < *sab*] նրանց կողմից
سَبَّ որսորդ, ձկնորս
سَبَّ որս, ձկնորսություն
سَبَّ Սիդոն
سَبَّ նկարիչ, փորագրիչ
سَبَّ նկարչություն, գեղարվեստ
سَبَّ [*sab*] խաշել
سَبَّ (*sab*) աղորք
سَبَّ [*ayw.* < *sab*] աղորել
سَبَّ խաշ
سَبَّ խաշելություն
سَبَّ մաքուր, ցինջ
سَبَّ

سَبَّ [*ayw.* < *sab*] պատկերել (*իր.*) պատկեր, կերպարանք, նկար, ձև, կուռք
سَبَّ [*sab*] վիրավորել, վերք հասցնել
سَبَّ ճեղք
سَبَّ [*sab*] ծոտ պահել
سَبَّ գրքի կարգ, բրթապանակ փայլուն
سَبَّ ծիլ, փայլ
سَبَّ խորամանկ
سَبَّ խորամանկություն, հմարամտություն
سَبَّ (*sab*) կարք
سَبَّ անորակի, անարժան, նողկալի
سَبَّ [*ayw.* < *sab*] ընկճել, պարտել, հաղթահարել, անարգել անպատվություն, անարգանք, անք
سَبَّ [*sab*] վրա հասնել, հարձակվել
سَبَّ քակարդ, ծուղակ
سَبَّ (*sab*) առավոտ
سَبَّ ծիտ, ճեղքոլ (*իր.*)
سَبَّ [*sab*] ձևավորել, ձև տալ, նկարել, նկարագրել
سَبَّ (*sab*) [*sab*] խաշակներ
سَبَّ [*sab*] ճանապարհ հարթել, անցնել, իրարից բաժանել
سَبَّ կապոց, տրցակ, փուռջ
سَبَّ [*sab*] անսալ, ունկնդրել, ենթարկվել

م

مَحْلٌ պատեն առիթ. մարտ, կռիվ (< *καρρός*)
مَحْلٌ ընդհանրական (< *καθολική*)
مَحْلٌ [*mah*] պարունակել, ջոր հավաքել
مَحْلٌ *տնիս* | *մո*
مَحْلٌ հուղարկավորություն, դամբարան
مَحْلٌ հուղարկավորություն
مَحْلٌ [*mah*] մեղադրել, գանգատվել
مَحْلٌ [*ayw.* < *mah*] ընդունել, ստանալ, համաձայնվել
مَحْلٌ [*mah*] քաղել, հուղարկավորել

١٤٠٠ [ստորագրություն] Երանակ, ջոկ (*hq.*)
 ١٤٠١ [*ayw.* < ١٤٠١] բարձրացնել, բարձր դասել, գովել երկրո.
 ١٤٠٢ ١٤٠٢ ١٤٠٢ ուշ երեկոյան քոյր, բարձունք. Ռամա (քաղաք Հրեաստանում)
 ١٤٠٣ [١٤٠٣] մտածել, ենթադրել, խորհել, մտադրվել
 ١٤٠٤ [١٤٠٤] կարեցնել, ցանել
 ١٤٠٥ մանր կաթիլ, թերև անձրև
 ١٤٠٦ [١٤٠٦] արածել, արածեցնել
 ١٤٠٧ [*ayw.* < ١٤٠٧] գոհացնել, հանգստացնել, հանդարտեցնել
 ١٤٠٨ [١٤٠٨, ١٤٠٩] հովիվ
 ١٤٠٩ արոտավայր
 ١٤١٠ միտք, բանականություն, խելք, կարծիք, մտածելակերպ, մտադրություն
 ١٤١١ [١٤١١] դողալ
 ١٤١٢ որոտ, անպի գոռոց
 ١٤١٣ անուխի վրա թխված հաց
 ١٤١٤ [*ayw.* < ١٤١٤] թուլացնել, տկարացնել
 ١٤١٥ [١٤١٥] թուլ
 ١٤١٦ ակնբարք
 ١٤١٧ Ռերեկա
 ١٤١٨ քամհար
 ١٤١٩ տերևախիտ, կանաչապատ
 ١٤٢٠ [١٤٢٠] կողք կողքի շարել, խտացնել, անրապնդել, տերևներով ծածկել *kyad* զարդարել
 ١٤٢١ [١٤٢١] պարել
 ١٤٢٢ [*ayw.* < ١٤٢٢] պարել, թռչկոտել
 ١٤٢٣ երկնակամար
 ١٤٢٤ *an'u* ١٤٢٤
 ١٤٢٥ [١٤٢٥] մեղադրել, բողոքել, հանդիմանել
 ١٤٢٦ *an'u* ١٤٢٦
 ١٤٢٧ անօրեն, չար, պիղծ, սրբապիղծ
 ١٤٢٨ *an'u* ١٤٢٨
 ١٤٢٩ [١٤٢٩] արձանագրել, գրանցել, նկարել
 ١٤٣٠ [١٤٣٠] դողալ, ցնցվել
 ١٤٣١ [١٤٣١] եռալ
 ١٤٣٢ վախ, երկյուղ, դող

١٤٣٣ ١٤٣٣ ١٤٣٣ դև, սատանա
 ١٤٣٤ ١٤٣٤ ١٤٣٤ Մավրո (Բարայելի բազալոր). Մավրոս (Պոռոս առաքյալի իսկական անունը)
 ١٤٣٥ ١٤٣٥ ١٤٣٥ ձևական, ենթադրյալ
 ١٤٣٦ ١٤٣٦ ١٤٣٦ հարցնել, խնդրել
 ١٤٣٧ ١٤٣٧ ١٤٣٧ հարցնել, ողջունել, առողջությունը հետադրող
 ١٤٣٨ [*ayw.* < ١٤٣٨] հարցանցնել, հարցուփորձ անել
 ١٤٣٩ ١٤٣٩ ١٤٣٩ մետաքս, մետաքսե
 ١٤٤٠ *an'u* ١٤٤٠ ١٤٤٠ [١٤٤٠] վայր իջեցնել, իջնել
 ١٤٤١ ١٤٤١ ١٤٤١ *an'u* ١٤٤١
 ١٤٤٢ ١٤٤٢ ١٤٤٢ հարևան, դրացի
 ١٤٤٣ ١٤٤٣ ١٤٤٣ շարք
 ١٤٤٤ ١٤٤٤ ١٤٤٤ ներում, բողոմ
 ١٤٤٥ [*ayw.* < ١٤٤٥] փառաբանել
 ١٤٤٦ ١٤٤٦ ١٤٤٦ փետրվար
 ١٤٤٧ ١٤٤٧ ١٤٤٧ ցեղ, ցեղախումբ
 ١٤٤٨ ١٤٤٨ ١٤٤٨ գեղություն. գերիներ, ամայեցում
 ١٤٤٩ ١٤٤٩ ١٤٤٩ փառապանծ
 ١٤٥٠ ١٤٥٠ ١٤٥٠ ուղի, արահետ, հետքուղի
 ١٤٥١ ١٤٥١ ١٤٥١ յոթերորդ
 ١٤٥٢ ١٤٥٢ ١٤٥٢ յոթ (*hq.*)
 ١٤٥٣ ١٤٥٣ ١٤٥٣ յոթ (*wp.*)
 ١٤٥٤ ١٤٥٤ ١٤٥٤ յոթանասուն
 ١٤٥٥ ١٤٥٥ ١٤٥٥ յոթ հարյուր
 ١٤٥٦ ١٤٥٦ ١٤٥٦ *an'u* ١٤٥٦
 ١٤٥٧ ١٤٥٧ ١٤٥٧ տասնյոթ (*hq.*)
 ١٤٥٨ ١٤٥٨ ١٤٥٨ [١٤٥٨] թողնել, լքել, ներել
 ١٤٥٩ ١٤٥٩ ١٤٥٩ ջրավազան, ջրանցք
 ١٤٦٠ ١٤٦٠ ١٤٦٠ երկխա, տղա
 ١٤٦١ (١٤٦١) շարք օր, շարք
 ١٤٦٢ ١٤٦٢ ١٤٦٢ տասնյոթ (*wp.*)
 ١٤٦٣ ١٤٦٣ ١٤٦٣ [١٤٦٣] մոլորվել, սխալվել
 ١٤٦٤ ١٤٦٤ ١٤٦٤ *an'u* ١٤٦٤
 ١٤٦٥ ١٤٦٥ ١٤٦٥ խտովություն, անկարգություն
 ١٤٦٦ ١٤٦٦ ١٤٦٦ տրված, նվիրված, կանված, հրապարկված
 ١٤٦٧ ١٤٦٧ ١٤٦٧ *an'u* ١٤٦٧
 ١٤٦٨ [١٤٦٨] ներգրավել, ներգրավվել
 ١٤٦٩ [١٤٦٩] նետել, արձակել, ցած նետել
 ١٤٧٠ ١٤٧٠ ١٤٧٠ թիկնոց

١٤٧١ [١٤٧١] սիրաշահել, բախանձել, հմայել
 ١٤٧٢ [*ayw.* < ١٤٧٢] սիրաշահել, համոզել, գայրակղել
 ١٤٧٣ [*ayw.* < ١٤٧٣] ուղարկել
 ١٤٧٤ ١٤٧٤ ١٤٧٤ պաշտոն
 ١٤٧٥ [١٤٧٥] արթուն մնալ
 ١٤٧٦ ١٤٧٦ ١٤٧٦ գիշերային հսկում, արթնություն
 ١٤٧٧ [١٤٧٧] հավասար լինել, արժանի լինել, արժանանալ
 ١٤٧٨ ١٤٧٨ ١٤٧٨ հարց, խնդիր, հարցապնդում, հարցաքննում
 ١٤٧٩ ١٤٧٩ ١٤٧٩ փառք, հպարտություն, պարծանք
 ١٤٨٠ ١٤٨٠ ١٤٨٠ փառք
 ١٤٨١ ١٤٨١ ١٤٨١ ١٤٨١ ١٤٨١ փառասեր
 ١٤٨٢ ١٤٨٢ ١٤٨٢ ١٤٨٢ ١٤٨٢ բողոքություն, ներում (պարտերքի, մեղքերի)
 ١٤٨٣ ١٤٨٣ ١٤٨٣ ١٤٨٣ ١٤٨٣ փոփոխություն, ձևափոխություն
 ١٤٨٤ ١٤٨٤ ١٤٨٤ ١٤٨٤ ١٤٨٤ խոստում, ուխտ
 ١٤٨٥ ١٤٨٥ ١٤٨٥ ١٤٨٥ ١٤٨٥ նշան, նշանավորում, հավաստիք, անվանացանկ
 ١٤٨٦ ١٤٨٦ ١٤٨٦ ١٤٨٦ ١٤٨٦ [١٤٨٦] փրկել, ազատել, ազատագրել
 ١٤٨٧ ١٤٨٧ ١٤٨٧ ١٤٨٧ ١٤٨٧ [١٤٨٧] ծիլ, ծիլ տալ, ծաղկել
 ١٤٨٨ ١٤٨٨ ١٤٨٨ ١٤٨٨ ١٤٨٨ փոփոխություն, ձևափոխություն, տարբերություն
 ١٤٨٩ ١٤٨٩ ١٤٨٩ ١٤٨٩ ١٤٨٩ (١٤٨٩) հավասար, արժանի
 ١٤٩٠ ١٤٩٠ ١٤٩٠ ١٤٩٠ ١٤٩٠ հավասարապես
 ١٤٩١ ١٤٩١ ١٤٩١ ١٤٩١ ١٤٩١ հավասարություն, համաձայնություն
 ١٤٩٢ ١٤٩٢ ١٤٩٢ ١٤٩٢ ١٤٩٢ ١٤٩٢ ١٤٩٢ միաձայն
 ١٤٩٣ ١٤٩٣ ١٤٩٣ ١٤٩٣ ١٤٩٣ իշխանություն, կառավարում, իշխանավոր, կառավարիչ
 ١٤٩٤ ١٤٩٤ ١٤٩٤ ١٤٩٤ ١٤٩٤ ավարտ, վերջ
 ١٤٩٥ ١٤٩٥ ١٤٩٥ ١٤٩٥ ١٤٩٥ ճարպ, յուղ, կաթի սեր
 ١٤٩٦ ١٤٩٦ ١٤٩٦ ١٤٩٦ ١٤٩٦ ժայռ, ապառաժ
 ١٤٩٧ ١٤٩٧ ١٤٩٧ ١٤٩٧ ١٤٩٧ տատրակ, աղավնյակ
 ١٤٩٨ ١٤٩٨ ١٤٩٨ ١٤٩٨ ١٤٩٨ գեղեցկություն, արժանիք
 ١٤٩٩ ١٤٩٩ ١٤٩٩ ١٤٩٩ ١٤٩٩ բացօդյա տարածք, փողոց, հրապարակ, շուկա, քաղ
 ١٥٠٠ ١٥٠٠ ١٥٠٠ ١٥٠٠ ١٥٠٠ սուտ
 ١٥٠١ [١٥٠١] վեր ցատկել, բարձրացնել, բարձրանալ, դարձնել
 ١٥٠٢ ١٥٠٢ ١٥٠٢ ١٥٠٢ ١٥٠٢ ղեկավարել, ղեկավար
 ١٥٠٣ [*ayw.* < ١٥٠٣] պարել, թռչկոտել
 ١٥٠٤ ١٥٠٤ ١٥٠٤ ١٥٠٤ ١٥٠٤ պարիտյ, պատ.
 ١٥٠٥ ١٥٠٥ ١٥٠٥ ١٥٠٥ ١٥٠٥ ١٥٠٥ ١٥٠٥ ١٥٠٥ պարսպավոր
 ١٥٠٦ ١٥٠٦ ١٥٠٦ ١٥٠٦ ١٥٠٦ քաղաք
 ١٥٠٧ ١٥٠٧ ١٥٠٧ ١٥٠٧ ١٥٠٧ սկիզբ

١٥٠٨ ١٥٠٨ ١٥٠٨ ١٥٠٨ ١٥٠٨ աջակցություն. վավերացում, հաստատում. համաձայնություն
 ١٥٠٩ ١٥٠٩ ١٥٠٩ ١٥٠٩ ١٥٠٩ (١٥٠٩) շուշան
 ١٥١٠ ١٥١٠ ١٥١٠ ١٥١٠ ١٥١٠ սրբիչ, քաշկինակ (*hq.*)
 ١٥١١ ١٥١١ ١٥١١ ١٥١١ ١٥١١ ընկերակից, ուղեկից, ամուսին
 ١٥١٢ ١٥١٢ ١٥١٢ ١٥١٢ ١٥١٢ ընկերակցություն, միություն
 ١٥١٣ ١٥١٣ ١٥١٣ ١٥١٣ ١٥١٣ պարզ, հասարակ
 ١٥١٤ ١٥١٤ ١٥١٤ ١٥١٤ ١٥١٤ [*wp.* < ١٥١٤] փոխել, փոփոխել, աղճատել, խեղափոխել, քարզանակ
 ١٥١٥ ١٥١٥ ١٥١٥ ١٥١٥ ١٥١٥ [١٥١٥] տարանալ
 ١٥١٦ ١٥١٦ ١٥١٦ ١٥١٦ ١٥١٦ [١٥١٦] փշրել, նեղություն
 ١٥١٧ ١٥١٧ ١٥١٧ ١٥١٧ ١٥١٧ պատճառել, ջղայնացնել, նեղություն կրել, տանջակիր լինել
 ١٥١٨ ١٥١٨ ١٥١٨ ١٥١٨ ١٥١٨ մաշվածք, վնաս, հոգնածություն. վեճ, կռիվ
 ١٥١٩ ١٥١٩ ١٥١٩ ١٥١٩ ١٥١٩ ١٥١٩ ١٥١٩ անարգել, համոզիտ
 ١٥٢٠ ١٥٢٠ ١٥٢٠ ١٥٢٠ ١٥٢٠ [١٥٢٠] արիամարիտ, քամա-հրանքով վերաբերվել
 ١٥٢١ ١٥٢١ ١٥٢١ ١٥٢١ ١٥٢١ իիմար, անխելք, տխմար
 ١٥٢٢ ١٥٢٢ ١٥٢٢ ١٥٢٢ ١٥٢٢ անխելքություն, անհասկացողություն
 ١٥٢٣ ١٥٢٣ ١٥٢٣ ١٥٢٣ ١٥٢٣ Գժոխք
 ١٥٢٤ ١٥٢٤ ١٥٢٤ ١٥٢٤ ١٥٢٤ [*ayw.* < ١٥٢٤] հաշտեցնել, խաղաղություն հաստատել, հանդարտեցնել
 ١٥٢٥ ١٥٢٥ ١٥٢٥ ١٥٢٥ ١٥٢٥ խաղաղություն, խաղաղ դաշն
 ١٥٢٦ ١٥٢٦ ١٥٢٦ ١٥٢٦ ١٥٢٦ շեփոր
 ١٥٢٧ ١٥٢٧ ١٥٢٧ ١٥٢٧ ١٥٢٧ քարտվան
 ١٥٢٨ ١٥٢٨ ١٥٢٨ ١٥٢٨ ١٥٢٨ մարմար
 ١٥٢٩ ١٥٢٩ ١٥٢٩ ١٥٢٩ ١٥٢٩ [١٥٢٩] պատկել, քուն մտնել
 ١٥٣٠ ١٥٣٠ ١٥٣٠ ١٥٣٠ ١٥٣٠ գյուտ, գտածո, հայտնաբերություն
 ١٥٣١ ١٥٣١ ١٥٣١ ١٥٣١ ١٥٣١ ներկա, գոյություն ունեցող
 ١٥٣٢ ١٥٣٢ ١٥٣٢ ١٥٣٢ ١٥٣٢ անորթալի, անարժան
 ١٥٣٣ ١٥٣٣ ١٥٣٣ ١٥٣٣ ١٥٣٣ [*wp.* < ١٥٣٣] ամբողջացնել, ավարտել, կատարել, վերականգնել
 ١٥٣٤ ١٥٣٤ ١٥٣٤ ١٥٣٤ ١٥٣٤ [*ayw.* < ١٥٣٤] շնորհել, ընծայել, կտակել
 ١٥٣٥ ١٥٣٥ ١٥٣٥ ١٥٣٥ ١٥٣٥ քաղաք
 ١٥٣٦ ١٥٣٦ ١٥٣٦ ١٥٣٦ ١٥٣٦ ղեկավարել
 ١٥٣٧ ١٥٣٧ ١٥٣٧ ١٥٣٧ ١٥٣٧ կրակ, հուր
 ١٥٣٨ ١٥٣٨ ١٥٣٨ ١٥٣٨ ١٥٣٨ ուղարկող
 ١٥٣٩ ١٥٣٩ ١٥٣٩ ١٥٣٩ ١٥٣٩ [١٥٣٩] ուղարկել, զգեստ
 ١٥٤٠ ١٥٤٠ ١٥٤٠ ١٥٤٠ ١٥٤٠ Կանել
 ١٥٤١ ١٥٤١ ١٥٤١ ١٥٤١ ١٥٤١ [١٥٤١] իշխել, կառավարել, ղեկավարել

حَكَمَ կապարճ, նետաման
حَكَ [حَكَمَ] ընդմիջել, դադար տալ, դադարել, լռել, հանդարտ լինել
حَكْلًا (حَلَا) լուռ, լռակյաց, հանգիստ, անշարժ, անտարբեր անդորր, խաղաղություն, հանգիստ
حَكْلًا խոսելու համակարծ
حَكَمًا ատարշալ, սուրիանդակ
حَكَمَةً ընծյուղ, շատավիղ, շիվ. ատարելություն, պատգամավորություն. մերկություն
حَكَمًا ատարելական
حَكَمًا կատավարիչ, տիրակալ, նահանգապետ, կուսակալ, իշխանավոր. օրինական, բույսատրեխի, կարեխի
حَكْمًا [حَكْمًا] իրավասու եմ
حَكْمًا Սողոմոն
حَكْمًا [حَكْمًا] լրանալ, ամբողջանալ, ավարտվել. մահանալ, համաձայնվել. հետևել, հետևող լինել, հարել. գիջել, ամճնատուր լինել
حَكْمًا [حَكْمًا < حَكْمًا] վերջացնել, ավարտել, ամբողջացնել, լրացնել, իրականացնել, հանձնել, ողջունել
حَكْمًا խաղաղություն. ողջույն. (حَكْمًا) բարև, ողջույն
حَكْمًا [حَكْمًا] ցուետություն, մնաս բարով մարմնական կարողություն. համաձայնություն, միաձայնություն. ներդաշնակություն (حَكْمًا, حَكْمًا/حَكْمًا) ամուս. համբավ
حَكْمًا [حَكْمًا < حَكْمًا] անվանել, կոչել, քվարկել
حَكْمًا ունկնդիր, լսող. աշակերտ
حَكْمًا [حَكْمًا] սուր մերկացնել, պրկել, դուրս բաշել
حَكْمًا երկինք
حَكْمًا երկնային
حَكْمًا գեր, ճարպուտ, յուղալի. բերրի
حَكْمًا տե՛ս حَكْمًا
حَكْمًا [حَكْمًا < حَكْمًا] ամբողջացնել, ավարտել. կատարել
حَكْمًا [حَكْمًا] լսել, ունկնդրել
حَكْمًا լսողություն. լսում, ունկնդրում. ծայն, աղմուկ. ասելուս
حَكْمًا Սիմոն

حَكْمًا [حَكْمًا] պահպանել, հսկել
حَكْمًا սամարացի, սամարական
حَكْمًا Սամարիա
حَكْمًا [حَكْمًا < حَكْمًا] ծառայել, պաշտոնավարել. սպասավորել, պատարագ մատուցել արև
حَكْمًا Սամոն
حَكْمًا Սամուատ (քաղաք Անատոլիայում)
حَكْمًا [حَكْمًا] դեպի վաղը փոխվել. խելագարվել. տեղահանվել տուն. փողոկր (حَق.)
حَكْمًا [حَكْمًا < حَكْمًا] մեկնել, տեղափոխվել, հեռանալ
حَكْمًا խելագար, գիծ
حَكْمًا սուր ծայր
حَكْمًا [حَكْمًا < حَكْمًا] պատժել, ցավ պատճառել
حَكْمًا (حَكْمًا/حَكْمًا/حَكْمًا) տարի.
حَكْمًا حَكْمًا حَكْمًا حَكْمًا տարեցտարի
حَكْمًا տարեց
حَكْمًا քուն
حَكْمًا [حَكْمًا < حَكْمًا] ստրկացնել, ենթարկել, հնազանդեցնել հազ
حَكْمًا դեղին
حَكْمًا խաղ, զվարճանք, մերկայացում
حَكْمًا [حَكْمًا] հազալ
حَكْمًا հղկված գետաքար
حَكْمًا (حَكْمًا) ժամ. ժամացույց.
حَكْمًا [حَكْمًا] ժամի
حَكْمًا (حَكْمًا) խելություն, անմիջապես
حَكْمًا միշտ, մշտապես
حَكْمًا ստորուտ
حَكْمًا (حَكْمًا) մարտ, պարզ, ջինջ
حَكْمًا գեղեցիկ, լավ, հանճի, ազնիվ, քարեպաշտ.
حَكْمًا առարիճություններ
حَكْمًا [حَكْمًا < حَكْمًا] տապալել, վայր գցել, հնազանդեցնել
حَكْمًا (حَكْمًا, حَكْمًا) բույլ, տկար, խեղճ
حَكْمًا [حَكْمًا] լցվել, հեղեղել
حَكْمًا [حَكْمًا] դուր գալ, հաճելի լինել, գեղեցիկ լինել.
حَكْمًا حَكْمًا քե՛ֆը լավ լինել

حَكْمًا լուսադեմ, լուսաբաց
حَكْمًا սրունք (حَق.)
حَكْمًا ընպելիք, խմելիք
حَكْمًا [حَكْمًا] տանել, կրել, բարձրացնել. գրավել, առնել. սկսել.
حَكْمًا [حَكْمًا] ելավ գնաց
حَكْمًا [حَكْمًا] ճշմարիտ հայտնվել. ճշմարտություն ասել
حَكْمًا [حَكْمًا] արձակել, ազատել. խախտել, դրժել. օրհանել. ճանարել, պաշարել
حَكْمًا պորտ
حَكْمًا [حَكْمًا] չորանալ
حَكْمًا գործ, իրադարձություն, դեպք. պատմություն, տոննագրություն
حَكْمًا ազգ, ցեղ, տոհմ, սերունդ
حَكْمًا լրատեր, լրամպ, կամբեղ
حَكْمًا ընծյուղ, շիվ
حَكْمًا ճաշկերույր, ճաշ
حَكْمًا [حَكْمًا < حَكْمًا] սկսել
حَكْمًا լանջապանակ
حَكْمًا անկեղծ, իրավացի, ճշմարիտ
حَكْمًا ճշմարտություն, իրականություն, հավատարմություն. առողջություն
حَكْمًا ճշմարտություն
حَكْمًا մնացած(ներ)ը, մյուս բոլորը, և այլն
حَكْمًا [حَكْمًا < حَكْمًا] ամբացնել, ուժեղացնել, ֆիքսել. վստահեցնել, հավաստել. վավերացնել. ճշմարտություն խոսել
حَكْمًا ճշմարտություն
حَكْمًا (حَكْمًا) շղթա
حَكْمًا վեց (حَق.)
حَكْمًا վեց (حَق.)
حَكْمًا [حَكْمًا] խմել
حَكْمًا (حَكْمًا) հիկիք
حَكْمًا խնդր, ընպող
حَكْمًا վարսուն
حَكْمًا վեցերորդ
حَكْمًا վեց հարյուր
حَكْمًا տե՛ս حَكْمًا
حَكْمًا տե՛ս حَكْمًا
حَكْمًا [حَكْمًا] լսել, լուռ մնալ. ընդհատել, կանգ առնել
حَكْمًا լուրջություն
حَكْمًا տասնվեց (حَق.)
حَكْمًا տասնվեց (حَق.)

حَكْمًا աշխարհ (حَق.)
حَكْمًا առևտուր, ձեռնկերություն, ձեռքբերում
حَكْمًا թուվաս
حَكْمًا բատրոն (< θεάτρον)
حَكْمًا գույգ, երկվորյակ
حَكْمًا (حَكْمًا) բուգ, բզնի
حَكْمًا խիղճ, գիտակցություն
حَكْمًا (حَكْمًا) վերադառնալ, ետ շրջվել, ապաշխարել, զոջալ վրիժառու. վարկատու. հարկահավաք
حَكْمًا աշխարհ (حَق.)
حَكْمًا ծղոտ
حَكْمًا [حَكْمًا] պահանջել, հայցել, խնդրել
حَكْمًا վրեժ, պատիժ. հայց, հարցում. գանձում
حَكْمًا [حَكْمًا < حَكْمًا] ջարդել, վշրել, կտարել
حَكْمًا բազ
حَكْمًا դաս, կարգ, աստիճան (< τάξις)
حَكْمًا վաճառական
حَكْمًا առևտուր
حَكْمًا (حَكْمًا) կնոջ կուրծք, ծիծ. վաղաքշանք
حَكْمًا գարուն
حَكْمًا թաղևտ
حَكْمًا մաքրում, մաքրագտում
حَكْمًا (حَكْمًا) հրաշք, հրաշագործություն
حَكْمًا քաստ, անդունդ
حَكْمًا ծաղր, ծաղրանք
حَكْمًا [حَكْمًا] զարմանալ, ապշել
حَكْمًا զարմանք
حَكْمًا ցեղ, վերստին, կրկին.
حَكْمًا [حَكْمًا] չալա երբեք
حَكْمًا շնորհակալություն
حَكْمًا երախտահայտություն, շնորհակալություն, զովաբանում. կրոն, հավատք, ուսմունք
حَكْمًا [حَكْمًا] ցնցվել, ապշել
حَكْمًا քոտորոն
حَكْمًا [حَكْمًا] նախնի
حَكْمًا վստահություն, հավատ
حَكْمًا (حَكْمًا) սերունդ, ծագում
حَكْمًا ցիճու (حَق.)

كحل (كحل) մեկ երրորդ.
كحل كحل երկու երրորդ
كحل մերթիճ սենյակ
كحل պատմվածք, պատմություն
كحل հավելում, լրացում
كحل պատրաստում, մշակում, արարում. կառուցվածք, կարգ, արտադրանք. հաստատություն, հաստատում
كحل ցուլ, եզ
كحل բարգմանություն, մեկնաբանություն
كحل սնունդ, պարեն
كحل կարգավորում, շտկում, ուղղում.
كحل كحل բերականություն
كحل կով
كحل ճամփագործի տեղանք.
كحل كحل մոլորված
كحل թուր
كحل (كحل) ցուցադրում, ներկայացում. նմուշ. փաստարկ սահման, եզերք. կարգադրություն
كحل տակը
كحل փոխանակում. ի փոխանակում կամ ի պատասխան տրված իր
كحل [yuz. < كحل] սահմանել, հաստատել
كحل ծածկոց
كحل ստորին, ամենացածր
كحل գերանածածկ
كحل ապաշխարում, զոջում (كحل) հարավ (հզ.)
كحل հարավային
كحل հապճեպորեն, արագ
كحل վստահորեն
كحل վստահություն
كحل կի վստահում եմ
كحل [كحل] ետ պահել, թույլ չտալ, կանգնեցնել, զսպել ծածկ, ծածկոց, հագուստ, գլխաշոր
كحل վեճ, լեզվակրիվ, մարտ. մրցույթ.
كحل كحل, كحل Օլիմպիական խաղեր
كحل [كحل] բարձրացնել, կախել, կախված լինել. որևէ մեկով տարվել

كحل թուր
كحل ծյուն
كحل երրորդ
كحل երրորդություն
كحل տե՛ս Կ
كحل [كحل] Ավետարան քարոզել, ուսուցչություն անել աշակերտ
كحل երեք (հզ.)
كحل երեք (ար.)
كحل երեքշաքիի
كحل երեսուն
كحل երեք հարյուր
كحل տասներեք (ար.)
كحل տասներեք (հզ.)
كحل [كحل] զարմանալ, ապշել
كحل զարմանք, ապշածություն
كحل հուլիս
كحل զարմանահրաշ
كحل անմեղ, անբիծ, մաքուր
كحل ութերորդ
كحل տե՛ս Կ
كحل այնտեղ
كحل ութ (հզ.)
كحل ութ (ար.)
كحل ուրբուն
كحل ութ հարյուր
كحل տե՛ս Կ
كحل կոպ, բարբիշ.
كحل /كحل ակնբարք
كحل [كحل] կրկնել, նորից անել, պատմել
كحل համաձայնագիր, պայմանագիր, համաձայնություն. պայման. հրադարար (հզ.)
كحل (كحل) Կ պայմանով, որ
كحل [yuz. < كحل] պատմել
كحل կրկնություն. պատմվածք.
كحل /كحل երկրորդ անգամ, կրկին
كحل կրկնություն. շարադրանք. պատմվածք.
كحل Կ երկրորդուն օրինակ (երկրորդ օրենք)
كحل վիշապ, հրեշ

كحل ծուխ
كحل օգնություն, աջակցություն
كحل արվեստ
كحل գետակ, վտակ
كحل ուժեղ, հզոր, սաստիկ, ամուր, ամրացված, ծանր, հսկայական
كحل [كحل] կարգավորված լինել, հաստատված լինել, կայուն լինել
كحل [كحل] ուղղել, շտկել, վերականգնել, կարգավորել ամուր, կանգուն, կայուն, վստահելի, արդար, ազնիվ.
كحل /كحل սարահարթ
كحل կայունություն, ազնվություն
كحل [كحل] ուժեղանալ, շատանալ
كحل 1. դաստիարակություն, կրթություն. 2. ավելացում, շատացում
كحل [كحل] բարգմանել
كحل բարգմանիչ
كحل գոյալ
كحل երկու (ար.)
كحل երկրորդ
كحل երկուշաքիի
كحل ուղիղ, միշտ, ճշմարիտ, շիտակ, արդարացի, օրինական
كحل Կ արդարացիորեն
كحل ազնվություն, շիտակություն. ուղիղ ճանապարհ
كحل Կ անմիջապես, ուղիղ
كحل Կ ուղղափառություն
كحل հիմք, հիմնադրում
كحل դրամապանակ, պարկ
كحل (كحل) հավ
كحل (كحل) արաղաղ
كحل գահ (< θρόνος)
كحل [كحل] սնել, ուտեցնել

كحل [كحل] տապալել, վաճառել, ճնդել-անցնել
كحل դուռ, դարպաս.
كحل Կ պատ, արքունիք
كحل Կ փակել դուռը
كحل դրճապան
كحل կարծիք, միայն. ուսմունք
كحل տասներկու (ար.)
كحل [كحل] ուղղել, ուղղություն տալ
كحل երկու (հզ.)
كحل տասներկու (հզ.)
كحل (كحل) զովեստ, փառաբանում. շարական.
كحل Կ երգ երգոց առաքելություն, դեսպանություն. ճամակ
كحل կարպետ. ներքնակ
كحل իններորդ
كحل պատարագ, ժամերգություն, ծիսակատարություն, երկրպագություն, ուխտագնացություն, ծառայություն
كحل ինը (հզ.)
كحل ինը (ար.)
كحل իննսուն
كحل (كحل, كحل) պատմություն, պատմվածք
كحل ինը հարյուր
كحل տասնինը (ար.)
كحل տասնինը (հզ.)
كحل նոյեմբեր
كحل հոկտեմբեր
كحل աշուն
كحل տե՛ս Կ
كحل տե՛ս Կ

Հայերեն-ասորերեն ԲԱՌԱՐԱՆ

Հայերեն-ասորերեն բառարան

Բառարանում ասորերեն գոյականներն ու ածականները տրված են էմֆատիկ վիճակում: Հոգնակի թվի, ինչպես նաև բացարձակ և կապակցված վիճակների ձևերը տրված չեն, և դրանք ճշտելու համար պետք է դիմել ասորերեն-հայերեն բառարանին:

Ա

ܡܘܚܝܢ	Աբրահամ
ܢܚܢܐ	ագահ
ܢܚܢܐܘܠܐ, ܢܚܢܐܘܠܐ	ագահություն
ܢܚܠܐ, ܢܚܠܐ	ագոսով
ܡܚܘܠܐ	Ադամ
ܡܚܘܠܐܘܠܐ	ագատագրում
ܡܚܘܠܐ, ܡܚܘܠܐ, ܡܚܘܠܐ	ագատել
ܡܚܘܠܐ	ագատություն
ܡܚܘܠܐ	ագգ
ܡܚܘܠܐ	ագղը
ܡܚܘܠܐ	ագնվական
ܡܚܘܠܐ	աթոռ
ܡܚܘܠܐ	այելուիս
ܡܚܘܠܐ, ܡܚܘܠܐ	այտոռ
ܡܚܘܠܐ	ածել
ܡܚܘܠܐ	ածելի
ܡܚܘܠܐ	ածուխ
ܡܚܘܠܐ	ակամջ
ܡܚܘܠܐ, ܡܚܘܠܐ	ակնթարթ
ܡܚܘܠܐ	ակնկալել
ܡܚܘܠܐ	ահա
ܡܚܘܠܐ	Անարոն
ܡܚܘܠܐ	աղ
ܡܚܘܠܐ	աղալ
ܡܚܘܠܐ	աղախիմ
ܡܚܘܠܐ, ܡܚܘܠܐ, ܡܚܘܠܐ	աղավճի
ܡܚܘܠܐ, ܡܚܘܠܐ, ܡܚܘܠܐ	աղբյուր
ܡܚܘܠܐ	աղեղ
ܡܚܘܠܐ	աղեղալար
ܡܚܘܠܐ	աղեղնավոր
ܡܚܘܠܐ	աղեքսել
ܡܚܘܠܐ	աղիք
ܡܚܘܠܐ	աղմկել
ܡܚܘܠܐ	աղմուկ
ܡܚܘܠܐ	աղոթել

ܡܚܘܠܐ	աղոթք
ܡܚܘܠܐ	աղջամուղջ
ܡܚܘܠܐ, ܡܚܘܠܐ	աղջիկ
ܡܚܘܠܐ	աղվես
ܡܚܘܠܐ, ܡܚܘܠܐ	աղբատ
ܡܚܘܠܐ	աղբատություն
ܡܚܘܠܐ	անապարել
ܡܚܘܠܐ	աման
ܡܚܘܠܐ	Ամանոր
ܡܚܘܠܐ, ܡܚܘܠܐ, ܡܚܘܠܐ	ամաչել
ܡܚܘܠܐ	ամաչեցնել
ܡܚܘܠܐ	ամատ
ܡܚܘܠܐ	ամատային
ܡܚܘܠܐ	ամբոխ
ܡܚܘܠܐ, ܡܚܘܠܐ	ամբողջանալ
ܡܚܘܠܐ	ամբողջապես
ܡܚܘܠܐ	ամբողջացնել
ܡܚܘܠܐ	ամեն
ܡܚܘܠܐ, ܡܚܘܠܐ	ամեն
ܡܚܘܠܐ, ܡܚܘܠܐ	ամենակալ
ܡܚܘܠܐ	ամենակարող
ܡܚܘܠܐ	ամեն ինչ
ܡܚܘܠܐ	ամիս
ܡܚܘܠܐ	ամոթ
ܡܚܘܠܐ	ամոթալի
ܡܚܘܠܐ	անպ
ܡܚܘܠܐ	ամբասպնդել
ܡܚܘܠܐ, ܡܚܘܠܐ, ܡܚܘܠܐ	ամբոց
ܡܚܘܠܐ	ամուլ
ܡܚܘܠܐ, ܡܚܘܠܐ	ամուսին
ܡܚܘܠܐ	ամուսնանալ
ܡܚܘܠܐ	ամուսնություն
ܡܚܘܠܐ	այգեսպան
ܡܚܘܠܐ	այգի
ܡܚܘܠܐ	այդժամ
ܡܚܘܠܐ	այժմ
ܡܚܘܠܐ	այլ (ածական)
ܡܚܘܠܐ	այլ (սակայն)
ܡܚܘܠܐ	այլաբանություն

مَحْحَدٌ այլասերում
 حَادٌ այծ
 (bq. ap.) حَادٌ այն
 (bq. hq.) حَادٌ
 (hng. ap.) حَادٌ
 (hng. hq.) حَادٌ
 حَادٌ այնտեղ
 حَادٌ այնուամենայնիվ
 حَادٌ այնուհետև
 حَادٌ այո
 (bq. ap.) حَادٌ այս
 (bq. hq.) حَادٌ
 (hng. ap.) حَادٌ
 حَادٌ այսինքն
 حَادٌ այսինքն
 حَادٌ այստեղ
 حَادٌ այստեղից
 حَادٌ այսուհետև
 حَادٌ այսօր
 حَادٌ այո
 حَادٌ այր
 حَادٌ այրել
 حَادٌ այրի (կիճ)
 حَادٌ այրվել
 حَادٌ այցելել
 حَادٌ այցելու
 حَادٌ անապատ
 حَادٌ անասնապահություն
 حَادٌ անատված
 حَادٌ անաստվածություն
 حَادٌ անասուն
 حَادٌ անարգանք
 حَادٌ անարգել
 حَادٌ անարդար
 حَادٌ անարդարություն
 حَادٌ անբրտելի
 حَادٌ անգամ
 حَادٌ անզիհ
 حَادٌ անզոր
 حَادٌ անզորություն
 حَادٌ անդադար
 حَادٌ անդամալույծ
 حَادٌ անդորր
 حَادٌ անկ
 حَادٌ անեծք

حَادٌ աներ
 حَادٌ աներևույթ
 حَادٌ անբիվ
 حَادٌ անիծել
 حَادٌ անիծյալ
 حَادٌ անիվ
 حَادٌ անխելք
 حَادٌ անխելքություն
 حَادٌ անկեղծ
 حَادٌ անկյուն
 حَادٌ անկյունաքար
 حَادٌ անհայտանալ
 حَادٌ անհանգստանալ
 حَادٌ անհանգստացնել
 حَادٌ անհավատ
 حَادٌ անհավատություն
 حَادٌ անհնազանդություն
 حَادٌ աներաժեշտ
 حَادٌ աներաժեշտություն
 حَادٌ անձ
 حَادٌ անձրև
 حَادٌ անմահ
 حَادٌ անմահություն
 حَادٌ անմեղ
 حَادٌ անմիջապես
 حَادٌ անմոդուս
 حَادٌ անպատվել
 حَادٌ անպատվություն
 حَادٌ անպետք
 حَادٌ անպասելի
 حَادٌ անվանել
 حَادٌ անվանի
 حَادٌ անվճար
 حَادٌ անտառ
 حَادٌ անտեսանելի
 حَادٌ Անտիոք
 حَادٌ անց
 حَادٌ անցնել (զետը ևճ)
 حَادٌ անցք
 حَادٌ անուց
 حَادٌ անուց
 حَادٌ անօգտակար
 حَادٌ աշակերտ
 حَادٌ աշխատանք
 حَادٌ աշխատասեր
 حَادٌ աշխատավարձ

حَادٌ աշխատավոր
 حَادٌ, حَادٌ աշխատել
 حَادٌ աշխարհ
 حَادٌ աշխարհակալ
 حَادٌ աշխարհիկ
 حَادٌ աշտանակ
 حَادٌ աշտարակ
 حَادٌ աշուն
 حَادٌ աչալուրջ
 حَادٌ աչք
 حَادٌ ապա
 حَادٌ ապաշխարել
 حَادٌ ապաշխարում
 حَادٌ ապավինել
 حَادٌ ապաքինվել
 حَادٌ ապաքինում
 حَادٌ ապշել
 حَادٌ ապստամբել
 حَادٌ ապստամբություն
 حَادٌ ապրել
 حَادٌ ապրելակերպ
 حَادٌ ապրիլ
 حَادٌ ապրիլի
 حَادٌ աջ կողմ
 حَادٌ առակ
 حَادٌ առանց
 حَادٌ առաջաբան
 حَادٌ առաջարկել
 حَادٌ առաջին
 حَادٌ առաջնել
 حَادٌ առաջնորդ
 حَادٌ առաջնորդել
 حَادٌ առասպել
 حَادٌ առավելություն
 حَادٌ առավոտ
 حَادٌ առավոտյան
 حَادٌ առատություն
 حَادٌ առաքելական
 حَادٌ առաքելություն
 حَادٌ առաքինի
 حَادٌ առաքինություն
 حَادٌ առաքյալ
 حَادٌ առեղծված
 حَادٌ առկայություն
 حَادٌ առյուծ

حَادٌ ատոդ
 حَادٌ ատոդանալ
 حَادٌ ատոդություն
 حَادٌ ատջև
 حَادٌ ատջևից
 حَادٌ ատու
 حَادٌ ատք
 حَادٌ ատևտուր
 حَادٌ ատացվածք
 حَادٌ ատել
 حَادٌ ատեղ
 حَادٌ ատրական
 حَادٌ Ատրեստան
 حَادٌ ատրեստանյան
 حَادٌ ատրեստանցի
 حَادٌ ատրերեն
 حَادٌ ատրի
 حَادٌ ատպամղակ
 حَادٌ ատպամղակել
 حَادٌ ատտիճան
 حَادٌ ատտղ
 حَادٌ ատտղագուշակ
 حَادٌ Ատտված
 حَادٌ Ատտված անարգել
 حَادٌ Ատտված մի արասցե
 حَادٌ ատտվածախայտություն
 حَادٌ ատտվածային
 حَادٌ ատտվածանարգություն
 حَادٌ ատտվածաշունչ
 حَادٌ ատտվածուհի
 حَادٌ ավագ
 حَادٌ ավագակ
 حَادٌ ավանակ
 حَادٌ ավարտ
 حَادٌ ավարտել
 حَادٌ ավելանալ
 حَادٌ ավելի
 حَادٌ Ավետարան
 حَادٌ ավետարանիչ
 حَادٌ ավետիս
 حَادٌ ավերվել
 حَادٌ ավել
 حَادٌ ատաղծագործ
 حَادٌ ատամ

անել
 անելություն
 ատամ
 արար
 արարական
 արարելուն
 արագ
 արագորեն
 արածել
 արածեցնել
 Արամ
 արամեական
 արամեացի
 արամեներեն
 արատ
 Արարատ
 արարել
 արարիչ
 արարողություն
 արարք
 արզանդ
 արդար (մարդու
 մասին)
 արդարակյաց
 արդարացիորեն
 արդարություն
 արդարև
 արդեն
 արդյո՞ք
 արքանալ
 արքնացնել
 արքուն
 արքուն մնալ
 արժանանալ
 արխիվ
 արծաթ
 արծաթե
 արծիվ
 արիամարիել
 արիեստ
 արիեստավոր
 արծազանք
 արծան
 արձանագրել
 արձակվել

արձատ
 արյուն
 արտավայր
 արջ
 արվարձան
 արվեստ
 արտ
 արտաքին
 արցունք
 արտ
 արքա
 արքունիք
 արև
 արևածագ
 արևելյան
 արևելք
 արևմտյան
 արևմուտք
 ասի
 ասիտ
 ասրաղաղ
 Աֆրիկա

Բ

Բարեյրոն
 բազե
 բազմաթիվ
 բազմամալ
 բազմաստվածություն
 բազմություն (մարդ-
 կանց)
 բազուկ (ձեռքի)
 բաժակ
 բաժանել
 բաժանում
 բալ
 բաղնիք
 բանաստանք
 բայց
 բան
 բանադրանք
 բանալի
 բանակ
 բանական

բանաստեղծ
 բանավեճ
 բանավիճել
 բանջարեղեն
 բանտ
 բանտարկել
 բանտարկյալ
 բանտարկություն
 բառ
 բառարան
 բարբարոս
 բարբարոսական
 բարեգործ
 բարեկամ
 բարեկամություն
 բարեհաճություն
 բարեպաշտ
 բարեպաշտություն
 բարերար
 բարի
 բարկանալ
 բարկացնել
 բարձր
 բարձրանալ
 բարձրացնել
 բարձր
 բարձրանալ
 բարձրացնել
 բարձրություն
 բարձունք
 բաց
 բացահայտել
 բացատրել
 բացեիքաց
 բացել
 բացվել
 Բեեղզերուղ
 Բեթղեհեմ
 բեռ
 բերան
 բերել
 բերկրանք
 բերրի
 բերք
 բերքահավաք
 բժիշկ
 բիթ
 բիծ

բլրոր
 բնական
 բնակավայր
 բնակիչ
 բնություն
 բոլոր
 բողբոջ
 բողկ
 բողբոջել
 բորենի
 բորոտ
 բոմարարել
 բոնապետ
 բոնել
 բոնկվել
 բոնություն
 բորյա
 բրինձ
 բրուտ
 Բուժել
 բուժվել
 Բուժում
 Բույն
 Բույս
 Բուռ
 Բուրդ
 Բութել
 Բութվել

Գ

գալ
 Գայլուեա
 գալիկացի
 գալուստ
 գահ
 գահավիժել
 գահրնկեց անել
 գաղափար
 գաղտնարար
 գաղտնի
 գաղտնիք

Ծննդ գայրակղել
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գայրակողություն
 Ծննդ գայր
 Ծննդ, Ծննդ գանձ
 Ծննդ գանձարան
 Ծննդ գառ
 Ծննդ գարի
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գարշապար
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գարուն
 Ծննդ, Ծննդ գղալ
 Ծննդ, Ծննդ գերազանցել
 Ծննդ, Ծննդ գեղեցիկ
 Ծննդ, Ծննդ գեղեցկություն
 Ծննդ գետ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գետակ
 Ծննդ գեր
 Ծննդ գերան
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գերեզման
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գերեզմանատուն
 Ծննդ գերել
 Ծննդ գերի
 Ծննդ գերություն
 Ծննդ գթալ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գրասիրտ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գրասրտություն
 Ծննդ գծովել
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գին
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գինի
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գիշեր
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գիշերային
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գիշերել
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գիտելիք
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գիտենալ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գիր
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գիրք
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գլխահարկ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գլխավոր
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գլխատել
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գլխածա
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գլուխ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գյուղ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գյուղական
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գյուղատնտեսություն
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գյուղացի
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գնալ

Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գնդակ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գնել
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գնում
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գողորշի
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գող
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գողանալ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ Գողգոթա
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գոյություն
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գովեստ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գոտի
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գորգ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գործ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գործողություն
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ Գործք առաքելոց
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գոռալ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գովել
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գովք
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գտնել
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գրագիր
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գրատարան
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գրատախտակ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գրել
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գրիչ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գրոհել
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գրող
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գրվան
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գրություն
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գութան
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գույն
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գույնզգույն
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գունդ (մարմին կռուական, միավոր)
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ Գ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ գաղարել
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դաժան
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դաժանություն
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ Դամասկոս
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դանակ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դաշտ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դաշույն
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դատը
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դաս

Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դասավորել
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դասարան
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դաստիարակված
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դաստիարակություն
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դավաճան
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դավաճանություն
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ Դավիթ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դատապարտել
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դատաստան
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դատավճիռ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դատավոր
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դատարկ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դատարկել
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դատել
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դարան
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դարբին
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դարձնել
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դարչին
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դարպաս
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դղում
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դեկտեմբեր
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դեղ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դեղին
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դեղձ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դեմք
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դեպի
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դեսպան
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դեսպանություն
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դեղձակ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դեղձաք
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դեղձար
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դիակ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դիպչել
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դիտել
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դնել
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դուկտորին
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դողալ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դպիր
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դպրոց
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ հասնալ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ հարստ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ հրամ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ հրամայական
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ հրացի
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ հրժել
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ հրոշ

Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դու
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դուռ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դուստր
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դուր գալ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դուրս գալ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դուրք
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ դև
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ երրայական
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ երրայերեք
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ երրայեցի
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ եզիպտական
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ եզիպտացի
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ Էզիպտոս
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ Եղևմ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ Եղևթախ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ եգ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ եգեթք
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ եզր
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ երե
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ Ելից գիրք
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ Ելմել
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ ելք
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ եկամտ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ եկեղեցական
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ եկեղեցի
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ Եհովա
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ Եդրայր
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ Եդրայրություն
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ եղեգ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ Եղիս
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ Եղբորու
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ Եղջյուր
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ Եղունգ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ Ենթարդել
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ Ենթարկվել (հնազանդվել)
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ Եպիսկոպոս
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ Ետալ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ Երանդ
 Ծննդ, Ծննդ, Ծննդ Երանդուն

ٱئ Ես
 ٱئحنا Եսայի
 ٱئا Եվա
 ٱئحفا Երազ
 ٱئففا Երաժշտական գործիք
 ٱئؤا Երաժշտություն
 ٱئؤا Երակ
 ٱئأا Երբ
 ٱئ Երբ
 ٱئا Երբեմն
 ٱئصفا Երբևիցե
 ٱئؤا Երգ
 ٱئؤا Երգել
 ٱئحفا ٱئحفا Երգ երգոց
 ٱئؤا Երգիչ
 ٱئؤا Երգչախումբ
 ٱئا Երդվել
 ٱئؤا Երդում
 ٱئا Երեխա
 ٱئا Երեկ
 ٱئا Երեկ չէ առաջին օրը
 ٱئا Երեկո
 ٱئا Երես
 ٱئصفا Երեսպաշտ
 ٱئا Երեսուն
 ٱئا Երեք
 ٱئا Երեք հարյուր
 ٱئحفا Երեքշաբթի
 ٱئا Երինջ
 ٱئا Երիցս
 ٱئا Երկաթ
 ٱئا Երկաթե
 ٱئا Երկար
 ٱئحفا Երկարություն
 ٱئصفا Երկերեսանի
 ٱئا Երկինք
 ٱئا Երկիր
 ٱئا Երկյուղ
 ٱئا Երկնագույն
 ٱئا Երկնակամար
 ٱئا Երկնային
 ٱئا Երկվորյակ
 ٱئա Երկրորդ
 ٱئ Երկրորդում օրինակ

ٱئ Երկրպագել
 ٱئ Երկրպագու
 ٱئ Երկրպագություն
 ٱئ Երկու
 ٱئ Երկուշաբթի
 ٱئ Երկու հարյուր
 ٱئ Երրորդ
 ٱئ Երրորդություն
 ٱئ Երուսաղեմ
 ٱئ Երևալ
 ٱئ Եփրատ
 ٱئ Եփրեմ

Q

ٱئ Կամրիկ
 ٱئ Կամրյուղ
 ٱئ Կայրանալ
 ٱئ Կայրացնել
 ٱئ Կայրույթ
 ٱئ Կանազան
 ٱئ Կանգակ
 ٱئ Կանցանք
 ٱئ Զատիկ
 ٱئ Կարող
 ٱئ Կարդարել
 ٱئ Կարկ
 ٱئ Կարմանալ
 ٱئ Կալ
 ٱئ Կարմահրաշ
 ٱئ Կարմանք
 ٱئ Գրադմոցք
 ٱئ Գրոսանք
 ٱئ Գրալ
 ٱئ Գրոց
 ٱئ Գրուշանալ
 ٱئ Գրուշացնել
 ٱئ Գեներ
 ٱئ Գեվրոտ
 Գրվելի
 ٱئ Գրնվել
 ٱئ Գրնվոր

ٱئ Գրցալ
 ٱئ Գոհ
 ٱئ Գոհաբերել
 ٱئ Գոհաբերություն
 ٱئ Գոհասեղան
 ٱئ Գով
 ٱئ Գորապետ
 ٱئ Գորք
 ٱئ Գորանչ
 ٱئ Գվարճալի
 ٱئ Գվարճանալ
 ٱئ Գրպարտություն

T

ٱئ Եակ
 ٱئ Էջ
 ٱئ Էություն

L

ٱئ Ընկել
 ٱئ Ընկելիք
 ٱئ Ընդարձակ
 ٱئ Ընդհանուր
 ٱئ Ընդունել
 Ընթերցանություն
 Ընթերցել
 Ընթրել
 Ընթրիք
 Ընկեր
 Ընկերակից
 Ընկերուհի
 Ընկնել
 Ընկույզ
 Ընճառյուծ
 Ընճող
 Ընչարագոց
 Ընչարագություն
 Ընտանիք
 Ընտրել
 Ընտրություն

R

ٱئ Բազ
 ٱئ Բազադրել
 ٱئ Բազակոր
 ٱئ Բազավորական
 ٱئ Բազավորել
 ٱئ Բազավորություն
 ٱئ Բազուհի
 Բալանել
 Բախիծ
 Բախսծել
 Բակարդ
 Բակել
 Բաղել
 Բանք
 Բանկազին
 Բաշկինակ
 Բատրոն
 Բարգմանել
 Բարգմանիչ
 Բարգմանվել
 Բարգմանություն
 Բափառաշրջիկ
 Բափանել
 Բափել
 Բաքնվել
 Բաքստոց
 Բաքցնել
 Բեթև
 Բեթևս
 Բզեցի
 Բրխնոր
 Բիկնոց
 Բիվ
 Բլպատել
 Բլպատում
 Բշնամանք
 Բշնամի
 Բնալ
 Բշլատ
 Բշլատ
 Բողնել
 Բողություն
 Բոլմաս
 Բոշել

مَحَبَّةٌ խորհուրդ տալ
 مَحَبَّةٌ խորտակվել
 مَحَبَّةٌ խորություն
 مَحَبَّةٌ խռովություն
 مَحَبَّةٌ խրախուսանք
 مَحَبَّةٌ խուլ
 مَحَبَّةٌ խուճբ
 مَحَبَّةٌ խուճկ
 مَحَبَّةٌ խփել

Օ

مَحَبَّةٌ ծագել (արևի մասին)
 مَحَبَّةٌ ծախսել
 مَحَبَّةٌ ծածկել
 مَحَبَّةٌ ծավկոց
 مَحَبَّةٌ ծաղիկ
 مَحَبَّةٌ ծաղկել
 مَحَبَّةٌ ծաղրել
 مَحَبَّةٌ ծամել
 مَحَبَّةٌ ծայր
 مَحَبَّةٌ ծանր
 مَحَبَّةٌ ծանրություն
 مَحَبَّةٌ ծառ
 مَحَبَّةٌ ծառա
 مَحَبَّةٌ ծառայել
 مَحَبَّةٌ ծառայություն
 مَحَبَّةٌ ծարավ (գոյական)
 مَحَبَّةٌ ծարավ (աձական)
 مَحَبَّةٌ ծարավել
 مَحَبَّةٌ ծեծել
 مَحَبَّةٌ ծես
 مَحَبَّةٌ ծեք
 مَحَبَّةٌ ծերանալ
 مَحَبَّةٌ ծերություն
 مَحَبَّةٌ ծերունի
 مَحَبَّةٌ ծիսաման
 مَحَبَّةٌ ծիլ
 مَحَبَّةٌ ծիծ
 مَحَبَّةٌ ծիծաղ
 مَحَبَّةٌ ծիծաղել
 مَحَبَّةٌ ծիծաղելի
 مَحَبَّةٌ ծիծեռնակ
 مَحَبَّةٌ ծիսակատարություն

مَحَبَّةٌ ծիս
 مَحَبَّةٌ ծիրան
 مَحَبَّةٌ ծիրանի
 مَحَبَّةٌ ծիել
 مَحَبَّةٌ ծիվալ
 مَحَبَّةٌ ծծել
 مَحَبَّةٌ ծղոտ
 مَحَبَّةٌ ծցել
 مَحَبَّةٌ ծնկի գալ
 مَحَبَّةٌ ծննդոց փոքր (ՀԱՄԱՆ)
 مَحَبَّةٌ ծնոտ
 مَحَبَّةٌ ծնվել
 مَحَبَّةٌ ծնրադրություն
 مَحَبَّةٌ ծնունդ
 مَحَبَّةٌ ծոճ
 مَحَبَّةٌ ծոճ պահել
 مَحَبَّةٌ ծոլ
 مَحَبَّةٌ ծովահեն
 مَحَبَّةٌ ծովային
 مَحَبَّةٌ ծուխ
 مَحَبَّةٌ ծուլ
 مَحَبَّةٌ ծուկ

Կ

مَحَبَّةٌ կա
 مَحَبَّةٌ կաթ
 مَحَبَّةٌ կաթել
 مَحَبَّةٌ կաթիլ
 مَحَبَّةٌ կախաղան
 مَحَبَّةٌ կախել
 مَحَبَّةٌ կաղ
 مَحَبَّةٌ կաղնի
 مَحَبَّةٌ կան
 مَحَبَّةٌ կամուրջ
 مَحَبَّةٌ կանոն
 مَحَبَّةٌ կայծակ
 مَحَبَّةٌ կանաչ
 مَحَبَّةٌ կանաչեղեն
 مَحَبَّةٌ կանոն
 مَحَبَّةٌ կանչել
 مَحَبَّةٌ կաշի
 مَحَبَّةٌ կապանք
 مَحَبَّةٌ կապար

مَحَبَّةٌ կապել
 مَحَبَّةٌ կապիկ
 مَحَبَّةٌ կատավարել
 مَحَبَّةٌ կատավարիչ
 مَحَبَّةٌ կատույց
 مَحَبَّةٌ կատուցել
 مَحَبَّةٌ կառք
 مَحَبَّةٌ կավ
 مَحَبَّةٌ կատակել
 مَحَبَّةٌ կատարել
 مَحَبَّةٌ կատարելապես
 مَحَبَّةٌ կատու
 مَحَبَّةٌ կարաս
 مَحَبَّةٌ կարդալ
 مَحَبَّةٌ կարեկցանք
 مَحَبَّةٌ կարք
 مَحَبَّةٌ կարիճ
 مَحَبَّةٌ կարիք
 مَحَبَّةٌ կարծիք
 مَحَبَّةٌ կարկուտ
 مَحَبَّةٌ կարճ
 مَحَبَّةٌ կարմիր
 مَحَبَّةٌ կարմիր ծով
 مَحَبَّةٌ կարմրել
 مَحَبَّةٌ կարողանալ
 مَحَبَّةٌ կարպետ
 مَحَبَّةٌ կացարան
 مَحَبَّةٌ կացիմ
 مَحَبَّةٌ կեղծ
 مَحَبَّةٌ կեղծավոր
 مَحَبَّةٌ կեղտոտ
 مَحَبَّةٌ կեղտոտել
 مَحَبَّةٌ կենարար
 مَحَبَّةٌ կենդանի (զազան)
 مَحَبَّةٌ կենդանի (ողջ)
 مَحَبَّةٌ կենտրոն
 مَحَبَّةٌ կենտրոնիտ
 مَحَبَّةٌ կես
 مَحَبَّةٌ կեսար
 مَحَبَّةٌ կեսգիշեր
 مَحَبَّةٌ կեսօր
 مَحَبَّةٌ կերակրել
 مَحَبَّةٌ կերպարանք
 مَحَبَّةٌ կերտխում
 مَحَبَّةٌ կզակ
 مَحَبَّةٌ կրել

مَحَبَّةٌ կիճ
 مَحَبَّةٌ կիպրոս
 مَحَبَّةٌ կիրակի
 مَحَبَّةٌ կիրք
 مَحَبَّةٌ կիրճ
 مَحَبَّةٌ կլոր
 مَحَبَّةٌ կծել (կենդանու մասին)
 مَحَبَّةٌ կզգի
 مَحَبَّةٌ կճուճ
 مَحَبَّةٌ կյանք
 مَحَبَّةٌ կնդրուկ
 مَحَبَّةٌ կնիք
 مَحَبَّةٌ կնքահայր
 مَحَبَّةٌ կնքել
 مَحَبَّةٌ կշեռք
 مَحَبَّةٌ կշռաքար
 مَحَبَّةٌ կշտամբել
 مَحَبَّةٌ կոկորդ
 مَحَبَّةٌ կող
 مَحَبَّةٌ կողոպտել
 مَحَبَّةٌ կողոպտիչ
 مَحَبَّةٌ կողք
 مَحَبَّةٌ կողքիմ
 مَحَبَّةٌ կոճղ
 مَحَبَّةٌ կոշիկ
 مَحَبَّةٌ կոշիկ հազճել
 مَحَبَّةٌ կոշիկ
 مَحَبَّةٌ կոշիկ
 مَحَبَّةٌ կոտ
 مَحَبَّةٌ կոտրել
 مَحَبَّةٌ կորչել
 مَحَبَّةٌ կորուստ
 مَحَبَّةٌ կպչել
 مَحَبَّةٌ կռակաշտություն
 مَحَبَّةٌ կռակ
 مَحَبَّةٌ կռվել
 مَحَبَّةٌ կտակ
 مَحَبَّةٌ կտակարան
 مَحَبَّةٌ կտակել
 مَحَبَّةٌ կտակել
 مَحَبَّةٌ կտոր
 مَحَبَّةٌ կտորել
 مَحَبَّةٌ կտորվել
 مَحَبَّةٌ կտուց
 مَحَبَّةٌ կրակ
 مَحَبَّةٌ կրել

أَوَّلًا	կրթություն
أَوَّلًا، خَمْسًا	կրիա
دَمْر	կրծել
أَمَّا، خَفَقَ	կրկնել
أَوَّلًا	կրոն
حَكَ	կուլ տալ
أَوَّلًا	կույս
أَمَّا	կույտ
أَمَّا، حَمَلًا	կույր
أَمَّا، حَمَلًا، كَفَلًا	կույր
أَمَّا	կուրացնել
أَمَّا، كَفَلًا	կուրծք (կնոջ)

ك

كَمَلًا	հագեցնալ
كَمَلًا، كَمَلًا	հագնել
كَمَلًا	հարգանել
كَمَلًا، كَمَلًا	հարգուստ
كَمَلًا	հազ
كَمَلًا	հազալ
كَمَلًا	հազար
كَمَلًا، كَمَلًا	հազարապետ
كَمَلًا، كَمَلًا	հալածանք
كَمَلًا، كَمَلًا	հալածել
كَمَلًا	Հակոբ
كَمَلًا	հաղթական
كَمَلًا	հաղթահարել
كَمَلًا، كَمَلًا، كَمَلًا	հաղթանակ
كَمَلًا	հաղթել
كَمَلًا	հաճախել
كَمَلًا	հանելի
كَمَلًا	համ
كَمَلًا	համաստեղություն
كَمَلًا، كَمَلًا	համբարձվել
كَمَلًا	համբարձում
كَمَلًا، كَمَلًا	համբերատարություն
كَمَلًا	համբերել
كَمَلًا، كَمَلًا	համբերություն
كَمَلًا	համբույր
كَمَلًا	համբուրել
كَمَلًا، كَمَلًا	համեղ
كَمَلًا، كَمَلًا	համեստ
كَمَلًا	համեստորեն

أَمَّا	համոզել
أَمَّا	համր
أَمَّا	հայ
أَمَّا، أَمَّا	Հայաստան
أَمَّا	հայելի
أَمَّا	հայերեն
أَمَّا	հայկական
أَمَّا	հայտարարել
أَمَّا	հայտնաբերել
أَمَّا	հայտնի
أَمَّا	Հայրենություն Հովհաննու
أَمَّا	հայր
أَمَّا	հայրենիք
أَمَّا	հանգչել (ույսը, կրակը)
أَمَّا، أَمَّا	հանգստանալ
أَمَّا	հանգստություն
أَمَّا	հանգցնել
أَمَّا، أَمَّا	հանգուցյալ
أَمَّا، أَمَّا	հանդիմանել
أَمَّا، أَمَّا	հանդիպել
أَمَّا، أَمَّا	հանդիպում
أَمَّا	հանել
أَمَّا	հանկարծ
أَمَّا	հանձնել
أَمَّا	հանրազոմար
أَمَّا	հանցանք
أَمَّا	հանուն
أَمَّا	հաշմանդամ
أَمَّا	հաշտեցնել
أَمَّا	հաշիվ
أَمَّا	հաշվարկ
أَمَّا	հաշվել
أَمَّا	հապաղել
أَمَّا	հատաչանք
أَمَّا	հասակ
أَمَّا	հաստ
أَمَّا	հաստություն
أَمَّا، أَمَّا	հավ
أَمَّا	հավասար
أَمَّا	հավասարեցնել
أَمَّا	հավատալ
أَمَّا	Հավատամք
أَمَّا	հավատացյալ
أَمَّا	հավատք
أَمَّا	հավաքել
أَمَّا	հավաքել (քեֆք)

أَمَّا	հավաքվել
أَمَّا	հավերժ
أَمَّا	հավերժություն
أَمَّا، أَمَّا	հավիտյանս հավիտենից
أَمَّا	հավկիթ
أَمَّا	հատիկ
أَمَّا، أَمَّا	հատկապես
أَمَّا	հատուցել
أَمَّا، أَمَّا	հատուցում
أَمَّا	հարավ
أَمَّا	հարավային
أَمَّا	հարբել
أَمَّا	հարզել
أَمَّا	հարզելի
أَمَّا	հարկ (շեքքի)
أَمَّا	հարկադրում
أَمَّا	հարձակվել
أَمَّا	հարճ
أَمَّا	հարյուր
أَمَّا، أَمَّا	հարսանիք
أَمَّا	հարսնացու
أَمَّا	հարստացնել
أَمَّا، أَمَّا	հարստություն
أَمَّا	հարված
أَمَّا	հարվածել
أَمَّا	հարց
أَمَّا	հարցաքննել
أَمَّا	հարցնել
أَمَّا، أَمَّا	հարություն
أَمَّا	հարուստ
أَمَّا	հարևան
أَمَّا، أَمَّا	հաց
أَمَّا	հացբուլս
أَمَّا	հավկիթ
أَمَّا	հեզ
أَمَّا	հեզություն
أَمَّا، أَمَّا	հեթանոս
أَمَّا، أَمَّا	հեծյալ
أَمَّا	հեծնել
أَمَّا	հեղեղել
أَمَّا	հեղինակ
أَمَّا، أَمَّا	հեղվել
أَمَّا	հեշտ
أَمَّا	հեռանալ
أَمَّا، أَمَّا	հեռավոր
أَمَّا	հեռավորություն

أَمَّا	հետ
أَمَّا	հետապնդել
أَمَّا	հետո
أَمَّا، أَمَّا	հետք
أَمَّا	հետևաբար
أَمَّا	հետևից
أَمَّا، أَمَّا	հերետիկոս
أَمَّا، أَمَّا	հերետիկոսություն
أَمَّا	հերիքել
أَمَّا، أَمَّا	Հերովդես
أَمَّا	հզոր
أَمَّا	հզորություն
أَمَّا	հիմա
أَمَّا، أَمَّا	հիմար
أَمَّا، أَمَّا	հիմնադիր
أَمَّا، أَمَّا	հիմնադրել
أَمَّا، أَمَّا	հիմնել
أَمَّا	հիմք
أَمَّا	հիմ
أَمَّا، أَمَّا	Հիմ Կտակարան
أَمَّا، أَمَّا	հինգ
أَمَّا (h.p.)	հինգ
أَمَّا	հինգերորդ
أَمَّا	հինգ հարյուր
أَمَّا، أَمَّا	հինգշաբթի
أَمَّا	հիշել
أَمَّا	հիսուն
أَمَّا (أَمَّا، أَمَّا)	Հիսուս Քրիստոս
أَمَّا	հիվանդ
أَمَّا	հիվանդանալ
أَمَّا، أَمَّا	հիվանդանոց
أَمَّا، أَمَّا	հիվանդություն
أَمَّا، أَمَّا	հոյ
أَمَّا	հողիանալ
أَمَّا	հմուտ
أَمَّا	հյուղ
أَمَّا، أَمَّا	հյուսել
أَمَّا	հյուսիս
أَمَّا	հյուսիսային
أَمَّا	հյուսն
أَمَّا	հյուր
أَمَّا	հնազանդվել
أَمَّا	հնազանդում
أَمَّا	հնարավոր

ܘܕܥܘܢܐ ܗնարավորություն
 ܕܒܕܐ Զնդկատան
 ܦܘܢ Կնձել
 ܘܦܘܢ Խոզալ
 ܢܥܡܐ Խոզի
 ܐܠܐ Խոզնել
 ܘܗܚܘܐ Խոզս
 ܘܗܘܐ Խոզոթ
 ܘܕܥܘܢܐ Խոժարակամ
 ܘܐܥܘܒ ܡܝܗ (ܦܘܦܝ) Խոկտեմբեր
 ܘܗܘ ܗոդ
 ܘܗܘ Խողագործ
 ܘܗܘ Խողագործություն
 ܘܗܘ Խոնք
 ܘܗܘ Խոսք
 ܘܗܘ Խովանավոր
 ܘܗܘ Խովիվ
 ܘܗܘ Խովիտ
 ܘܗܘ ܘܗܘ Զովանենես Մկրտիչ
 ܘܗܘ Զովսեփ
 ܘܗܘ Խոտ (բորժուոնք)
 ܘܗܘ Խոտ (անասունների)
 ܘܗܘ Խոտ (ելեղեցական
 Խամայնք)
 ܘܗܘ Խորաբույր
 ܘܗܘ Խորեղբայր
 ܘܗܘ Զոտ
 ܘܗܘ Խոտնական
 ܘܗܘ Խոտնացի
 ܘܗܘ Խոչակել
 ܘܗܘ Խսկել
 ܘܗܘ Խրամարվել
 ܘܗܘ Խրամայել
 ܘܗܘ Խրաման
 ܘܗܘ Խրաչագործություն
 ܘܗܘ Խրաչք
 ܘܗܘ Խրապարակ
 ܘܗܘ Խրապարակալ
 ܘܗܘ Խրես
 ܘܗܘ Խրեական
 ܘܗܘ Խրեչտակ
 ܘܗܘ Խրեչտակապետ
 ܘܗܘ Խիժու
 ܘܗܘ Խիժու
 Զուղա Զուղա Բսկարիովտացի
 Խուլիս
 Խուղարկավորել

ܘܗܘ Խուղարկավորություն
 ܘܗܘ Խույլ
 ܘܗܘ Խույն
 ܘܗܘ Խույս
 Խունական
 Խունարեն
 Խունքիս
 Խունվար
 Խոտահատվել

2

ܘܗܘ Ժախ կողմ
 Ժայն
 Ժեռագիր
 Ժեռամբ
 Ժեռնադրել
 Ժեռնադրություն
 Ժեռնունայն
 Ժեռք
 Ժեռքի ափ
 Ժի
 Ժիավոր
 Ժիքապտուղ
 Ժիքեցի
 Ժիքեցյաց լեռ
 Ժկնորս
 Ժկնորսություն
 Ժմեռ
 Ժմեռային
 Ժմեռել
 Ժյուն
 Ժու
 Ժուկ
 Ժևավորել

2

Դեկավար
 Դուկաս
 Դուրան
 Դևտական

Δ

Դախրել
 Դակատագիր
 Դակնդել
 Դադատ
 Դամփորդ
 Դամպարի
 Դանկել
 Դանճ
 Դաշ
 Դաշակել
 Դարպ
 Դարտարապետ
 Դարտարապետություն
 Դզնավոր
 Դեղք(վածք)
 Դիճու
 Դիշ
 Դկույք
 Դյուղ
 Դնճուկ
 Դնճել
 Դշմարիտ
 Դշմարտություն
 Դոճել
 Դոտ

Մ

Դագ
 Դամուն
 Դանատ
 Դայել
 Դայիս
 Դայր
 Դայր մտնել
 Դայրամուտ
 Դայրի
 Դանգաղ
 Դանկություն
 Դանյակ
 Դանուկ

Դաշկ
 Դահ
 Դահանալ
 Դահապարտ
 Դահլանացու
 Դահճակալ
 Դահմեղական
 Դառախուղ
 Դաս
 Դասիկ
 Դատ
 Դատքետոս
 Դատուցել
 Դարգագետին
 Դարգարե
 Դարգարեություն
 Դարգարիտ
 Դարդ
 Դարդահամար
 Դարդասպան
 Դարդկային
 Դարդկություն
 Դարդամ Մագրադենացի
 Դարկուս
 Դարմար
 Դարմին
 Դարմավորվել
 Դարմավորում
 Դարտ (ամիս)
 Դարտ (պատերազմ)
 Դարտ մղել
 Դարտիրոս
 Դարտիրոսանալ
 Դարտիրոսություն
 Դարտնչել
 Դարսավոր
 Դարտր
 Դարրել
 Դարրություն
 Դեզ
 Դեծ
 Դեծանալ
 Դեկ
 Դեկնաբանել
 Դեկնաբանություն
 Դեկնել (հեռանալ)

أَمْعَلُ մեկնել (ծեղքը)
 مَدَانِي مَدَانِي մեկնիչ
 مَعْلُومَاتُ մեղադրանք
 مَعْرُوفٌ, مَشْهُورٌ, حَبْلٌ մեղադրել
 أَلْحَبْلُ, مَحَلٌ մեղավոր
 نَحْلٌ մեղեդի
 نَحْلٌ մեղսագործ
 نَحْلٌ մեղր
 نَحْلٌ, حَفْلٌ, حَفْلَةٌ մեղու
 سَهْلٌ, سَهْلَةٌ, سَهْلَةٌ մեղր
 سَهْلٌ մեղր գործել
 نَهْمٌ մեղքանալ
 كَسْفٌ մեճակ
 سَهْلٌ մեճր
 مَوْجِدٌ մեջտեղ
 نَحْلٌ, مَوْجِدٌ Մեռչալ ծով
 مَوْجِدٌ Մեսիս
 نَهْمٌ մետաղադրան
 نَحْلٌ մետաքս
 أَمْعَلُ մերժել
 حَبْلٌ մերկ
 أَمْعَلُ մերկացնել
 أَمْعَلُ մերկացնել
 مَوْجِدٌ մրերր
 مَوْجِدٌ մրմել
 نَهْمٌ մրմչաղ
 مَوْجِدٌ մրուբյուն
 نَهْمٌ մրակ
 كَسْفٌ մրայն
 أَمْعَلُ, أَمْعَلٌ մրասիմ
 مَوْجِدٌ մրգուցե
 نَهْمٌ մրմյանց
 مَوْجِدٌ մրմչ
 مَوْجِدٌ մրմչև
 مَوْجِدٌ մրմչև որ
 مَوْجِدٌ մրչտ
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ Մրիագետք
 مَوْجِدٌ Մրիերկրական ծով
 مَوْجِدٌ միջնամատ
 مَوْجِدٌ միջոցով
 مَوْجِدٌ միջև
 مَوْجِدٌ միս
 أَمْعَلُ, مَوْجِدٌ միտք
 مَوْجِدٌ միրգ
 مَوْجِدٌ միսիբարանք

كَلْبٌ (كَلْبٌ) միսիբարել
 أَلْحَبْلُ միսիբարվել
 مَوْجِدٌ Մժրին
 مَوْجِدٌ մկրտել
 مَوْجِدٌ, أَلْحَبْلٌ մկրտվել
 مَوْجِدٌ մկրտություն
 مَوْجِدٌ մյուտոն
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ մնալ
 مَوْجِدٌ մշակույթ
 أَلْحَبْلٌ մշտապես
 مَوْجِدٌ մոգ
 مَوْجِدٌ մողորակ
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ մողորվել
 مَوْجِدٌ մողորություն
 مَوْجِدٌ մոծակ
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ մողես
 مَوْجِدٌ մոմ
 مَوْجِدٌ մոմակալ
 مَوْجِدٌ մոռանալ
 مَوْجِدٌ Մովսես
 مَوْجِدٌ մոտ (շաղկապ)
 مَوْجِدٌ մոտ (ածակամ)
 مَوْجِدٌ մոտավորապես
 مَوْجِدٌ, أَلْحَبْلٌ մոտենալ
 مَوْجِدٌ մոտիկ
 مَوْجِدٌ մորուք
 مَوْجِدٌ մտավաճառ
 مَوْجِدٌ մտք
 مَوْجِدٌ, أَلْحَبْلٌ մտածել
 مَوْجِدٌ մտնել
 مَوْجِدٌ մտորել
 مَوْجِدٌ մտրակել
 مَوْجِدٌ մրցույթ
 مَوْجِدٌ մուկ
 مَوْجِدٌ մուտք
 مَوْجِدٌ մուրալ
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ մուրացկան
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ մուրացկանություն

3

مَوْجِدٌ (sup.) յոթ
 مَوْجِدٌ (pq.) մեծ
 مَوْجِدٌ յոթանասուն

مَوْجِدٌ յոթերորդ
 مَوْجِدٌ յոթ հարյուր
 مَوْجِدٌ յոտ
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ յուրային
 مَوْجِدٌ յուրաքանչյուր

6

(sup.) 606 նա
 (pq.) 606 Նազարեք
 مَوْجِدٌ նագարեք
 مَوْجِدٌ նագովրեցի
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ նախաբան
 مَوْجِدٌ նախազահ
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ նախանաշ
 مَوْجِدٌ նախանձ
 مَوْجِدٌ նախանձահույր
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ նախանձել
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ նախանշան
 مَوْجِدٌ նախապես
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ նախատել
 مَوْجِدٌ նախորդ
 مَوْجِدٌ նախորդել
 مَوْجِدٌ նախքան
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ նախ և առաջ
 مَوْجِدٌ նախօրե
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ նախանգուսպետ
 مَوْجِدٌ նահապետ
 مَوْجِدٌ նահատակ
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ նահատակվել
 مَوْجِدٌ նամակ
 مَوْجِدٌ նապաստակ
 مَوْجِدٌ նավ
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ նավահանգիստ
 مَوْجِدٌ նավաստի
 مَوْجِدٌ նաս
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ նեղ
 مَوْجِدٌ Նեղոս
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ նեղություն
 مَوْجِدٌ նեճակ
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ նեճգություն
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ նեստորական
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ նեստորացի

مَوْجِدٌ 6ետ
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ 6ետել
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ 6երել
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ 6երկ
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ 6երկա
 مَوْجِدٌ 6երկայացում
 مَوْجِدٌ 6երկել
 مَوْجِدٌ 6երշնչել
 مَوْجِدٌ 6երս գնալ
 مَوْجِدٌ 6երսը
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ 6երքինի
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ 6իզակ
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ 6իստ
 مَوْجِدٌ 6կար
 مَوْجِدٌ 6կարագրել
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ 6կարել
 مَوْجِدٌ 6կարիչ
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ 6կարչություն
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ 6մանեցնել
 مَوْجِدٌ 6ման լինել
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ 6մանվել
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ 6մցասնեյակ
 مَوْجِدٌ 6շան
 مَوْجِدٌ 6շանավոր
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ 6շանդրեք
 مَوْجِدٌ 6շանվել
 مَوْجِدٌ 6ողկալի
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ 6ոճի
 مَوْجِدٌ Նոյ
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ 6ոյնմերթ
 مَوْجِدٌ 6ոք
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ 6որադարձ
 مَوْجِدٌ 6որից
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ Նոր Կտակարան
 مَوْجِدٌ 6որոզել
 مَوْجِدٌ 6որություն
 مَوْجِدٌ 6պատակ
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ 6ստարան
 مَوْجِدٌ 6ստել
 مَوْجِدٌ 6վազել
 مَوْجِدٌ 6վատամալ
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ 6վատացնել
 مَوْجِدٌ 6վեր
 مَوْجِدٌ, مَوْجِدٌ 6րանք
 مَوْجِدٌ (pq.) 6ոճի

أى նույնպես
حى նույ
أى նույն

عوى շուկա
حى շուկ
عوى շուկ
عوى շուկ
عوى շուկ

С

حى շարք
حى շարք օր
حى շատ
حى շարադրել
حى շարական
حى շարել
حى շարժել
حى շարժվել
حى շարժում
حى շարունակել
حى շարք
حى շափյուղա
حى շարք
حى շենք
حى շեփոք
حى շիկահեր
حى շինարար
حى շիրիմ
حى շրթա
حى շնագայլ
حى շնամալ
حى շնորհակալություն
حى շնորհակալություն
حى շնորհակալություն
حى շնորհել
حى շնչել
حى շնչություն
حى շնչալ
حى շոգ (տապ)
حى շողողալ
حى շտապել
حى շտկել
حى շրթունք
حى շրջագլխատ
حى շրջակայք
حى շրջանակ
حى շրջապատել
حى շրջել

ن ոգի
ن ոգմի
ن ողբ
ن ողբալ
ن ողկույզ
ن ողողել
ن ողորմած
ن ողորմածություն
ن ողորմել
ن ողորմություն
ن ողջ
ن ողջակիզում
ن ողջույն
ن ողջումել
ن ող
ن ոչխար
ن ոչնչանալ
ن ոչնչացնել
ن ոչ ոք
ن ոռոցալ
ن ոռոգել
ن ոտակի
ن ոտկոր
ن ու՛վ
ن ոտնահետք
ن ոտք
ن ո՛ր(ը)
ن ո՛ր(ը)
ن ոտակ
ن որք
ن որդի
ن որոմ
ن որոցել
ن որոշել
ن որովայն
ن որովհետև

П

حى որոտ
حى որպեսզի
حى որջ
حى որս
حى որսալ
حى որսորդ
حى որտե՞ր

Q

حى չար
حى չարագործ
حى չարագործություն
حى չարախոսել
حى չարախոսություն
حى չարի
حى չարագանց
حى չնայած
حى չոր
حى չորանալ
حى չորեքշաբթի
حى չորս
حى չորս հարյուր
حى չորրորդ

Q

حى պալատ
حى պակաս
حى պակասող
حى պահ
حى պահապան
حى պահել
حى պահպանել
حى պաղատել
حى Պաղեստին
حى պանիր
حى պաշտել
حى պաշտոն
حى պաշտոնյա

حى պաշտպան
حى պապ
حى պատակտուն
حى պատկել
حى պատ
حى պատահել
حى պատանդ
حى պատանի (զոյական)
حى պատասարալ
حى պատասխան
حى պատասխանել
حى պատարագ
حى պատգամ
حى պատերազմ
حى պատերազմել
حى պատժել
حى պատիժ
حى պատիվ
حى պատկեր
حى պատկերացնել
حى պատկերել
حى պատճառ
حى պատմել
حى պատմյալ
حى պատմություն
حى պատմել
حى պատվել
حى պատվիրակ
حى պատվիրան
حى պատրաստ
حى պատրաստակամորեն
حى պատրաստել
حى պատրաստվել
حى պատրիարք
حى պատուհան
حى պատուհաս
حى պարան
حى պարանոց
حى պարզևստրել
حى պարել
حى պարեն
حى պարզաբանել
حى պարիսպ
حى պարծենցուտ
حى պարկ

مَدِينَة պարոն
 كَحْلَة պարսատիկ
 فُضَيْلَة պարսիկ
 فُضَيْلَة պարսկական
 فُضَيْلَة Պարսկաստան
 نَحْلَة պարտապան
 نَحْلَة պարտեզ
 نَحْلَة պարտք
 أَمْرٌ أَوْ أَمْرًا պարտքով տալ
 أَمْرٌ պես
 مَدِينَة كَحْلَة պետք է
 كَحْلَة պերճախոս
 فَكْحٌ أَوْ فَكْحًا Պիղատոս
 فُكْحٌ պիղծ
 نَحْلٌ պղինձ
 مَدِينَةٌ պոկել
 فَهْلٌ Պողոս
 فَهْلٌ պոչ
 فَهْلٌ أَوْ فَهْلًا պտոցիկ
 فَهْلٌ պորտ
 كَحْلٌ պսակ
 فَهْلٌ պտղաբերել
 فَهْلٌ պտուկ
 فَهْلٌ أَوْ فَهْلًا պտուղ

Q

قَعْبَةٌ ջանասեր
 أَمْرٌ ջարդել
 قَعْبَةٌ ջերմ
 قَعْبَةٌ ջերմություն
 قَحْلٌ ջինջ
 قَحْلٌ ջնջել
 قَحْلٌ ջորի
 قَحْلٌ أَوْ قَحْلًا ջրավազան
 قَحْلٌ أَوْ قَحْلًا ջրել
 قَحْلٌ ջրի
 قَحْلٌ أَوْ قَحْلًا ջրավազան
 أَمْرٌ ջրել
 قَحْلٌ ջրիեղել
 قَحْلٌ ջրիոր
 قَحْلٌ ջրպիսկ
 قَحْلٌ ջուր

Ռ

رُحْبٌ ռաբբի
 رُحْبٌ ռոճիկ

U

رُحْبٌ սագ
 رُحْبٌ أَوْ رُحْبًا սաղուկեցի
 رُحْبٌ أَوْ رُحْبًا սակայն
 رُحْبٌ սահման
 رُحْبٌ սաղավարտ
 رُحْبٌ սաղմոս
 رُحْبٌ սամարացի
 رُحْبٌ أَوْ رُحْبًا սայրաքել
 رُحْبٌ սանդալ
 رُحْبٌ սանդուղք
 رُحْبٌ սանձ
 رُحْبٌ սանր
 رُحْبٌ սանրել
 رُحْبٌ սառը
 رُحْبٌ սառչել
 رُحْبٌ սաստիկ
 رُحْبٌ սավառնել
 رُحْبٌ սատանա
 رُحْبٌ սար
 رُحْبٌ أَوْ رُحْبًا սարահարթ
 رُحْبٌ أَوْ رُحْبًا սարսափազոր
 رُحْبٌ սգալ
 رُحْبٌ սգավոր
 رُحْبٌ սեխ
 رُحْبٌ أَوْ رُحْبًا սեղան
 رُحْبٌ սեմյակ
 رُحْبٌ սեպտեմբեր
 رُحْبٌ أَوْ رُحْبًا սեր (զգացմունք)
 رُحْبٌ սերմ
 رُحْبٌ սերմանել
 رُحْبٌ սերունդ
 رُحْبٌ Սիդոն
 رُحْبٌ Սիմոն
 رُحْبٌ սինագոգա
 رُحْبٌ Սիմայ
 رُحْبٌ אَوْ رُحْبًا սինոդ

رُحْبٌ Սիոն
 رُحْبٌ սիրամարգ
 رُحْبٌ أَوْ رُحْبًا սիրել
 رُحْبٌ أَوْ رُ�ْبًا, رُحْبٌ, رُحْبٌ սիրելի
 رُحْبٌ սիրեցյալ
 رُحْبٌ Սիրիա
 رُحْبٌ սիրտ
 رُحْبٌ أَوْ رُحْبًا սխալ (զոյական)
 رُحْبٌ սխալվել
 رُحْبٌ սկեսրայր
 رُحْبٌ սկեսոր
 رُحْبٌ սկիզբ
 رُحْبٌ սկսել
 رُحْبٌ սկոտել
 رُحْبٌ أَوْ رُحْبًا սմբակ
 رُحْبٌ սյուն
 رُحْبٌ أَوْ رُحْبًا սնապաշտություն
 رُحْبٌ սնել
 رُحْبٌ սնունդ
 رُحْبٌ Սողոմ
 رُحْبٌ սոխ
 رُحْبٌ սոխակ
 رُحْبٌ Սողոմոն
 رُحْبٌ սողուններ
 رُحْبٌ սով
 رُحْبٌ սովածանալ
 رُحْبٌ սովորել
 رُحْبٌ սովորեցնել
 رُحْبٌ սովորույթ
 رُحْبٌ սպանել
 رُحْبٌ أَوْ رُحْبًا սպանություն
 رُحْبٌ սպանալ
 رُحْبٌ սպանալիք
 رُحْبٌ սպիտակ
 رُحْبٌ սպիտակել
 رُحْبٌ ստանալ
 رُحْبٌ ստել
 رُحْبٌ ստիպել
 رُحْبٌ ստորացնել
 رُحْبٌ ստորին
 رُحْبٌ ստորոտ
 رُحْبٌ ստվեր
 رُحْبٌ ստրկացնել
 رُحْبٌ ստրուկ
 رُحْبٌ սրբագործել
 رُحْبٌ սրբապիլծ

رُحْبٌ أَوْ رُحْبًا սրբիչ
 رُحْبٌ أَوْ رُحْبًا սրբություն
 رُحْبٌ սրել
 رُحْبٌ սրունք
 رُحْبٌ սուզ
 رُحْبٌ սուզվել
 رُحْبٌ أَوْ رُحْبًا սուտ (զոյական)
 رُحْبٌ սուրբ
 رُحْبٌ أَوْ رُحْبًا Սուրբ Ծնունդ
 رُحْبٌ սուրհանդակ
 رُحْبٌ սփոխանք
 رُحْبٌ սփռել
 رُحْبٌ սև
 رُحْبٌ أَوْ رُحْبًا սևացնել

Q

رُحْبٌ վագր
 رُحْبٌ վագ
 رُحْبٌ أَوْ رُحْبًا վագել
 رُحْبٌ أَوْ رُحْبًا վագր
 رُحْبٌ (i) վաքսուն
 رُحْبٌ վախ
 رُحْبٌ أَوْ رُحْبًا վախենալ
 رُحْبٌ վախճան
 رُحْبٌ վախճանվել
 رُحْبٌ վահան
 رُحْبٌ վաղը
 رُحْبٌ վաճառական
 رُحْبٌ վաճառել
 رُحْبٌ վաճառող
 رُحْبٌ վաճառվել
 رُحْبٌ վաճառք
 رُحْبٌ أَوْ رُحْبًا վայր
 رُحْبٌ أَوْ رُ�ْبًا վայրագ
 رُحْبٌ վանական (մաս' անձ)
 رُحْبٌ վանդակ
 رُحْبٌ վանք
 رُحْبٌ վառարան
 رُحْبٌ վատ
 رُحْبٌ վատնել
 رُحْبٌ أَوْ رُحْبًا վարագուր
 رُحْبٌ վարագ
 رُحْبٌ վարդ

فكس	վարել (հող)
فكس	վարձ
فكس	վարձել
فكس، فكس، فكس	վարսավիր
فكس	վարունգ
فكس	վեզիր
فكس	վեղար
فكس، فكس، فكس	վերադասում
فكس	վերադարձնել
فكس	վերակենդանացնել
فكس	վերին
فكس	վեր կենսալ
فكس، فكس، فكس	վերիխշել
فكس	վերոնիշյալ
فكس، فكس، فكس	վերջ
فكس	վերջանալ
فكس	վերջապես
فكس	վերջին
فكس	վերջիվերջո
فكس	վերստին
فكس، فكس	վերցնել
فكس، فكس، فكس	վերք
فكس (sup.)	վեց
فكس (hq.)	վեց
فكس	վեցերորդ
فكس	վեց հարյուր
فكس	վզնոց
فكس	վիզ
فكس	վիշապ
فكس	վիրավորել
فكس	վկայ
فكس، فكس، فكس	վկայել
فكس، فكس	վկայություն
فكس	վճռել
فكس، فكس	վճաս
فكس	վշտալի
فكس	վտանակելի
فكس، فكس، فكس	վտանալություն
فكس، فكس	վտարել
فكس	վրաս
فكس، فكس	վրան
فكس	վրդովվել
فكس، فكس	վրեժ
فكس، فكس، فكس (حک)	վրեժ լուծել
فكس	վրձնել
فكس	վրիժառություն

S

سوت	տալ
سوت	տակ(ը)
سوت	տանել
سوت	տանիք
سوت	տանջանք
سوت	տանջվել
سوت	տապ
سوت	տապալել
سوت	տառապել
سوت	տասը
سوت (sup.)	տասերերք
سوت (hq.)	տասերերք
سوت (sup.)	տասերերկու
سوت (hq.)	տասերերկու
سوت	տասներորդ
سوت (sup.)	տասնինը
سوت (hq.)	տասնինը
سوت (sup.)	տասնիինգ
سوت (hq.)	տասնիինգ
سوت (sup.)	տասնմեկ
سوت (hq.)	տասնմեկ
سوت (sup.)	տասնյոթ
سوت (hq.)	տասնյոթ
سوت (sup.)	տասնչորս
سوت (hq.)	տասնչորս
سوت (sup.)	տասնվեց
سوت (hq.)	տասնվեց
سوت (sup.)	տասնութ
سوت (hq.)	տասնութ
سوت	տարածել (սփռել)
سوت، سوت	տարածալուսություն
سوت	տարբեր
سوت	տարբերի
سوت	տարի
سوت، سوت	տարիք
سوت	տարփանք
سوت	տաք
سوت	տաքանալ
سوت	տաքություն
سوت	տղետ
سوت	տղիտություն
سوت، سوت	տեղ

سوت	տեղահանել
سوت	տեղեկացնել
سوت	տեղի ունենալ
سوت	տենդ
سوت، سوت	տենչալ
سوت، سوت	տեսակ
سوت، سوت	տեսանելի
سوت	տեսիլք
سوت	տեսնել
سوت	տեսք
سوت	տեսոր
سوت	Տեր
سوت	տեր
سوت، سوت	Տերունական աղոթք
سوت	տերև
سوت	Տիգրիս
سوت	տիկ
سوت	տիկնիկ
سوت، سوت	տխամար
سوت، سوت	տխրել
سوت، سوت	տկար
سوت، سوت	տղա
سوت	տղամարդ
سوت	տմկել
سوت	տմբոց
سوت	տոկունություն
سوت	տոն
سوت، سوت، سوت	տոնական
سوت، سوت	տրամադրել
سوت	տրամել
سوت	տրտնջալ
سوت	տուն

P

سوت، سوت	բուպե
----------	-------

سوت	ցամաք (հող)
سوت	ցանել

S

سوت	ցանկապատ
سوت	ցանց
سوت	ցասում
سوت، سوت	ցավ
سوت	ցավացնել
سوت، سوت	ցեղ
سوت	ցերեկ
سوت	ցերեկային
سوت	ցնձալ
سوت	ցնցուղիներ
سوت	ցնցում
سوت	ցող
سوت	ցորեն
سوت، سوت	ցտեսություն
سوت	ցուլ
سوت	ցույց տալ
سوت	ցուպ
سوت	ցուրտ (զոյական)
سوت	ցուրտ (ածական)

N

سوت	ուզենալ
سوت (sup.)	ուք
سوت (hq.)	ուքերորդ
سوت	ուք հարյուր
سوت	ուքսում
سوت	ուժ
سوت، سوت	ուժգնորեն
سوت، سوت	ուժեղ
سوت، سوت	ուժեղանալ
سوت	ուժեղացնել
سوت	ուլ
سوت	ուխտ
سوت	ուխտագնացություն
سوت، سوت	ուղարկել
سوت، سوت	ուղեկցել
سوت	ուղեղ
سوت	ուղի
سوت	ուղիղ
سوت	ուղղել
سوت	ուրա

ԱՐՄԱՆ ԵՂԻՇԻ ՀԱԿՈՐՅԱՆ

ԴԱՍԱԿԱՆ ԱՍՈՐԵՐԵՆ

Հրատարակչության տնօրեն՝
Էմին Ակրտչյան

Գեղարվեստական խմբագիր՝
Արա Բաղդասարյան

Շապիկի համակարգչային ձևավորումը՝
Վիտալի Ասրիկի

Սրբագրությունը՝
Մարգարիտ Իսկանդարյանի

Տպագրությունը օֆսեթ:
Չափսը՝ 60x84 1/8:
Թուղթը օֆսեթ:
Ծավալը՝ 30,75 տպ. մամուլ:
Տպաքանակը՝ 350 օրինակ:

«ԶԱՆԳԱԿ-ՅՂ» ՀՐԱՏԱՐԱՎՈՒԹՅՈՒՆ
375051, Երևան, Կոմիտասի պող. 49/2
Հեռ.՝ (+37410) 23 25 28
Ֆաքս՝ (+37410) 23 25 95
Էլ. փոստ՝ info@zangak.am
Էլ. կայք՝ www.zangak.am, www.book.am

44 հղ
հ-17

ԱՐՄԱՆ ՀԱԿՈՒՅԱՆ

